

01

วารสาร
อินทนนท์ทักซิณสาร
INTANIN THAKSIN JOURNAL

ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)
Vol. 21 No.1 January - April 2026

ISSN : 3027-6403 (Online)

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

● ที่ปรึกษา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู้ดำ)
รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล (อาจารย์ ดร.ปรียารัตน์ เชาวลิทประพันธ์)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัยและนวัตกรรม (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คันสนีย์ จันทรอานุกาพ)

● บรรณาธิการประจำฉบับ

อาจารย์ ดร.อนันท์ พุฒิชิต

มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร วัฒนาศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชรแสงศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรณีย์ สายศร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟาริดา เจาะเอาะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ ฤทธิมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งทัย ขอมผลกลาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุมาน จันทวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิ์ชาติ พุ่มมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ น้ำใจดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชญ์ อัครพรหมณ์
อาจารย์ ดร.องค์ บรรจุน
อาจารย์ ดร.กฤติยา สิทธิเซนทร์
อาจารย์ปรียาภรณ์ ชูแก้ว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยทักษิณ

● กองจัดการวารสาร

นางสาวจิตตานันท์ ทองสุริวงศ์
นายประภัสสร นุ่นแก้ว

มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

สถานที่ติดต่อ กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา อ. เมือง จ. สงขลา 90000
โทรศัพท์ 0-7431-7607 โทรสาร 0-7444-3972, 0-7444-3970

>>>พิมพ์ที่ บริษัท นำศิศิลป์โฆษณา จำกัด

32 ถนนพัทลุงนคราห์ 1 ซอย 10 ต. หาดใหญ่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา 90110
โทรศัพท์ 074-236637

วัตถุประสงค์

นำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจจากองค์กรต่าง ๆ

กระบวนการพิจารณา

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดย ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (peer reviewer) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย จำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ และที่ไม่ใช่สังกัดมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้เขียนบทความ และต้องผ่านการพิจารณา 2 ใน 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ซึ่งเป็นการประเมินแบบ (double blinded)

กำหนดออก

ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย.), ฉบับที่ 2 (พ.ค.-ส.ค.) และฉบับที่ 3 (ก.ย.-ธ.ค.)

การเผยแพร่

Online

การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ กำหนดให้ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/> เมื่อบทความผ่านการพิจารณาคุณภาพและรูปแบบจาก กองบรรณาธิการวารสารเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารจะมีการแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 3,000 บาท ต่อบทความ ชำระผ่าน บัญชีธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 868-0-04540-3 และแจ้งชื่อ ที่อยู่พร้อมสำเนาหลักฐานการโอนเงิน มาที่กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ. เมือง จ. สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ. เมือง จ. สงขลา 90000 หรือทางอีเมล chittanan.t@tsu.ac.th

โทรศัพท์ : 0-7431-7600 ต่อ 1106, 0-7431-7607

E-mail : chittanan.t@tsu.ac.th

ขอเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช้ความเห็นและความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสาร

บทบรรณาธิการ

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มีเป้าหมายในการเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อาทิ ภาษาและภาษาศาสตร์ คติชนวัฒนธรรมศึกษา ปรัชญาและศาสนา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประชากรศาสตร์ นิเทศศาสตร์ บรรณารักษ์ และสารสนเทศ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งฉบับนี้เป็น ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2569 ยังคงมีผลงานวิชาการที่มีคุณภาพที่ได้รับการคัดเลือกของกองบรรณาธิการ โดยแบ่งเป็นบทความวิจัย จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่

- 1) บทความเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์
- 2) บทความเรื่อง ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพของประชาชนในเกาหลีใต้: วิเคราะห์มาตรการฉบับที่ 1-5
- 3) บทความเรื่อง แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566
- 4) บทความเรื่อง ซีรีส์วายในฐานะเครื่องมือนำเสนอทัศนคติทางเพศกับบทบาททางสังคม ในกรณีศึกษาเรื่องต้องรักมหาสมุทร และ
- 5) บทความเรื่อง แผลเป็นจากสงคราม: ผลพวงจากยุคเขมรแดงในสังคมกัมพูชายุคใหม่จากนวนิยายเรื่อง **มุกฎาณดา** **อุ๋** “เนี่ยะณาเจียมดาญญม” (ใครเป็นแม่ของฉัน?) ของ อุม สุพานี นอกจากนี้ยังมีบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความเรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสิบสองนักษัตรในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย 2) บทความเรื่อง สโนว์ไวท์และแอเรียลผิวสี : การต่อรองความหมายของภาพตัวแทนเจ้าหญิงดิสนีย์ในสังคมไทย และ 3) บทความเรื่อง การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร : การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทั้งหมดผ่านการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) ในสาขาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบันและไม่ใช้สังกัดมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้เขียนบทความ จำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ โดยบทความที่เข้ารับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องได้ผลประเมินเห็นชอบ 2 ใน 3 ซึ่งเป็นการประเมินแบบไม่เปิดเผยชื่อผู้เขียนและผู้ประเมิน (Double-Blinded) ทั้งนี้ ทางกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่เลือกให้วารสารเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงาน ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ประเมินคุณภาพบทความ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารของเราจะได้รับความไว้วางใจจากนักวิจัย นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องในวาระถัดไป

อาจารย์ ดร.อนันท์ พุฒิชิต
บรรณาธิการ

บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็มใบเตยกะทิสด ตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ The Development of Business Management Potential for Community Enterprise Group Producing Salted Eggs Covered with Fresh Coconut Milk Pandan in Phawong Subdistrict, Songkhla Province, for Value Added Product Enhancement ชีวันท์ คุณพิทักษ์ (Cheewanan Kunpitak)	9
ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลต่อคุณภาพอากาศ และสุขภาพของประชาชนในเกาหลีใต้: วิเคราะห์มาตรการฉบับที่ 1-5 Seasonal PM Control Policies and Their Impacts on Air Quality and Public Health in South Korea: An Analysis of The 1 st to 5 th Seasonal PM Management Plans อรพรรณ จันทร์เทา (Orapan Jantao)	37
แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 Concepts and Social Reflection in the Short Stories Winning the Phan Waen Fa Award in 2023 Zhang Qiong (Zhang Qiong) วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์ (Warunya Yingyongsak) ศราวุธ หล่อดี (Sarawut Lordee)	65
ซีรีส์วายในฐานะเครื่องมือนำเสนอทัศนคติทางเพศกับบทบาททางสังคม ในกรณีศึกษาเรื่องต้องรักมหาสมุทร The Boys' Love Series (BL) as a Tool for Representing Sexual Attitudes and Social Roles: A Case Study of Love Sea The Series เบญจรงค์ ธีระผลิกะ (Benjarong Tirapalika)	93
แผลเป็นจากสงคราม : ผลพวงจากยุคเขมรแดงในสังคมกัมพูชายุคใหม่ จากนวนิยายเรื่อง អ្នកណាជាម្តាយខ្ញុំ “เนียะฌาเจียมดาญญม” (ใครเป็นแม่ของฉัน?) ของ อุม สุธานี Scars of War: The Aftermath of the Khmer Rouge Era in Modern Cambodian Society from the Novel “Neak Na Chea Mday Knyom” (Who is My Mother?) by Oum Suphany สายธาร ทิมทับ (Saythan Timtab)	115

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสิบสองนักษัตร
ในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย 145

**A Comparative Study of the Cultural Meanings of the
Twelve Zodiac Animals in Chinese and Thai Idioms**

พวงพกา สิทธีจันทร์ (Puangpaka Sitthichan)

Jingxin Peng (Jingxin Peng)

พนิดา เชาว์พาณิชย์เจริญ (Phanida Chaophanitcharoen)

สโนว์ไวท์และแอเรียลผิวสี : การต่อรองความหมายของภาพตัวแทน
เจ้าหญิงดิสนีย์ในสังคมไทย 175

**Colored Snow White and Ariel : Negotiation of the representation's
meaning of Disney princesses in Thai Society**

ทัตเทพ จันทรมณีกุล (Thatthep Chantharamethikun)

วนิตรา ตะเภาทอง (Wanitra Taphowtong)

พิชพล เงินเรืองโรจน์ (Phitchapon Nguenruangrot)

การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร :
การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด 189

**Strategic Risk Management and Organizational Competitiveness :
A Literature Review and Conceptual Framework**

อี้ เจียง (Yi Jiang)

สุภาษา ภูพันนา (Suphasa Phupunna)

บทคัดย่อ

¹ อาจารย์, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : cheewanan10@gmail.com

¹ Lecturer, Department of Human Resource Management, Faculty of Humanities and Social Sciences
Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand, E-mail : cheewanan10@gmail.com

* Corresponding author : E-mail address : cheewanan10@gmail.com

Received October 31, 2025 Revised: January 13, 2026 Accepted: January 26, 2026

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และภาคเอกชน 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน : ด้านรสชาติ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเป็นของขวัญช่วงเทศกาลต่าง ๆ การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการบริหารการตลาด : การวางจำหน่ายที่ตลาด การจำหน่ายผ่านเพจ facebook ผ่าน Line Official ผ่าน Tiktok และ 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิก : สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการผลิต การจำหน่าย เข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรม การให้ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์รวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D = 0.41) โดยแยกเป็น 3 ด้านดังนี้ คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.53$, S.D = 0.43) ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.52$, S.D = 0.47) และด้านตราสินค้า (Logo) ($\bar{X} = 4.34$, S.D = 0.55)

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการธุรกิจ, วิสาหกิจชุมชน, มูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์, มูลค่าเพิ่มด้านบรรจุภัณฑ์, มูลค่าเพิ่มด้านการสร้างแบรนด์

Abstract

The research titled “The Development of Business Management Potential for Community Enterprise Group Producing Salted Eggs Covered with Fresh Coconut Milk Pandan in Phawong Subdistrict, Songkhla Province, for Value Added Product Enhancement” aimed to: 1) enhance the business management potential of salted egg community enterprises, and 2) add value to the group’s products. This study employed a mixed-methods research approach, utilizing structured interviews to collect qualitative data from members of the community enterprise group and questionnaires to gather quantitative data from customers of the group’s products. In addition, secondary data were reviewed to support the findings. The results revealed that the development of the business management potential of the community enterprise group could be categorized into four main areas: 1) management, including cost management, human resource management, and collaboration with supporting organizations from the public sector, community enterprises, and the private sector. 2) quality

and standards, encompassing product taste development, the use of local raw materials, packaging development suitable for gift-giving during festive occasions, and product brand development. 3) marketing management, which involved product distribution through local markets and online platforms, including Facebook pages, Line Official accounts, and TikTok., and 4) member participation, whereby members actively participated in production and distribution processes and attended knowledge-enhancement activities organized by government agencies. As a result of these capacity development efforts, the overall value-added creation of the products was found to be at the highest level ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.41). When considered by dimension, the product aspect demonstrated the highest mean score ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.43), followed by packaging ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.47) and brand (logo) development ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.55)

Keywords : development of business management potential, community enterprises, product value-added, packaging value-added, brand value-added

บทนำ

ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมา ส่งผลให้รัฐบาลเร่งหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับประเทศเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก จึงได้มีการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ โดยเน้นไปที่ความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากและการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก จึงหาแนวทางในการสร้างรายได้ให้กับประชาชน และประเทศชาติ ประกอบกับการหาแนวทางการเปลี่ยนมุมมองของคนในชุมชนให้เห็นว่สิ่งที่มีอยู่นั้นคือ ทรัพย์สินที่มีราคาที่สามารถเพิ่มรายได้ หากมี การจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) คือ กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือกิจการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยสมาชิกในชุมชนที่รวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ เน้นการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน อาจเกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน โดยชุมชนต้องเป็นผู้ดำเนินการหลัก ผลผลิตที่ได้จะต้องมาจากการบวนการดำเนินงานภายในชุมชน ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมโดยชุมชน มีฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาไทย มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมายการส่งเสริมความรู้โดยมีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ดำเนินการเป็นเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน มีการเรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติและสามารถถ่ายทอดไปยังผู้อื่นได้ และที่สำคัญ วิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตและอยู่ได้อย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์ของ เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับฐานราก สมาชิกสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง

การพัฒนาศักยภาพชุมชนและวิสาหกิจชุมชน จะเชื่อมโยงกับแนวคิดทุนทางสังคมและ การพัฒนาทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญต่อการเรียนรู้ของสมาชิกและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทิศทางการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนดำเนินงาน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูล การจัดการสินค้าหรือบริการ รวมถึง การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และลูกค้า ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือหลักที่จะทำให้ทราบถึงศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567:10) และการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีแผนการผลิตสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ประภาพร ยางประยงค์, 2559:31) ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในด้านการเงินหรือเงินทุนด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้นำ และด้านแรงงาน

(จิรพร มหาอินทร์ และคณะ, 2554:51-52) โดยรัฐบาลควรสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน โดยเพิ่มการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้นำในชุมชน และสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ไข่เค็มเป็นอาหารพื้นบ้านของคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นที่นิยมในการบริโภคของคนไทยในทุก ๆ ภาค การทำไข่เค็มเป็นการถนอมอาหารไว้เพื่อบริโภคในระยะยาว การผลิตไข่เค็มนั้นมีขั้นตอนที่ง่าย จึงเหมาะที่จะส่งเสริมเพื่อผลิตออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ การทำไข่เค็มจึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายเพื่อบริโภคและจำหน่ายเนื่องจากไข่เค็มสามารถนำมาเป็นอาหารได้ทั้งประเภทอาหารคาว และอาหารหวาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มโบเตยกะทิสด ได้เล็งเห็นถึงความนิยมในการบริโภคไข่เค็มของคนในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง ประกอบกับ ในชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ของวัตถุดิบในการผลิต ไข่เค็ม ดังนั้นจึงสนใจผลิตไข่เค็มเพื่อบริโภค และจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ไข่เค็มบนพื้นฐานของวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนจึงได้ผลิตไข่เค็มโบเตยกะทิสด เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนที่มีความเห็นตรงกัน เพื่อเพิ่มรายได้สมาชิก โดยได้จัดตั้งกลุ่มจากการระดมความคิดกันระหว่างชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ ประกอบกับทางกลุ่มได้มีการชักชวนเยาวชนที่ติดยาเสพติดให้มาช่วยงานต่าง ๆ ภายในกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อให้เยาวชนกลุ่มดังกล่าวห่างไกลจากยาเสพติด มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีงาน มีรายได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และไม่เป็นภาระของครอบครัว และสังคม ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง อีกทั้งคนในชุมชนที่เข้ามา มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ก็จะได้เป็นเจ้าของธุรกิจวิสาหกิจร่วมกันในการดำเนินงาน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มโบเตยกะทิสด ตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มซึ่งเป็นคนในชุมชน ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ได้อย่างยั่งยืน

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ตำบลพะวง จังหวัดสงขลา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพะวง จังหวัดสงขลา ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2561 เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนที่มีความเห็นตรงกัน เพื่อแก้ไขปัญหาเงินรายได้ของคนในชุมชน เนื่องจาก ปี พ.ศ. 2561 ชุมชนได้ประสบปัญหาทางพาราตกต่ำ ราคายางลดลงทำให้คนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ด้วยเหตุนี้ ผู้นำชุมชนจึงได้ทำการปรึกษารื้อกับเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ นักวิชาการชำนาญการ เพื่อที่จะช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้จัดตั้งกลุ่มจากการระดมความคิดระหว่างชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ ซึ่งกลุ่มที่ได้จัดตั้งในช่วงแรก คือ กลุ่มการทำแหม่ม มันทอด เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เป็นต้น แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ จึงเปลี่ยนแนวคิด โดยคำนึงถึงการผลิตสินค้าจำหน่ายโดยคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบกับเมื่อเดินทางไปท่องเที่ยว จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำหน่ายไข่เค็ม และได้รับความนิยมในการซื้อเป็นของฝาก และพบว่า ไข่ที่นำมาทำไข่เค็มนั้นเป็นไข่เปิดจากจังหวัดสงขลา ทำไข่เค็มโดยการพอกด้วยขี้เถ้า สมาชิกกลุ่มจึงร่วมกันคิดค้นสูตรการทำไข่เค็มที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีความแตกต่างจากไข่เค็มทั่วไปโดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน จึงสรุปร่วมกันทำไข่เค็มใบเตยกะทิสดด้วยเน้นสูตรความหอมจากใบเตย และมะพร้าวที่มีในชุมชน ใช้อัตราส่วน 3:1:1:1 คือ ดินสอพอง 3 ส่วน ใบเตยเกลือ มะพร้าวขูด น้ำ อย่างละ 1 ส่วน การจัดการภายในกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานกลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้โดยสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการ ร่วมกันเป็นเจ้าของร้านวิสาหกิจ ในช่วงแรกมีสมาชิกกลุ่มจำนวน 20 คน ส่วนใหญ่เป็นสูงวัย และทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน โดย สมาชิกทุกคนร่วมกันลงหุ้นหุ้นละ 300 บาท ในการดำเนินงาน และได้รับเงินปันผลคนละเดือนละ 200-300 บาท

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการ หรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน

มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลใน รูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน กล่าวโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง โดย “ทุนของชุมชน” หมายถึง เงินทุน รวมถึง ทรัพยากรผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567:6-7)

วิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2562:9) ดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการ ในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน และแรงงานใน ชุมชน เป็นสำคัญ 3) ริเริ่ม สร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสาน ภูมิปัญญาสากล 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่าง เป็นระบบ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และชุมชนเป็นเป้าหมาย

แนวคิดทุนชุมชน (Community Capital) มีรากฐานจากทุนทางสังคม (Social Capital) โดย เน้นบทบาทของทุนทางสังคมในระดับชุมชนและการพัฒนา ทุนชุมชน คือ พลังอำนาจของมนุษย์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบ เครือข่าย ผ่านการจัดการทรัพยากร ได้แก่ แนวคิด ความรู้ และความเชื่อ วัตถุ อาคาร และสถานที่ เพื่อนำมาใช้สร้างสวัสดิการและตอบสนองความต้องการของสมาชิกใน ชุมชนและสังคมตามบริบททางอารยธรรม ทั้งนี้ ทุนชุมชนสามารถจำแนกออกเป็น 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนวัฒนธรรม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558:124-126)

การประเมินศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำแนวคิดการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนเพื่อเป็นแนวทางวิเคราะห์และประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ในการพัฒนาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ สินค้าทุนที่สามารถจัดหาได้ ตามศักยภาพ ทุนทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน และทุนทางสังคม แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชนและกระบวนการส่งเสริม การมีส่วนร่วมนำมากำหนดประเด็นการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึง การวิเคราะห์ตามสภาพปัจจุบันและบริบทของชุมชน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ท้องถิ่น ทักษะและบทบาทของผู้นำชุมชน การดำเนินงานและความต้องการพัฒนา กลุ่มอาชีพ การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจน และต้องอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของบุคคล ด้วยการกระตุ้นและส่งเสริมอย่างมีหลักการจนเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มที่ต้องทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นกิจการของชุมชนที่มีการผลิต มีทุนการดำเนินงาน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นกระบวนการเรียนรู้ เน้นการบริหารจัดการโดยคณะบุคคลในชุมชน มีเป้าหมายสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง และผลการดำเนินการส่งผลดีกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยแนวความคิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นอาจพิจารณาได้ดังนี้ ด้านทิศทางของกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่ม รายได้ ความเข้มแข็ง ด้านวิสัยทัศน์และศักยภาพความเป็นผู้นำ การบริหารจัดการ มีภาวะผู้นำ สามารถบริหารสมาชิกในกลุ่ม ด้านสมาชิก การบริหาร และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการบริหารจัดการ การวางแผนดำเนินการของกลุ่ม และมีการวางแผนการผลิตล่วงหน้า ด้านการผลิต และกระบวนการจัดการสินค้าของกลุ่ม สถานที่ตั้งผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐาน และมีเครือข่ายวัตถุดิบ ด้านการตลาด มีช่องทางประชาสัมพันธ์และการจัดจำหน่าย ด้านต้นทุน และการบริหารการเงิน มีการจัดทำบัญชี รายรับรายจ่าย มีหุ้น และมีการปันผลให้กับสมาชิก ด้านการจัดการความรู้ และข้อมูลข่าวสาร และ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (ณัฐภาณี บัวดี และอดิเรก พินเขียว, 2563:15-24) การพัฒนา ศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นต้องใช้หลักการบริหารจัดการที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มที่มีการจัดตั้งใหม่สามารถใช้แนวความคิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มที่สำคัญคือ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด

มูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถสร้างได้ในหลายทาง เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากกระบวนการผลิต ซึ่งบางครั้งต้องกระทำไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้ ผลสำเร็จสุดท้าย คือการได้ผลิตภัณฑ์และบริการที่มี

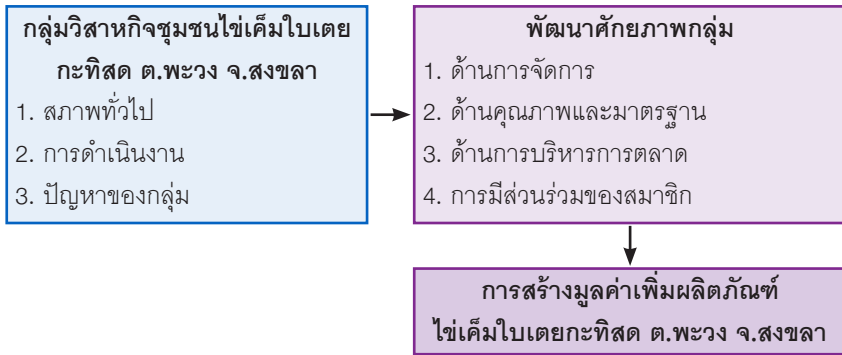
“คุณค่าเพิ่ม” สำหรับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยการสร้างบรรจุภัณฑ์ ประชาสัมพันธ์ และการเพิ่มเรื่องเล่าให้กับสินค้านั้น ๆ เช่น แหล่งวัตถุดิบ กระบวนการผลิต ผู้ผลิต หรือผู้ออกแบบ ความเชื่อ และการอ้างอิงประวัติศาสตร์ (พลชัย เพชรปลอด, 2561:1) จะเห็นว่าการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์เป็นการทำให้ของธรรมดา มีคุณค่าโดยการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นแรงจูงใจให้ลูกค้าสนใจในสินค้า มีการตัดสินใจซื้อจากหลายปัจจัย เช่น ชอบ บรรจุภัณฑ์ มีความเชื่อที่ตรงกับสิ่งที่ตนเองศรัทธา เป็นต้น

การสร้างมูลค่าสามารถเน้นแนวทางในการพัฒนา 2 แนวทางคือ

1. การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมหรือการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ : เป็นการสร้างมูลค่าที่เน้นตัวผลิตภัณฑ์ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เดิม หรือคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยอาศัยการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น การสร้างเครื่องหมายการค้า การปรับเปลี่ยนรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ การสร้างสตรัคบรรจุภัณฑ์ การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นนวัตกรรม การสร้างผลิตภัณฑ์ทางเลือกสำหรับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม หรือผลงานที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนาลายผ้าทอท้องถิ่น

2. การขยายตลาดหรือการหากลุ่มเป้าหมายใหม่ : เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์หรือการบริการโดยมุ่งเน้นไปที่ตลาดหรือกลุ่มบริโภคที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ มีการคาดการณ์และบริหารความเสี่ยง ล่วงหน้าก่อนการขยายตลาดซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากการวิจัยตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคพร้อมกับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด ตัวอย่างผลิตภัณฑ์และการบริการ เช่น เกมประเภทต่าง ๆ การพัฒนาด้านการบริการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์ ผ้าอ้อมสำเร็จรูปสำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์แผนภาพโมเดลงานวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษา ดังนี้

รูปภาพที่ 1 แผนภาพมโนทัศน์งานวิจัย
ที่มา : ชีวันนท์ คุณพิทักษ์ (2566:21)

เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา

1. เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีการศึกษาภาคสนาม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด โดยสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัยและร่วมกันดำเนินงานวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่วิเทศชุมชนพะวง การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflection) หรือ PAOR ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกทากาด (Kemmis; & Mc Taggart. 1990 : 11) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 แบบสัมภาษณ์ : แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้คำถามแบบปลายเปิด มี 2 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปให้ผู้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถาม ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง หน่วยงานที่สังกัด และข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด

ประกอบกับการใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด

โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มลูกค้าผลิตภัณฑ์ไข่เค็มใบเตยกะทิสด ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 แบบสอบถาม : แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน วัตถุประสงค์ในการซื้อไข่เค็มใบเตยกะทิสด 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยคำถามระดับความคิดเห็นสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ และด้าน การสร้างแบรนด์ และ 3) ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้บริโภค

1.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย : มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น โดยการศึกษารายละเอียดจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำแนะนำจากอาจารย์ที่เลี้ยงงานวิจัย

2) กำหนดขอบเขต และโครงสร้างเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ตลอดจนตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย และข้อมูลที่ต้องการศึกษา

3) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถาม โดยมีการกำหนดระดับคะแนนสำหรับข้อคำถามแต่ละข้อ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, และ 1 = น้อยที่สุด

4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความถูกต้องและเหมาะสมของข้อคำถาม จำนวน 3 ท่าน ผลจากการหาค่า IOC แบบสอบถามทั้ง 2 ส่วน ประกอบด้วยคำถามระดับความคิดเห็นสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านการสร้างแบรนด์ พบว่า ค่า IOC ≥ 0.50 ซึ่งสามารถใช้ข้อคำถามในการเก็บข้อมูลงานวิจัย ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แต่ก็มีบางข้อคำถามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้เปลี่ยนคำ หรือเปลี่ยนประโยค แต่ความหมายยังคงเดิม เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น และในส่วนนี้ผู้วิจัยก็ได้ปรับเปลี่ยนตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำแบบสอบถามไปยื่นขอเอกสารรับรองโครงการต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ และใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

นอกจากนี้ ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นเอกสารการวิจัยเพื่อขอเอกสารรับรองโครงการต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ และได้รับเอกสารรับรองวันที่รับรอง วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567 ลงนามโดยประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ

2. วิธีการศึกษา

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของงานวิจัย เลือกบุคคลสำคัญในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างดี ประกอบด้วย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 13 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ของงานวิจัย ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้สูตร W.G. Cochran (1953) ในการคำนวณ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 คน

2.2 การวิเคราะห์ผลการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.2.1) การวิเคราะห์ผลการวิจัย จากวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำเสนอผลที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนพะวง บนฐานภูมิปัญญาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) สภาพทั่วไป การดำเนินงาน และปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากศึกษาทั้งข้อมูลทุติยภูมิที่ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลปฐมภูมิที่ศึกษาจากภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นสภาพทั่วไป การดำเนินงาน และปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้สามารถอธิบายถึงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

2) พัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต.พะวง จ. สงขลา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการศึกษาจากภาคสนามในประเด็นของปัญหาความต้องการ เงื่อนไขและสาเหตุปัญหา มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อหาเงื่อนไข และสาเหตุที่แท้จริงของแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

2.2.2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 2 เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มลูกค้าผลิตภัณฑ์ไข่เค็มใบเตยกะทิสด ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน วัตถุประสงค์ในการซื้อไข่เค็มใบเตยกะทิสด โดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ

2) วิเคราะห์ข้อมูลการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยคำถามระดับความคิดเห็นสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มสมุนไพรใบเตยกะทิสด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านการสร้างแบรนด์โดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ต (Likert)

เกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นการสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ มากที่สุด (4.21 – 5.00) มาก (3.41 – 4.20) ปานกลาง (2.61 – 3.40) น้อย (1.81 – 2.60) และน้อยที่สุด (1.00 – 1.80)

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

สามารถนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้ดังนี้

1.1 พัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง

จ. สงขลา

1.1.1 สภาพทั่วไปและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต.พะวง จ.สงขลา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ตั้งอยู่ที่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (วิสาหกิจชุมชนพะวง) บ้านบ่อระกำ ตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดำเนินงานในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยสมาชิกในกลุ่ม 20 คน ในช่วงแรก หลังจากนั้นสมาชิกเริ่มมีจำนวนลดลงเนื่องจากเป็นกลุ่มสูงวัยเมื่ออายุมากขึ้นมีปัญหาทางด้านสุขภาพ จึงไม่สามารถเข้ามาร่วมดำเนินงานภายในกลุ่มได้ ในปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 13 คน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2566) นำโดยนายไพฑูรย์ พูลศรี ตำแหน่งประธานกรรมการกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ไข่เค็มที่มีเอกลักษณ์โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น ใบเตยและกะทิสดเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตไข่เค็ม ทำให้ไข่เค็มที่ผลิตมีรสชาติและกลิ่นหอมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสดนั้น ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนให้มีอาชีพเสริม จากเดิมมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว รับจ้างทั่วไป ชาวสวน ชาวประมง และค้าขายผลผลิตจากสวน ซึ่งรายได้ไม่แน่นอนทำให้บางช่วงรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เมื่อมีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสดขึ้นทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากสมาชิกในกลุ่ม คือ คนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการเป็นเจ้าของธุรกิจวิสาหกิจร่วมกัน ตั้งแต่ร่วมกันคิด วางแผน ร่วมลงมือจัดตั้งกลุ่ม ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการรับผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น โดย นำรูปแบบของการบริหารการทำงานของสหกรณ์มาปรับใช้กับการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มทั้งกลุ่มที่ต้องการฝากเงินเพื่อเก็บเกี่ยวดอกผลจากเงินปันผล และกลุ่มที่ต้องการกู้เงินเพื่อฉุกเฉินครอบครัวเมื่อเดือดร้อน รายได้ไม่เพียงพอ

ค่าใช้จ่าย โดยที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะมีหุ้นในกลุ่ม ออมทรัพย์ ทั้งนี้ การก่อตั้งของกลุ่มออมทรัพย์นั้นเริ่มตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2563 โดยมีเงินหมุนเวียนประมาณ 100,000 บาท เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์จัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในเรื่องภาระครอบครัว รายได้ และฐานะที่แตกต่างกัน กลุ่มออมทรัพย์จึงเป็นที่พึ่งที่สำคัญที่ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่าเล่าเรียนของบุตร ค่าใช้จ่ายในการผ่อนบ้าน ผ่อนรถ เป็นต้น กลุ่มออมทรัพย์ที่ก่อตั้งขึ้น มีความเข้มแข็ง มีการรวมตัวของสมาชิกได้อย่างมั่นคง

การผลิตไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา

การผลิตไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา โดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา เพื่อจำหน่าย โดยมีวัตถุดิบที่สำคัญดังนี้ 1) ไข่เป็ดสดใหม่ จำนวน 100 ฟอง 2) ดินสอพอง จำนวน 3 กก. 3) ใบเตยหอม จำนวน 1 กก. 4) กะทิ จำนวน 1 กก. 5) น้ำ จำนวน 1 ลิตร 6) เกลือ จำนวน 1 กก. 7) พลาสติกห่ออาหาร 8) ถัง / ภาชนะสำหรับบรรจุ อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า และ 9) สติกเกอร์โลโก้

โดยมีขั้นตอนการผลิตไข่เค็มใบเตยกะทิสด ดังนี้

1) หั่นใบเตยเป็นชิ้นเล็กๆ เอาไปปั่นกับน้ำ 1 ลิตร 2) นำดินสอพองผสมกับเกลือให้เข้ากัน 3) นำใบเตยที่ปั่นกับน้ำมาคั้นกับกะทิ 4) นำน้ำกะทิที่คั้นกับใบเตยมาผสมกับดินสอพองที่ผสมเกลือแล้วมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน (ไม่ให้เปียกหรือแห้งจนเกินไป) 5) นำดินสอพองที่ผสมเสร็จแล้วมาพอกไข่พอมีดไข่ ไม่หนาจนเกินไป 6) นำไข่ที่พอกแล้วมาคลุกเคล้ากับใบเตยที่ปั่นแห้งแล้ว 7) นำมาขึ้นด้วยพลาสติกแรป และ 8) บรรจุลงกล่อง

รูปภาพที่ 2 การผลิตไข่เค็มใบเตยกะทิสด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด

ต. พะวง จ. สงขลา

ที่มา : ชีวันนท์ คุณพิทักษ์(ถ่ายเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2567)

ช่องทางการจัดจำหน่ายไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา

1. ตลาดประชารัฐของดีวิถีชุมชน ธ.ก.ส. อ.เมือง จ.สงขลา : ตลาดประชารัฐเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน ไม่มีพื้นที่ค้าขาย ด้วยการแปลงนโยบายจากนายกรัฐมนตรีไปสู่การลงมือปฏิบัติโดยให้ดำเนิน “โครงการตลาดประชารัฐ” เพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในรูปแบบประชารัฐ ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ตลาดใหม่ และขยายพื้นที่ตลาดเดิมที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เกษตรกร กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มผู้ประกอบการ SMEs ผู้มีรายได้น้อย และผู้ประกอบการที่ได้รับความเดือดร้อนจากการไม่มีสถานที่ค้าขาย ให้มีพื้นที่ค้าขาย ซึ่งจะไปสู่การกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก

รูปภาพที่ 3 ตลาดประชารัฐของดีวิถีชุมชน ธ.ก.ส. อ. เมือง จ. สงขลา
ที่มา : ชีวนันท์ คุณทัตท์กษ(ถ่ายเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2567)

2. องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร จังหวัดสงขลา (อ.ต.ก. สงขลา) : อ.ต.ก. สงขลา ได้จัดกิจกรรม “เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา อ.ต.ก. สืบสานปณิธาน โดยโครงการปลูกได้ขายดี By อ.ต.ก.” ระหว่างวันที่ 3 – 5 กันยายน 2567 เวลา 09.00 – 18.00 น. ณ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร จังหวัดสงขลา จัดขึ้นเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการตลาด การบริหารห่วงโซ่อุปทาน และสนับสนุนส่งเสริมช่องทางการตลาดให้แก่เกษตรกร สร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรทั้งสด และแปรรูป รวมถึงการเจรจาการค้า เพื่อนำสินค้าของเกษตรกรเข้ามาร่วมกับ อ.ต.ก. ในการพัฒนาให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด เพื่อรวบรวม และกระจายไปจำหน่ายยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศต่อไป มีเกษตรกร เข้าร่วมกิจกรรมจากจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดตรัง จังหวัด นครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง จังหวัดชุมพร จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และ

จังหวัดนราธิวาส รวม 28 ร้านค้า ซึ่งประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ก็ได้นำผลิตภัณฑ์ไปวางจำหน่ายในงานดังกล่าว นอกจากนี้ ยังได้ร่วมกิจกรรมโครงการสาธิตการทำไข่เค็มใบเตยกะทิสด เพื่อให้ผู้สนใจได้ร่วมกันทำ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการชมการสาธิตไปประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ต่อไป

รูปภาพ 4 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร จังหวัดสงขลา (อ.ต.ก. สงขลา)
ที่มา : ชวินนัท คุณพิทักษ์(ถ่ายเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2567)

ทางเพจ facebook ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด มีช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม และเป็นช่องทางออนไลน์ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไข่เค็มสมุนไพรใบเตยกะทิสด โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบในการโพสต์ข้อความกิจกรรมต่างๆ รวมถึงตอบข้อความในกล่องสนทนา (Inbox) ในการซื้อขายไข่เค็ม

รูปภาพที่ 5 เพจ facebook ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา
ที่มา : ชวินนัท คุณพิทักษ์(ถ่ายเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2567)

1.1.2 ปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต.พะวง จ.สงขลา

จากการศึกษาปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด วิสาหกิจชุมชนพะวง จังหวัดสงขลา พบว่า

1) ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการตลาด เช่น การขายผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook Line เป็นต้น เนื่องจากในกลุ่มส่วนใหญ่มีสมาชิกวัยผู้สูงอายุ ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร ขาดความรู้ ขาดทักษะการเข้าถึงข้อมูลบนแพลตฟอร์ม ทำให้กลุ่มไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองได้ เพราะทางกลุ่มก็ไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้คอยสอนในเรื่องการใช้สื่อเทคโนโลยี บางครั้งปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำให้กลุ่มขาดรายได้จากลูกค้าไปบ้าง อย่างเช่น กรณีลูกค้าสั่งซื้อทางออนไลน์ ทักทาง Inbox แต่ทางกลุ่มไม่สามารถตอบกลับได้ เนื่องจากไม่มีความรู้ในการสื่อสาร การใช้ในแอปพลิเคชันของ Facebook หรือ Messenger ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างทันที เพื่อให้กลุ่มสามารถทำงานได้อย่างราบรื่น ไม่ติดขัด และคอยกังวลในเรื่องเทคโนโลยีการสื่อสารการตลาดที่เข้าถึงลูกค้าได้ง่าย และลูกค้าเองก็สามารถเข้าถึงได้ง่ายเช่นกัน

2) รัฐบาลไม่ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในขั้นตอนของการผลิตไข่เค็มต้องใช้เวลา อาทิเช่น การนึ่งใบเตยให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ก่อนนำไปปั่นเพื่อให้ละเอียด แล้วนำมาพอกไข่ ซึ่งในปัจจุบันสมาชิกกลุ่มยังคงใช้วิธีนี้ ทำให้ผลิตไข่เค็มได้ในจำนวนที่จำกัดต่อวัน ทั้งนี้หากมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทางกลุ่มจะนำงบประมาณดังกล่าวไปซื้อเครื่องนึ่งใบเตย ซึ่งจะทำให้ระยะเวลาในการผลิตไข่เค็มสั้นลง ผลิตได้จำนวนมากขึ้น และจำหน่ายได้ในปริมาณที่มากขึ้น

3) การผลิตไข่เค็มค่อนข้างจะใช้เวลา เนื่องจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ และคนวัยทำงานในชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด เพราะต้องการทำงานในองค์กรเพื่อไปหาประสบการณ์ในเมืองหลวง และในเมือง มากกว่าทำงานในชุมชน

ที่อยู่อาศัย ทำให้สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ทำให้การผลิตไข่เค็มใช้เวลามากกว่าการผลิตไข่เค็มโดยกลุ่มคนในวัยทำงาน สมาชิก 1 คน ต้องทำงานหลายหน้าที่ นอกจากนี้การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย รวมถึงการจัดเก็บเอกสารทางการเงินและบัญชี ยังไม่เป็นระบบ และยากต่อการค้นหาเมื่อจำเป็นต้องใช้งาน

1.1.3 การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด

ด. พะวง จ. สงขลา

จากผลการศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด ด. พะวง จ. สงขลา พบว่า

1) ด้านการจัดการ : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด มีการพัฒนาด้านการจัดการภายในกลุ่ม และจากหน่วยงานในภาครัฐอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การจัดการด้านต้นทุน จากทีมอาจารย์ และนิสิต คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งได้ออกแบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง และพัฒนาระบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด เนื่องจากการวิเคราะห์ต้นทุนการดำเนินงานกำหนดราคาขายโดยการกะประมาณ ไม่มีการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนในการดำเนินงาน โดยแนะนำให้มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ที่ระบุรายละเอียดของค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนวัตถุดิบ อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน และค่าแรงงานสมาชิกใน การดำเนินงานแต่ละเดือน

2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด มีการพัฒนาด้านคุณภาพและมาตรฐานเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้า อาทิเช่น การพัฒนารสชาติไข่เค็มให้มีความกลมกล่อม ไม่เค็มจนเกินไป ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับกลุ่มลูกค้าที่ต้องการซื้อเป็นของฝาก และของขวัญ ในช่วงเทศกาลต่างๆ นอกจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไบเตยกะทิสด ได้พัฒนาตราผลิตภัณฑ์ (Logo) เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์จากจังหวัดสงขลา และจดจำได้ง่าย โดยได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุน จากทีมอาจารย์ และนิสิตจาก คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ดังภาพ

รูปภาพที่ 6 บรรจุภัณฑ์สำหรับของฝาก ของขวัญในช่วงเทศกาล และตราผลิตภัณฑ์ (Logo) ที่เป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ใน จ. สงขลา
ที่มา : ชีวันนที คุณพิทักษ์(ถ่ายเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2567)

3) ด้านการบริหารการตลาด : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไช้เคี่ยมไบเตย กะทิสด วิสาหกิจชุมชนพะวง ผลิตไช้เคี่ยมเพื่อจำหน่าย โดยในช่วงแรกได้จำหน่ายโดยการวางขายที่ตลาด ประชาธิปไตยของดีวิถีชุมชน อ.ก.ส. อ. เมือง จ. สงขลา และตามสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลาที่มีการจัดงานเพื่อจำหน่ายสินค้าเพื่อสุขภาพ และสินค้าจากชุมชน ต่อมาได้มีการพัฒนาสร้างเพจ facebook ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไช้เคี่ยมไบเตย กะทิสด เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้มียอดขายที่เพิ่มขึ้น ด้วยศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มสามารถผลิตไช้เคี่ยมได้เพิ่มขึ้นตามความต้องการของลูกค้า ทางกลุ่มจึงได้รับการสนับสนุนจากทีมอาจารย์และนิสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เข้ามาช่วยแนะนำเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านทาง line Official และ Tiktok ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้เพิ่มขึ้น

4) การมีส่วนร่วมของสมาชิก : สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกลุ่มทุกกิจกรรม ดำเนินงานร่วมกันเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังความสามารถของแต่ละคน อาทิเช่น การผลิตไช้เคี่ยม การจำหน่ายไช้เคี่ยม การเข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรมจากทางหน่วยงานภาครัฐเข้ามาพัฒนา ให้ความรู้ เพื่อเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ พัฒนาตราผลิตภัณฑ์ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

1.2 การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตย กะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา

จากการศึกษาข้อมูลในส่วนของการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มลูกค้าตลาดประชารัฐของวิสาหกิจชุมชน อ.ก.ส. จังหวัดสงขลา และตลาดผลิตภัณฑ์ไข่เค็มใบเตยกะทิสด สามารถนำเสนอผลการศึกษาจาก การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นลูกค้าผลิตภัณฑ์ไข่เค็มใบเตยกะทิสด ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 72.9 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 22.0 และเป็นเพศทางเลือก ร้อยละ 5.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 30.5 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 55-64 ปี ร้อยละ 18.6 และช่วงอายุ 35-44 ปี และช่วงอายุ 45-54 ปี ร้อยละ 16.9 และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 13.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 50.8 รองลงมา สถานภาพสมรส ร้อยละ 47.5 และอื่นๆ (เพศทางเลือก) ร้อยละ 1.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 66.1 รองลงมาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 25.4 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 8.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นนิสิต/นักศึกษา ร้อยละ 28.8 รองลงมาอาชีพ คือเจ้าของกิจการ ร้อยละ 27.1 อื่นๆ ร้อยละ 22.0 รองลงมา คือ ข้าราชการ/บุคลากรหน่วยงานรัฐ ร้อยละ 13.6 แม่บ้าน ร้อยละ 6.8 และพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 1.7 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 33.9 รองลงมา 30,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 20.3 และ 15,001-20,000 บาท และ 20,001-25,000 บาท ร้อยละ 13.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการซื้อไข่เค็มสมุนไพรใบเตยกะทิสด เพื่อรับประทานในครอบครัว ร้อยละ 69.5 รองลงมา เพื่อเป็นของฝาก ร้อยละ 28.8 และอื่นๆ ร้อยละ 1.7 ตามลำดับ สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นการสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด

ด. พะวง จ. สงขลา

ความคิดเห็นการสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด	$\bar{x}$	S.D	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.53	0.43	มากที่สุด
2. ด้านบรรจุภัณฑ์	4.52	0.47	มากที่สุด
3. ด้านการสร้างแบรนด์	4.34	0.55	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.46	0.41	มากที่สุด

ที่มา : ชีวพันธ์ คุณพิทักษ์ (2566: 49)

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.46$, S.D =0.41) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านที่มากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}=4.53$, S.D =0.43) รองลงมา คือ ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\bar{x}=4.52$, S.D =0.47) และด้านการสร้างแบรนด์ ($\bar{x}=4.34$, S.D =0.55) ตามลำดับ

2. สรุปและอภิปรายผล

2.1 การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด

ด. พะวง จ. สงขลา

1. ด้านการจัดการ : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด มีการพัฒนาด้านการจัดการภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จากหน่วยงานในภาครัฐอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การจัดการด้านต้นทุน จากทีมอาจารย์ และนิสิต คณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งได้ออกแบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง และพัฒนาระบบการคิดต้นทุนผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด เนื่องจากการวิเคราะห์ต้นทุนกำหนดราคาขายใช้วิธีการกะประมาณ ไม่มี การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวินีย์ ธนาอนวัช (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารต้นทุนการผลิตและการวางแผนกำไรผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การวิเคราะห์ต้นทุนการกำหนดราคาขายใช้วิธีการกะประมาณ ไม่มีการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ศักยภาพการทำระบบบัญชีต้นทุนของกลุ่มทำได้แต่ไม่ถูกต้องตามหลักบัญชีและไม่ครบถ้วน

2. ด้านคุณภาพและมาตรฐาน : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด มีการพัฒนาด้านคุณภาพและมาตรฐานเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้า อาทิเช่น การพัฒนารสชาติไข่เค็มให้มีความกลมกล่อม ไม่เค็มจนเกินไป ใช้วัตถุดิบ ในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดา ภักดิ์ยิ่ง (2563) เรื่องการพัฒนาศักยภาพ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยได้เสนอแนวทางการพัฒนา ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ด้านคุณภาพและมาตรฐาน ไว้ให้ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับกลุ่มลูกค้า ที่ต้องการซื้อเป็นของฝาก และของขวัญ ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ นอกจากการพัฒนา ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา ได้พัฒนาตราผลิตภัณฑ์ (Logo) เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์จากจังหวัดสงขลา และจดจำได้ง่าย โดยได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุน จากทีมอาจารย์ และนิสิตจาก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

3. ด้านการบริหารการตลาด : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ผลิตไข่เค็มเพื่อจำหน่าย โดยในช่วงแรกได้จำหน่ายโดยการวางขายที่ตลาดประชารัฐ ของดีวิถีชุมชน ธ.ก.ส. อ. เมือง จ. สงขลา และตามสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลา ที่มีการจัดงานเพื่อจำหน่ายสินค้าเพื่อสุขภาพ สินค้าจากชุมชน ต่อมาได้มีการพัฒนา สร้างเพจ facebook ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด เพื่อประชาสัมพันธ์ กิจกรรมกลุ่ม และเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้มียอดขายที่เพิ่มขึ้น ทว่าด้วยศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มยังคงสามารถผลิตไข่เค็มได้เพิ่มขึ้น หากมี ลูกค้าเพิ่มขึ้น ทางกลุ่มจึงได้รับการสนับสนุนจากทีมอาจารย์ และนิสิต จากคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เข้ามาช่วยแนะนำเพิ่มช่องทาง ในการจัดจำหน่ายผ่านทาง line Official และ Tiktok ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึง กลุ่มลูกค้าได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดา ภักดิ์ยิ่ง (2563) เรื่อง การพัฒนา ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยได้เสนอแนวทางการพัฒนา ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ด้านการบริหารการตลาด ไว้ว่า ด้านช่องทางการจำหน่ายมีการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายหลากหลายช่องทาง อาทิ งานแสดงสินค้าหรือเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งมีการขายสินค้าผ่านช่องทาง ออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางที่เหมาะสมกับ กลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิก : สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกลุ่มทุกกิจกรรม ดำเนินงานร่วมกันเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถของแต่ละคนสามารถทำได้ อาทิเช่น การผลิตไข่เค็ม การจำหน่ายไข่เค็ม การเข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรมจากทางหน่วยงานภาครัฐเข้ามาพัฒนาให้ความรู้ เพื่อเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ พัฒนাবรรจุภัณฑ์ พัฒนาตราผลิตภัณฑ์ เพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565) เรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอดผ้าพื้นบ้าน “กลุ่มฝ้ายตุ่ย” บ้านหนองบัว ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอดผ้าด้านการบริหารจัดการ เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก การแสวงหาเครือข่ายการตลาด การหาเครือข่ายและผู้ส่งเสริมภาครัฐและเอกชน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ (2560) เรื่องการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งไม่ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนใน จ. ฉะเชิงเทรา

2.2 สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ต. พะวง จ. สงขลา

จากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นการสร้างมูลค่าเพิ่มไข่เค็มใบเตยกะทิสด พบว่า ค่าเฉลี่ย ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.46$, $S.D =0.41$) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยด้านที่มากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}=4.53$, $S.D =0.43$) รองลงมา คือ ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\bar{x}=4.52$, $S.D =0.47$) และด้านการสร้างแบรนด์ ($\bar{x}=4.34$, $S.D =0.55$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชิรญาณ์ เผ่าตะใจ (2563) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์กระเทียมปลอดภัยของผู้ประกอบการจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกำหนดให้ปัจจัยในการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และตราสินค้า และมีปัจจัยอื่นๆ เพิ่ม ดังนี้ การออกแบบ และบริการ เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะให้ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่ใบเตยกะทิสด เพิ่มจำนวนการผลิตไข่เค็มในช่วงเทศกาลปีใหม่ให้เพียงพอกับความต้องการของลูกค้าเนื่องจากที่ผ่านมาไข่เค็มไม่เพียงพอกับความต้องการของลูกค้า ซึ่งในประเด็นนี้ทางสมาชิกกลุ่มอาจจะต้องจัดการทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตในช่วงเทศกาลสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาเยาวชนในชุมชน ต. พะวง จ. สงขลา ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วม และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ เพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดี
2. การเพิ่มสูตรไข่เค็มที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยสามารถดำเนินการเสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดีได้นั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขต สงขลา เป็นอย่างสูงที่สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). **คู่มือการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน (ฉบับปรับปรุงใหม่)**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://sceb.doae.go.th/>.

กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2562). **คู่มือนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2567, จาก <https://sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/คู่มือนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน>.

จิรพร มหาอินทร์ และคณะ. (2554). **การดำเนินงานและการส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์และเครื่องแต่งกาย จังหวัดปทุมธานี**(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

- ชีวันนัท คุณพิทักษ์. (2566). **การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มใบเตยกะทิสด ตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์**(รายงานผลการวิจัย). สงขลา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี ปรีดาพร อารักษ์สมบุรณ์ และนิชาญา นารัฐปนันท์ (2560). **การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.** 1(1), 43-49
- ณัฐภาณี บัวดี และอดิเรก พันเขียว. (2563). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย ในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก, วารสารศรีวันาลัยวิจัย.** 9(1), 15-24.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2565). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย, วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย ราชภัฏเลย.** 17(61), 89-98.
- ประภาพร ยางประยงค์. (2559). **วิเคราะห์การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาทำสะพานไฮโดรโปนิคส์, วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร.** 11(2), 25-32.
- พลชัย เพชรปลอด. (2561). **5 วิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยเรื่องเล่า ช่วยกระตุ้นต่อมอยากซื้อของลูกค้า.**สืบค้นวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.sentangsedtee.com/careerchannel /article_96344.
- ภาวินัย ธนาอนวัช (2563). **การบริหารต้นทุนการผลิตและการวางแผนกำไร ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี** 9(1), 47-56.
- รัชดา ภักดียิ่ง. (2563). **การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดขอนแก่น. Journal of Buddhist Education and Research: JBER.** 6(1), 175-189.

- เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ. (2561). **วิสาหกิจชุมชนแฟร์ 2018 เสริมฐานรากเข้มแข็ง สร้างเศรษฐกิจชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/2787712>.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2558). **คู่มือสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ และทุนชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2567, จาก <https://web.codi.or.th/printing-media>.
- อาชิรญาณ์ เผ่าตะใจ. (2563). **การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์กระเทียมปลอดภัยของผู้ประกอบการจังหวัดเชียงใหม่ (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต)**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Cochran, W.G. (1953). **Sampling Techniques**. New York : John Wiley & Sons, Inc.
- Kemmis, S., and McTaggart, R. (1990). **The action research planner**. Geelong: Deakin University Press.

ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลต่อคุณภาพ อากาศและสุขภาพของประชาชนในเกาหลีใต้ : วิเคราะห์มาตรการฉบับที่ 1-5

Seasonal PM Control Policies and Their Impacts on Air Quality and Public Health in South Korea : An Analysis of The 1st to 5th Seasonal PM Management Plans

อรพรรณ จันทร์เทา^{1*} (Orapan Jantao)^{1*}

บทคัดย่อ

เกาหลีใต้ประสบปัญหาหมอกพิษทางอากาศจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ ส่งผลให้รัฐบาลเกาหลีใต้ ดำเนินมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลอย่างเป็นรูปธรรม บทความวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) มาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 – 5 2) ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 – 5 ต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพของประชาชน ในประเทศเกาหลีใต้ ผลการศึกษาพบว่า 1) มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 -5 ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ การควบคุมการปล่อยมลพิษจากโรงงาน อุตสาหกรรม การลด

การเดินเครื่องโรงไฟฟ้าถ่านหิน การจำกัดการใช้รถยนต์ระดับ 5 ในเขตเมืองหลวง ระบบความรับผิดชอบในการจัดการเศษวัสดุและของเสีย ทางการเกษตร การคุ้มครองกลุ่มเปราะบางและกลุ่มอ่อนไหว และการทำความร่วมมือ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี 94000, อีเมล: orapan.j@psu.ac.th

¹ Asst. Prof., Bachelor of Arts Program in Korean Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani campus, Pattani Province, 94000, Thailand, Email: orapan.j@psu.ac.th

*Corresponding author : E-mail address : orapan.j@psu.ac.th

Received October 14,2025 Revised: January 26,2026 Accepted: February 23,2026

ระหว่างประเทศเกาหลีใต้และจีนเพื่อแก้ปัญหาฝุ่น PM_{2.5} และฝุ่น PM₁₀ จากฝุ่นทรายเหลืองจากประเทศจีน 2) มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล มีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพอากาศส่งผลให้ความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} และฝุ่น PM₁₀ ลดลง โดยค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM₁₀ เดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2024 ลดลงเหลือ 29 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ และค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2024 ลดลงเป็น 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM มีแนวโน้มลดลงแต่แนวโน้มอัตราเสียชีวิตก่อนวัยอันควรเนื่องจากมลพิษทางอากาศกลับสูงขึ้นและอัตราผู้ที่เป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ เช่น โรคหอบหืด โรคภูมิแพ้จมูก โรคมะเร็งปอด มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน

คำสำคัญ : มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล, ฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM), คุณภาพอากาศในประเทศเกาหลีใต้, สุขภาพของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้

Abstract

South Korea has long been confronted with persistent environmental challenges, particularly the problem of fine particulate matter (PM) during the winter and spring seasons. In response, the South Korean government introduced a series of Seasonal PM Control Measures. The objectives of this study are: (1) to examine the Seasonal PM Control Measures targeting PM₁₀ and PM_{2.5} (Versions 1–5), and (2) to assess their impacts on air quality and public health in South Korea.

The findings indicate that the Seasonal PM Control Measures (Versions 1–5) were characterized by several key components. These included the regulation of emissions from industrial facilities, the reduction of operations in coal-fired power plants, restrictions on the use of grade-5 vehicles within metropolitan areas, the implementation of accountability systems for the management of agricultural residues and waste, the protection of vulnerable

and sensitive populations, as well as the establishment of international cooperation between South Korea and China to address PM_{2.5} and PM₁₀ pollution, particularly dust storms originating from China.

The implementation of these measures was found to have a positive effect on air quality, as indicated by reductions in PM_{2.5} and PM₁₀ concentrations. Specifically, the average concentration of PM₁₀ in February 2024 decreased to 29 µg/m³, while the concentration of PM_{2.5} in February and March 2024 declined to 20µg/m³. Nevertheless, despite the downward trend in particulate matter concentrations, the premature mortality rate attributable to air pollution continued to increase. Furthermore, the incidence of air pollution-related diseases, including asthma, allergic rhinitis, and lung cancer, also exhibited an upward trajectory.

Keywords: Seasonal PM Control Measures, Fine Particulate Matter (PM), Air Quality in South Korea, Public Health in South Korea

บทนำ

ปัจจุบันมลพิษทางอากาศยังคงเป็นภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมที่ใหญ่ที่สุดต่อสุขภาพของมนุษย์ ตามข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO) พบว่า 99% ของประชากรโลกกำลังอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีคุณภาพอากาศไม่เป็นไปตามระดับที่แนะนำในแนวทางขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2024) มลพิษทางอากาศจึงเป็นปัจจัยเสี่ยงอันดับสองของการเสียชีวิตทั่วโลกและเป็นปัจจัยเสี่ยงอันดับสองของการเสียชีวิตในเด็กอายุต่ำกว่าห้าขวบรองจากภาวะทุพโภชนาการเนื่องจากผลกระทบที่รุนแรงของมลพิษทางอากาศส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจและพัฒนาการของเด็ก ในปี ค.ศ. 2021 เพียงปีเดียว มีผู้เสียชีวิตจากมลพิษทางอากาศทั้งหมด 8.1 ล้านคน โดย 58% ของการเสียชีวิตเหล่านี้เกิดจากมลพิษ PM_{2.5} ในบรรยากาศ (Health Effects Institute, 2024) จากสถานการณ์ความรุนแรงของมลพิษทางอากาศองค์การสหประชาชาติจึงได้ประกาศให้มีการเข้าถึงอากาศ

ที่สะอาดและดีต่อสุขภาพเป็นสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งขนาดของอนุภาคฝุ่นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับศักยภาพในการก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ โดยฝุ่นที่มีอนุภาคขนาดเล็กที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า 10 ไมโครเมตรเป็นอันตรายมากที่สุดเนื่องจากสามารถเข้าสู่ส่วนลึกของปอดและบางอนุภาคอาจเข้าสู่กระแสเลือดได้โดยการสัมผัสกับอนุภาคเหล่านี้ ทำให้สามารถส่งผลกระทบต่อทั้งปอดและหัวใจของคน โดยงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์จำนวนมากได้เชื่อมโยงการสัมผัสมลพิษทางอากาศที่มีขนาดอนุภาคเล็กกับปัญหาสุขภาพต่าง ๆ เช่น การเสียชีวิตก่อนวัยอันควรในผู้ที่มโรคหัวใจหรือปอด อาการหัวใจวายที่ไม่ถึงแก่ชีวิต หัวใจเต้นผิดจังหวะ โรคหอบหืดกำเริบ ผลปรากฏว่ามลพิษทางอากาศที่มีขนาดอนุภาคเล็กส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของปอดลดลง อาการทางระบบทางเดินหายใจเพิ่มขึ้น เช่น การระคายเคืองทางเดินหายใจ ไอ หรือหายใจลำบาก ผู้ที่มีโรคหัวใจหรือปอด เด็ก ผู้สูงอายุ กลุ่มประชากรชนกลุ่มน้อย และกลุ่มที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ มักได้รับผลกระทบจากการสัมผัสมลพิษจากอนุภาคขนาดเล็กมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเพราะบุคคลกลุ่มนี้มีความไวต่อมลพิษมากกว่าหรือมีโอกาสได้รับมลพิษในระดับที่สูงกว่า (U.S. Environmental Protection Agency, 2024)

สาเหตุสำคัญของฝุ่น PM มักเกิดจากการปล่อยมลพิษจากหลากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นภาคการคมนาคม การผลิตอุตสาหกรรม หรือการใช้พลังงาน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ประเทศเกาหลีใต้เป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบปัญหาระดับความเข้มข้นของฝุ่น PM ในระดับค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ เมื่อสภาพอากาศเย็นและมีลักษณะอากาศปิดทำให้ฝุ่น PM สะสมในบรรยากาศมากขึ้น ส่งผลให้ระดับฝุ่น PM สูงขึ้นเป็นพิเศษระหว่างเดือนธันวาคมถึงมีนาคม นอกจากนี้ ช่วงเวลาดังกล่าวยังสอดคล้องกับฤดูการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงทั้งภายในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการพัดพาฝุ่นสีเหลืองจากทะเลทรายโกบีในจีนและมองโกเลีย ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองข้ามพรมแดนที่สำคัญ พายุฝุ่นจากทะเลทรายโกบีในช่วงฤดูใบไม้ผลิยังทำให้ระดับ PM₁₀ ในเกาหลีใต้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากจนเกินค่ามาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนดและส่งผลกระทบต่อหลายพื้นที่ทั่วประเทศอย่างมีนัยสำคัญ และจากการพิจารณาข้อมูลสถิติของกระทรวงสิ่งแวดล้อมเกาหลีใต้ (환경부, 2012 :

5) พบว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2012 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฝุ่น PM จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความหนาแน่นของฝุ่น PM10 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากฝุ่นละอองสีเหลืองหรือฝุ่นทรายเหลืองที่มาจากประเทศจีน อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา ปัญหาฝุ่น PM2.5 มีความรุนแรงมากกว่า ฝุ่น PM10

จากปัญหาความรุนแรงของฝุ่น PM10 และ PM2.5 ที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขโดยได้ออกมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลเพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นและยังได้ทำความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกโดยเฉพาะกับประเทศจีนในการจัดการกับมลพิษข้ามพรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพ (한경부, 2014 : 4)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจศึกษาประสิทธิภาพของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ของประเทศเกาหลีใต้ในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิว่าสามารถแก้ไขปัญหาฝุ่น PM ในประเทศได้มากน้อยเพียงใด โดยการศึกษาจะเป็นการเปรียบเทียบทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ฝุ่น PM หลังจากการบังคับใช้นโยบายกับก่อนการบังคับใช้นโยบายเพื่อประเมินผลกระทบและประสิทธิผลของนโยบายต่อการลดฝุ่น PM และการลดลงของโรคระบบทางเดินหายใจหรือโรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาวะอากาศเป็นพิษ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการฝุ่น PM สำหรับประเทศอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาด້ายกัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษามาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5 ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 – 5
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 – 5 ต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. มาตรการควบคุมฝุ่น PM

พัคแฮอู และโชย็องมิน (박해우, 조영민, 2013) ได้ศึกษาเรื่อง “มาตรฐานการจัดการฝุ่น PM และมาตรการการจัดการตามแหล่งกำเนิด” โดยมุ่งวิเคราะห์มาตรฐานการจัดการมลพิษในระดับนานาชาติควบคู่ไปกับเทคโนโลยีการควบคุม ณ แหล่งกำเนิด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความเข้มงวดของกฎหมายและมาตรฐานการจัดการฝุ่นในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามบริบททางสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าเกาหลีใต้จำเป็นต้องปรับปรุงมาตรฐานการจัดการฝุ่นให้มีความเข้มงวดสอดคล้องกับเกณฑ์สากล เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องสุขภาพของประชาชนและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการมลพิษทางอากาศไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงการกำหนดค่ามาตรฐานที่เข้มงวดในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการบูรณาการระหว่าง “เทคโนโลยีการควบคุมที่ต้นตอ” และ “นวัตกรรมทางกฎหมาย” ที่มีความเป็นสากล ซึ่งข้อเสนอแนะจากการศึกษาในอดีตนี้เองที่เป็นรากฐานสำคัญและส่งผลต่อการพัฒนานโยบายของรัฐบาล เกาหลีใต้ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการประกาศใช้ “มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1-5” ซึ่งเป็นจุดเน้นหลักที่บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์ เพื่อประเมินว่าการยกระดับมาตรการตามคำแนะนำในเชิงวิชาการข้างต้นนั้น สามารถแก้ไขปัญหาฝุ่น PM และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้จริงหรือไม่ในทางปฏิบัติ

2. มาตรการการควบคุมฝุ่น PM กับผลกระทบต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพของประชาชน

คิมฮึงซ็อล (김흥철, 2020) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบต่อสุขภาพจากการดำเนินนโยบายการจัดการฝุ่น PM” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายการจัดการฝุ่น PM ที่มีต่อสุขภาพของประชาชน 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการลดระดับฝุ่น PM กับอัตราการเกิดโรคทางเดินหายใจ 3) เพื่อเสนอแนะนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการลดผลกระทบต่อสุขภาพจากฝุ่น PM ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการจัดการฝุ่น PM ที่มี

ประสิทธิภาพสามารถลดผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะการลดอัตราการเกิดโรคทางเดินหายใจในประชากร ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการดำเนินนโยบายที่เข้มงวดและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่พัคชินย็อง, ยุนดันกิ, ชังฮย็อก, ยุนช็องวอน และอีช็อลมิน (박신영, 윤단기, 장혁, 윤성원, 이철민, 2023) ศึกษาเรื่อง “การประเมินความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการกระจายตัวของความเข้มข้น PM2.5 ภายในอาคารและการสัมผัสตามการบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินความเข้มข้นของ PM2.5 ภายในอาคารก่อนและระหว่างการบังคับใช้มาตรการควบคุม PM ตามฤดูกาล 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อสุขภาพจากการสัมผัส ฝุ่น PM2.5 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของมาตรการในการลดความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการสัมผัส ฝุ่น PM2.5 ผลการศึกษาพบว่า ความเข้มข้นของ PM2.5 ภายในอาคารลดลงในช่วงที่มีการบังคับใช้มาตรการ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 19 ปี ค่า Hazard Quotients (HQ) ที่ใช้ในการวัดความเสี่ยงทางสุขภาพจากการสัมผัสสารมลพิษหรือสารเคมียังคงสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แม้ความเข้มข้นของฝุ่น PM2.5 จะลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงทางสุขภาพที่ยังคงอยู่

สำหรับการศึกษาของแพมินา, อุจ็องฮ็อน และคิมซุนแท (배민아, 우정훈, 김순태, 2023) ศึกษาเรื่อง “ความเข้มข้นของฝุ่น PM2.5 จากการใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 2” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินศักยภาพการลดฝุ่น PM2.5 จากการปล่อยมลพิษภายในประเทศเกาหลีใต้ในช่วงบังคับใช้มาตรการจัดการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 2 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลกระทบของการปล่อยมลพิษทั้งในและนอกประเทศต่อความเข้มข้นของฝุ่น PM2.5 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปล่อยมลพิษกับความเข้มข้นของฝุ่น PM2.5 และเสนอแนะแนวทางสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อลดฝุ่น PM2.5 ผลการศึกษาพบว่า 1) ศักยภาพในการลด PM2.5 จากการปล่อยมลพิษในประเทศมีค่าช่วงระหว่าง 8.6 - 13.0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ซึ่งถือว่าเป็นระดับสูงสุดที่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ 2) ความเข้มข้นของ PM2.5 มีความสัมพันธ์กับการปล่อยมลพิษภายในประเทศ ซึ่งหมายความว่า การลดการปล่อยมลพิษลงครึ่งหนึ่งจะไม่ส่งผลให้ความเข้มข้นของฝุ่น PM ลดลงครึ่งหนึ่งตาม 3) การลด

การปล่อยมลพิษทั้งในและนอกประเทศพร้อมกัน 50% สามารถลดความเข้มข้นของ PM_{2.5} ในเกาหลีใต้ได้ถึง 13.0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ซึ่งเป็นผลดีมากกว่าการลดเพียงภายในประเทศเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ซอจีวอน และอื่น ๆ (서지원 외, 2024) ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงผลกระทบของการปล่อยก๊าซในประเทศต่อความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} ตามเมืองและจังหวัดในช่วงการประกาศใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1- 4 ” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของ PM_{2.5} ในพื้นที่ต่าง ๆ 2) เพื่อประเมินผลกระทบจากการปล่อยก๊าซภายในประเทศในช่วงเวลาที่มีการประกาศใช้นโยบาย ผลการศึกษาพบว่า การปล่อยก๊าซภายในประเทศในช่วงประกาศใช้นโยบายมีส่วนทำให้ความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} ลดลง 1.5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ต่อปี ในระดับประเทศ โดยมีการลดลงของฝุ่น PM_{2.5} สูงสุดถึง 2.6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ในบางจังหวัด

จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้น พบข้อสรุปสำคัญว่ามาตรการควบคุมฝุ่นในประเทศสามารถลดความเข้มข้นของมลพิษในบรรยากาศได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีช่องว่างที่น่าสนใจคือ แม้ระดับฝุ่นจะลดลงแต่ความเสี่ยงทางสุขภาพ (Hazard Quotients) อาจยังไม่ลดลงตามในสัดส่วนเดียวกัน ซึ่งข้อมูลประวัติการณ์และความย้อนแย้งเชิงสถิตินี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลของมาตรการฉบับที่ 1-5 ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชนเป็นแกนกลาง

แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา

1. ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ

James E. Anderson (1994 : 5-6, อ้างถึงใน สัญญา เคนาภูมิ, 2559 : 5) ให้ทัศนะว่านโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ในขณะที่ Kenneth Prewitt & Sidney Verba (1983 : 652 – 653, อ้างถึงใน นงนัท เทียงกมล, ม.ป.ป.: 2) เห็นว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง พันธสัญญาระยะยาวในการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล โดยเน้นถึงสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริงมากกว่าสิ่งที่พูด โดยให้ความสำคัญกับการติดตามการปฏิบัติงานของรัฐบาลตั้งแต่ขั้นตอนการบัญญัติกฎหมายจนถึงการปฏิบัติให้บรรลุผล

Carl J. Friedrich (1983 : 652 – 653, อ้างถึงใน นงนัท เทียงกมล, ม.ป.ป.: 2) อธิบายว่านโยบายสาธารณะเป็นชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของรัฐบาลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาของประชาชนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ Friedrich เน้นว่ากิจกรรมใด ๆ ที่ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนไม่ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะ

นอกจากนี้ Heinz Eulau และ Kenneth Prewitt (1973 อ้างถึงใน ขวัญแก้ว จันทริวิเชียร, 2557 : 11) ให้ทัศนะว่า นโยบายสาธารณะ คือ การตัดสินใจที่แน่นอน มีลักษณะของการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง และกระทำซ้ำ ๆ เป็นเรื่องดำเนินการในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

Fred M. Frohock (1979 : 10-12, อ้างถึงใน ศัญญา เคนาภูมิ, 2564 : 43) ให้ทัศนะว่านโยบายสาธารณะ คือ แบบแผนการกระทำที่ชัดเจนของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือให้สิ่งตอบแทนสำหรับความร่วมมือของประชาชน

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาฝุ่น PM โดยต้องมีเป้าหมายชัดเจน มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสามารถประเมินผลได้ในเชิงรูปธรรม

2. แนวคิดการประเมินผลนโยบาย

การประเมินผล หมายถึง วิธีการวัดอย่างมีระบบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ประเมินผลที่ศึกษาในทางรัฐศาสตร์ส่วนมากเป็นการประเมินผลแผนงานและโครงการ ซึ่งหมายถึง การประเมินผลงานของรัฐบาลอย่างเป็นระบบเพื่อเตรียมหาข้อมูลปรับปรุงแผนงานและโครงการต่าง ๆ รวมถึงการประเมินผลกระทบจากนโยบายโดยใช้เทคนิคทางเศรษฐศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการศึกษาเชิงประจักษ์อื่น ๆ มาช่วยในการศึกษา การประเมินอาจทำในขณะดำเนินงานหรือโครงการ และเมื่อแผนงานหรือโครงการสิ้นสุดลง

2.1 ประเภทของการประเมินผล

(1) การประเมินผลกระบวนการ โดยมุ่งเน้นวัดและประเมินการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงการควบคุมติดตามการใช้จ่ายเงินงบประมาณ

(2) การประเมินผลกระทบ มุ่งศึกษาผลกระทบของนโยบาย โดยพิจารณาว่านโยบายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีผลต่อความสำเร็จของนโยบายเพียงใด การประเมินผลกระทบประกอบด้วยหลักการใหญ่ ๆ คือ แผนงาน เป้าหมาย และการทำนายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากแผนงานนี้ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดว่าจะเกิดจากนโยบายนั้น

(3) การประเมินผลการลงทุนและประสิทธิผล เน้นการเปรียบเทียบประสิทธิผลของหลาย ๆ แผนงานและการลงทุนของแต่ละแผนงาน

2.2 ตัวแบบที่ใช้ในการประเมินผล

(1) ตัวแบบการศึกษาที่ใช้หลักเหตุผล แนวคิดแบบเหตุและผลเป็นหัวใจสำคัญในการทำวิจัยการประเมินผล หลักของแนวคิดนี้ คือ เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติและบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ มิได้หมายความว่านโยบายนั้นเป็นเหตุทำให้เกิดผลตามเป้าหมายนั้น ๆ ทุกประการ นักวิเคราะห์จึงไม่สามารถสรุปได้ว่านโยบายเป็นเหตุทำให้เกิดเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ นักวิจัยควรเริ่มต้นโดยศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ให้มากที่สุดเพื่อสร้างตัวแบบ สร้างสมมุติฐาน และนำไปพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านั้น

(2) ตัวแบบที่ใช้หลักผลกระทบ เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมการเมืองและอื่น ๆ มาสรุปและสร้างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเพื่อนำไปประเมิน และเสนอเป็นแนวทาง เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น

2.3 วิธีการในการประเมินผล

(1) การทดลองโดยใช้หลักเปรียบเทียบทั่วไป (THE CLASSIC EXPERIMENTAL DESIGN) เป็นการทดลองที่มุ่งวัดประสิทธิผลเป็นหลัก ประกอบด้วย กลุ่มศึกษาเปรียบเทียบ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้ทดลองและกลุ่มที่ใช้เปรียบเทียบ

วิธีประเมินประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการวัดตัวแปรเป้าหมายจากทั้งสองกลุ่มจำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประเมินก่อนนำนโยบายหรือโครงการไปปฏิบัติจากกลุ่มทดลอง ครั้งที่ 2 เป็นการประเมินหลังจากนำนโยบายไปปฏิบัติ แล้วจึงหาความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการใช้นโยบายแล้ว

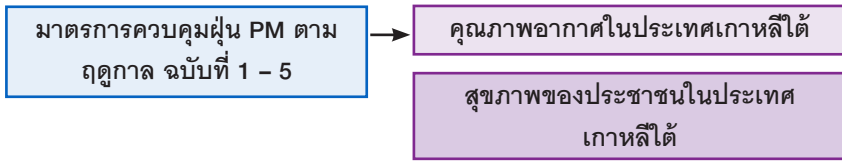
(2) การทดลองแบบควบคุมโดยการเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ (THE POST PROGRAM - ONLY COMPARISON GROUP DESIGN) เป็นวิธีที่มีกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ซึ่งเลือกโดยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกเข้าร่วมโครงการแล้วจึงประเมินผลโครงการตามที่กำหนดไว้ กลุ่มที่ 2 ไม่เข้าร่วมโครงการแต่จะถูกประเมินผลเช่นเดียวกันกับกลุ่มแรกในเวลาเดียวกันและนำคะแนนที่ได้จากการประเมินผลทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน

(3) นำโครงการหรือนโยบายไปใช้แล้วจึงประเมินผล (POST – EXPERIMENTAL DESIGN) มีหลักการ คือ จะต้องมีการนำโครงการหรือนโยบายไปใช้ก่อน แล้วจึงวัดหรือประเมินผลภายหลัง ข้อจำกัดของวิธีนี้ คือ ขาดการเปรียบเทียบซึ่งเป็นหัวใจของหลักที่อ้างถึงเหตุผล ดังนั้น จึงไม่สามารถชี้ให้เห็นว่านโยบายมีผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างไร เพราะอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายได้เช่นกัน การแก้ไขข้อจำกัดนี้คือ ต้องวัดและประเมินผลก่อนที่จะนำโครงการหรือนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการประเมินผลเปรียบเทียบก่อนและหลังนำนโยบายไปใช้

(4) ประเมินผลเปรียบเทียบก่อนและหลังนำโครงการหรือนโยบายไปใช้ (PREROGAM – POSTPROGRAM) มีหลักการ คือ ประเมินผลกลุ่มเป้าหมายก่อนแล้วจึงประเมินผลกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจากการนำนโยบายหรือโครงการไปปฏิบัติ นำผลที่ประเมินทั้งสองครั้งมาเปรียบเทียบ ถ้าแตกต่างกันแสดงว่านโยบายหรือโครงการที่นำไปใช้นั้นมีผลต่อกลุ่มเป้าหมาย (ทิพาพร พิมพ์สุทธิ์, 2555 : 147-161)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ร่วมกับการประเมินแบบเปรียบเทียบก่อนและหลัง (Pretest–Posttest Design) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของระดับฝุ่น PM10 และ PM2.5 รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนภายหลังการดำเนินมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1-5

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ กรอบแนวคิดการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1-5 ของประเทศเกาหลีใต้ โดยมุ่งเน้นการประเมินความเชื่อมโยงระหว่าง การดำเนินนโยบายและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในเชิงประจักษ์ ผ่านตัวชี้วัดสำคัญ 2 มิติ ดังนี้ คือ มิติด้านคุณภาพอากาศ (Output Evaluation) พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลง เชิงปริมาณของความเข้มข้นของฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบแนวโน้ม (Trend Analysis) ระหว่างช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรการ รวมถึงการวิเคราะห์จำนวนวันที่คุณภาพอากาศอยู่ในระดับ “ดี” และ “แย่” เพื่อระบุ ประสิทธิภาพของมาตรการในการจัดการมลพิษทางอากาศในระยะสั้นและระยะกลาง และมิติด้านสุขภาพของประชาชน (Impact Evaluation) พิจารณาจากผลกระทบ เชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับระยะเวลาการสัมผัสมลพิษ (Exposure) แบ่งเป็นผลกระทบ ระยะสั้น ซึ่งวิเคราะห์แนวโน้มอุบัติการณ์ของโรคระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคหอบหืด และโรคภูมิแพ้จมูก และผลกระทบระยะยาวจะวิเคราะห์แนวโน้มการเกิดโรคมะเร็ง ปอด และอัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (Premature Mortality) ที่มีความสัมพันธ์ กับมลพิษทางอากาศ

การวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้เห็นภาพรวมของมาตรการ ในฐานะตัวแปรอิสระ (Input/Process) ที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม (Output/Impact) เพื่อนำไปสู่การสรุปบทเรียนและประเมินประสิทธิภาพของนโยบายสาธารณะ ในการคุ้มครองสุขภาพของประชากรอย่างเป็นระบบ

วิธีการศึกษา

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาและวิเคราะห์มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1-5 ของประเทศไทยได้ เพื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหา จุดเด่น ข้อจำกัด และความเชื่อมโยงของนโยบายต่อการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ครอบคลุมช่วงก่อนและหลังปี ค.ศ. 2019 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มบังคับใช้มาตรการ โดยรวบรวมข้อมูลจากกระทรวงสิ่งแวดล้อมเกาหลีใต้ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (OECD) สำนักงานสถิติแห่งชาติเกาหลีใต้ กระทรวงมหาดไทยและความปลอดภัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ที่ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการเปรียบเทียบก่อนและหลัง (Pre-Post Analysis) เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงของระดับ PM10 และ PM2.5 รวมถึงแนวโน้มด้านสุขภาพของประชาชน เพื่อนำไปสู่การประเมินประสิทธิผลของมาตรการทั้งด้านคุณภาพอากาศและแนวโน้มสุขภาพ โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

1.1 มาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 - 5

1.1.1 มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 (2019.12 - 2020.3)

มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ครั้งที่ 1 ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2019 มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) โดยรัฐบาลทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินมาตรการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้และสัมผัสได้ถึงความมุ่งมั่นและความจริงจังในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ สาระสำคัญของมาตรการควบคุมฝุ่น PM

ตามฤดูกาล มีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้ 1. การลดการปล่อยมลพิษ มาตรการให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังและควบคุมการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิด โดยเฉพาะจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การจำกัดการใช้งานรถยนต์ที่จอดอยู่ในระดับมลพิษชั้นที่ 5 ภายในเขตมหานคร 2. การคุ้มครองสุขภาพประชาชน มีการเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบสถานที่ให้บริการสำหรับกลุ่มประชาชนที่อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงหรือมีภาวะเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ การดำเนินการควบคุมในเชิงพื้นที่อย่างเข้มงวด พร้อมทั้งจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ประชาชนเพื่อการป้องกันตนเองอย่างเหมาะสม 3. ความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับรัฐบาลจีนในระดับผู้นำเพื่อร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (한경 부, 2019 : 4-12)

1.1.2 มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 2 (2020.12 - 2021.3)

มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 2 มีลักษณะของนโยบายที่มีการผ่อนคลายของมาตรการมากกว่าฉบับที่ 1 โดยเฉพาะในส่วนของ การควบคุมการปล่อยมลพิษจากสถานประกอบการขนาดใหญ่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากแนวทางบังคับใช้แบบเข้มงวดในฉบับที่ 1 ไปสู่การส่งเสริมให้ดำเนินการโดยสมัครใจ ในขณะที่มาตรการฉบับแรกนั้น รัฐบาลให้ความสำคัญกับการควบคุมแบบเข้มงวด เช่น การสั่งหยุดการเดินเครื่องโรงไฟฟ้าถ่านหิน และการขยายข้อจำกัดสูงสุดในการปล่อยมลพิษ อย่างไรก็ตาม มาตรการในฉบับที่ 2 ได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะในการควบคุมฝุ่น PM ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการบริหารจัดการมลพิษอย่างยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพตามสภาพจริง ทั้งนี้ แม้จะมีความแตกต่างในแนวทางการดำเนินงาน แต่มาตรการทั้งสองฉบับยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางในสังคม และการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศจีนในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM อย่างยั่งยืน (한경 부, 2020 : 5-18)

1.1.3 มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 3 (2021.12 - 2022.3)

มาตรการฉบับที่ 3 มีการเพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมพื้นที่และภาคส่วนที่เป็นแหล่งปล่อยมลพิษ ผ่านการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ความรู้ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการลดฝุ่น PM ตามฤดูกาล เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนนำแนวทางไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีการดำเนินแผนปฏิบัติการร่วมกับประเทศจีนในการลดฝุ่น PM อย่างเป็นทางการและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของระหว่างมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 2 และ 3 (한경 부, 2021 : 4-17)

1.1.4 มาตรการควบคุมฝุ่น PM ฉบับที่ 4 (2022.12 – 2023.3)

การดำเนินงานตามมาตรการควบคุมฝุ่น PM ฉบับที่ 4 มีลักษณะเชิงรุกมากยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรการฉบับที่ 3 โดยมีการดำเนินการลดและควบคุมการปล่อยมลพิษจากสถานประกอบการทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชนล่วงหน้า ก่อนเข้าสู่ช่วงฤดูกาลควบคุมฝุ่น นอกจากนี้ ยังมีการยกระดับประสิทธิภาพในการดำเนินมาตรการอย่างรอบด้าน รวมถึงการขยายมาตรการจำกัดการใช้รถยนต์ที่มีระดับการปล่อยมลพิษสูง (ระดับ 5) อย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ยังมีการขยายกรอบความร่วมมือด้านการบริหารจัดการฝุ่น PM จากความร่วมมือกับประเทศจีนไปสู่ระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม โดยมาตรการฉบับที่ 4 ได้เน้นย้ำการสร้างความร่วมมือแบบครบวงจรกับประเทศจีน และวางรากฐานสำหรับการพัฒนาความร่วมมือระดับภูมิภาคอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (한경 부, 2022 : 3-17)

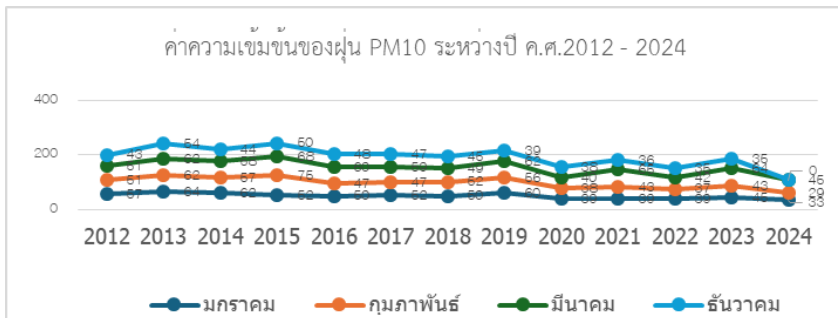
1.1.5 มาตรการควบคุมฝุ่นตามฤดูกาล ฉบับที่ 5 (2023.12 – 2024.3)

มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลฉบับที่ 5 มีลักษณะเปลี่ยนแปลงจากมาตรการก่อนหน้านี้ คือ มุ่งเน้นการลดความเข้มข้นของฝุ่น PM บนท้องถนนเป็นหลัก เช่น กำหนดให้การตรวจสอบมีความเข้มงวดที่ศูนย์ตรวจสภาพรถเอกชนสำหรับรถใช้งานและรถยนต์ ขยายข้อจำกัดการเดินรถสำหรับรถยนต์ระดับ 5 กำจัดฝุ่นละอองบนถนน นอกจากนั้น ในมาตรการฉบับนี้ยังมีการนำระบบการเฝ้าระวังทางไกลแบบเรียลไทม์ ระบบพยากรณ์อากาศ พร้อมทั้งการรายงานคุณภาพอากาศให้ทราบแบบทันที เพื่อเป็นการตั้งรับและการประกาศการลดการปล่อย

มลพิษจากเงินของภาครัฐในกรณีฉุกเฉิน ทั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดให้มีการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) เพื่อความมั่นใจ (환경부, 2023 : 3-13)

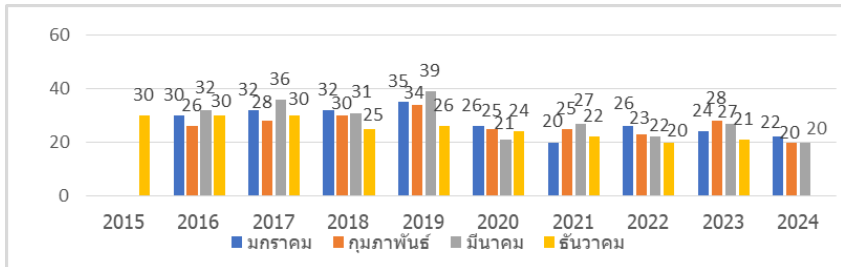
1.2 ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM (PM10 และ PM2.5) ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 – 5 ต่อคุณภาพอากาศและแนวโน้มสุขภาพของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้

1.2.1 ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพอากาศในประเทศเกาหลีใต้

ภาพที่ 1 สถานการณ์ฝุ่น PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) ระหว่างเดือนธันวาคม – มีนาคม ปี ค.ศ.2012 – 2024
 ที่มา : 환경부, (2012-2024)

จากภาพที่ 1 ซึ่งแสดงสถานการณ์ฝุ่น PM10 ระหว่างปี ค.ศ. 2012 – 2024 พบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 เป็นต้นมา ค่าฝุ่น PM10 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี ค.ศ. 2014 มีการลดลงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2015 ค่าฝุ่น PM10 เพิ่มขึ้นอย่างมากเป็น $75 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งช่วงเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมถือเป็นช่วงเวลาที่ค่าฝุ่น PM10 สูงที่สุดในรอบปี ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ค่าฝุ่น PM10 เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว คือผลกระทบจากฝุ่นทรายเหลืองที่พัดเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา ค่าฝุ่น PM10 ยังคงเกินค่ามาตรฐานในทุกเดือน โดยในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2019 พบว่า มีค่าฝุ่น PM10 สูงขึ้นอีกครั้งเป็น $62 \mu\text{g}/\text{m}^3$ อย่างไรก็ตามในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2019 ค่าฝุ่น PM10 ลดลงเหลือ $39 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ทั้งนี้ การลดลงของค่าความเข้มข้นฝุ่น PM10 มีความสัมพันธ์กับการที่รัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลเป็นครั้งแรกซึ่งเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่เดือนธันวาคมจนถึงเดือนมีนาคม ปี ค.ศ.2019

ภาพที่ 2 สถานการณ์ฝุ่น PM_{2.5} (µg/m³) ระหว่างเดือนธันวาคม – มีนาคม ปี ค.ศ. 2015 - 2024
ที่มา : 환경부, (2015-2024)

จากภาพที่ 2 ซึ่งแสดงค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} ระหว่างปี ค.ศ. 2015–2024 พบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา ค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} มักอยู่ในระดับที่เกินค่ามาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนด โดยเฉพาะในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2019 มีค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} สูงสุดเป็นประวัติการณ์ คือ 39 µg/m³ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่รัฐบาลเริ่มบังคับใช้นโยบายควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลเป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2019 พบว่า ค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM 2.5 ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เหลือเพียง 26 µg/m³ และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

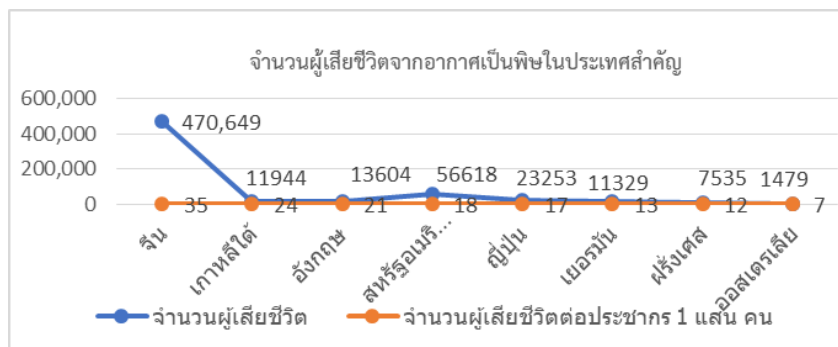
ตารางที่ 1 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพอากาศหลังบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลฉบับที่ 1-5

ประเภท	ก่อนบังคับใช้มาตรการ	มาตรการฉบับที่ 1	มาตรการฉบับที่ 2	มาตรการฉบับที่ 3	มาตรการฉบับที่ 4	มาตรการฉบับที่ 5
จำนวนวันที่อากาศดี (น้อยกว่า 15 µg/m ³)	13	28	35	40	31	47
จำนวนวันที่อากาศแย่ (มากกว่า 36 µg/m ³)	35	22	20	18	20	15

ที่มา : 환경부 (2024 : 2)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพอากาศในประเทศเกาหลีใต้หลังบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล คุณภาพอากาศในประเทศเกาหลีใต้มีแนวโน้มดีขึ้น เช่น หลังจากบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 1 พบว่าจำนวนวันที่อากาศอยู่ในระดับ “แย่” ลดลง จาก 35 วัน เหลือ 22 วัน และจำนวนวันที่อากาศอยู่ในระดับ “ดี” เพิ่มขึ้น จาก 13 วัน เป็น 28 วัน

1.2.2 ผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้

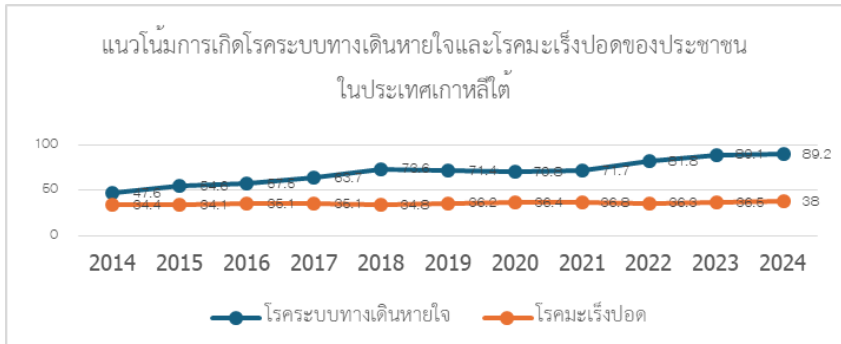
ภาพที่ 3 จำนวนผู้เสียชีวิตจากอากาศเป็นพิษของประเทศเกาหลีใต้
เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศปี ค.ศ.2008

ที่มา : 통계청 (2014 : 287)

จากภาพที่ 3 แสดงจำนวนผู้เสียชีวิตจากอากาศเป็นพิษของประเทศเกาหลีใต้เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศก่อนบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลพบว่า ปี ค.ศ. 2008 ประเทศเกาหลีใต้มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากอากาศเป็นพิษจำนวน 11,944 คน หรือ 24 คนต่อประชากร 100,000 คน โดยประเทศจีนมีผู้เสียชีวิตจากอากาศเป็นพิษสูงสุด คือ 470,649 คน หรือ 35 คนต่อประชากร 100,000 คน

และข้อมูลปี ค.ศ. 2016 พบว่า อัตราการเสียชีวิตที่เกิดจากมลพิษทางอากาศนอกอาคารและในครัวเรือนของประเทศเกาหลีใต้ คือ 35 คนต่อประชากร 100,000 คน (OECD, 2019 : 101)

นอกจากนั้น พบว่า การเสียชีวิตก่อนวัยอันควรที่เกี่ยวข้องกับฝุ่นละอองในอากาศภายนอกของประเทศเกาหลีใต้ ปี ค.ศ. 2019 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยขององค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ (OECD) นั่นคือ 43 คนต่อประชากร 100,000 คน ซึ่งค่าเฉลี่ยขององค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ คือ 23 คนต่อประชากร 100,000 คน (OECD, 2021: 121)

ภาพที่ 4 แนวโน้มสุขภาพของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้ ตั้งแต่ปี ค.ศ.2014 – 2024
ที่มา : ชุงจันฮู (2024)

จากภาพที่ 4 แสดงแนวโน้มการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจและโรคมะเร็งปอดของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้ก่อนและหลังการบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM พบว่า การเกิดโรกระบบทางเดินหายใจมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี ค.ศ. 2022 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่ค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM_{2.5} เพิ่มขึ้น และจำนวนวันที่อากาศดีลดลงเหลือ 31 วัน จาก 40 วัน ในปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม หลังการบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ฉบับที่ 5 จำนวนวันที่อากาศดีเพิ่มขึ้นเป็น 47 วัน แต่แนวโน้มการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจยังคงเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับโรคมะเร็งปอด โดยแม้คุณภาพอากาศจะดีขึ้น แต่แนวโน้มการเกิดโรคมะเร็งปอดยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยโรคมะเร็งปอดมีการเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป

2. อภิปรายผล

มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลของรัฐบาลเกาหลีใต้ถือเป็นความพยายามที่สำคัญในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิซึ่งเป็นช่วงที่ค่าฝุ่น PM มีความรุนแรงมากที่สุด การดำเนินมาตรการทั้ง 5 ฉบับ ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ การควบคุมการปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม การลดการเดินเครื่องโรงไฟฟ้าถ่านหิน การจำกัดการใช้รถยนต์ที่ก่อมลพิษสูง การจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร รวมถึงการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางและความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานนโยบายที่มีลักษณะบูรณาการทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และความร่วมมือระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า มาตรการดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้ค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM10 และ PM2.5 ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในบางช่วงเวลา เช่น ค่าฝุ่น PM10 ลดลงเหลือ 29 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ และค่าฝุ่น PM2.5 ลดลงเหลือ 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่ดีในการยกระดับคุณภาพอากาศของประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาด้านสุขภาพของประชาชนกลับพบว่า แม้ค่าฝุ่นจะลดลง แต่อัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร และอัตราการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ ได้แก่ โรคระบบทางเดินหายใจ (เช่น โรคหอบหืด โรคภูมิแพ้จมูก) และโรคมะเร็งปอด ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัคชินย็อง, ยุนตันกี, ชังฮย็อก, ยุนช็องวอน และอีช็อลมิน (박신영, 윤단기, 장혁, 윤성원, 이철민, 2023) ที่กล่าวว่า ความเข้มข้นของ PM2.5 ภายในอาคารลดลงในช่วงที่มีการบังคับใช้มาตรการ อย่างไรก็ตามในกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 19 ปี ค่า Hazard Quotients (HQ) ยังคงสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แม้ความเข้มข้นของ PM2.5 จะลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสียหายทางสุขภาพที่ยังคงอยู่ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของคิมฮึงช็อล (김흥철, 2020) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบต่อสุขภาพจากการดำเนินนโยบายการจัดการฝุ่นละออง” พบว่า นโยบายการจัดการฝุ่นละอองที่มีประสิทธิภาพสามารถลดผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะการลดอัตราการเกิดโรคทางเดินหายใจในประชากร นอกจากนี้ จากการศึกษามาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาล ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 5 พบว่า นโยบายสาธารณะของรัฐบาลเกาหลีใต้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ทางด้านทฤษฎีนโยบายสาธารณะ ดังนี้ (1) มีความชัดเจนในเป้าหมายและการกระทำของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ James E. Anderson (1994 : 5-6, อ้างถึงใน สัญญา เคนาภูมิ, 2559 : 5) เน้นว่านโยบายสาธารณะต้องมีเป้าหมายชัดเจนและเป็นสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริง ไม่ใช่เพียงข้อเสนอหรือความตั้งใจ (2) มีความต่อเนื่องและมีระบบในการดำเนินนโยบาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Heinz Eulau และ Kenneth Prewitt (1973 อ้างถึงใน ขวัญแก้ว จันทริวิเชียร, 2557 : 11) และ Fred M. Frohock (1979 : 10-12, อ้างถึงใน สัญญา เคนาภูมิ, 2564 : 43) เน้นความสำคัญของการดำเนินมาตรการที่ต่อเนื่องและเป็นแบบแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรการฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 5 แสดงความต่อเนื่องอย่างชัดเจน โดยมีการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในทุกปี

(3) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงของมาตรการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kenneth Prewitt & Sidney Verba (1983 : 652 – 653, อ้างถึงใน นงนัท เทียวกมล, ม.ป.ป. : 2) ให้ความสำคัญกับการติดตามผลการปฏิบัติงานของรัฐบาล ตั้งแต่การบัญญัติกฎหมายจนถึงผลลัพธ์เชิงปฏิบัติ มาตรการควบคุมฝุ่น PM ฉบับที่ 5 เน้นการตรวจสอบคุณภาพอากาศและการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดฝุ่นแบบเรียลไทม์ (4) การมีส่วนร่วมของประชาชนและการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางของมาตรการ สอดคล้องกับแนวคิด Fred M. Frohock (1979 : 10-12, อ้างถึงใน ศัญญา เคนาภูมิ, 2564 : 43) เน้นความสำคัญของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก มาตรการควบคุมฝุ่น PM ทุกฉบับให้ความสำคัญกับการปกป้องสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ พร้อมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้และแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนนำไปใช้ได้เหมาะสม

ยิ่งไปกว่านั้น พบว่า จากการศึกษาระหว่างคุณภาพอากาศที่ปรับตัวดีขึ้น กับอุบัติการณ์ของโรคที่ยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยปรากฏการณ์ระยะเวลาสะสมของโรค (Time Lag Effect) ในทางระบาดวิทยา โดยเฉพาะในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น โรคมะเร็งปอด ซึ่งเป็นผลจากการสัมผัสมลพิษสะสมในอดีต (Long-term Exposure) มากกว่าจะเป็นผลจากคุณภาพอากาศในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยในระดับสากลชี้ให้เห็นว่า ระยะเวลาตั้งแต่การสัมผัสมลพิษจนถึงการวินิจฉัยพบโรคมะเร็งปอดอาจใช้เวลานานนับสิบปี (Induction and Latent Period) ดังนั้น สถิติโรคมะเร็งปอดที่สูงขึ้นในปี ค.ศ. 2022 – 2024 จึงอาจเป็น ‘ผลผลิตสะสม’ จากสภาวะวิกฤตฝุ่น PM ในช่วงก่อนปี ค.ศ. 2019 ซึ่งเป็นช่วงที่เกาหลีใต้ยังไม่มีมาตรการบังคับใช้มาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลอย่างเข้มงวด ในขณะที่โรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน เช่น หอบหืด หรือภูมิแพ้จมูก แม้จะเป็นผลกระทบระยะสั้น (Short-term Effect) แต่การที่ตัวเลขยังไม่ลดลงทันทีอาจเกิดจากปัจจัยความไวของกลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Groups) และการสะสมมลพิษภายในอาคาร (Indoor Air Pollution) ตามที่ พัดชินย็อง, ยุนตันกิ, ชังฮย็อก, ยุนช็องวอน และอีซ็อลมิน (박신영, 윤단기, 장혁, 윤성원, 이철민, 2023) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้

ตามที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของนโยบายที่เน้นการลดระดับความเข้มข้นของฝุ่นเพียงอย่างเดียว โดยอาจมีปัจจัยแวดล้อมอื่นที่ยัง

ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น การสัมผัสฝุ่น PM ในระยะยาวแม้ค่าฝุ่นลดลงแต่ยังอยู่ในระดับสูงกว่ามาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกแนะนำ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ทำให้มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง หรือปัจจัยด้านพฤติกรรม การใช้ชีวิตและปัญหามลพิษภายในอาคารที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ จากการที่แนวโน้มการเกิดโรคและการเสียชีวิตยังคงสูงขึ้น อาจชี้ให้เห็นว่ามาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีมาตรการระยะยาวที่เข้มงวดและครอบคลุมมากขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างพลังงาน การใช้พลังงานสะอาด การพัฒนาเมืองสีเขียว และการสร้างความตระหนักรู้ให้ประชาชนปรับพฤติกรรมเพื่อลดความเสี่ยงต่อการสัมผัสมลพิษ

โดยสรุป แม้ว่ามาตรการควบคุมฝุ่น PM ตามฤดูกาลจะช่วยลดค่าความเข้มข้นของฝุ่น PM ในอากาศได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลลัพธ์ด้านสุขภาพยังไม่สะท้อนการปรับปรุงที่ชัดเจน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาฝุ่น PM จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการนโยบายที่ครอบคลุมทั้งการจัดการแหล่งกำเนิดมลพิษในประเทศ และข้ามพรมแดน ควบคู่กับการสร้างระบบติดตาม และป้องกันด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถลดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทางนโยบาย (Policy Recommendations)

1.1 การกำหนดมาตรการควบคุมที่ยั่งยืน

ไม่ควรใช้เฉพาะในฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ แต่ควรบูรณาการมาตรการตลอดทั้งปี โดยปรับระดับความเข้มงวดตามความรุนแรงของสถานการณ์ เนื่องจากฝุ่น PM เกิดได้ทุกฤดูกาล การบูรณาการมาตรการตลอดปี เพื่อช่วยลดความเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

1.2 การขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ

เนื่องจากฝุ่น PM ส่วนหนึ่งมีแหล่งกำเนิดจากภายนอกประเทศ เช่น ฝุ่นทรายเหลืองจากจีน จึงควรสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคอย่างจริงจังในเอเชียตะวันออกเฉียง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (Suggestions for Future Research)

ควรศึกษาผลกระทบของมาตรการควบคุมฝุ่น PM ต่อกลุ่มเปราะบางเฉพาะเจาะจง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีความไวต่อมลพิษทางอากาศมากกว่ากลุ่มทั่วไป ทั้งด้านระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และโรคหลอดเลือด การศึกษาผลกระทบเฉพาะกลุ่มจะช่วยให้เข้าใจประสิทธิผลที่แท้จริงของมาตรการควบคุมฝุ่นในมิติสุขภาพ และช่วยพัฒนาโยบายเชิงเป้าหมาย (targeted policies) ที่คุ้มครองและตอบโต้ภัยกลุ่มเสี่ยงโดยตรง

ขยายการวิจัยเชิงเปรียบเทียบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาฝุ่น PM คล้ายคลึงกัน เช่น ญี่ปุ่น และจีน เพื่อหากรอบนโยบายที่เหมาะสมต่อบริบทของเกาหลีใต้ เนื่องจากประเทศที่ประสบปัญหาฝุ่น PM มาก่อนมักมีการใช้มาตรการหลากหลาย การศึกษาเชิงเปรียบเทียบช่วยระบุแนวทางที่ได้ผลและปรับใช้ได้กับบริบทเกาหลีใต้ พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดจากประสบการณ์ของประเทศอื่น

บรรณานุกรม

ขวัญแก้ว จันทวิเชียร. (2557). กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะไทย

: กรณีศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายด้านการกระจายอำนาจ
ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
การศึกษาระดับปริญญาโท).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทิพาพร พิมพิสุทธิ. (2555). การกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ
(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นงนัท เทียงกมล. (ม.ป.ป.). การบริหารยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ศูนย์หนังสือ.

สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ,
วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์. 11(33), 1-16. สืบค้นเมื่อ 17
มิถุนายน 2568, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/download/38317/67346>.

สัญญา เคนาภูมิ. (2564). การวิเคราะห์การกำหนดนโยบายสาธารณะในมิติทาง
 รัฐศาสตร์, **วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. 28(2), 43-67.
 สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2568, จาก [https://so03.tci-thaijo.org/index.
 php/ppmjournals/issue/view/17089](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ppmjournals/issue/view/17089).

Health Effects Institute. (2024). **State of Global Air Report 2024**.
 Retrieved March 15, 2025, from [https://www.stateofglobalair.org
 /resources/report/state-global-air-report-2024](https://www.stateofglobalair.org/resources/report/state-global-air-report-2024).

OECD. (2019). **Health at a Glance 2019 : OECD Indicators**. Retrieved
 January 9, 2024, from https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-2019_4dd50c09-en/full-report.html.

OECD. (2021). **Health at a Glance 2021 : OECD Indicators**. Retrieved
 January 9, 2024, from [https://www.oecd.org/en/publications/2021/11/
 health-at-a-glance-2021_cc38aa56.html](https://www.oecd.org/en/publications/2021/11/health-at-a-glance-2021_cc38aa56.html).

U.S. Environmental Protection Agency. (2025). **Health and environmental
 effects of particulate matter (PM)**. Retrieved July 20, 2025,
 from [https:// www.epa.gov/pm-pollution/health-and-environmental-
 effects-particulate-matter-pm](https://www.epa.gov/pm-pollution/health-and-environmental-effects-particulate-matter-pm).

World Health Organization. (2024). **Ambient (outdoor) air pollution**.
 Retrieved March 25, 2025, from [https://www.who.int/news-room/fact-
 sheets/detail/ambient-\(outdoor\)-air-quality-and-health](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ambient-(outdoor)-air-quality-and-health).

김홍철. (2020). **미세먼지 관리 정책 시행이 건강에 미치는 영향 (행정
 대학원 공기업정책학 석사 학위논문)**. 서울 : 서울대학교.

박신영, 윤단기, 장혁, 윤성원, 이철민. (2023). 미세먼지 계절관리제 시
 행 여부에 따른 실내 PM2.5 농도분포 및 노출에 따른 건강위
 해성 평가, **한국환경보건학회지**. 49(4), 218-227. Retrieved Jung
 8, 2025, from [https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/
 ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artid=ART002992497](https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artid=ART002992497).

- 박해우, 조영민. (2013). 미세먼지 관리기준과 발생원별 관리방안, **한국대기환경학회지**. 29(4), 486-503. Retrieved Jung 8, 2025, from <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artild=ART001797411>.
- 배민아, 우정현, 김순태. (2023). 미세먼지 계절관리제: (II) PM2.5 농도 얼마나 낮출 수 있는가?, **한국대기환경학회지**. 39(1), 9-23. Retrieved June 10, 2025, from <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artild=ART002931107>.
- 서지원 외. (2024). 1~4차 미세먼지 계절관리제 기간 시도별 PM2.5 및 NO2 농도에 대한 국내 배출영향 변화, **한국대기환경학회지**. 40(2), 242-262. Retrieved June 10, 2025, from <https://doi.org/10.5572/KOSAE.2024.40.2.242p-ISSN 1598-7132, e-ISSN 2383-5346>.
- 통계청. (2014). **한국의 사회 동향 2014**. Retrieved January 8, 2025, from <http://sri.kostat.go.kr>.
- 행정안부. (2024). **사망원인별 사망률 추이**. Retrieved January 15, 2026, from https://www.index.go.kr/unity/potal/main/EachDtlPageDetail.do?idx_cd=1012.
- 환경부. (2012). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2013). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2014). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2015). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.

- 환경부. (2016). **대기환경보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2017). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2018). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2019). **제1차 미세먼지 관리 종합계획 (2020 - 2024)**. Retrieved August 15, 2024, from https://www.cleanair.go.kr/dust/information/policy.do?mode=view&articleNo=317&article.offset=0&articleLimit=10&fbclid=IwY2xjawGBoMFleHRuA2FlbQlXMAABHaQePPpPuaHE0dxeyxmCiYu8hlVatbrVAys0Uy8et7ZwZhhl5poXQVw_aem_UllcudP-PyFMWHlbo3_Y4A.
- 환경부. (2020). **제2차 미세먼지 계절관리제 시행계획**. Retrieved August 15, 2024, from https://www.cleanair.go.kr/dust/information/policy.do?mode=view&articleNo=588&article.offset=0&articleLimit=10&fbclid=IwY2xjawGBoVtleHRuA2FlbQlXMAABHfzX1BCRz17YMvEl2nmUdL856OI2bNOO_Aj93aAkT4OAEUKr_ZDQ1Jgw_aem_WOdrCqSP3QBzhGh5npG1fA.
- 환경부. (2020). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2021). **제3차 미세먼지 계절관리제 시행계획**. Retrieved August 15, 2024, From https://www.cleanair.go.kr/dust/information/policy.do?mode=view&articleNo=1053&article.offset=0&articleLimit=10&fbclid=IwY2xjawGBoeZleHRuA2FlbQlXMAABHalch0pPYm4zMlnjfQJVfOnRPk18jUO4bcbu9oFltkwnnnVRVxtdfu0XA_aem_V9zqHWSz_8Uhfv8DzhXP1w.
- 환경부. (2021). **대기환경월보**. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.

- 환경부. (2022). 제4차 미세먼지 계절관리제 시행계획. Retrieved August 15, 2024, from https://www.cleanair.go.kr/dust/information/policy.do?mode=view&articleNo=1054&article.offset=0&articleLimit=10&fbclid=IwY2xjawGBoehleHRuA2FibQIxMAABHRtR7lrHqbBrSok-0HPib-KR1_y-6tE0vCr9VCv3E1X6sxuuvynj9eLwYA_aem_mWObyDLjL M7b5EHO97Rrw.
- 환경부. (2022). 대기환경월보. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2023). 제5차 미세먼지 계절관리제 시행계획. Retrieved August 15, 2024, from https://www.cleanair.go.kr/dust/information/policy.do?mode=view&articleNo=1268&article.offset=0&articleLimit=10&fbclid=IwY2xjawGBoexleHRuA2FibQIxMAABHfzX1BCRz17Y-MvEI2nmUdL856OI2bNOO_Aj93aAkT4OAEUKr_ZDQ1J-gw_aem_WOdrCqSP3QBzhGh5npG1fA.
- 환경부. (2023). 대기환경월보. Retrieved March 9, 2024, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2024). 대기환경월보. Retrieved March 9, 2025, from https://www.airkorea.or.kr/web/detailViewDown?pMENU_NO=125.
- 환경부. (2024). 제6차 미세먼지 계절관리제 시행계획. Retrieved August 15, 2025, from https://www.me.go.kr/m/mob/policy_data/read.do;jsessionid=jiAiQklzz9ki-0y2qaXVPS95MsU7f4QhtNSFZjnx.mehome1?pagerOffset=0&maxPageItems=10&maxIndexPages=10&searchKey=&searchValue=&menuId=34&orgCd=&condition.code=A3&menuId=34&orgCd=&seq=8358.

ศราวุธ หล่อดี³ (Sarawut Lordee)³

Received September 23, 2025 Revised: December 19, 2025 Accepted: January 12, 2026

15.38 สำหรับภาพสะท้อนสังคมพบทั้งหมด 6 ด้าน จำนวน 55 ครั้ง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ภาพสะท้อนสังคมด้านการเมืองและการปกครองพบมากที่สุดจำนวน 15 ครั้ง จาก 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 27.27 รองลงมาเป็นภาพสะท้อนสังคมด้านครอบครัว จำนวน 14 ครั้ง จาก 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 25.45 ภาพสะท้อนสังคมด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป จำนวน 12 ครั้ง จาก 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.82 ภาพสะท้อนสังคมด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี จำนวน 10 ครั้ง จาก 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.18 ภาพสะท้อนสังคมด้านการศึกษา จำนวน 3 ครั้ง จาก 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.45 และภาพสะท้อนสังคมด้านเศรษฐกิจพบน้อยที่สุด จำนวน 1 ครั้ง จาก 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.82 ทั้งนี้ วรรณกรรมดังกล่าว ไม่เพียงแต่สะท้อนความคิดและค่านิยมของผู้แต่งยังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างและสภาพความเป็นจริงทางสังคมในหลายมิติ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านตระหนักและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: แนวคิด, ภาพสะท้อนสังคม, เรื่องสั้น, รางวัลพานแว่นฟ้า

Abstract

The purpose of this research is to analyze (1) the concepts in the short stories winning the Phan Waen Fa Award in 2023 and (2) the social reflections in the short stories winning the Phan Waen Fa Award in 2023, titled “Kan Prakot Tua Khong Ngao Dam Khang San Chao”, which consists of 13 stories. The findings revealed four major concepts, arranged in descending order as follows: social concepts were found most frequently in 5 stories (38.46%), followed by political concepts in 4 stories (30.77%), family concepts in 2 stories (15.38%), and cultural and belief concepts in 2 stories (15.38%). Regarding social reflections, six aspects were identified, totaling 55 instances, arranged in descending order as follows: social reflections on politics and government were found most frequently at 15 instances across 7 stories (27.27%), followed by reflections on family life at 14 instances across

10 stories (25.45%); reflections on livelihood and ways of life at 12 instances across 6 stories (21.82%); reflections on religion, culture, and traditions at 10 instances across 4 stories (18.18%); reflections on education at 3 instances across 3 stories (5.45%); and reflections on the economy were found least frequently at 1 instance in 1 story (1.82%). Notably, this literary work not only reflects the authors' ideas and values, but also reveals the structure and realities of society in multiple dimensions, thereby enhancing readers' awareness and fostering a deeper understanding of the relationship between literature and society.

Keywords: Concepts, Reflections, Short Stories, Phan Waen Fa Award

บทนำ

วรรณกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนของสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัย เนื่องจากผู้ประพันธ์มักถ่ายทอดความคิดและมุมมองที่มีต่อเหตุการณ์สำคัญและสภาพแวดล้อมรอบตัว ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2543 : 5-7) ได้อธิบายว่างานวรรณกรรมเปรียบเสมือนภาพสะท้อนทางสังคม เพราะนักเขียนไม่อาจแยกออกจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ศาสนา ปรัชญา หรือการเมืองได้ ขณะเดียวกัน วรรณกรรมก็ได้เป็นเพียงสิ่งที่สะท้อนแต่ยังมีพลังส่งอิทธิพลต่อสังคม ทั้งในด้านการสร้างค่านิยม การปลูกฝังคุณธรรม หรือการก่อให้เกิดการถกเถียงเชิงอุดมการณ์ จึงทำให้วรรณกรรมมีบทบาททั้งในฐานะผลิตภัณฑ์และแรงผลักดันของสังคม

เรื่องสั้นเป็นหนึ่งในประเภทของวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุที่เรื่องสั้นมีความเหมาะสมหลายประการ กล่าวคือ เป็นเรื่องที่มีขนาดสั้น ทำให้ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ไปสู่ผู้อ่านได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจชีวิตมนุษย์ได้ครอบคลุมและหลากหลายทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541 : 221) ได้กล่าวว่า “เรื่องสั้นแสดงบุคลิกลักษณะของผู้คนเหมือนกระจกเงาอย่างรวดเร็วสมบูรณ์และ

ทรงพลังอำนาจที่สุด โดยผ่านการบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษร” ด้วยเหตุนี้ การได้รับอิทธิพลจากสังคมและการเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักเขียนได้ถ่ายทอดความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคม การเมือง และชีวิตในบริบททางการเมืองที่มีความขัดแย้งกัน รวมทั้งยังได้นิมนำให้ผู้อ่านคล้อยตามหรือกระทำตามแนวคิดที่แสดงไว้ในวรรณกรรมซึ่งอาจมีอิทธิพลในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง โดยมีเนื้อหาหรือแนวคิดเกี่ยวโยงกับการเมืองและสะท้อนเรื่องราวที่เป็นสถานการณ์การเมืองของยุคสมัยตามบริบทขณะนั้น ซึ่งเป็นผลกระทบการเมืองที่มีต่อสภาพสังคม ดังที่ พัทธินทร อนันต์ศิริวัฒน (2545 : ก) ได้กล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง...เป็นสื่อโน้มน้าวใจประชาชนในชุมชนของตนให้จงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อชนชั้นปกครอง โดยไม่มีข้อแม้ ทั้งยอมรับว่าชนชั้นปกครองมีบุญบารมี...” ฉะนั้นวรรณกรรมการเมืองจึงมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ การเสนอเรื่องราวที่สามารถสะท้อนสภาพความเป็นไปในทางการเมืองได้อย่างแจ่มชัด ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการถ่ายทอดมโนทัศน์ ความคิด และค่านิยมของผู้คนในยุคสมัยต่าง ๆ ผ่านการเล่าเรื่องที่สะท้อนความเป็นจริงในสังคม รางวัลพานแว่นฟ้าเป็นเวทีวรรณกรรมสำคัญที่มอบรางวัลให้ทั้งเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมวรรณกรรมที่สะท้อนประเด็นทางสังคม การเมือง และความเปลี่ยนแปลงร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ และมุ่งสนับสนุนงานเขียนที่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ผ่านศิลปะการเล่าเรื่อง โดยรัฐสภาได้จัดตั้งรางวัลขึ้นเพื่อคัดเลือกวรรณกรรมเรื่องสั้นหรือบทกวีการเมืองที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสนับสนุนให้ประชาชนใช้เสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนสืบสานและสร้างสรรค์วรรณกรรมการเมืองให้มีบทบาทในการปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตย (ณัฐเดช เขียวปุ้ม, 2567) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์เฉพาะวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น เนื่องจากเรื่องสั้นมีโครงสร้างการดำเนินเรื่องที่ชัดเจน สามารถนำเสนอปัญหา ตัวละคร บริบททางสังคม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเข้มข้นภายในพื้นที่จำกัด ทำให้สะท้อนแนวคิดทางสังคม การเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรมและวิเคราะห์เชิงลึกได้อย่างมีระบบ

วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566) ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 13 เรื่อง ได้แก่ การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า โดย ศิรากร คัมคุณ (รางวัลชนะเลิศ), ฝนพฤษภา โดย รติ รติธรณ (รางวัลรองชนะเลิศ), พัง พัง โดย อิม พารา พิพัฒน์ (รางวัลรองชนะเลิศ), กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไปโดย วิวรา คุหะ (รางวัลชมเชย), คนในภาพถ่าย โดย อินทร อรพิน (รางวัลชมเชย), ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า โดย สิริ พรไสว (รางวัลชมเชย), คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าคันสูงคู่หนึ่ง... โดย ปะการัง (รางวัลชมเชย), จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม โดย ศิริมะลิแย้ม (รางวัลชมเชย), ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4 โดย วิญญู (รางวัลชมเชย), ท่วมเปล่าว่างกลางกระดานของม่านคว้น โดย กิตติศักดิ์ คงคา (รางวัลชมเชย), ฝั่งหลวง โดย กร ศิริวัฒน์ (รางวัลชมเชย), แม่เจ้า...อย่าร้องไห้ โดย ธารา ศรีอนุรักษ์ (รางวัลชมเชย) และ ลักส์ โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัดมะริด (รางวัลชมเชย) เนื้อหาและบริบทของเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่อง สะท้อนถึงแนวคิดและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย วรรณกรรมเรื่องนี้ไม่เพียงแต่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านแต่ยังสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง ดังจะเห็นได้จากคำนิยมของประธานรัฐสภานายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566) ได้กล่าวว่า “...ผลงานวรรณกรรมการเมืองที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าในปีนี้ได้สะท้อนปรากฏการณ์และปัญหาทางสังคมร่วมสมัยที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่มานำเสนอได้อย่างแยบยล อีกทั้งแนะนำแนวทางให้เห็นว่าในความเห็นต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น หากเราแสวงหาจุดร่วมและยอมรับในความเชื่อและความคิดต่างของกันและกัน...” ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

...เราต้องมีจิตสำนึกประชาธิปไตย จิตสำนึกที่อยู่ในวิญญาณ
ในสายเลือด ไม่ใช่แค่ในวันเลือกตั้ง เราประชาชนต้องเป็นประชาธิปไตยก่อน
ต้องมีสำนึกภายใน แล้วจะส่งผลต่อการกระทำภายนอก

(คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าคันสูงคู่หนึ่ง, ปะการัง, 2566 : 128)

“...และทั้งเมืองเปียกโชก เจ็นนองด้วยฝนแรกของเดือน
พฤษภา... ฝนที่ไม่ได้ตกลงมาจากฟ้า แต่ได้เปลี่ยนมหานครแห่งเทพ
ให้กลายเป็นทะเลน้ำตา”

(ฝนพฤษภา, รติ รติธรณ, 2566 : 47)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นแนวคิดทางการเมืองผ่านทั้งจิตสำนึก ประชาธิปไตยและความทรงจำทางการเมืองร่วมสมัย โดยชี้ว่าประชาธิปไตยควรเริ่มต้นจากคุณค่าภายในของพลเมือง มีใช้จำกัดอยู่เพียงกระบวนการเลือกตั้ง ขณะเดียวกันยังสะท้อนบาดแผลและความสูญเสียจากเหตุการณ์การเมืองซึ่งมีความทรงจำร่วมของสังคมไทย ชี้ให้เห็นบทบาทของวรรณกรรมในการวิพากษ์อำนาจ และบันทึกประสบการณ์ทางการเมืองอย่างมีความหมาย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นแนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยเผชิญความเปลี่ยนแปลงสำคัญทั้งด้านการเมือง การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างคนต่างช่วงวัย บทบาทความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ และการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจในสังคมไทย เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเชื่อ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมบทบาทของวรรณกรรมไทยในการสร้างความตระหนักรู้ทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน นักอ่านรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจศึกษาแนวคิดและการสะท้อนภาพสังคมในวรรณกรรมต่อไป

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดในวรรณกรรมคือการทำความเข้าใจรอบความคิดหรือ มโนทัศน์ที่ผู้เขียนสะท้อนผ่านตัวบท ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ ความเชื่อ ระบบคุณค่า และบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงมิได้เป็นเพียงความคิดเฉพาะบุคคล แต่เป็นภาพแทนของปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจร่วมของผู้คน ดังปรากฏในงานของ ภิญญา จิตนุกูล (2547) ที่ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นและนวนิยายของศิลา โคมฉายและพบแนวคิดหลัก 4 ด้าน ได้แก่ สังคม การเมือง ครอบครัว และวัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งแม้เป็นงานวิจัยเมื่อหลายปีก่อนแต่ยังสะท้อนหลักของแนวคิดที่พบในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสัมพันธ์กับงานของ

นนทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (2561) ที่วิเคราะห์เรื่องสันการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2556-2560 และพบว่าเรื่องสันการเมืองในยุคนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องหน้าที่พลเมืองควบคู่กับการตั้งคำถามต่อบทบาทของรัฐและการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ทำให้เห็นว่าเรื่องสันรางวัลพานแว่นฟ้าเป็นพื้นที่ที่เปิดให้ทั้งอุดมการณ์รัฐและเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดำรงอยู่ร่วมกันได้ ขณะเดียวกันงานของ สุริยะ หาญพิชัย (2565) ซึ่งศึกษาแนวคิดทางการเมืองและสังคมในวรรณกรรมเรื่องสันรางวัลพานแว่นฟ้า 2559-2564 ก็นำเสนอว่าวรรณกรรมชุดนี้ยังคงสะท้อนประเด็นการเมืองและสังคมอย่างเข้มข้น โดยผู้เขียนใช้เนื้อเรื่องเป็นกระจกเงาส่องย้อนวิวัฒนาการของสังคมการเมืองไทย ทั้งความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และสิทธิพลเมือง ผลการศึกษาส่วนหนึ่งจึงยืนยันได้ว่าการวิเคราะห์แนวคิดในวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยอธิบายและสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่และความเป็นไปของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

ส่วนการศึกษาภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างและลักษณะของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผ่านมุมมองและกลวิธีที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเล่าเรื่อง ซึ่งช่วยให้เห็นพฤติกรรม แนวโน้ม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างหลากหลายมิติ ดังเช่นงานของ โชคชัย บัณฑิตศิละศักดิ์ (2542) ที่ศึกษางานเรื่องสันจากนิยายสารช่อการะเกด ระหว่าง พ.ศ. 2535-2539 พบว่าผลงานเหล่านั้นสะท้อนภาพสังคมไทยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนผ่านชีวิตความเป็นอยู่จากชนบทสู่เมือง ปัญหาครอบครัว การเมืองและการใช้อำนาจ เศรษฐกิจและแรงงาน ระบบการศึกษา ตลอดจนบทบาทของศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีในสังคมไทยร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสันรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566
2. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสันรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ จำนวน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูลจากหนังสือ “วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566) ซึ่งประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า โดย ศิวกร คัมภีร์ (รางวัลชนะเลิศ), ฝนพฤษภา โดย รติ รติธรณ (รางวัลรองชนะเลิศ), พัง พัง โดย ฮีม พารา พิพัฒน์ (รางวัลรองชนะเลิศ), กลืนภูเขาและแขนที่หายไป โดย วีวรา คุหะ (รางวัลชมเชย), คนในภาพถ่าย โดย อินทร อรพิน (รางวัลชมเชย), ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า โดย สิริ พรโสภา (รางวัลชมเชย), คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสั้นสูงคู่ฉัน... โดย ปะการัง (รางวัลชมเชย), จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม โดย ศิริ มะลิแย้ม (รางวัลชมเชย), ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4 โดย วิญญูวิญญู (รางวัลชมเชย), ท่วมเปล่าว่างกลางกระดานของม่านคว้น โดย กิตติศักดิ์ คงคา (รางวัลชมเชย), ผึ้งหลวง โดย กร ศิริวัฒน์ (รางวัลชมเชย), แม่จำ...อย่าร้องไห้ โดย ธรา ศรีอนุรักษ์ (รางวัลชมเชย) และ สกส โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัดมะริด (รางวัลชมเชย)

2. การบันทึกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผู้วิจัยได้อ่าน วิเคราะห์ และคัดเลือกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ “แนวคิด” และ “ภาพสะท้อนสังคม” เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยและได้สร้างแบบบันทึกข้อมูล เพื่อใช้จัดบันทึกรายละเอียดที่ปรากฏในเรื่องสั้น โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อ ได้แก่ 1) แนวคิดที่สะท้อนในเรื่องสั้น 2) ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้น การบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกและเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างเรื่องสั้นแต่ละเรื่องได้อย่างเป็นระบบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบบันทึกแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อแยกแยะและตีความว่าเรื่องสั้นแต่ละเรื่องสะท้อนแนวคิดและภาพสะท้อนสังคมอย่างไร ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยเชื่อมโยงแนวคิดกับบริบททางสังคมและการเมืองของไทยในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นปีที่เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเข้มข้น ทั้งจากบรรยากาศการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สาธารณะ การปะทะทางความคิดระหว่างคนต่างวัย ไปจนถึงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการรับรู้และการตั้งคำถามต่อระบบอำนาจในสังคมไทย การเชื่อมโยงดังกล่าวช่วยให้การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษาแนวคิดและภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่อง สะท้อนภาพรวมของสังคมร่วมสมัยในมิติที่หลากหลายและลึกซึ้งยิ่งขึ้นตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

4. การสรุปและนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ โดยยกตัวอย่างข้อความจากเรื่องสั้นเพื่อประกอบการตีความ และเรียบเรียงประเด็นการนำเสนอตามลำดับดังนี้

4.1 การวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ผู้วิจัยจำแนกแนวคิดตามจำนวนเรื่องที่น่าเสนอแนวคิดแต่ละประเภท พร้อมคำนวณคำร้อยละเพื่อเปรียบเทียบการปรากฏความเด่นชัดของแต่ละแนวคิด

4.2 การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ผู้วิจัยพิจารณาภาพสะท้อนสังคมจากจำนวนครั้งที่ปรากฏในเนื้อหา โดยนับทุกครั้งที่พบแม้จะเกิดซ้ำภายในเรื่องเดียวกัน จากนั้นสรุปผลทั้งจำนวนเรื่องจำนวนครั้ง และคำนวณคำร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบการปรากฏของภาพสะท้อนสังคมแต่ละด้าน

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 พบว่าเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่องได้ถ่ายทอดประเด็นทางสังคมร่วมสมัยอย่างมีชั้นเชิง แฝงแนวคิดและภาพสะท้อนสังคมที่เชื่อมโยงกับสังคม อย่างเด่นชัด โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1.1 แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคม หมายถึง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ระเบียบวินัย และปัญหาสังคมที่สะท้อนผ่านวรรณกรรม พบทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ 1) กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไป 2) คนในภาพถ่าย 3) ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4 4) ฟังหลวง และ 5) แม่จำ... อย่าร้องไห้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าพวกผู้ชายในหมู่บ้านที่ผ่านมา ลงมือช่วยพวกเราทันทีเลยล่ะ” เขาเหลือบตามองขึ้นฟ้า ใช้ความคิดตั้งสมมติฐาน ผมรีบตอบไปด้วยความมั่นใจ “ก็ไม่ว่าหรอก แขนของนายอาจจะยังอยู่”

“นี่เพราะเราเป็น...เป็นคู่รักเกย์เหรอ คนพวกนั้นเลย...”

(กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไป, วิวิรา คุณมะ, 2566 : 74)

จากตัวอย่าง กล่าวถึงเรื่องราวของคู่รักเพศเดียวกันที่ต้องสูญเสียแขนไปข้างหนึ่งเพราะพวกเขาไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีจากคนในชุมชนที่มีอคติ และยังไม่ยอมรับเรื่องรักร่วมเพศ

“ทุกที่ย่อมมีกฎ เราก็ควรปฏิบัติตาม” ฉันทอบ ตามองไปนอกกระจกรถ

“หากกฎเกณฑ์ไม่เป็นธรรมก็ควรต้องเปลี่ยน...”

(คนในภาพถ่าย, อินทร อรพันธ์, 2566 : 96)

จากตัวอย่าง สะท้อนถึงระเบียบวินัยและปัญหาสังคมที่เกิดจากกฎเกณฑ์และค่านิยมที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างชายและหญิง

อัลกอริทึมจดจำรสนิยมการเสพเนื้อหาข้อมูลของผมไว้แล้วจึง
คัดสรรเอาเฉพาะสิ่งที่ผมสนใจมานำเสนอ คลิปที่ปรากฏทั้งหมดมา
จากช่องที่ผมสมัครเป็นสมาชิกหรือเกี่ยวข้องกับประวัติสืบค้นใน ยูทูป
สิ่งที่ผมเคยดูมาก่อน หรือไม่กี่เรื่องที่เคยค้นหาในกูเกิล
(ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4, วิญญูญ์, 2566 : 154)

จากตัวอย่าง กล่าวถึงมุมมองที่มีต่อระบบอัลกอริทึมของโลกออนไลน์ที่คอย
จัดสรรข้อมูลให้เราเห็นแต่สิ่งที่เราอยากเห็น สะท้อนถึงอิทธิพลของไซเบอร์ลิเมียที่
ครอบงำความคิดโดยที่เราไม่รู้ตัว

เขารู้จักคนดีฝังในหมู่บ้านแทบทุกคน และทุกคนต่างอยู่ใน
กติกาอันอนุโลมเดียวกัน ใครจะดีสิ่งหลงต้องโทรแจ้งก่อน ดีแล้ว
แบ่งกันตามสัดส่วนที่ตกลงกัน
(ฝั่งหลวง, กร ศิริวัฒน์, 2566 : 192)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความไม่เป็นธรรมในระบบสังคมที่ผู้คน
ในชุมชนต้องยอมปฏิบัติตาม สื่อให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการเอาเปรียบ
และคอร์รัปชัน

“ผมรู้สึกปวดร้าวลึก ๆ ในใจ สิทธิอันจะพึงได้สำหรับ
คนควรได้ กลับไม่ได้ รัฐควรมีวิธิดัดกรองให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจริงจัง
ให้มากกว่านี้”
(แม่จำ...อย่าร้องไห้, ธรา ศรีอนุรักษ์, 2566 : 213)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม
ทางสังคมในระบบสวัสดิการของรัฐไทยที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ
ของประชาชนได้อย่างแท้จริง

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง หมายถึง แนวคิดที่สะท้อนการเมือง
การปกครอง อำนาจทางการเมือง สิทธิและหน้าที่ของประชาชน พฤติกรรมทาง
การเมือง และความขัดแย้งทางการเมือง พบทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ฝนพฤษภา
2) พัง พัง 3) คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสั้นสูงคู่ฉัน... และ 4) ความทรงจำ
ล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...หญิงสาวในโทรทัศน์ยังคงรายงานเหตุการณ์ความไม่สงบ
 บริเวณราชประสงค์ เสียงทรงพลังปลุกเร้าฝูงชนผ่านเครื่องขยายเสียง
 เสียงโห่ร้อง ระเบิดตูมตามเสียงร้องโอดครวญ ภาพผู้คนอาบเลือดล้ม
 ลงบนถนน ภาพคนในเครื่องแบบกับอาวุธทรงอำนาจ

(ฝนพฤษภา, รติ รัตติธรณ, 2566 : 51)

จากตัวอย่าง เล่าถึงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมือง เพื่อสื่อให้เห็นว่าแม้เวลา
 จะผ่านไปเพียงใดแต่ความขัดแย้งทางการเมืองกลับยังคงเกิดขึ้นไม่ต่างกัน

“...ถ้าลุงไม่ว่าอะไรนะ ชายเฒ่ากับประชาธิปไตย พัง ๆ ผมว่า
 มันน่าสนใจดีออก”

หลายครั้งที่ช่างหนุ่มพยายามอธิบายกับชายเฒ่า ถึงความเท่า
 เทียม เสรีภาพ ระบบทุนนิยม การทุจริตคอร์รัปชัน ความอ่อนแอ
 ของสังคม

(พ้ง พ้ง, อีမ် พารา พิพัฒน์, 2566 : 65)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการ
 ปกครอง ผ่านชายเฒ่าที่มองว่าประชาธิปไตยที่เขาเคยเชื่อมั่นได้พังทลายลงจากการ
 บริหารงานที่ไม่โปร่งใส

...เราต้องมีจิตสำนึกประชาธิปไตย จิตสำนึกที่อยู่ใน
 วิญญูญาณในสายเลือด ไม่ใช่แค่ในวันเลือกตั้ง เราประชาชนต้องเป็น
 ประชาธิปไตยก่อน ต้องมีสำนึกภายใน แล้วจะส่งผลต่อการกระทำ
 ภายนอก

(คำปราศรัย / สมุดบันทึก / รองเท้าสันสูงคู่นั้น, ปะการัง, 2566 : 128)

จากตัวอย่าง สะท้อนแนวคิดทางการเมืองที่มุ่งเน้นจิตสำนึกประชาธิปไตย
 เพื่อให้สังคมตระหนักว่าประชาธิปไตยต้องเริ่มจากความเข้าใจและการยอมรับของ
 ประชาชน

พวกเขายังมีเวลาอีกมากที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับ ‘ประชาธิปไตย’ อย่างประณีตบรรจงผ่านเรื่องราวและเรื่องเล่าจากคนรุ่นผม รวมทั้งยังมีโอกาสที่จะแต่งแต้ม ‘ประชาธิปไตย’ ให้งดงามได้อย่างที่คนรุ่นเขาต้องการ

(ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า, สิริ พรไสว, 2566 : 107)

จากตัวอย่าง สะท้อนแนวคิดทางการเมืองว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และสืบทอดระหว่างคนต่างรุ่นซึ่งคนรุ่นใหม่ยังมีโอกาสพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้งดงามตามอุดมคติของตนเอง

1.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว หมายถึง แนวคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ลูก ปัญหาครอบครัว และค่านิยมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวในสังคม พบทั้งหมด 2 เรื่อง ได้แก่ 1) จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม และ 2) ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านคว้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของชีวิต เป็นผู้ให้กำเนิด ความเป็นแม่และพ่อ เพื่อจะเลือกเพศให้ฉัน

พ่อเป็นกำลังหลัก เป็นคนหาทุนมาสร้างบ้าน แม่ก็ต้องยอมค่ะ
(จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม, ศิริ มะลิแย้ม, 2566 : 142)

จากตัวอย่างนี้ สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจในครอบครัว แสดงถึงโครงสร้างอำนาจแบบครอบครัวไทยดั้งเดิมที่ผู้ปกครองมีอำนาจเหนือการกำหนดตัวตนของลูก

...ถึงผมจะรู้ว่าลูกสาวปลอดภัยดีอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย แต่ผมก็ยังอดเป็นห่วงทุกลมหายใจเข้าออกไม่ได้
(ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านคว้น, กิตติศักดิ์ คงคา, 2566 : 175)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะความผูกพันและความห่วงใยของพ่อที่มีต่อลูกสาว แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ในครอบครัวที่แน่นแฟ้นและความรักที่ไม่ลดน้อยลงตามกาลเวลา

1.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเชื่อ หมายถึง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญาชีวิต และแนวคิดสัจนิยมที่สะท้อนผ่านวรรณกรรม พบทั้งหมด 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า และ 2) สักสิ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เทศกาลถือศีลกินผักปีนี้บรรยากาศคึกคัก ผู้คนเกือบทั้งเกาะนุ่งห่มศรัทธาด้วยชุดขาว หอบหิ้วเครื่องเซ่นไหว้ กระดาษเงิน กระดาษทอง รูป เทียน หมุนเวียนเข้ามากราบสักการะองค์เทพเทวดาในศาลเจ้ากันอย่างล้นหลาม

(การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, คีรากร คัมภูน, 2566 : 29)

จากตัวอย่าง สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเชื่อผ่านพิธีกรรมในเทศกาลถือศีลกินผักที่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาและประเพณีที่ยังคงฝังรากลึกในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม

“...เกิดเป็นลูกชายผู้ไทต้องสักขาทุกคน ถ้าไม่สักแล้วใครเขาจะอยากเอามิ่งไปดอง ใครเขาจะอยากสมาคมกับมิ่ง”

(สักสิ, ประเสริฐศักดิ์ บัฒมะริด, 2566 : 221)

จากตัวอย่าง สะท้อนความเชื่อของชาวผู้ไทเกี่ยวกับธรรมเนียมการสักขา ซึ่งถูกมองว่าเป็นเงื่อนไขของความเป็นชายสมบูรณ์และการยอมรับจากสังคม

แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม การเมือง ครอบครัว วัฒนธรรมและความเชื่อ โดยแนวคิดด้านสังคมและการเมืองพบมากที่สุด สะท้อนประเด็นอคติ ความเหลื่อมล้ำ อำนาจรัฐ และจิตสำนึกประชาธิปไตย ขณะที่แนวคิดด้านครอบครัวและวัฒนธรรมแม้พบน้อยกว่า แต่ช่วยเผยให้เห็นความสัมพันธ์ภายในบ้าน ความเชื่อท้องถิ่น และคุณค่าดั้งเดิมที่ยังมีบทบาทในชีวิตผู้คน ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมชุดนี้สะท้อนภาพสังคมไทยร่วมสมัยอย่างชัดเจน

ผลการวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566
ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

ประเภทแนวคิด	จำนวน (เรื่อง)	คิดเป็นร้อยละ
แนวคิดเกี่ยวกับสังคม	5	38.46
แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง	4	30.77
แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	2	15.38
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเชื่อ	2	15.38
รวม	13	100

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนเรื่องและค่าร้อยละผลการวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 พบแนวคิดเกี่ยวกับสังคมมากที่สุด จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 38.46 รองลงมาพบแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 30.77 และแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเชื่อ พบประเภทย่อย 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.38 เท่ากัน

1.2 ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

1.2.1 ภาพสะท้อนสังคมด้านการเมืองและการปกครอง หมายถึง การสื่อถึงการใช้อำนาจ การแสวงหาประโยชน์ทางการเมือง การควบคุมประชาชน และบทบาทของปัญญาชนต่อสังคม พบจำนวน 15 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ 1) ฝนพฤษภา 2) พังพัง 3) คนในภาพถ่าย 4) ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนฟ้า 5) คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสันสูงคู่ฉัน 6) แม่จำ...อย่าร้องไห้ และ 7) ลักสี ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

พ่อเคยบอกฉันหลังจากความโหยหาเริ่มบรรเทาสิ่งที่เรียก
เมื่อออกไปคือเสียงของฝูงชน และสิ่งที่ยึดแม่เอาไว้คือความทะนงใน
อุดมการณ์ของปัจเจกชน

(ฝนพฤษภา, รติ รัตติรณ, 2566 : 54)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นบทบาทของปัญญาชนในฐานะผู้มีอุดมการณ์ทางการเมือง “แม่” ของผู้เล่าเรื่องยึดมั่นในอุดมการณ์ของประชาชน แม้ต้องแลก

ด้วยความสูญเสียส่วนตัว ซึ่งสะท้อนถึงความเสียสละของผู้มีอุดมการณ์เพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ขณะที่ผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่กำลังชุลมุนเพื่อยื้อแย่งพื้นที่ของกันและกันอยู่นั้น ฉันถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนนายหนึ่งจับแขนไว้และพยายามจูงฉันไป เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมเห็นดังนั้นต่างก็กรูกันเข้ามาช่วยเหลือฉันอย่างเต็มกำลังเพื่อไม่ให้ถูกจับ

(ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า, สิริ พรโสด, 2566 : 113)

จากตัวอย่าง แสดงถึงความกล้าหาญของผู้ชุมนุมและการช่วยเหลือกันในยามคับขัน สะท้อนถึงพลังของมวลชนผู้เรียกร้องประชาธิปไตย และการรวมตัวกันเพื่อปกป้องสิทธิของเพื่อนร่วมอุดมการณ์

ในที่สุดกล่องประชาธิปไตยของเผ่าชวาก็ถูกซ่อมเสร็จจนได้... แกเป็นแค่นักการภารโรง แค่อิตตินักการภารโรงที่เกษียณแล้วก็เท่านั้น ไม่นึกไม่ฝัน ว่าในช่วงชีวิตนี้ของแกจะได้เห็นไอ้กล่องพังพังใบนี้ กลับมาเป็นปกติอีกหน

(พัง พัง, อิม พารา พิพัฒน์, 2566 : 66)

จากตัวอย่าง สะท้อนถึงความเชื่อของประชาชนทั่วไปที่แสดงถึงความพยายามของประชาชนในการฟื้นฟูระบบการเมืองที่เปราะบางและถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจ

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนภาพสังคมทางการเมืองและการปกครองอย่างชัดเจน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าการดูแลประชาชน นอกจากนี้ยังสะท้อนบทบาทของประชาชนที่ต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรมของตนเอง

1.2.2 ภาพสะท้อนสังคมด้านครอบครัว หมายถึง การสะท้อนความเปลี่ยนแปลงและปัญหาภายในครอบครัว เช่น ความรุนแรง การนอกใจ การขาดบทบาทผู้นำ และค่านิยมที่ส่งผลต่อโครงสร้างครอบครัว พบจำนวน 14 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 10 เรื่อง ได้แก่ 1) การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า 2) ฝนพฤษภา 3) คนในภาพถ่าย 4) ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า 5) คำปราศรัย 1

สมุดบันทึก 1 ร่องเท้าสันสูงคู่ นั้น 6) จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม
7) ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านคว้น 8) ผีหลง 9) แม่จำ...อย่าร้องไห้ และ
10) ลักสี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภรรยาของผมเสียชีวิตมาเจ็ดวันเต็มแล้ว ผมและลูกสาวเพิ่ง
จัดงานฌาปนกิจไปเรียบร้อยแล้วเมื่อวานที่ผ่านมา บรรยากาศภายใน
บ้านเต็มไปด้วยแรงกดดันบางอย่าง เหมือนมีกลุ่มควันที่มองไม่เห็น
ลอยคว้างไปทั่ว เหมือนมีหมอกหนาแบ่งแยกระหว่างผมกับลูกสาวไว้
(ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านคว้น, กิตติศักดิ์ คงคา, 2566 : 178)

จากตัวอย่าง สะท้อนความเศร้าและช่องว่างทางอารมณ์ระหว่างพ่อลูกหลัง
การสูญเสียภรรยา ความเศร้าและการสูญเสียทำให้การสื่อสารในครอบครัวคล้ายมี
ช่องว่างที่มองไม่เห็น

แม้บอกว่ายากให้หมอช่วยแนะนำ ทำยังไงก็ได้ เปลี่ยนฉันให้
เป็นเพศหญิงไปเลย แต่พ่อไม่เห็นด้วย ตอนนั้นฉันเข้าใจนะคะ มองทั้ง
สองทุ่มเดียวกัน ใช้สิทธิความเป็นเจ้าของชีวิต เป็นผู้ให้กำเนิด ความ
เป็นแม่และพ่อ เพื่อจะเลือกเพศให้ฉัน พ่อเป็นกำลังหลัก เป็นคนหา
ทุนมาสร้างร้าน แม้ก็ต้องยอมคะ

(จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม, ศิริ มะลิแย้ม, 2566 : 142)

จากตัวอย่าง สะท้อนความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ที่มีความคิดเห็นต่างกันเกี่ยวกับ
เพศสภาพของบุตร การตัดสินใจแทนลูกโดยไม่ฟังเสียงสะท้อนให้เห็นถึงการขาด
ความเข้าใจและการยอมรับในครอบครัว

...ภาพจำของพ่อสำหรับฉันคือชายปริศนา จะไปจะมามากทั้ง
คราบน้ำตาไว้กับแม่เสมอ หรือไม่ก็รอยฟกช้ำ เพียงแม่ถามว่าไปไหน
มา พ่อก็คิดว่าจวนข้าว เพียงแม่ถามว่าไปกับนางนั้นใช่ไหม แม่ก็ถูก
จิกหัวจนคอแทบหัก เพียงแม่พูดว่าเลวทั้งคู่ แม่ก็ถูกตบ

(คนในภาพถ่าย, อินทร อรพจน์, 2566 : 88)

จากตัวอย่าง สะท้อนปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการนอกใจของบิดา
ทำให้มารดาและบุตรต้องทนทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ
ผู้นำครอบครัวที่ล้มเหลวในการดูแลคนในบ้าน

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนสังคมด้านปัญหาครอบครัว ทั้งความขัดแย้งของพ่อแม่ต่อเพศสภาพของบุตร ความรุนแรงและการนอกใจของบิดารวมถึงการสูญเสียคนในครอบครัว ซึ่งให้เห็นความเปราะบางและความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัวไทยในสังคม

1.2.3 ภาพสะท้อนสังคมด้านชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง การถ่ายทอดวิถีชีวิตของผู้คน ปัญหาคุณภาพชีวิต การเปลี่ยนผ่านสังคม และประเด็นสังคมร่วมสมัยที่ผู้เขียนนำเสนอผ่านเรื่องเล่าพบจำนวน 12 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ 1) การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า 2) กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไป 3) ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า 4) จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม 5) ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4 และ 6) ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านควัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เราทำตัวเหมือนคนเร่ร่อนมาอย่างยาวนาน พิชิตภูเขาและป่าเขามานับไม่ถ้วน อีกทั้งไม่เคยหยุดหย่อน แต่บางอย่างในใจก็เรียกร้องให้หาสักแห่งที่เรียกได้ว่าเป็นบ้านเพื่อพำนักทางกายและพักพิงทางอารมณ์...เราตกลงกันว่าอาจจะอาศัยอยู่ที่นี้ให้ยาวนานเสียหน่อย

(กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไป, วีรดา คุนหมะ, 2566 : 73)

จากตัวอย่าง สะท้อนความไม่มั่นคงของชีวิตผู้คนในยุคปัจจุบัน ตัวละครต้องย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้พบสถานที่ที่รู้สึกว่าเป็นบ้าน สะท้อนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการแสวงหาความมั่นคงทางกายและใจ

โลกออนไลน์เปิดโอกาสให้คนในยุคคุณและยุคต่อ ๆ มาสามารถเลือกที่จะติดตาม แลกเปลี่ยนและกระจายข้อมูลข่าวสารในหมู่คนที่มีความคิดเห็นเห็นเหมือนกันเสียโดยส่วนใหญ่ พร้อมไปกับปิดกั้นคนที่เห็นต่างไปด้วย...

(ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4, วิญญูวิญญู, 2566 : 164)

จากตัวอย่าง สะท้อนการแบ่งขั้วของสังคมในโลกดิจิทัล ที่ผู้คนเลือกเสพเฉพาะข้อมูลที่ตนเห็นด้วย ส่งผลให้เกิดฟองสบู่ทางความคิดซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของสังคมร่วมสมัย

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งในชนบทและเมือง โดยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากวิถีชนบทสู่สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยปัญหาใหม่ ๆ ในยุคบริโภคนิยม รวมถึงผลกระทบจากเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน

1.2.4 ภาพสะท้อนสังคมด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี หมายถึง การสะท้อนบทบาทศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมไทยและไทยเชื้อสายจีน ตลอดจนค่านิยมที่ยังปรากฏในสังคมไทย พบจำนวน 10 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า 2) คนในภาพถ่าย 3) ผึ้งหลวง และ 4) สักสี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขอยจูดรูปหนึ่งดอก ยกมือไหว้ไปทางต้นไม้ใหญ่ที่รวงผึ้งอาศัยอยู่พร้อมเอ่ยปากบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางเจ้าป่าเจ้าเขาให้รับทราบว่าเขากับหลานชายมาขออนุญาตขึ้นตีผึ้งเพื่อนำน้ำหวานไปเลี้ยงชีวิตและครอบครัว ขอให้เจ้าป่าเจ้าเขาช่วยปกป้องปกป้องให้แล้วคลลลดปลอดภัยจากการทำงานในครั้งนี้และให้สำเร็จเสร็จสิ้นลงด้วยดี

(ผึ้งหลวง, กร ศิริวัฒน์, 2566 : 186)

จากตัวอย่าง สะท้อนความเชื่อพื้นบ้านของชาวอีสานที่เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา ก่อนทำกิจกรรมสำคัญ

วันนี้จะมีพิธีส่งพระที่ปลายแหลมทางทิศใต้ของเกาะคืนสุดท้ายของเทศกาลสำคัญ ห่วงเวลาที่เจ้าลงมาจากสวรรค์แก้ววันเพื่อปิดเปาเคราะห์ให้กับผู้คน

(การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, ศิรากร คัมภรณ์, 2566 : 30)

จากตัวอย่าง สะท้อนความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับพิธีส่งพระ ซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญในการส่งเทพเจ้ากลับสู่สวรรค์หลังสิ้นสุดเทศกาล

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนภาพสังคมด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีปรากฏทั้งในความเชื่อพื้นบ้าน เช่น การบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อนทำงานสำคัญ ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนาในชุมชนไทยเชื้อสายจีน เช่น พิธีส่งพระหลังเทศกาลสำคัญ สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของความเชื่อและพิธีปฏิบัติที่ยังคงมีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยร่วมสมัย

1.2.5 ภาพสะท้อนสังคมด้านการศึกษา หมายถึง การสื่อถึงปัญหาในระบบการศึกษา คุณธรรมของผู้สอน ทักษะคติทางลบต่อการศึกษา รวมถึงประเด็นเด็กและเยาวชนที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ พบจำนวน 3 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ 1) คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสันสูงคู่หนึ่ง 2) จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม และ 3) สักสิ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ครูยังไม่ได้ถอดรองเท้า”

“โอ้!! แหม... พุดเสียครูตกใจ รองเท้าครูสะอาดจัง”

“ไม่มีรองเท้าใครสูงส่งหรือสะอาดกว่าใคร ต้องเท่าเทียมกันครับ ครูเองก็ไม่มีอภิสิทธิ์”

(คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสันสูงคู่หนึ่ง, ประการัง, 2566 : 130)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นปัญหาคุณธรรมของครูที่ยึดถือความเหนือกว่าในฐานะครู แต่นักเรียนกลับชี้ให้เห็นหลักความเท่าเทียมของมนุษย์ ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค

“รอยสักพวกนี้ทำให้เขาไล่หลานปู่ออกจากโรงเรียน เขาไม่ให้คนที่มีรอยสักเข้าเรียน แล้วโตไปก็คงรับราชการไม่ได้”

(สักสิ, ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะบริด, 2566 : 227)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นการตัดสินคนจากรูปลักษณ์ภายนอก โรงเรียนไม่อนุญาตให้นักเรียนที่มีรอยสักเข้าเรียน เป็นการจำกัดโอกาสทางการศึกษาและตอกย้ำอคติในสังคมไทย

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนภาพปัญหาและทัศนคติด้านลบที่มีต่อระบบการศึกษาไทยอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการขาดความเสมอภาค ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในสังคมไทยยังมีปัญหาเรื่องความยุติธรรมและคุณภาพในการพัฒนาเยาวชน

1.2.6 ภาพสะท้อนสังคมด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การสะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจทั้งระดับครัวเรือนและสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ แรงงาน ที่ดิน และปัจจัยที่กระทบต่อคุณภาพชีวิต พบจำนวน 1 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 1 เรื่อง ได้แก่ แม่จำ..อย่าร้องไห้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พีธีบโถมากับชุมชนย่านนี้ เห็นความลำบากยากจนสาเหตุจากการวางแผนระบบเศรษฐกิจไม่ดี ไม่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง พีธีเห็นช่องโหว่ เลยอยากอาสาเพื่อมาพัฒนาคุณภาพชีวิตพี่น้องประชาชนคนที่ให้ดีขึ้น...”

(แม่เจ้า...อย่าร้องไห้, ธารา ศรีอนุรักษ์, 2566 : 206)

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคมไทย โดยผู้พูดตระหนักถึงปัญหาการวางแผนระบบเศรษฐกิจของรัฐที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนในระดับรากหญ้าต้องประสบกับความยากจนและขาดโอกาสในการพัฒนา

ข้อความที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนปัญหาเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ทั้งความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการเอารัดเอาเปรียบแรงงาน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้คนในระดับชุมชนและครัวเรือน

ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 รวม 55 ครั้ง ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การเมืองและการปกครอง ครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนาและวัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจ โดยภาพสะท้อนด้านการเมืองพบมากที่สุด สื่อถึงบทบาทประชาชน ความไม่เป็นธรรมทางอำนาจ และการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ส่วนด้านครอบครัวนำเสนอความขัดแย้ง ความรุนแรง และความเปราะบางของความสัมพันธ์ ขณะที่ชีวิตความเป็นอยู่สะท้อนความไม่มั่นคงในยุคใหม่และผลกระทบจากเทคโนโลยี ศาสนาและวัฒนธรรมปรากฏผ่านพิธีกรรม ความเชื่อท้องถิ่น และประเพณีของชุมชนไทยและไทยเชื้อสายจีน ส่วนด้านการศึกษาเผยปัญหาความไม่เสมอภาค อนาคตทางสังคม และความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาส และด้านเศรษฐกิจชี้ให้เห็นความยากจนและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ทั่วถึง ภาพสะท้อนทั้งหมดนี้ช่วยให้เห็นโครงสร้าง ปัญหา และพลวัตของสังคมไทยร่วมสมัยอย่างรอบด้านและชัดเจน

ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

ประเภทภาพสะท้อนสังคม	จำนวน (เรื่อง)	จำนวน (ครั้ง)	คิดเป็น ร้อยละ
ด้านการเมืองและการปกครอง	7	15	27.27
ด้านครอบครัว	10	14	25.45
ด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป	6	12	21.82
ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี	4	10	18.18
ด้านการศึกษา	3	3	5.45
ด้านเศรษฐกิจ	1	1	1.82
รวม	31	55	100

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนข้อความและค่าร้อยละด้านภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 พบภาพสะท้อนสังคมรวมทั้งหมด 55 ครั้ง พบมากที่สุด คือ ด้านการเมืองและการปกครอง จำนวน 15 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 27.27 รองลงมาคือด้านครอบครัว จำนวน 14 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 25.45 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป จำนวน 12 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.82 ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี จำนวน 10 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.18 ส่วนด้านการศึกษาพบจำนวน 3 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.45 และ และด้านเศรษฐกิจพบน้อยที่สุด จำนวน 1 ครั้ง จากเรื่องสั้นทั้งหมด 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.82 ตามลำดับ

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 มีแนวคิดหลัก 4 ประเภท โดยแนวคิดที่ปรากฏมากที่สุดคือแนวคิดเกี่ยวกับสังคม รองลงมาคือแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง สะท้อนว่าเรื่องสั้นชุดนี้ยังคงให้ความสำคัญกับประเด็นเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ด้านอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรม

การเมืองไทยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ ภนิตา จิตนุกูล (2547) ที่พบว่าแนวคิดด้านสังคม การเมือง ครอบครัวยุคใหม่ และวัฒนธรรม เป็นแกนเนื้อหาที่พบต่อเนื่องในวรรณกรรมไทย อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ นันทวัลย์ สุนทรภาระสทิษฐ์ (2561) ที่ยืนยันว่าพจนานุกรมเป็นพื้นที่สะท้อนบทบาทรัฐ ยุทธศาสตร์ทางการเมือง และการวิพากษ์อำนาจ แม้ในช่วงที่รัฐมีบทบาทสูง ขณะที่งานของ สุริยะ หาญพิชัย (2565) ที่ว่าเรื่องสั้นพจนานุกรมระหว่างปี 2559-2564 มักสะท้อนความขัดแย้ง ความไม่เท่าเทียม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองร่วมสมัยอย่างเด่นชัด ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและวัฒนธรรม ที่ปรากฏในปี 2566 แม้จะพบไม่มากแต่ทำให้เห็นความเปราะบางของความสัมพันธ์ การต่อรองอดีตลักษณะ และความเปลี่ยนแปลงของคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมไทย ปัจจุบัน ส่งผลให้ทั้ง 4 แนวคิดสะท้อนบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

ส่วนผลการวิจัยด้านภาพสะท้อนสังคมพบทั้งหมด 6 ด้าน โดยพบมากที่สุดคือ ด้านการเมืองและการปกครอง รองลงมาคือด้านครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี การศึกษา และพบน้อยที่สุดคือด้านเศรษฐกิจ สะท้อนว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับประเด็นอำนาจรัฐ โครงสร้างการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และบทบาทของครอบครัว ซึ่งเชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ โชคชัย บัณฑิตศิริศักดิ์ (2542) ที่ชี้ว่าเรื่องสั้นไทยมักสะท้อนปัญหาการเมือง ความไม่เท่าเทียม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่ความเป็นเมือง เช่นเดียวกับงานของ Qin Hongbo (2555) ซึ่งศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นรางวัลพจนานุกรมระหว่างปี 2550-2553 และพบว่า ภาพสะท้อนสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเมือง ครอบครัว ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาชีวิตของประชาชนระดับรากหญ้า โดยเฉพาะผลกระทบจากอำนาจรัฐ และปัญหาเศรษฐกิจในสังคมไทยยุคเปลี่ยนผ่าน ซึ่งใกล้เคียงกับแนวโน้มที่พบในปี 2566 แม้ว่าด้านเศรษฐกิจจะปรากฏน้อยที่สุด แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจยังคงเป็นบริบทพื้นฐานที่ส่งผลต่อปัญหาอื่น ๆ เช่น ครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ และความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยสรุปภาพสะท้อนสังคมที่พบในปี 2566 แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมพจนานุกรมยังคงประกอบบทบาทสำคัญในการสะท้อนพลวัตของสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง และยังเชื่อมโยงกับแนวคิดและปัญหาสังคมที่ปรากฏในผลงานของช่วงเวลาก่อนหน้าได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 จำนวน 13 เรื่อง ซึ่งผลิตขึ้นท่ามกลางบริบททางสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งกระบวนการเลือกตั้ง การขยายตัวของภาคเอกชน ไหลทางการเมืองของภาคประชาชน ความขัดแย้งระหว่างคนต่างช่วงวัย ตลอดจนบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจและความเป็นธรรมในสังคม ส่งผลให้เรื่องสั้นชุดนี้ไม่เพียงเป็นงานสร้างสรรค์ทางวรรณกรรม แต่ยังทำหน้าที่เป็นหลักฐานเชิงสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนทัศนคติ ความรู้สึก และประสบการณ์ร่วมของผู้คนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมไทยร่วมสมัย

1.1 แนวคิดในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

ผลการวิจัยพบแนวคิดทั้งหมด 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม จำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 38.46) แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง จำนวน 4 เรื่อง (ร้อยละ 30.77) แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว จำนวน 2 เรื่อง (ร้อยละ 15.38) และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความเชื่อ จำนวน 2 เรื่อง (ร้อยละ 15.38) โดยรวมสะท้อนว่าเรื่องสั้นปี 2566 ให้ความสำคัญกับประเด็นโครงสร้างสังคม อำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครอบครัว และความเปลี่ยนแปลงของคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่กำลังเผชิญการตั้งคำถามต่อบทบาทรัฐ ความเหลื่อมล้ำ และอัตลักษณ์ของคนรุ่นใหม่

1.2 ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566

ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 จากจำนวนการปรากฏทั้งหมด 55 ครั้ง พบภาพสะท้อนสังคม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมืองและการปกครอง พบมากที่สุด 15 ครั้ง จาก 7 เรื่อง (ร้อยละ 27.27) ด้านครอบครัว 14 ครั้ง จาก 10 เรื่อง (ร้อยละ 25.45) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป 12 ครั้ง จาก 6 เรื่อง (ร้อยละ 21.82) ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี 10 ครั้ง จาก 4 เรื่อง (ร้อยละ 18.18) ด้านการศึกษา 3 ครั้ง จาก 3 เรื่อง (ร้อยละ 5.45) และด้านเศรษฐกิจ พบน้อยที่สุด 1 ครั้ง จาก 1 เรื่อง (ร้อยละ 1.82) ภาพสะท้อนสังคม

ทั้ง 6 ด้านสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปี 2566 ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ความเปราะบางของสถาบันครอบครัว ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การต่อสู้เชิงอัตลักษณ์ และความท้าทายด้านการศึกษาและวัฒนธรรมร่วมสมัย วรรณกรรมชุดนี้จึงมิได้เป็นเพียงงานสร้างสรรค์ แต่ยังทำหน้าที่บันทึกความรู้สึกนึกคิดของสังคมในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ทั้งยังสนับสนุนบทบาทของวรรณกรรมไทยในการเปิดพื้นที่สะท้อนปัญหา และการตระหนักรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในหลายมิติอย่างมีความหมาย

2. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การวิจัยนี้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า
2. สามารถนำไปประยุกต์เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปัญหาสังคม และเป็นเครื่องมือในการปรับตัวหรือหาวิธีแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าในปีอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มการสะท้อนสังคมในแต่ละยุคสมัย
2. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น นวนิยาย กวีนิพนธ์ หรือ บทละคร เพื่อให้เห็นบทบาทของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในภาพรวม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำด้านวิชาการในการทำวิจัย ตลอดจนขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยพะเยาที่มอบทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2568 ซึ่งสนับสนุนให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- กร ศิริวัฒนโณ. (2566). **ฝั่งหลวง**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 183-198. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- กิตติศักดิ์ คงคา. (2566). **ท่ามเปลวว่างกลางกระดานของม่านคั่น**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 169-180. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศิรากร คัมคุณ. (2566). **การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 29-43. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- โชคชัย บัณฑิตศิลปะศักดิ์. (2542). **การวิเคราะห์สังคมไทยจากเรื่องสั้นในนิตยสาร “ช่อกระเจต” ช่วง พ.ศ. 2535-2539** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐเดช เอียดปทุม. (2567). **ประธานรัฐสภา มอบรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2566 ขอสภาพัฒนาการเมืองตรวจสอบการเมืองเข้าถึงคนรุ่นใหม่**. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2567, จาก https://www.tpchannel.org/news/22847?utm_source=chatgpt.com#.
- ตรีศิลป์ บุญจรรยา. (2543). **นวนิยายกับสังคมไทย 2475-2500**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2541). **นวนิยายแลเรื่องสั้น : การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ธาวา ศรีอนุรักษ์. (2566). **แม่จำ...อย่าร้องไห้**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 201-215. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์. (2561). **เรื่องสั้นการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2559-2560 : หน้าที่พลเมือง หน้าที่เรื่องสั้นการเมือง, วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 40(2), 123-148.**

- พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2545). **ภาพสะท้อนทางการเมืองจากวรรณกรรมไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสิ้นสุดการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช**.
พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภณิดา จิตนุกูล. (2547). **วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการเสนอแนวคิดในเรื่อง สันและนวนิยายของ ศิลา โคมฉาย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประเสริฐศักดิ์ ปัดมะริต. (2566). **สักสี**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 217-235. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ปะการัง. (2566). **คำปราศรัย I สมุดบันทึก I รองเท้าสันสูงคู่ นั้น**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 123-135. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- รติ รติธรณ. (2566). **ฝนพฤษภา**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 45-55. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิญญิณ. (2566). **ชายบนรถไฟขบวนที่ 21/1/4**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 153-167. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วีรา คุหะ. (2566). **กลิ่นภูเขาและแขนที่หายไป**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 71-85. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศิริ มะลิแย้ม. (2566). **จักรวาลของเสรีภาพระดับโครโมโซม**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 137-150. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2566). **การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า**.
กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- สิริ พรไสว. (2566). **ความทรงจำล่องหน...ในวันที่ฝนสีฟ้า**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 103-121. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุริยะ หาญพิชัย. (2565). แนวคิดทางการเมืองและสังคมในวรรณกรรมเรื่องสั้น รางวัลพานแว่นฟ้า 2559 - 2564, **วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ**. 2(5), 541 - 558.
- อินทร อรพັນ. (2566). **คนในภาพถ่าย**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 87-100. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ฮีม พารา พิพัฒน์. (2566). **พัง พัง**, ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), การปรากฏตัวของเงาดำข้างศาลเจ้า, 57-68. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Qin Hongbo. (2555). **วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2550 - 2553**. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ซีรีส์วายในฐานะเครื่องมือนำเสนอทัศนคติทางเพศกับบทบาททางสังคม ในกรณีศึกษาเรื่องต้องรักมหาสมุทร1 The Boys' Love Series (BL) as a Tool for Representing Sexual Attitudes and Social Roles : A Case Study of Love Sea The Series “1

เบญจรงค์ ทิระพลิกะ² (Benjarong Tirapalika)^{2*}

บทคัดย่อ

วิจัยฉบับนี้ศึกษาการสะท้อนภาพความเท่าเทียมทางเพศในซีรีส์วายของไทย ผ่านกรณีศึกษาเรื่องต้องรักมหาสมุทร โดยพิจารณาจากความนิยมที่เพิ่มขึ้นของซีรีส์วายในประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมทางเพศ วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือเพื่อวิเคราะห์การนำเสนอซีรีส์วายในสังคมไทย โดยครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ทั้งชายรักชาย หญิงรักหญิง มิตรภาพ และสายใยครอบครัว การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบปรากฏการณ์วิทยา โดยวิเคราะห์เนื้อหาของซีรีส์ที่ได้รับการคัดเลือกจากการนำเสนอความหลากหลายทางเพศอย่างครอบคลุม พร้อมทั้งใช้วิธีการตรวจสอบสามเฝ้าเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเปรียบเทียบกับวรรณกรรมและทฤษฎีด้านการสื่อสารเรื่องเพศที่มีอยู่เดิม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องภูมิทัศน์สื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศผ่านการศึกษาในซีรีส์วาย ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ประเภททุนพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: benjarong.t@tsu.ac.th

¹ This article submitted in partial of the research project entitled “Research of Social media landscape promoting gender equality among LGBTQ people through research on Boy's love series” received research grant from Thaksin University Research Fund (fiscal year 2025)

² Lecturer, Dr., Program of Marketing Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email: benjarong.t@tsu.ac.th

* Corresponding author: E-mail address: benjarong.t@tsu.ac.th

Received May 20,2025 Revised: July 21,2025 Accepted: July 29,2025

ผลการศึกษาพบว่า ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรนำเสนอความรักเพศเดียวกันในรูปแบบความรักของบุคคลทั่วไปและได้รับการยอมรับในสังคม โดยเน้นบทบาทของการสนับสนุนจากเพื่อนและครอบครัวในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางอารมณ์ให้กับบุคคล LGBTQ+ นอกเหนือจากนี้ ยังเน้นความสำคัญของมิตรภาพและการยอมรับจากครอบครัวในการสร้างความเข้าใจและลดอคติทางสังคม กล่าวโดยสรุป ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรทำหน้าที่ในฐานะสื่อบันเทิงและเครื่องมือในการนำเสนอทัศนคติสร้างความตระหนักรู้ ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ซีรีส์วายเป็นมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสาธารณชน รวมทั้งสนับสนุนสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ และส่งเสริมการยอมรับในความหลากหลายทางเพศในสังคมวงกว้างมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ความเท่าเทียมทางเพศ, ซีรีส์วายเป็น, บทบาททางสังคม

Abstract

This research explores the projection of gender equality in Thai Boys' Love (BL) series through a case study of Love Sea The Series. With the growing popularity of Y series genre in Thailand, this genre plays a key role in promoting acceptance of sexual diversity and gender equality. The objective is to examine the representation of Boys' Love series in Thai society, including a phenomenological approach, using textual analysis of the series selected for its inclusive representation of gender diversity. Triangulation methods ensured the reliability of data through comparisons with existing literature and theories on gender communication.

The study finds that Love Sea The Series presents same-sex relationships as normal and socially acceptable, highlighting the importance of support from friends and family in strengthening emotional stability for LGBTQ+ individuals. Beyond romantic love, the series highlights the significance of

friendship and family acceptance in fostering understanding and challenging societal prejudices. In conclusion, Love Sea The Series functions as both entertainment and a cultural tool that raises awareness and encourages social change toward gender equality in Thai society. The research suggests that BL series hold potential for influencing public attitudes, supporting LGBTQ+ rights, and contributing to broader social acceptance of gender diversity.

Keywords : Gender inequality, Boys' Love (BL) Series, Social roles

บทนำ

ความหลากหลายทางเพศเป็นประเด็นทางสังคมที่สำคัญและยังคงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ในอดีตกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมักเผชิญกับการกดขี่จากความเชื่อทางศาสนาและบรรทัดฐานทางสังคม ที่มักมองว่าความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งเบี่ยงเบน การตีตราในลักษณะนี้ได้รับการตอกย้ำโดยผู้นำทางสังคมส่งผลให้เกิดการเบียดขับทางสังคมอย่างแพร่หลาย ทำให้บุคคลคนในกลุ่มนี้รู้สึกอับอายและถูกแยกออกจากสังคมกระแสหลัก อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิที่เท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคมได้ค่อย ๆ นำมาสู่การยอมรับและสร้างการมองเห็นความหลากหลายทางเพศในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ปัจจุบันแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศถูกนำเสนอผ่านคำว่า LGBTQ+ ซึ่งเป็นตัวย่อที่หมายถึง กลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศและรสนิยมทางเพศหลากหลาย คำนี้เป็นสัญลักษณ์ที่ครอบคลุมและเน้นย้ำถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและเคารพในความแตกต่างในสังคมร่วมสมัย

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การนำเสนอประเด็นความเท่าเทียมทางเพศผ่านภาพยนตร์และโทรทัศน์ได้พัฒนาไปควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของบรรทัดฐานทางสังคมไทยและทัศนคติในระดับโลก นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 ที่ขบวนการสิทธิสตรีและกลุ่ม LGBTQ+ เริ่มส่งอิทธิพลต่อสื่อบันเทิง ภาพยนตร์และซีรีส์ยุคแรกมักสะท้อนความรักเพศเดียวกันว่าเป็นสิ่ง “ผิดปกติ” หรือสิ่งที่ต้องปกปิด (Dyer, 2017) แต่ในช่วงทศวรรษ 1990 และต้นปี 2000 สังคมเริ่มยอมรับอัตลักษณ์ของ LGBTQ+

ในเชิงบวกมากขึ้น และสะท้อนให้เห็นว่าคน LGBTQ+ เป็น “คนปกติ” ไม่ใช่คนประหลาดหรือเบี่ยงเบน (Tirapalika, 2017)

การศึกษาด้านการสื่อสารเรื่องความเท่าเทียมทางเพศผ่านซีรีส์วายเปิดมุมมองใหม่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาผลกระทบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ชมต่อความเท่าเทียมทางเพศจากการรับชมสื่อเหล่านี้ อาจรวมถึงการสำรวจประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ชมกลุ่ม LGBTQ+ และผู้ชมกลุ่มอื่น ๆ ที่อาจได้รับอิทธิพลจากสื่อดังกล่าว นอกจากนี้ การศึกษาบทบาทของสื่อออนไลน์ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ในการขับเคลื่อนการสื่อสารเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศในซีรีส์วายก็เป็นอีกมุมที่น่าสนใจ การวิเคราะห์เนื้อหาในแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่าง Facebook, Twitter และ YouTube ที่กล่าวถึงซีรีส์วายจะช่วยให้เข้าใจบทบาทของสื่อในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากสื่อเหล่านี้มีผลต่อการสร้างอุดมคติทางเพศในสังคม การวิจัยเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศในซีรีส์วายจึงยังคงมีความสำคัญ หากซีรีส์วายสามารถสะท้อนภาพความหลากหลายทางเพศได้อย่างถูกต้องและสมจริง จะยิ่งช่วยส่งเสริมให้สังคมเกิดความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้นทั้งในด้านวัฒนธรรม กฎหมาย และสิทธิมนุษยชน

ในอดีต สังคมไทยไม่ได้มองว่ากลุ่มชายรักชายหรือกลุ่ม LGBT เป็นคนปกติ จากงานวิจัยและสื่อมวลชนพบอคติและการเหมารวม เช่น มุมมองของครู ในงานของเพ็ญมาศ กำเหนิดโทน (2528) พบว่า ครูส่วนใหญ่มองว่านักเรียนชายที่เป็นเกย์มักมีปัญหาการปรับตัวด้านจิตใจและสังคม และเชื่อว่าพื้นฐานของครอบครัวหรือสุขภาพจิตที่ไม่ปกติ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการตีตราเกย์มักถูกมองว่าเป็นพาหะโรคเอดส์ เป็นต้น (P. A. Jackson, 1995; บงกชมาศ เอกเยี่ยม, 2532) หรือในมุมของการใช้ภาษาในการดูหมิ่น สื่อไทยมักใช้คำเชิงลบเรียกกลุ่ม LGBTQ+ เช่น “ตุ๊ด” “อึดถั่วดำ” หรือ “พาหะเอดส์” (วีระยุทธ ปิสาลี, 2557) รวมทั้งในมุมมองของสังคมหรือในมุมมองของปัจจัยทางสังคมและอัตลักษณ์ เช่น การศึกษาของ Samakkeekarom, R., & Boonmongkon, P. (2011) ชี้ว่า อัตลักษณ์ทางเพศของชายรักชายเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างผ่านบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ซับซ้อน โดยรวมแล้วการศึกษาในอดีตและการนำเสนอผ่านสื่อสะท้อนให้เห็นว่าคน LGBTQ+ ในไทยเคยถูกมองว่าเป็น “ปัญหา” และไม่ใช่ส่วนหนึ่งของสังคมปกติ

ปัจจุบัน ความเท่าเทียมทางเพศในภาพยนตร์และซีรีส์ถูกนำเสนอในเนื้อหาที่หลุดพ้นจากบรรทัดฐานทางเพศแบบเดิม โดยเฉพาะในซีรีส์วายมักนำเสนอความรักระหว่างชายในแบบที่สังคมยอมรับและตัวละครไม่ได้แสดงลักษณะทางกายภาพหรือบุคลิกแบบ “ตุ๊ด” อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น เรื่อง SOTUS และ เรื่อง 2gether: The Series ได้สะท้อนความหลากหลายทางเพศและความสัมพันธ์ของตัวละครหลักในแบบที่เท่าเทียมและเป็นกลางทางเพศ (Lundqvist, 2011) การวิเคราะห์ซีรีส์วายและภาพยนตร์ในอดีตที่สะท้อนความเท่าเทียมทางเพศมักแสดงความสัมพันธ์ที่อิงบนความเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน โดยไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศแบบตายตัว เช่น เรื่อง Call Me by Your Name (2017) หรือ เรื่อง Moonlight (2016) ซึ่งสะท้อนความรักเพศเดียวกันอย่างลึกซึ้งและเปี่ยมด้วยความเข้าใจ แม้ตัวละครจะเผชิญกับอุปสรรคทางสังคม แต่ก็สะท้อนภาพของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมไม่ถูกจำกัดด้วยเพศหรือรสนิยม นอกจากนี้ซีรีส์วายของไทยยังมีบทบาทสำคัญในการทำให้ “ความรักเพศเดียวกัน” เป็นเรื่องปกติในสังคม โดยความนิยมที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสาธารณะ (FEED, 2023) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ เรื่อง Bad Buddy the Series (2021) และ เรื่อง TharnType The Series (2019) ซึ่งแม้ตัวละครจะเผชิญกับแรงกดดันทางสังคม แต่ในท้ายที่สุดความรักของพวกเขาได้รับการยอมรับทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าความรักที่หลากหลายไม่จำเป็นต้องจบลงหลังเรียนจบ หรือความสัมพันธ์ที่ครอบครัวยอมรับ (คมสัน รัตนะสิมากุล, เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, จิราพร ขุนศรี, ธวัชชัย ดวงไทย, และกฤต โธณยานนท์, 2568)

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ คือการวิเคราะห์ว่า ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทร สะท้อนภาพความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยอย่างไร โดยมุ่งวิเคราะห์พัฒนาการของการนำเสนอ LGBTQ+ ในสื่อไทย โดยเฉพาะในซีรีส์วาย รวมทั้งการนำเสนอเหล่านี้มีผลต่อทัศนคติของสังคมต่อความหลากหลายทางเพศและรสนิยมทางเพศอย่างไร

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยการศึกษาชิ้นนี้มีแนวคิด 3 ประการเป็นกรอบในการศึกษา กล่าวคือ แนวคิดสื่อกับการสะท้อนสังคม สองแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ และสามแนวคิดชีรีสวีวาย ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม ที่พบว่า ในช่วงทศวรรษ 2010 ชีรีสวีวายเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานและเยาวชน ขณะเดียวกัน ชีรีสวีวายจากประเทศจีนและประเทศเกาหลีได้ก็นำเสนอเรื่องราวความรักเพศเดียวกันในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย และไม่ยึดติดกับแนวคิดแบบดั้งเดิมที่จำกัดการแสดงออกทางเพศก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเวลาเดียวกันเช่นกัน (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2566) ตัวอย่างของชีรีสวีวายที่สะท้อนประเด็นความเท่าเทียมทางเพศ เช่น เรื่อง A Boss and a Babe (2023) และ เรื่อง My School President (2023) ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่มีความสุข โดยไม่ต้องยึดตามกรอบบทบาททางเพศแบบที่สังคมกำหนด (Fongkaew et al., 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีการพูดถึงประเด็นความเท่าเทียมทางเพศในวรรณกรรมไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในแนวเรื่องที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ เช่น ชีรีสวีวายซึ่งนำเสนอความรักเพศเดียวกัน โดยมีลักษณะของเรื่องที่ไม่จำกัดรูปแบบของความรักหรือความสัมพันธ์ตามเพศ ซึ่งเป็นแนวทางการสื่อสารความเท่าเทียมทางเพศที่พบได้บ่อยในวรรณกรรมไทย (อนัญญา วาริสอาด, 2565) เช่น เรื่อง Love Only Us (Moo, 2018) ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมที่ยังมีความเชื่อว่าความรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิดธรรมชาติ ในระดับนานาชาติชีรีสวีวายมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนของความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่น ซึ่งยังมีอิทธิพลจากบทบาททางเพศดั้งเดิมและกฎหมายที่ยังไม่เปิดกว้าง (Baudinette, 2023)

อย่างไรก็ตาม ชีรีสวีหลายนี้มีอิทธิพลในการกระตุ้นการพูดคุยและความคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ (Li, 2009) ตัวอย่างเช่น SOTUS the Series (2017) ที่แสดงความสัมพันธ์ของผู้ชายในลักษณะที่ให้อิทธิพลกัน ไม่ใช่ความรักที่เต็มไปด้วยความลับหรือความผิดปกติ มิงงานเขียนหลายชิ้นได้ตั้งคำถามกับบทบาททางเพศที่ตายตัวและความสำคัญที่สังคมให้กับความสัมพันธ์ชาย-หญิง เช่นในเรื่อง Orlando (Woolf, 1928) ที่แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางเพศมีความยืดหยุ่นและไม่ถูกจำกัดด้วย

กรอบสังคม และ Giovanni's Room (Baldwin, 2016) ที่สะท้อนการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมและการยอมรับของอัตลักษณ์เพศที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน

Jamieson (2018) ชี้ให้เห็นว่า ซีรีส์ช่วยให้ผู้ชมในสังคมที่ยังไม่ยอมรับความรักเพศเดียวกันเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางเพศได้ดีขึ้น ขณะที่งานวิจัยของ Liu & Zeng (2020) ชี้ว่า ซีรีส์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ชมต่อนิยามทางเพศ และช่วยให้เข้าใจความหลากหลายมากขึ้น ในวรรณกรรมร่วมสมัย ความรักเพศเดียวกันมักถูกเล่าในบริบทของความเสมอภาคด้านอัตลักษณ์ เช่น เรื่อง Red, White & Royal Blue (McQuiston, 2019) ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ และเส้นทางสู่การยอมรับของตัวละคร ซึ่งท้าทายบรรทัดฐานทางเพศและข้อจำกัดทางสังคม ฉะนั้น ซีรีส์อาจมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงกรอบบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะในบริบทที่ความรักเพศเดียวกันยังถูกตีตรา (Baudinette, 2023) จากการศึกษาพบว่า ซีรีส์อาจมีผลต่อทัศนคติของสังคม และส่งเสริมการยอมรับอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางเพศที่หลากหลาย (Liu & Zeng, 2020) เช่นใน SOTUS the Series (2017) ที่สะท้อนความสัมพันธ์ที่ให้เกียรติกัน ต่างจากสื่อยุคก่อนที่มักมองบุคคล LGBTQ+ ในลักษณะที่ถูกกีดกันหรือความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันต้องเป็นความลับ

ในบริบทของไทย พบว่า ความหลากหลายทางเพศถูกนำเสนอและถูกสร้างขึ้นในสื่อบันเทิง โดยเฉพาะในซีรีส์และภาพยนตร์ ตัวอย่างเช่น นุชฌามรณ์ สมญาติ (2561) วิเคราะห์การนำเสนอความรักของชายรักชายในซีรีส์วาย โดยพิจารณาบริบทของบทละคร การแสดงของตัวละคร และองค์ประกอบทางภาพและอารมณ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ซีรีส์วายถ่ายทอดความรักอย่างหลากหลายและในเชิงบวกของกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่าง โดยเนื้อเรื่องย้ำว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็เป็น “มนุษย์” คนหนึ่งที่แสวงหาความรัก การยอมรับทางสังคม และมิตรภาพที่มีความหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความหลากหลายทางเพศในสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรม จะเห็นได้ว่าซีรีส์วายมีบทบาทเหมือนกระจกที่สะท้อนมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ความนิยมของซีรีส์วายในช่วงทศวรรษ 2010

โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติสังคมต่อการเป็นตัวแทนของ LGBTQ+ ได้อย่างชัดเจน

ชีรีส์วายมีบทบาทสำคัญในการจุดประกายการถกเถียงในด้านวรรณกรรมและสื่อ เกี่ยวกับความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศ งานวิจัยก่อนหน้านี้ เช่น นุชนาภรณ์ สมญาติ (2561) ย้ำให้เห็นว่าชีรีส์วายถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันในแง่บวก ซึ่งตอกย้ำแนวคิดที่ว่าความรักและความผูกพันทางอารมณ์ไม่ควรถูกจำกัดด้วยกรอบของเพศ

วรรณกรรมยังคงมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความคิดเกี่ยวกับเพศ ตัวอย่างเช่น Orlando และ Giovanni's Room (Woolf, 1928) ที่สำรวจอัตลักษณ์เพศแบบยืดหยุ่นและการดิ้นรนเพื่อการยอมรับ รวมถึงนิยายร่วมสมัยอย่าง Red, White & Royal Blue ที่แสดงให้เห็นถึงความรักเพศเดียวกันในลักษณะที่ท้าทายข้อจำกัดทางสังคม จากงานของ นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ (2557) พบว่า ชีรีส์วายมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมทางเพศใน 3 ด้านหลัก ดังนี้ 1) การเป็นตัวแทนของเพศ (Gender Representation) ชีรีส์วายช่วยขยายขอบเขตของการนำเสนอความรักและความสัมพันธ์ให้หลุดพ้นจากกรอบชาย-หญิงแบบดั้งเดิม โดยเน้นที่ความสัมพันธ์ชาย-ชายเป็นหลัก ซึ่งช่วยให้สังคมเข้าใจความหลากหลายทางเพศได้มากขึ้น 2) ความหลากหลายของ LGBTQ+ แม้ชีรีส์วายส่วนใหญ่จะนำเสนอความรักระหว่างชาย-ชาย แต่บางเรื่องก็เริ่มมีตัวละครที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลาย เช่น คนข้ามเพศ หรือผู้ที่ไม่อยู่ในกรอบเพศชายหรือหญิงอย่างชัดเจน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและเข้าใจกลุ่ม LGBTQ+ มากขึ้น 3) ความเท่าเทียมทางเพศ แม้ชีรีส์วายจะมีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ของ LGBTQ+ เป็นเรื่องปกติในสื่อกระแสหลัก แต่ก็ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากบางเรื่องยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของโครงสร้างชายเป็นใหญ่ หรือถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะ ทำให้ภาพแทนของความสัมพันธ์ยังคงมีอคติอยู่บางส่วน

โดยสรุป ชีรีส์วายเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลในการกำหนดภาพแทนของความหลากหลายทางเพศ แม้จะยังมีข้อจำกัดจากบริบททางสังคมเดิมอยู่บ้าง แต่ก็ถือเป็นพื้นที่สำคัญในการผลักดันการสนทนาเรื่องความเท่าเทียมทางเพศในสังคมร่วมสมัย ชีรีส์วายไม่เพียงแต่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ยังมียุทธศาสตร์ในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอย่างแท้จริง

วิธีการศึกษา

ภายใต้หลักการสำคัญที่ว่า “ความจริงในสังคมเกิดจากรู้สึกและความคิดของผู้คนในสังคม” งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้จึงใช้แนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomenology) เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของสถานการณ์ในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ภาพสะท้อนจากสื่ออาจมองเห็นได้ยาก แต่ด้วยวิธีการวิเคราะห์ดังกล่าว จะช่วยให้สามารถสังเกตร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงซึ่งสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการก่อร่าง สืบทอด หรือหลายกรอบเดิมจากอดีต

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) โดยเน้นไปที่ซีรีส์เรื่องตอรั๊กมหาสมุทร ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากซีรีส์ทั้งหมด 30 เรื่องที่ได้รับการวิเคราะห์เบื้องต้น เพราะเป็นเพียงเรื่องเดียวที่มีการนำเสนอปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ได้แก่ ชายรักชาย หญิงรักหญิง ความสัมพันธ์แบบครอบครัว และมิตรภาพที่แน่นแฟ้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ให้เป็นซีรีส์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ และมีการกล่าวถึง “ความเท่าเทียมทางเพศ” ทั้งในกลุ่มชายรักชายและหญิงรักหญิงอย่างชัดเจน จึงตัดสินใจเลือกตอรั๊กมหาสมุทรเป็นกรณีศึกษา

ขั้นตอนหลักของระเบียบวิธีวิจัยมีดังนี้ 1) การคัดเลือกซีรีส์เพื่อศึกษา ผู้วิจัยเลือกซีรีส์ที่สะท้อนความหลากหลายทางเพศ และกล่าวถึงความเท่าเทียมทางเพศ โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์เพศเดียวกัน และนำเสนอประเด็นที่ท้าทายบรรทัดฐานทางเพศแบบดั้งเดิม 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาในซีรีส์ เช่น พัฒนาการของตัวละคร บทสนทนา การแสดงออกทางอารมณ์ และโครงสร้างเรื่องราว เพื่อดูว่าซีรีส์สะท้อนทัศนคติของสังคมต่อความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศอย่างไร 3) การตีความเนื้อหา ภายหลังการวิเคราะห์ ผู้วิจัยตีความเนื้อหาเพื่อทำความเข้าใจว่าซีรีส์สะท้อนประเด็นต่าง ๆ เช่น การท้าทายกรอบเพศแบบดั้งเดิม การแสดงความรักที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเพศ และการส่งเสริมการยอมรับในความหลากหลายทางเพศอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับบริบททางสังคมในอดีตและปัจจุบัน และ 4) การสังเคราะห์ผลการศึกษานำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เพื่อสรุปว่า ซีรีส์วายุสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมต่อความหลากหลายทางเพศอย่างไร และมีบทบาท

อย่างไรในการส่งเสริมการยอมรับและความเข้าใจในระดับสังคมทั้งในไทยและในระดับโลก วัตถุประสงค์ของระเบียบวิธีนี้ คือเพื่อวิเคราะห์ว่า ซีรีส์วายมีบทบาทอย่างไรในการสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติของสังคม และการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและมุมมองต่อความเท่าเทียมทางเพศ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาจากซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร โดยใช้การตรวจสอบเชิงสามเส้า (Triangulation Approach) เพื่อประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ตามแนวทางของ Jackson, K. M. และ Trochim (2002)

จริยธรรมในการวิจัย การศึกษานี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ ชื่อโครงการวิจัยภูมิทัศน์ของสื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในกลุ่ม LGBTQ+ ผ่านการศึกษาซีรีส์วาย รหัสโครงการ: 203/2567

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

ภาพที่ 1 ภาพปกซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร
ที่มา : ผู้จัดการออนไลน์ (2567)

เรื่องราวของความรักและสายสัมพันธ์ระหว่าง “มหาสมุทร” หนุ่มได้ จอมทะเล้น กับ “ต้องรัก” นักเขียนหนุ่มรูปหล่อ ถูกถ่ายทอดผ่านซีรีส์โทรทัศน์ เรื่องต้องรักมหาสมุทร (ผู้จัดการออนไลน์, 2567) โดยซีรีส์เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชายรักชาย ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในปัจจุบันเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และลดอคติต่อกลุ่ม LGBTQ+ การนำเสนอความสัมพันธ์ของชายรักชายในซีรีส์เรื่องนี้มีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การนำเสนอเรื่องเพศผ่านสื่อยังคงเป็นเรื่องท้าทาย เนื่องจากต้องเน้นการให้ความรู้ที่ถูกต้อง แทนที่จะตอกย้ำอคติหรือภาพจำที่ไม่เป็นจริง (ธนายุทธ สุภากรอรรถยา, 2566) นอกจากนี้ ซีรีส์ยังสะท้อนความรักในรูปแบบของความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างพี่น้อง ซึ่งแสดงออกถึงความรักและความผูกพันในหลากหลายมิติ ความสำคัญของความรักและการสนับสนุนภายในครอบครัวถูกถ่ายทอดให้ผู้ชมเห็นอย่างชัดเจนผ่านปฏิสัมพันธ์ของตัวละคร

โดยสรุป ซีรีส์โทรทัศน์ต้องรักมหาสมุทรทำหน้าที่ทั้งในฐานะสื่อบันเทิงและสื่อกลางในการส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและความรักในครอบครัว ซึ่งเป็นสองประเด็นสำคัญในวัฒนธรรมร่วมสมัยปัจจุบัน

1. ความสัมพันธ์แบบชายรักชาย (BL)

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์แบบชายรักชายของต้องรักและมหาสมุทร
ที่มา : บันทึกจากซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร

การนำเสนอความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันในซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทร สะท้อนถึงการยอมรับที่เพิ่มขึ้นในสังคมไทย และเป็นการท้าทายแนวคิดที่ว่า ความสัมพันธ์เช่นนี้จำเป็นต้องถูกปกปิด รายงานระบุว่าละครหรือซีรีส์ที่นำเสนอความรักของเพศเดียวกันมีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและ

มีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัดในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (FEED, 2023) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายในซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่ในกรอบของ “รักต้องห้าม” หรือ “ความรักที่เป็นความลับ” เท่านั้น แต่ยังเน้นย้ำถึงความเคารพซึ่งกันและกัน ความรัก และการต่อสู้เพื่อการยอมรับจากสังคมอีกด้วย นอกเหนือจากการเน้นเรื่องความโรแมนติกหรือเพศสัมพันธ์ การนำเสนอความรักของตัวละครชายในซีรีส์ยังสะท้อนถึงสายสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2. ความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิง (GL)

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิง
ที่มา : บันทึกจากซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร

แม้จะไม่ใช่ประเด็นหลักของเรื่อง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงรักหญิงก็ได้รับการนำเสนอในซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรในฐานะส่วนหนึ่งของการเปิดรับความหลากหลายทางเพศในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมที่ยังคงมีทัศนคติแบบตายตัวต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ความสัมพันธ์ของหญิงรักหญิงในซีรีส์เรื่องนี้ถูกนำเสนอในลักษณะที่แสดงถึงการยอมรับ และการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศโดยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถแสดงตัวตนที่แท้จริงของตนเองได้อย่างอิสระ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน (Friendship)

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์แบบเพื่อน
ที่มา : บันทึกจากซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร

ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรนำเสนอความรักที่เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสนิท ความรักระหว่างชายรักชาย และหญิงรักหญิง โดยมี “มิตรภาพ” เป็นพื้นฐานของความรัก หนึ่งในประเด็นหลักของเรื่องคือแนวคิดที่ว่าความรักมิได้ตั้งอยู่เพียงบนแรงดึงดูดทางกายภาพเท่านั้น หากแต่สามารถงอกงามมาจากมิตรภาพอันยาวนานและแน่นแฟ้น ตัวละครเอกในเรื่องล้วนมีสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับเพื่อนสนิทในอดีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของมิตรภาพที่เป็นรากฐานของความรัก ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้มักนำไปสู่ความรักที่ลึกซึ้งและยั่งยืน เนื่องจากเปี่ยมด้วยความเข้าใจและความผูกพันทางจิตใจ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Family Member)

ภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์แบบคนในครอบครัว
ที่มา : บันทึกจากซีรีส์ต้องรักมหาสมุทร

ความสำคัญของครอบครัวในซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทร หนึ่งในประเด็นสำคัญที่สะท้อนในซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรคือบทบาทของ “ครอบครัว” ในฐานะรากฐานที่ช่วยส่งเสริมและส่งเสริมความชอบธรรมให้กับความสัมพันธ์ของบุคคล

ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ซีรีส์เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสมาชิกในครอบครัวมอบการสนับสนุน ความเข้าใจ และการยอมรับให้แก่บุคคล LGBTQ+ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างเสถียรภาพทางอารมณ์แก่ตัวละครเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความมั่นใจและความมั่นคงในความสัมพันธ์ของพวกเขาอีกด้วย

ในบริบทของซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรการสนับสนุนจากครอบครัวช่วยสร้างพื้นที่ทางอารมณ์ที่ปลอดภัย ทำให้บุคคล LGBTQ+ สามารถแสดงตัวตนได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องหวาดกลัวการถูกปฏิเสธ ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เป็นบวกยังช่วยต่อยอดความชอบธรรมของความรักระหว่างเพศเดียวกัน ทั้งในเชิงสังคมและในระดับปัจเจก

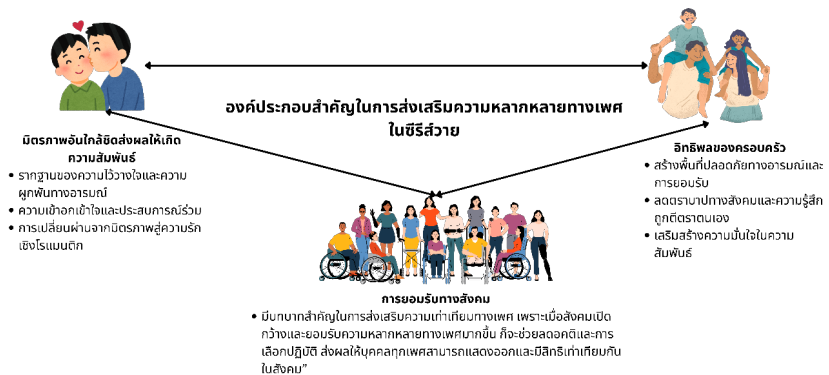
เมื่อครอบครัวยอมรับความรักในรูปแบบที่หลากหลาย ก็เท่ากับเป็นการเสริมพลังทางจิตใจให้คู่รัก LGBTQ+ โดยการยืนยันในสิทธิของพวกเขาที่จะมีความสุข ซึ่งช่วยลดแรงกดดันทางสังคมและบรรเทาความรู้สึกผิดรบกวนตนเอง การยอมรับจากครอบครัวจึงกลายเป็นแหล่งพลังสำคัญที่ช่วยให้คู่รัก LGBTQ+ สามารถเผชิญกับความท้าทายจากภายนอก เช่น การเลือกปฏิบัติในสังคมได้อย่างเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

จากประเด็นเหล่านี้ ซีรีส์จึงเสนอว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนและมั่นคงให้กับความสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลาย ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวงกว้างโดยการทำให้การสนับสนุนจากพ่อแม่ พี่น้อง และญาติกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา และนำเสนอว่าความรักไม่ว่าจะเกิดขึ้นระหว่างเพศใดก็ตาม สามารถเติบโตงอกงามได้ภายใต้รากฐานของ “การยอมรับจากครอบครัว”

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ในซีรีส์วายเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ความหลากหลายทางเพศมักมี “มิตรภาพ” เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยเกื้อหนุนความเข้าใจซึ่งกันและกันและความสัมพันธ์เชิงรัก นอกจากนี้ “อิทธิพลของครอบครัว” ยังมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ที่หลากหลายทางเพศ โดยสิ่งแวดล้อมรอบตัวของตัวละครหรือที่เรียกว่าการยอมรับทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนสนิทหรือครอบครัว ล้วนส่งผลโดยตรงต่อเสถียรภาพและพัฒนาการของ

ความสัมพันธ์ในเรื่องอย่างมีนัยสำคัญ เนื้อหาตัวละคร LGBTQ+ และความสัมพันธ์กับเพื่อน ครอบครัว ในละครซีรีส์วายเรื่องต้องรักมหาสมุทรแสดงให้เห็นบทบาทในการนำเสนอความเท่าเทียมทางเพศ ตลอดจนจากการศึกษาทัศนคติผู้ชมจำนวนหนึ่งพบว่า ตัวละคร LGBTQ+ และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งในเรื่องและในสังคมเป็นไปในทิศทางบวก แต่ถึงกระนั้นก็มีอีกส่วนที่มีความต่างไป

ดังนั้น สามารถสรุปเป็นภาพสรุปองค์ประกอบของซีรีส์ BL โดยแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศขึ้นอยู่กับมิตรภาพที่ใกล้ชิดและอิทธิพลของครอบครัวอย่างไร โดยภาพอินโฟกราฟิกนี้จะแสดงจุดสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ในการพัฒนาความสัมพันธ์

ภาพที่ 9 องค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมความหลากหลายทางเพศในซีรีส์วาย
ที่มา : พัฒนาและสรุปโดยผู้วิจัย

2. อภิปรายผล

การนำเสนอความรักระหว่างชายในซีรีส์วายมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม โดยสามารถกล่าวได้ว่าความนิยมที่เพิ่มขึ้นของซีรีส์วายได้ผลักดันให้ประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับและรับรู้ในวงกว้างมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์นี้ก็สร้างความขัดแย้งบางประการ กลุ่มหนึ่งเห็นว่าการนำเสนอความหลากหลายทางเพศในซีรีส์วายอาจถูกมองว่าเป็นการบังคับให้สังคมรับรู้ในทางที่เกินควร นอกจากนี้ยังมีความกังวลจากบางฝ่ายว่าการรับชม

ชีรีส์วายอาจส่งผลให้ผู้ชมกลุ่มเยาวชนเลียนแบบพฤติกรรมที่ปรากฏในเรื่อง แต่ถึงกระนั้นไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ช่วยสร้างความตระหนักรู้ในสังคม และส่งเสริมความเข้าใจในระดับหนึ่งว่า ความรักระหว่างบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายมิได้แตกต่างจากความรักที่แสดงออกระหว่างชายและหญิง ในกรอบสังคมแบบดั้งเดิมผ่านการนำเสนอความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมุมมองทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ LGBTQ+ เช่น การที่ตัวละครมีอิสระในการแสดงออกถึงเพศวิถีของตนโดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบเพศแบบดั้งเดิม ชีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรจึงเป็นทั้งสื่อบันเทิงที่สร้างความสุขให้ผู้ชม และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ (ธนกร วรพิทักษ์นันท์, 2566) ชีรีส์ยังสะท้อนถึงการต่อสู้เพื่อการยอมรับจากครอบครัวและสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและลดอคติต่อเพศวิถีในสังคมไทย สื่อบันเทิงประเภทนี้ถือเป็นก้าวสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการยอมรับความหลากหลายทางเพศ แม้ว่าจะเป็นเพียงก้าวหนึ่งในการบรรลุความเท่าเทียมทางเพศก็ตาม โดยผู้วิจัยขอเสนอประเด็นจากการศึกษาและอภิปรายผล 3 ประเด็น ดังนี้

1. บทบาทของชีรีส์วายในกรอบความเท่าเทียมทางเพศ

ความหมายของชีรีส์วายและความเชื่อมโยงกับความหลากหลายทางเพศ ชีรีส์วายเป็นสื่อบันเทิงยอดนิยมในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียที่นำเสนอเรื่องราวความรักระหว่างตัวละครชาย แม้ว่าชีรีส์วายจะมีจุดเริ่มต้นจากการตลาดที่มุ่งเน้นกลุ่มผู้หญิงเป็นหลัก แต่ในปัจจุบัน ชีรีส์วายมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและส่งเสริมการยอมรับกลุ่ม LGBTQ+ ในสังคม (นพพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2557) รวมทั้ง ในชีรีส์วายไทย แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยบทบาท “รุก” และ “รับ” (ธนกร วรพิทักษ์นันท์, 2566) ซึ่งเดิมถูกกำหนดตามกรอบเพศชาย-หญิงแบบปกติ (Heteronormative) แต่ในชีรีส์ได้ถูกนำเสนออย่างยืดหยุ่นมากขึ้น ความสัมพันธ์ถูกแสดงออกในรูปแบบคู่รักที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีบทบาทที่ตายตัว และเปิดโอกาสให้ตัวละครสามารถแสดงออกถึงเพศวิถีตามที่ตนต้องการ นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอความรักที่ไม่ได้ยึดติดกับบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม ยิ่งไปกว่านั้น ในสื่อกระแสหลักและการยอมรับทางสังคม ด้วยการออกอากาศทางโทรทัศน์และแพลตฟอร์มสตรีมมิง

เช่น Netflix และ iQIYI ซีรีส์ BL ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย และกลายเป็นส่วนหนึ่งของสื่อกระแสหลัก ซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้ชมเพิ่มขึ้นและสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศในสังคมมากขึ้น (FEED, 2023)

2. อุปสรรคของซีรีส์วายในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ

ความรักระหว่างชาย-ชายได้รับการยอมรับมากขึ้นผ่านซีรีส์วายแต่หลายเรื่องยังคงผลิตขึ้นเพื่อความบันเทิงมากกว่าการนำเสนอความจริงของชุมชน LGBTQ+ ส่งผลให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่สมจริง เช่น การโรแมนติคความสัมพันธ์ที่มีอำนาจไม่เท่าเทียม หรือการมองความรักชาย-ชายเป็นเพียง “จินตนาการ” และละเลยการนำเสนอตัวละครที่หลากหลาย เช่น บุคคลที่ไม่ระบุเพศ (Non-binary), ข้ามเพศ หรือความรักหญิง-หญิง (Lesbian) อีกทั้งการใช้ตัวละครหญิงในบทบาทตัวร้ายหรือตัวประกอบ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงการที่สื่อยังไม่พัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในวงกว้าง กล่าวคือ ประเด็นความเท่าเทียมทางเพศมีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารในทุก ๆ ความหลากหลายทางเพศ มากกว่าแค่การเจาะจงเพียงเพศใดเพศหนึ่งหรือรสนิยมทางเพศแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากซีรีส์วายหลายเรื่องยังคงใช้ตัวละครหญิงในบทบาทตัวประกอบ เช่น ตัวร้ายที่ขัดขวางความรักของพระเอก ซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ที่ไม่ส่งเสริมความเท่าเทียมอย่างแท้จริง (Liu & Zeng, 2020)

3. แนวโน้มในอนาคตของซีรีส์วายและบทบาทในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ

ในอนาคต ซีรีส์วายอาจเพิ่มตัวละคร LGBTQ+ ที่หลากหลายขึ้น เช่น ตัวละคร Non-binary หรือตัวละครหญิงรักหญิง (Girls' Love หรือ GL) รวมถึงลดการใช้ภาพลักษณ์แบบเหมารวมที่มีปัญหา โดยเน้นความสัมพันธ์ที่สมจริงมากขึ้นแทนเรื่องราวรักโรแมนติคที่เกินจริง รวมทั้งซีรีส์วายสามารถเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ เช่น การสนับสนุนกฎหมายสมรสเท่าเทียม และเพิ่มการยอมรับสิทธิเกี่ยวกับ LGBTQ+ ในสังคม นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็น LGBTQ+ และในอนาคตจะมีการขยายฐานผู้ชมไปยังต่างประเทศช่วยส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางเพศในระดับโลก โดยเฉพาะในประเทศไทย

มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล LGBTQ+ ซีรีส์วายไทยจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความตระหนักรู้เรื่องความเท่าเทียมทางเพศ (Liu, & Zeng, 2020)

แม้จะยังมีอุปสรรคในการนำเสนอความหลากหลายของชุมชน LGBTQ+ อย่างครบถ้วน ซีรีส์วายไทยยังคงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนความตระหนักรู้เรื่องความเท่าเทียมทางเพศ และในอนาคตคาดว่าจะมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมสิทธิ LGBTQ+ และให้ความรู้แก่สาธารณชน รวมถึงช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมให้เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น (ธนายุทธ สุภากรอรรถยา, 2566)

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ซีรีส์เรื่องต้องรักมหาสมุทรมีความคล้ายคลึงกับซีรีส์วายที่มีการศึกษาเรื่องอื่น ๆ เช่น การศึกษาของคมสัน รัตนะสิมากุล, เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, จิราพร ขุนศรี, ธวัชชัย ดวงไทย และกฤต โตธนายานนท์ (2568) หรือ ธนายุทธ สุภากรอรรถยา (2566) เป็นต้น ที่ต้องการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ แต่พบจุดต่างประการหนึ่งคือ การเริ่มนำเสนอประเด็นกลุ่มหญิงรักหญิงที่เดิมซีรีส์วายมักไม่นำเสนอยิ่งไปกว่านั้นอาจเพราะบริบทสังคมเปลี่ยนแปลงทำให้ซีรีส์ยายนำเสนอหลากหลายมากขึ้น จุดนี้อาจเพราะผู้ชมอาจมีทัศนคติต่อความเป็น LGBTQ+ และบทบาทสื่อซีรีส์ที่ต่างไป

ความหลากหลายของ LGBTQ+ แม้ซีรีส์วายจะเน้นความสัมพันธ์ชาย-ชายเป็นหลัก แต่บางเรื่องเริ่มรวมตัวละครที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลาย เช่น Non-binary หรือ Transgender ซึ่งช่วยส่งเสริมการยอมรับและความเข้าใจต่อกลุ่ม LGBTQ+ อย่างไรก็ตาม ซีรีส์วายส่วนใหญ่ยังมุ่งตอบสนองตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้หญิง มากกว่าการสะท้อนประสบการณ์จริงของชุมชน LGBTQ+ งานวิจัยอาจวิเคราะห์ว่า จริง ๆ แล้วเป็นพื้นที่สะท้อนอัตลักษณ์หรือเพียงแฟนตาซีเชิงการค้า ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) แม้ซีรีส์วายจะช่วยนำเสนอความสัมพันธ์ LGBTQ+ ในสื่อกระแสหลัก แต่ยังไม่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างชายเป็นใหญ่ เช่น การนำเสนอแบบ Seme-uke กล่าวคือ การมีการนำเสนอแบบ

คู่ตรงข้ามคือมีฝ่ายรุกและมีฝ่ายรับเท่านั้นที่สะท้อนลำดับอำนาจทางเพศ นอกจากนี้ซีรีส์หลายเรื่องยังถูกออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคมากกว่าการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะ

1) การศึกษาผลกระทบของซีรีส์วายต่อทัศนคติของผู้ชมต่อภาพตัวแทน LGBTQ+ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมที่ไม่ใช่ LGBTQ+ อาจเกิดภาพจำที่ไม่เป็นธรรมต่อกลุ่ม LGBTQ+ ได้ในอนาคต

2) การศึกษาบทบาทของอุตสาหกรรมสื่อในการกำหนดการนำเสนอความหลากหลายทางเพศในซีรีส์วายเพื่อขับเคลื่อนของเนื้อเรื่องในเชิงธุรกิจกล่าวคือ มีการศึกษาประเด็นนี้อย่างละเอียดจะช่วยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมซีรีส์วายและการนำเสนอประเด็นความเท่าเทียมทางเพศไปพร้อมกันได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- คมสัน รัตนะสิมากุล, เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, จิราพร ขุนศรี, ธวัชชัย ดวงไทย และกฤต โตธนายานนท์. (2568). การประกอบสร้างภาพความจริงความรักของชายรักชายที่ปรากฏในซีรีส์วายไทย, **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. 33(1), 38 – 54.
- ธนากร วรพิทักษานนท์. (2566). การต้อรองและการสยบยอมต่อความไม่เท่าเทียมทางเพศในด้านชีวิตคู่ของกลุ่มคู่รักเพศเดียวกัน, **วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา**. 5(3), 1 – 27.
- ธนายุทธ สุภากรอรรถยา. (2566). **ทัศนคติด้านความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศของผู้ผลิตและผู้รับชมสื่อซีรีส์วาย เรื่อง คินน์พอร์ช เดอะ ซีรีส์ (KinnPorsche The Series) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ. (2557). **ประมวลแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมบริโภคในมิติเพศวิถี**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2568 , จาก [http://sac-research.sac.or.th/research_pdf_pdf.php?file_id=969&ob_id=83%20\[in%20Thai\]](http://sac-research.sac.or.th/research_pdf_pdf.php?file_id=969&ob_id=83%20[in%20Thai]).
- นุชฉนวนวรรณ์ สมญาติ. (2561). **ชีรีส์วาย (Y): ลักษณะเฉพาะและการนำเสนอความรักของชายรักชาย**. ใน การนำเสนอโครงการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษาต้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561, 67-83. วันที่ 15 กันยายน 2561 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- บงกชมาศ เอกเฉี่ยม. (2532). **เกย์ : กระบวนการพัฒนาและอํารงเอกลักษณ์รักร่วมเพศ** (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567). **ชวนมาทำความรู้จักกับ “ต้องรัก” นักเขียนหนุ่มหล่อ และ “มหาสมุทร” หนุ่มชาวเลมาดกวนในชีรีส์ “ต้องรักมหาสมุทร” (Love Sea The Series)**. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2568 จาก <https://mgronline.com/entertainment/detail /9670000073621>.
- เพ็ญมาส กำเหนิดโทน. (2528). **การยอมรับของครูต่อนักเรียนเกย์: กรณีศึกษาข้าราชการครูโรงเรียน มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 6 โรงเรียน** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระยุทธ ปีสาลี. (2557). **กรุงเทพฯ ยามราตรี**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อนัญญา วาริสอาด. (2565). **อัตลักษณ์ชายรักชายกับวาทกรรมโรแมนติกในเรื่องสั้นแนววายของไทย: กรณีศึกษาจากรวมเรื่องสั้นชุด “MR. WORLD WIDE # สามีนานาชาติ”**, *วารสารมังรายสาร*. 10(2), 51-66.
- Baldwin, J. (2016). **Giovanni's Room: Introduction by Colm Tóibín**. London : Everyman's Library.

- Baudinette, T. (2023). **Boys love media in Thailand: Celebrity, fans, and transnational Asian queer popular culture.** (Hardcover). London : Bloomsbury Publishing.
- Dyer, H. (2017). **Queer futurity and childhood innocence: Beyond the injury of development,** Global Studies of Childhood. 7(3), 290-302.
- FEED. (2023). **อนาคตซีรีส์วายและอุตสาหกรรมวายไทย ผ่านมุมมอง รศ.ดร.นัทธนัย ประสานนาม.** สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2568, จาก <https://www.feedforfuture.co/feed-people/41125/>.
- Fongkaew, K., Khruataeng, A., Unsathit, S., Khamphiirathasana, M., Jongwisan, N., Arlunaek, O., & Byrne, J. (2017). "Gay Guys are Shit-Lovers" and "Lesbians are Obsessed With Fingers": The (Mis) Representation of LGBTIQ People in Thai News Media, **Journal of Homosexuality.** 66(2), 260–273.
- Jackson, K. M., & Trochim, W. M. (2002). **Concept mapping as an alternative approach for the analysis of open-ended survey responses,** Organizational Research Methods. 5(4), 307-336.
- Jackson, P. A. (1995). **Dear uncle go: Male homosexuality in Thailand.** Bangkok : Bua Luang Books.
- Jamieson, K. (2018). The role of media in shaping attitudes towards LGBT issues, **Journal of Social Media and Society.** 10(3), 45-67.
- Li, Y. (2009). **Japanese boy-love manga and the global fandom: A case study of Chinese female readers.** (Doctoral dissertation). Indiana : Indiana University-Purdue University Indianapolis.
- Liu, J., & Zeng, W. (2020). The global impact of Boys' Love media in changing perceptions of sexual orientation, **Asian Journal of Media Studies.** 15(2), 112-125.

- Lundqvist, Å. (2011). **Family policy paradoxes Gender equality and labour market regulation in Sweden, 1930-2010**. Bristol : Policy Press.
- McQuiston, C. (2019). **Red, White & Royal Blue. United States : St. Martin's Griffin**.
- Moo, D. J. (2018). **The letter to the Romans** (Second Edition). Grand Rapids : Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Samakkeekarom, R., & Boonmongkon, P. (2011). **Cyberspace, power structures, and gay sexual health: the sexuality of Thai men who have sex with men (MSM) in the Camfrog on-line web cam chat rooms**, *Queer Bangkok: 21st century markets, media and rights*. 1, 121-140.
- Tirapalika, B. (2017). MSM: The relationship of the Twitter community, **The Journal of Social Communication Innovation**. 5(2), 69–80.
- Woolf, V. (1928). **Orlando**. United Kingdom : Harcourt, Brace & Company.

แผลเป็นจากสงคราม : พลพวงจากยุคเขมรแดงในสังคมกับพูชายุคใหม่
จากนวนิยายเรื่อง ภูคณาตถาญาญู “เนียะนาเจียมดาญอม”
(ใครเป็นแม่ของฉัน?) ของ อุม สุพานี
Scars of War: The Aftermath of the Khmer Rouge Era
in Modern Cambodian Society from the Novel
“Neak Na Chea Mday Knyom” (Who is My Mother?)
by Oum Suphany

สายธาร ทิมทับ^{1*} (Saythan Timtab)^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมยุคเขมรแดง และกัมพูชาในปัจจุบันที่ได้รับการนำเสนอในนวนิยายเรื่อง ใครเป็นแม่ของฉัน โดย ประยุกต์ใช้แนวคิดวรรณกรรมกับสังคมและแนวคิดสัมผัสพันบท (Intertextuality) เป็นกรอบ ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงร่องรอยบาดแผลทาง ประวัติศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและโครงสร้างสังคมกัมพูชา ประการแรกคือ การสะท้อนกลไกของระบอบเขมรแดงที่ทำลายสถาบันครอบครัวและปัจเจกบุคคล ผ่านการบังคับแต่งงาน และการแบ่งแยกเส้นทางเดินของผู้คนเพื่อสลายสายใย ความผูกพันเดิม ประการที่สองคือการแสดงให้เห็นถึงปัญหาในสังคมกัมพูชา ทศวรรษ 1990 ทั้งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาเด็กสาวขายบริการทางเพศ และผลกระทบจากการอพยพของปัญญาชน และประการสุดท้ายคือการนำเสนอ ภาพปณิธานของปัญญาชนเขมรพลัดถิ่นในต่างแดนที่มุ่งหวังจะกลับมาเยียวยา มาตุภูมิผ่านการรื้อฟื้นมรดกทางวัฒนธรรมและการศึกษา

¹ นักวิชาการอิสระ, ปริญญาโท สาขาจารึกศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร 10200, อีเมล : saythan.tim@gmail.com

¹ Independent scholars, Master of Arts Epigraphic Studies, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Bangkok, 10200, Thailand, E-mail : saythan.tim@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : saythan.tim@gmail.com

Received October 28,2025 Revised: April 16,2026 Accepted: April 16,2026

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางบาดแผลแห่งสงคราม นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพสะท้อนของสังคมด้วยมุมมองที่เปี่ยมไปด้วยความหวัง ผ่านตัวละครหลักที่เผชิญความสูญเสียแต่ยังคงยึดมั่นในความดีงาม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความสำนึกรักในรากเหง้ามาตุภูมิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของปัญญาชนและคนรุ่นใหม่ในการเยียวยาบาดแผลทางประวัติศาสตร์ เพื่อร่วมกันฟื้นฟูและสร้างอนาคตของชาติ กัมพูชาให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

คำสำคัญ : เขมรแดง, สังคมกัมพูชายุคใหม่, นวนิยายกัมพูชา, ใครเป็นแม่ของฉัน, อูม สุพานี

Abstract

This research article aims to analyze the reflections of the Khmer Rouge era and modern Cambodian society as presented in the novel *Who is My Mother?*. The study applies the concepts of literature and society along with intertextuality as its analytical frameworks. The findings reveal that the novel illustrates the lingering historical scars that continue to impact the way of life and the social structure of Cambodia. Firstly, it reflects the mechanisms of the Khmer Rouge regime in destroying the family institution and individual identity through forced marriages and the deliberate separation of people to sever traditional bonds. Secondly, it highlights the prevalent social issues in 1990s Cambodia, including economic inequality, underage female prostitution, and the impacts of the migration of intellectuals. Lastly, it presents the aspirations of Cambodian diaspora intellectuals who aim to return and heal their motherland through the restoration of cultural heritage and education.

However, amidst the scars of war, the novel offers a hopeful perspective on society. Through the main characters who endure profound loss yet remain steadfast in moral goodness, mutual support, and a deep awareness of their ancestral roots, the narrative reflects the determination of intellectuals and the younger generation to heal historical wounds. Ultimately, it emphasizes their

collaborative effort to restore and rebuild the future of the Cambodian nation toward prosperity.

Keywords : Khmer Rouge, Modern Cambodian Society, Cambodian Novel, Who is My Mother?, Oum Suphany

บทนำ

อุม สุผานีเป็นหนึ่งในปัญญาชนของกัมพูชาที่รอดชีวิตจากสงครามกลางเมืองอันโหดร้าย บทบาทที่โดดเด่นของเธอในฐานะของนักฟื้นฟูมรดกของชาติ ด้วยการเป็นข้าราชการอนุรักษ์มรดกทางวัตถุฟื้นฟู แม้ว่าเส้นทางชีวิตของเธอจะเริ่มต้นจากการเป็นนักโบราณคดีที่ต้องเผชิญวิบากกรรมในยุคสงครามกลางเมือง จนต้องอพยพไปเป็นชาวนาในจังหวัดตากแก้ว แต่ใน ค.ศ.1979 หลังเขมรแดงถูกขับไล่ออกจากพนมเปญ เธอได้รับมอบหมายภารกิจเป็นหัวหน้าส่วนงานศิลปะที่จังหวัดตากแก้ว ต่อมาช่วง ค.ศ. 1980-1982 เป็นเจ้าหน้าที่วิจัยประจํากรมอนุรักษ์ด้วยความทุ่มเทแรงกายแรงใจในการทำงาน ทำให้ระหว่าง ค.ศ. 1982-1989 เธอได้รับเลือกให้เป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานวิจัยของกรมอนุรักษ์ธรรมชาติ (เหง อุดตม, 2018) ระหว่าง ค.ศ. 1989-1993 เป็นรองผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์พระราชวังเก่า สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

ระหว่าง ค.ศ. 1993 –1994 อุม สุผานีเข้าร่วมการฝึกอบรมเฉพาะทางในหลักสูตรการอนุรักษ์และการคุ้มครองโบราณวัตถุ ณ ประเทศอินเดีย ได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ค.ศ. 1995 เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโทด้านพิพิธภัณฑศึกษาและการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ณ ประเทศฝรั่งเศส ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการ Courant du Mékong (อุม สุผานี, 2000 : บทนำ) หลังสำเร็จการศึกษา เมื่อกลับมาสู่มาตุภูมิ ระหว่าง ค.ศ. 1996-2000 สุผานีได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งสำคัญหลายวาระ ตั้งแต่ประธานสมาคมสตรีประจำพระบรมราชวัง สู่ตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานมรดกเทศก์ (อุม สุผานี, 2000 : บทนำ) และตั้งแต่ ค.ศ. 2002 เป็นรองผู้อำนวยการกรมอนุรักษ์รับผิดชอบงานมรดกเทศก์ จนกระทั่งเกษียณอายุราชการใน ค.ศ. 2006 (เหง อุดตม, 2018)

ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพราชการของอุม สุผานีไม่ได้หยุดอยู่เพียงการดูแลโบราณสถาน อีกบทบาทหนึ่งของเธอที่โดดเด่นไม่แพ้กัน คือบทบาทของการเป็นนักเขียนหญิงที่โดดเด่นในวงวรรณกรรมผู้เลื่องชื่อของกัมพูชาคนหนึ่งด้วย สุผานีได้ก้าวขึ้นมาเป็นนักเขียนที่มีอิทธิพลอย่างสูงในแวดวงวรรณกรรมกัมพูชา โดยเฉพาะใน ค.ศ. 2000 ซึ่งถือเป็นปีทองที่ผลงานนวนิยายของเธอได้รับการตีพิมพ์พร้อมกันถึงสามเรื่อง ได้แก่ **เลาบิตไต้ยูย** หรือ สายเลือดเดียวกัน **มุกกณณาสถายอุ** หรือ ใครเป็นแม่ของฉัน? และ **ลัมกัญฉีริต** หรือ พันธนาการชีวิต วรรณกรรมสองในสามเรื่องดังกล่าว ได้รับรางวัล วรรณกรรมเพื่อสันติภาพ จากผลงานเรื่องสายเลือดเดียวกัน และ ใครเป็นแม่ของฉัน? จากสมาคมนักเขียนเขมรพลัดถิ่นในประเทศฝรั่งเศส (AEKE) (เหง อุดม, 2018) อีกด้วย

จุดเด่นที่ทำให้ผลงานของสุผานีมีลักษณะเฉพาะและน่าสนใจคือ การที่เธอนำประสบการณ์ชีวิตที่ได้เผชิญทั้งช่วงภาวะสงครามของความยากแค้นแสนเข็ญ และชีวิตด้านการทำงาน มาเป็นเนื้อหาในการสร้างสรรค์งานเขียน เพื่อสะท้อนความจริงที่ผู้คนต้องเผชิญ นวนิยายของเธอจึงเป็นวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นถึงพันธะที่วรรณกรรมพึงมีต่อสังคมซึ่งตกอยู่ในชะตากรรมที่เจ็บปวดมาอย่างยาวนาน นวนิยายเรื่องนี้ของเธอจึงเริ่มต้นด้วยพื้นฉากที่สะท้อนให้เห็นผลพวงจากสงครามกลางเมืองครั้งใหญ่ ว่ามันไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อชะตากรรมของชาวกัมพูชาในอดีตเท่านั้น ทว่ายังส่งบาดแผลมายังสังคมเขมรในยุคหลังด้วย สุผานีจึงสื่อสารลักษณะสัมพันธ์ในนวนิยายเพื่อให้ทำหน้าที่ทั้งเป็นกระบอกเสียงของประชาชน บันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และเรียกร้องบทบาทของประชาชนและรัฐในการแก้ไขไปพร้อมๆ กัน

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่องสำคัญของ อุม สุผานี ดังกล่าว เพื่อเสนอให้เห็นลักษณะสัมพันธ์ที่วรรณกรรมมีต่อสังคมและประวัติศาสตร์กัมพูชา งานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดวรรณกรรมกับสังคมและแนวคิดสัมพันธ์เป็นตัววิเคราะห์ เพื่อสะท้อนให้เห็นสังคมกัมพูชายุคเขมรแดงและกัมพูชาในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมกัมพูชายุคเขมรแดงและกัมพูชาในปัจจุบัน ที่ได้รับการนำเสนอในนวนิยายเรื่อง “ใครเป็นแม่ของฉัน”

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดวรรณกรรมกับสังคมและแนวคิด สัมพันธบท (intertextuality) โดยการวิเคราะห์จะเน้นไปที่สะท้อนภาพสังคมกัมพูชา ในยุคปัจจุบันตามท้องเรื่องนวนิยาย (ทศวรรษ 1990) และการหวนอดีตย้อนกลับ ไปยังเหตุการณ์สงครามในอดีต ภายใต้กรอบความคิดที่ว่าวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นวรรณกรรมจึงย่อมต้องนำเสนอให้เห็นภาพสังคมด้วย โดยงานวิจัย เรื่องแรกๆ ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวก็คือเรื่อง พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500 : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม (2521) ซึ่งต่อมาได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือในชื่อ นิยายกับสังคมไทย

ตรีศิลป์ บุญขจร (2521 : 6) ระบุว่า “วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม มิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบังเอิญเหตุการณ์ทำนองเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่” แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรม สะท้อน “ความจริงทางสังคม” ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของผู้เขียน ไม่ว่าจะเป็น การเขียนภาพ ฉาก ตัวละคร เรื่องราวที่ได้จากความทรงจำ หรือการวิพากษ์ การตีความ หรือแม้แต่ “การสร้างภาพแทนที่ซับซ้อนและหลากหลายตามบริบท ของสังคมที่เกิดขึ้นจากทัศนคติทางสังคมและชีวิต เพราะนักเขียนอยู่ในสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สถานการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่กำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ ของผู้เขียน” (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2521 : 5)

แนวคิดนี้ต่อมาถูกขยายความให้เด่นชัดมากขึ้น โดยนักวิชาการเห็นว่า ตัวบทวรรณกรรมนั้นไม่ได้ประกอบสร้างขึ้นจากตัวบทเดี่ยว แต่มีลักษณะเป็น เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทประเภทต่างๆ มากมาย “การศึกษาตัวบท (text)

ของวรรณกรรมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไป เนื่องจากตัวบทมีการอ้างอิงเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ ในสังคม ในการวิเคราะห์วรรณกรรมในแง่ของความเชื่อมโยงและอิทธิพลที่ส่งทอดถึงกัน มาจากแนวคิดสัมพันธบท (intertextuality)” (พิเชษฐ แสงทอง, 2555 : 261)

สัมพันธบท (intertextuality) เป็นมโนทัศน์ที่นักคิดแนวหลังสมัยใหม่ (postmodern) นำมาใช้อธิบายเรื่องตัวบทวรรณกรรม หากย้อนกลับไปถึงคริสต์ทศวรรษ 1920 ก็พบว่า แนวคิดสัมพันธบทได้ปรากฏขึ้นแล้วในผลงานของมิกาอิล บัคติน โดยนักวิชาการผู้นี้ให้ความสำคัญกับ “บริบท” หรือ “ตัวบท” อื่นๆ ที่ไม่ใช่แค่ตัวบทวรรณกรรม บัคตินเชื่อว่าความหมายของภาษา ตลอดจนการบรรลุผลของการสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ ผู้พูดและผู้ฟังต้องมีตัวบทอื่นๆ ประกอบเข้ามาด้วย และตัวบทดังกล่าวก็คือมิติประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม (พิเชษฐ แสงทอง, 2561 : 251)

หลังจากที่มีการขานรับทฤษฎี นักวิจารณ์ที่มีชื่อเสียงอย่างโรลิ่งด์ บาร์ตส์ นักคิดชาวฝรั่งเศส ที่เขียนบทความเรื่อง “The Death of the Author” เมื่อ ค.ศ. 1968 บทความนี้จุดประกายความคิดที่ว่านักประพันธ์มีได้อยู่ในฐานะผู้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมอีกต่อไป และตัวบทมิได้เป็นผลผลิตหรืออภิปรัชญาของผู้แต่ง แต่เป็นพื้นที่หลากหลายมิติที่เปิดให้ข้อเขียนจากแหล่งต่างๆ ได้มาปะทะสังสรรค์กัน ทั้งนี้ไม่มีข้อเขียนใดที่เป็นของแท้ดั้งเดิมแม้สักชิ้นเดียว ตัวบทคือผ้าถักทอด้วยสารพัดข้อความซึ่งมาจากแหล่งข้อมูลวัฒนธรรมอันหลากหลาย (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 2545 : 14) ส่วนในประเทศไทยนักวิชาการอย่าง นพพร ประชากุล (2543 : 175-177, อ้างถึงใน อนุชา พิมศักดิ์, 2558 : 94) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทในลักษณะของสัมพันธบทไว้ว่า ตัวบทหนึ่งๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับตัวบทอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในยุคสมัยเดียวกันหรือในยุคสมัยก่อนหน้าไม่มากนัก โดยที่ความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังกล่าวมีหลักฐานยืนยันได้ในตัวบทชิ้นที่พิจารณาเป็นหลักอยู่ ดังนั้นสัมพันธบทในฐานะแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมคือการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมและบริบทรอบๆ ตัวบทหรือตัวบทอื่นๆ รวมด้วย

บทความที่น่าแนวคิดสัมพันธบทมาใช้วิเคราะห์วรรณกรรมชิ้นที่น่าสนใจคือ อนุชา พิมศักดิ์ (2558) อนุชาใช้แนวคิดสัมพันธบทมาวิเคราะห์กวีนิพนธ์เรื่อง

หัวใจห้องที่ห้า ของอังคาร จันทาทิพย์ ได้ว่า บทกวีไม่ได้สร้างขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึกของผู้แต่งเพียงอย่างเดียว กวียังนำตัวบทอื่นๆ ที่มีอยู่รอบตัว ทั้งจากอดีตและปัจจุบัน มาร้อยเรียงเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ เพื่อสร้างความหมายใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนและสะท้อนสภาพสังคม

จากการพิจารณาเนื้อหาอย่างละเอียดของนวนิยาย ใครเป็นแม่ของฉัน? ปรากฏสัมผัสพันทับกับมิติทางประวัติศาสตร์ โดยผู้เขียนนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับชีวิตตัวเองมานำเสนอและเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาติ ดังนั้นการวิเคราะห์นวนิยาย ใครเป็นแม่ของฉัน? จึงต้องอาศัยแนวคิดทั้งสองข้างต้น แนวคิดวรรณกรรมและสังคมทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนความจริงทางสังคม หากเราต้องการเข้าใจภาพแทนของสังคมเราจึงต้องดูบริบทรอบๆ ว่าตัวบทถูกประกอบหรือถูกสร้างความหมายใหม่อย่างไร เพราะนวนิยายไม่สามารถสร้างความหมายที่สมบูรณ์ได้ด้วยตัวเอง แต่ต้องพึ่งพาการเชื่อมโยงกับ “ตัวบทอื่น ๆ” นั่นคือเชื่อมโยงกับมิติประวัติศาสตร์ของชาติ เพื่อให้เห็นว่าผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสารสิ่งใดและภาพแทนที่ปรากฏในเรื่องนั้นปรากฏขึ้นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กัมพูชายุคเขมรแดงและสภาวะสังคมหลังสงคราม

2. ศึกษาตัวบทเรื่อง **มุกตมตัญญู** หรือในชื่อภาษาไทยว่า “ใครเป็นแม่ของฉัน” ประพันธ์โดย **หุ้ สุภาณี** “อุม สุภาณี” จัดพิมพ์โดยสมาคมนักเขียนกัมพูชาที่เป็นต้นฉบับภาษาเขมร เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการนำเนื้อหาจากต้นฉบับภาษาเขมรมานำเสนอในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอกำหนดแนวทางการนำมาใช้และการแปลในเบื้องต้น ดังนี้

2.1 ในการแปลเนื้อเรื่องที่จะนำมาประกอบการอธิบาย ผู้วิจัยจะแปลเพื่อเอาความเป็นหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแปลเนื้อหาโดยมีการปรับคำและสำนวนให้เหมาะสมถูกต้องตามโครงสร้างภาษาในภาษาไทย โดยให้เนื้อหามีความสละสลวย

2.2. การอ้างอิงข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างในการนำเสนอบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแสดงเฉพาะข้อความที่แปลเป็นภาษาไทยเท่านั้น และอ้างอิงเลขหน้าตามที่ปรากฏในฉบับภาษาเขมร เช่น (อุม สุผานี, 2000 : 1) หมายถึง ข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างที่คัดมาจากรวบรวม หน้า 1

3. วิเคราะห์ภาพเสนอสังคมกัมพูชายุคใหม่และยุคสงครามเขมรแดงผ่านตัวละครหลัก 3 ตัว คือ สุชา เกด และ รัตสุว่านวนินายเสนอสังคมกัมพูชายุคใหม่และยุคสงครามเขมรแดงอย่างไร

4. นำเสนอผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “ใครคือแม่ของฉัน” ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญภายใต้แนวคิดสัมพันธบทที่ใช้ทั้งสิ้น 3 ประเด็นด้วยกัน ประกอบด้วย 1. ประเด็นนวนิยายกับคุณค่าในฐานะการส่งเสริมเรียกร้องเพื่อสังคมกัมพูชายุคหลังสงคราม 2. นวนิยายกับลักษณะสัมพันธบท และ 3. ปัญหาและรากเหง้าของปัญหาในสังคมเขมรยุคใหม่ และหนทางแห่งการเยียวยาแก้ไข ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

1. อุม สุผานี และนวนิยาย “ใครเป็นแม่ของฉัน” กับเสียงเพรียกเพื่อสังคมกัมพูชา

นวนิยายเรื่องนี้เริ่มต้นที่ตัวละครชื่อ ‘สุชา’ เด็กผู้หญิงวัยประถมอายุ 10 ขวบ ที่ขยันและเฉลียวฉลาดทั้งในด้านการขายของและการเรียน เธอเป็นหนึ่งในแม่ค้าเด็กหน้าวังที่ขายลูกอมและของกินเล่นให้นักท่องเที่ยว กิจวัตรประจำวันของเธอคือเมื่อกลับจากโรงเรียนเธอจะออกไปขายของทุกวัน สุชาเป็นเสาหลักของครอบครัวแทนแม่ ‘นางพิน’ ที่เจ็บป่วยอดๆ แอดๆ ทั้งสองแม่ลูกอาศัยอยู่ในกระท่อมไม้ย่านชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในเมืองพนมเปญ ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดปทุมสุชาเป็นที่รักของพ่อค้าแม่ค้าในละแวกนั้น ไม่ว่าจะเป็นน้ำลำ ลุงตัน รวมถึง ชายเพื่อนรุ่นพี่วันหนึ่งสุชาประสบอุบัติเหตุและได้รับความช่วยเหลือจากคุณมูมหญิงสาวผู้ร่ำรวยและครอบครัวของเธอ

โศกนาฏกรรมที่นำไปสู่การเริ่มต้นใหม่ของสุชาคือ ได้เกิดเหตุเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ ในย่านชุมชนแออัดที่เธอ แม่ น้ำลำ ลุงสัน ฉาย และชาวบ้านคนอื่นๆ ในละแวกนั้น อาศัยอยู่ เนื่องจากกระท่อมปลูกติดกันทำให้รดับเพลิงเข้าไปไม่ถึงเพราะถนนคับแคบ ทำให้เพลิงลุกลามและเผากระท่อมจนวอดวาย แม่ของสุชาเสียชีวิตในกองเพลิง ทำให้สุชากลายเป็นเด็กกำพร้าและไร้บ้าน น้ำลำจึงรับสุชาไปดูแลด้วยความสงสาร ต่อมาคุณหม่มและครอบครัวของเธอทราบข่าวจึงมารับสุชาไปอยู่ด้วย เกตน้ำสาว ของคุณหม่มกลับมาประเทศกัมพูชาเพื่อรับเด็กกำพร้าไปเลี้ยงดูที่ฝรั่งเศสเห็นสุชา และถูกใจจึงรับสุชาเป็นลูกบุญธรรม

ระหว่างเดินทางไปประเทศฝรั่งเศสมีผู้ร่วมเดินทางเพิ่มมาชื่อรัตสุา เขาเป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเก็บกู้ระเบิดของ UN ภายหลังเขาได้เป็นเพื่อนชายคนสนิท ของเกต ช่วงที่เรือเครื่องออกรัตสุาพูดถึงชะตากรรมของบ้านเมืองในอดีต โดยเปรียบเทียบตัวเองเป็นสะพานชื่อ ‘สะพานสังคมราษฎรนิยม’ หรือ ‘สะพานโจรยจวงว’ แต่กลับ ถูกทำลายในช่วงภาวะสงครามกลางเมือง ค.ศ. 1972 ประเทศกัมพูชาอยู่ภายใต้ ครอบงำของสาธารณรัฐ ส่วนเกตเธอได้เล่าถึงเบื้องหลังชีวิตที่ต้องประสบในภาวะสงคราม ที่ปกครองโดยเขมรแดงและต้องสูญเสียน้องชายจากการขาดแคลนอาหาร ที่เริ่มใน ค.ศ. 1975 ของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย ว่าทำให้เธอต้องพลัดพรากจาก ครอบครัวไปตลอดกาล สุชา เกต รัตสุา และครอบครัวจำนวนมากต้องกลายเป็น กำพร้า พวกเขาล้วนเป็นเหยื่อจากสงคราม บางส่วนต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ ต้องจากแผ่นดินแม่ไปเพื่อเอาชีวิตรอด

เกต รัตสุา และสุชากลับมายังมาตุภูมิ ใน ค.ศ. 1999 สุชาอายุได้ 13 ปี พวกเขากลับไปเยี่ยมแม่ น้ำลำ ลุงสัน (ที่แต่งงานกัน) และฉาย ณ หมู่บ้านจัดสรรที่รัฐบาล สร้างขึ้นใหม่และให้ชาวบ้านในชุมชนแออัดที่เคยถูกไฟไหม้ย้ายเข้าไปอยู่ น้ำลำ ตัดสินใจเล่าความจริงว่าสุชาไม่ใช่ลูกแท้ๆ ของแม่พิน แต่เป็นลูกของแม่สุขุม เธอเสียชีวิตหลังคลอดสุชาได้เพียง 5 เดือน ในค่ายอพยพ พินที่เป็นเพื่อนสนิท ของสุขุมรับสุชามาเลี้ยงดู จนกระทั่งสงครามสงบลงจึงเดินทางกลับเข้ามาในพนมเปญ ได้เจอน้ำลำและออกเงินซื้อที่ดินให้น้ำลำปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน รัตสุาเห็นรูปสุขุม ในสื่อเกิดที่สุชาสวมอยู่ก็จำได้นั่นคือสิ่งของๆ คนรักที่เขาตามหามาตลอด ความจริงจึงปรากฏว่า สุชาคือลูกสาวแท้ๆ ของเขา

การเดินทางกลับบ้านเกิดและการรวมเป็นครอบครัวจึงเป็นการเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของทุกคน สุขาได้พบพ่อที่แท้จริง ได้รู้ว่าใครคือแม่ผู้ให้กำเนิดและมีเกิดเป็นแม่ในปัจจุบัน เกิดได้ทำหน้าที่แม่บุญธรรมตามที่เราตั้งความหวังไว้ รัตฐาได้พบกับลูกสาวและมีเกิดเป็นภรรยา น้ำล่ำรับขายเป็นลูก โดยมีน้ำล่ำเป็นสามี เรื่องราวจบลงด้วยการกลับมารวมตัวของครอบครัว พร้อมกับความมุ่งมั่นของสุขาที่จะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศกัมพูชาต่อไป ส่วนนายรัตฐาได้ส่งเสียให้เรียนต่อด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาจากเรื่องย่อนวนิยาย จะพบว่าโครงสร้างที่คล้ายคลึงกับประวัติศาสตร์ของของอุม สุพานี ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วไม่น้อย โดยเฉพาะชะตากรรมของเกิด ผู้ลี้ภัยที่ต่อมาได้เดินทางกลับคืนสู่มาตุภูมิเพื่อรับเด็กกำพร้าไปเลี้ยงดู นับว่าเพื่อช่วยสงเคราะห์ประชาชนให้พ้นจากสภาพทุกข์ยากในสังคมยุคพัฒนา

อย่างไรก็ดี แมื่อด้านหนึ่งชีวิตของสุพานีจะประสบกับชะตากรรมที่เลวร้ายของสงครามกลางเมืองเมื่อทศวรรษ 1970 ไม่ต่างจากประชาชนชาวกัมพูชาทั่วไป แต่สถานการณ์ทางสังคมของเธอ ทั้งในฐานะผู้ลี้ภัย และผู้ที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนทำให้เธอหลุดพ้นจากสภาพที่ทุกข์ยากแร้นแค้นแบบคนกัมพูชาส่วนใหญ่ไปสู่ชนชั้นนำแถวหน้า อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า บทบาทของเธอสะท้อนลำนิกในการกอบกู้และรื้อฟื้นชีวิตของประชาชนชนชั้นล่างกัมพูชาอย่างเด่นชัดพร้อม ๆ กับความสำนึกถึงอัตลักษณ์ของชาติกัมพูชาในฐานะชาติเก่าแก่ที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรม สุพานีมีตำแหน่งราชการที่กลายเป็นกำลังหลักและสำคัญที่ช่วยฟื้นฟูทั้งรากเหง้าทางโบราณคดีและลมหายใจแห่งศิลปะ วรรณกรรมของกัมพูชาให้กลับมาเย็นได้อีกครั้งหลังผ่านพ้นวิกฤตการณ์สงครามอันยาวนานพร้อม ๆ กับบทบาทของเธอในสมาคมนักเขียน ที่มุ่งส่งเสริมนักเขียนรุ่นใหม่ให้สร้างสรรค์งานที่มีคุณค่าต่อสังคมและประชาชนชาวกัมพูชาโดยรวม

งานในเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมวรรณกรรมกัมพูชาก็เช่นแปลและเรียบเรียงวรรณกรรมเรื่อง “รามเกียรติ์” ของเลียง ฮับ อาน และแปลคำบรรยายภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์รอบพระปรางค์วัด พระวิหารพระแก้วมรกต (วังจตุรमुख) เป็นภาษาฝรั่งเศส (อุม สุพานี, 2000 : บทนำ) ซึ่งเป็นการใช้ทักษะด้านภาษาและประวัติศาสตร์ศิลป์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์เขมรให้ชาวโลกได้รับรู้

หากกล่าวถึงเฉพาะนิยายเรื่อง “ใครเป็นแม่ของฉัน?” จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับยกย่องจากนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นในฐานะที่สะท้อนภาพกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากสงครามได้อย่างครอบคลุมและหลากหลาย กระทั่งใน ค.ศ. 2000 ได้รับรางวัลจากสมาคมนักเขียนเขมรพลัดถิ่นในประเทศฝรั่งเศส (AEKE) และยังได้รับคัดเลือกให้เป็นวรรณกรรมซีไรต์ประจำปี ค.ศ. 2007 ด้วย

นวนิยายเรื่องนี้ได้รับยกย่องจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและนักปราชญ์ด้านอักษรศาสตร์ว่าเป็นวรรณกรรมที่ฉายภาพความจริงอันปวดร้าวและงดงามของสังคมกัมพูชาร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี ดังคำประกาศเกียรติคุณจากคณะกรรมการตัดสินดังต่อไปนี้

เนื้อหาสะท้อนภาพชีวิตในสังคมเขมรร่วมสมัยได้อย่างเด่นชัด โดยมี ‘สุชา’ เป็นตัวละครเอกผู้เป็นตัวแทนของเหล่าเด็กกำพร้าทั้งหลายที่มีวิถีชีวิตระหกระเหินเช่นเดียวกับเธอ รูปแบบการประพันธ์มีชีวิตชีวา ชวนให้ผู้อ่านตราตรึงและดื่มด่ำไปกับเนื้อหาได้เป็นอย่างดี (ผิง หุก ทิ)

เนื้อเรื่องเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพสังคมเขมรในปัจจุบัน โดยเฉพาะชีวิตเด็กกำพร้า ผู้ยากไร้ และชุมชนแออัด อีกทั้งยังร้อยเรียงสายสัมพันธ์ระหว่างชาวเขมรในต่างแดนและในมาตุภูมิเข้าด้วยกัน ตัวละครเอก ‘สุชา’ เป็นเด็กกำพร้าที่มีคุณลักษณะดีงามควรค่าเป็นแบบอย่าง แม้จะได้ไปใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในต่างแดน แต่เธอก็ไม่ลืมรากเหง้ากำเนิดของตน เธอยังคงตั้งมั่นในอุดมการณ์ รู้จักเห็นอกเห็นใจและเกื้อกูลผู้อื่น...เป็นบทประพันธ์ที่ไพเราะ... มีชีวิตชีวา... แจ่มชัด... และตรึงใจผู้อ่านอย่างยิ่ง (โลกสุรวิจสงวาวาน)

ท่วงทำนองการดำเนินเรื่องมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง บรรดาตัวละครสำคัญๆ ต่างมองโลกในแง่ดี โดยมีความเชื่อมั่นและเปี่ยมไปด้วยความหวังต่อความดี และอนาคตอันรุ่งโรจน์ของประเทศชาติ (คิม ขูว นี)

สุนทรียภาพและเนื้อหาสาระของเรื่องมีความสอดคล้องเหมาะสม เป็นภาพตัวแทนของชีวิตในสังคมเขมรที่ต้องเผชิญกับวิบากกรรมจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองยุคแล้วยุคเล่า จนส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน (โลกสุริยง คิม วรรณหรือนามเดิม ปาน ราศี)

ความคิดเห็นของคณะกรรมการแต่ละท่านข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นวนิยายเรื่อง “ใครเป็นแม่ของฉัน?” เป็นกระจกบานใหญ่ที่สะท้อนภาพสังคมเขมรร่วมสมัยได้อย่างแหลมคม โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นภาพชีวิตของกลุ่มคนชายขอบที่เป็นเด็กกำพร้า ผู้ยากไร้ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งเป็นผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประวัติศาสตร์กัมพูชา นวนิยายไม่เพียงแค่บอกเล่าความลำบากของผู้คนเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างชาวกัมพูชาที่พลัดถิ่นในต่างแดนให้กลับมาผูกพันกับมาตุภูมิเดิมได้ผ่านตัวละคร ‘สุชา’ สุผานีสร้างให้ตัวละครของเรื่องเป็นตัวแทนแห่งความหวังและแบบอย่างอันดีงามของเยาวชน ที่แม้ว่าโชคชะตาจะบีบคั้นให้เธอต้องเผชิญกับชีวิตที่ระหกระเหินจากบ้านเกิดไปอยู่ต่างประเทศ แต่เธอก็กลับพิสูจน์ให้เห็นถึงความเข้มแข็งและการไม่ลืมหูลืมตาของตัวเอง แม้ในยามที่มีชีวิตสุขสบายในต่างแดน เธอก็ยังหวังให้เยาวชนร่วมชาติคนอื่น ๆ ได้รับโอกาสที่ดีเหมือนกับเธอ เพื่อจะได้ช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้ฟื้นคืน และสามารถพัฒนาได้เท่าทันประเทศอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนถึงการมองโลกในแง่ดี ที่คณะกรรมการมองว่าเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างอนาคตที่รุ่งโรจน์ของประเทศชาติ

2. นวนิยายกับสัมพันธ์บทประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์กัมพูชาตามลำดับเวลาในนวนิยาย เรื่องเปิดขึ้นในทศวรรษ 1990 แนวของเรื่องราวขนานไปกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แบบย้อนกลับ คือ เล่าจากกัมพูชาช่วงที่กำลังฟื้นฟูในยุคทศวรรษ 1990 ไปสู่ยุคที่ล่มสลาย ทศวรรษ 1970 ปรากฏช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ 4 ช่วง คือ ยุคราชอาณาจักรกัมพูชาปัจจุบัน ค.ศ. 1990 - 1999 ยุคสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ค.ศ. 1979 - 1990 ยุคกัมพูชาประชาธิปไตย หรือเขมรแดง ค.ศ. 1975 - 1979 และยุคสาธารณรัฐเขมรหรือสงครามกลางเมือง ค.ศ. 1970 - 1975 เพื่อให้การอธิบายและความเข้าใจได้ง่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ยุคราชอาณาจักรกัมพูชาปัจจุบัน ค.ศ. 1990 - 1999

เป็นช่วงที่ประเทศกัมพูชากำลังฟื้นตัวจากสงครามกลางเมืองในทุกมิติ เมื่อประชาชนที่อยู่ตามค่ายอพยพริมชายแดนอพยพกลับเข้ามายังพนมเปญได้เข้าไปอาศัยยังบ้านเรือนที่เจ้าของบ้านทิ้งไว้ช่วงที่ต้องอพยพออกจากพนมเปญ บ้างตั้งรกรากสร้างบ้านเรือนและทำมาหากินบนพื้นที่สาธารณะ โดยรัฐไม่ได้เข้ามาจัดสรรพื้นที่อย่างเป็นทางการเท่าที่ควร เพราะด้านการเมืองยังคงมีความวุ่นวายที่ดำเนินมาต่อเนื่อง อีกทั้งรัฐบาลกัมพูชาได้หันมาใช้ระบบเศรษฐกิจการตลาด มีการขายหรือโอนธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของให้แก่เอกชนเป็นเจ้าของแทน เราจึงได้เห็นเอกชนเป็นจำนวนมากเริ่มประกอบอาชีพการค้าปลีกได้อย่างเสรีมากขึ้น (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543 : 87-89)

ขณะเดียวกันความขัดแย้งภายในช่วงทศวรรษนี้ คนในชาติยังแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหลายกลุ่มทำให้สหประชาชาติต้องเข้ามายุติบทบาทความขัดแย้งจนเกิดการเลือกตั้งขึ้น ได้รับรัฐบาลผสม 3 ฝ่าย เพื่อบริหารประเทศ ภายใต้การรับรองของสหประชาชาติ ช่วงนี้เองที่กัมพูชามีนายกรัฐมนตรี 2 คนคือ สมเด็จพระรณฤทธิ์ นายนกรัฐมนตรีคนที่หนึ่ง และฮุน เซน นายนกรัฐมนตรีคนที่สอง (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543 : 114) ดังที่ปรากฏเนื้อเรื่องในนวนิยายตอนที่รัดสุ และเกิดสนทนากัน ดังข้อความว่า ฉันทเคยดูข่าวว่าสะพานนี้ซ่อมเสร็จแล้ว และเปิดใช้งานเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1994 โดยนายนกรัฐมนตรีคนที่ 1 สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ และนายนกรัฐมนตรีคนที่ 2 สมเด็จฮุน เซน...(อุม สุวานี, 2000 : 65) เมื่อสหประชาชาติเข้ามาช่วยรื้อฟื้นสันติภาพและการเลือกตั้ง สภาพของเมืองพนมเปญในทศวรรษ 1990 คือเมืองที่ค่อย ๆ พ้นขึ้นแต่ยังเต็มไปด้วยบาดแผลของผู้คนที่เปื้อนผลพวงมาจากสงคราม ดังที่เราได้เห็นสุชาโนวัย 10 ขวบ ต้องออกมาขายของหน้าวังแทนแม่พินที่เจ็บป่วย สังคมกัมพูชาเกิดชุมชนแออัดขึ้นทั่วเมืองพนมเปญเพราะการหลั่งไหลกลับมาของผู้อพยพ ขณะเดียวกัน การเติบโตของเมืองใหญ่อย่างเมืองหลวง หรือหัวเมืองต่างๆ ก็ทำให้เกิดแรงงานอพยพที่หนีความยากจนจากชนบทเข้ามาสู่เมืองเป็นจำนวนมาก การพัฒนากัมพูชาในยุคฟื้นฟูจึงสร้างปัญหาทางสังคมให้กับกัมพูชาได้มาก

ค.ศ. 1996 ไฟไหม้ใหญ่ย่านชุมชนแออัดที่สุขาและแม่อาศัยอยู่ จากเหตุการณ์นี้แม่พินถูกไฟครอกเสียชีวิตสุขากลายเป็นกำพร้า นี่คือการนาฏกรรมที่นำไปสู่การบรรจบกันของตัวละครหลัก เกิดกลับมาที่สุขาเพื่อรับเด็กกำพร้าไปเลี้ยงดู รัตสุภา กลับมาที่สุขาในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านระเบิดของ UN ทั้งคู่เป็นตัวแทนของปัญญาชนที่ได้อพยพไปต่างประเทศช่วงสงคราม และได้เดินทางกลับมาอย่างมาตุภูมิ เพื่อฟื้นฟูชาติที่พังทลายลงไปในอดีตให้กลับคืนมาใหม่ เมื่อกลับมาแล้วเข้าสู่ ค.ศ. 1999 ประเทศเข้ารูปเข้ารอยมากขึ้น ชาวบ้านในชุมชนแออัดเดิมได้ย้ายไปยังหมู่บ้านจัดสรรจากรัฐบาล การเดินทางกลับมาของสุขา รัตสุภา และเกิดในวัย 13 ปีของสุขา คือบทสรุปแห่งการเยียวยาประวัติศาสตร์ ล็อกเกตของแม่สุภาที่รัตสุภาตามหาตลอดได้ทำหน้าที่เชื่อมสายใยพ่อลูกให้กลับมาเจอกัน

ยุคสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ค.ศ. 1979 – 1990

เมื่อประเทศกัมพูชตกอยู่ในภาวะสงครามที่ยาวนานประชาชนจำนวนมากกว่า 260,000 คน (อีวา มิสลิวิค, 2534 : 119) อพยพหนีภัยสงครามออกไปอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของประเทศไทย มีการจัดตั้งศูนย์อพยพจำนวนมากอย่างศูนย์ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) จำนวน 5 ศูนย์ คือ 1. Kap Cherg (กาบเชิง) 2. Sae Khao (สระแก้ว) 3. Khao I Dang (เขาอีด่าง) 4. Kamput (กำปุต) 5. Mairut (ไม้รูด) แม้ว่า ค.ศ. 1979 ประเทศกัมพูชาจะอยู่ในการอุปถัมภ์จากเวียดนาม โดยมีเฮง สาร์นเป็นผู้นำประเทศ สงครามก็ยังไม่สงบอย่างสิ้นเชิง ผู้คนยังคงหนีความอดอยากไปอยู่ศูนย์อพยพแนวชายแดนอย่างต่อเนื่อง เพราะมีอาหารประทังชีวิต การเข้ามาอยู่ในศูนย์อพยพข้างต้นเป็นเส้นทางหนึ่งของปัญญาชนกัมพูชา ในการขอลี้ภัยและอพยพไปยังประเทศที่สามประเทศที่ให้ที่พักพิงหนึ่งในนั้นคือฝรั่งเศส ในช่วงที่กลุ่มเขมรแดงเข้ายึดครองอำนาจใน ค.ศ. 1975 มีการประมาณการว่าชาวกัมพูชาจำนวน 40,000 คน ได้รับอนุมัติสถานะผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการในประเทศฝรั่งเศส (Wijers, G.D.M., 2011 : 243)

ชาวกัมพูชาที่อพยพไปฝรั่งเศสมักมาจากชนชั้นสูง ในขณะที่คนยากจนกว่ามักจะอพยพไป เวียดนามออสเตรเลีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ฯลฯ (Joshua Project, n.d.) แม้ว่าช่วงที่เวียดนามอุปถัมภ์กัมพูชาผ่านช่วงภาวะเลวร้ายไปราวๆ 3 ปี คือ ช่วง ค.ศ.1982 มีความช่วยเหลือ

ด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และองค์ระหว่างประเทศหลายองค์กร ทำให้กัมพูชามีความมั่นคงในระดับหนึ่ง จนเมื่อ ค.ศ. 1983 รัฐบาลของสหประชาชาติ ประกาศภาวะฉุกเฉินในกัมพูชาจบสิ้นแล้ว (อิวา มิสลิวิค, 2534 : 26) หลังจากนั้น กัมพูชาเข้าสู่การฟื้นฟูประเทศ ประชาชนกัมพูชามีอิสระในการแสวงหาอาหาร จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

เมื่อสงครามกลางเมืองเริ่มสงบลง แต่ความอดอยากของผู้คนยังคงอยู่ การอพยพจึงเป็นทางเลือกแรก ๆ ที่ประชาชนกระทำได้ นี่คือช่วงเวลาสำคัญที่เป็นจุดกำเนิดของตัวละครสุชา รัตฐาและสุขุมเจอกันในค่ายอพยพ โดยขณะนั้น รัตฐามาทำหน้าที่เป็นครูสอนภาษาอังกฤษในค่ายอพยพและพบกับสุขุมไม่นานหลังจากที่รัตฐาต้องกลับไปเรียนต่อที่สหรัฐฯ สุขุมให้กำเนิดสุชาในค่ายอพยพ (ประมาณ ค.ศ. 1986-1987 ตามเนื้อเรื่องที่สุชาอายุ 13 ในปี 1999) ท่ามกลางภาวะขาดแคลนอาหารสุขุมเสียชีวิตหลังคลอดสุชาได้เพียง 5 เดือน ทั้งไว้เพียงล็อกเกตที่เป็นเครื่องยืนยันความรักระหว่างเธอกับรัตฐา ในยุคนี้เองที่ พิน เพื่อนสนิทของสุขุมได้รับสุชามาเป็นลูก จนกระทั่งเวียดนามถอนทหารออกในปี ค.ศ. 1989 (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543 : 40) ในปีเดียวกันนี้เองประเทศไทย เริ่มปิดศูนย์อพยพที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และเริ่มส่งชาวกัมพูชาไปอยู่ตามค่ายภายใต้การบริหารของฝ่ายต่าง ๆ ในรัฐบาลผสมกัมพูชา (อิวา มิสลิวิค, 2534 : บทนำ) ทำให้ชาวกัมพูชาอพยพกลับเข้ามายังพนมเปญ

ยุคกัมพูชาประชาธิปไตยหรือเขมรแดง ค.ศ. 1975 - 1979

ค.ศ. 1975 ประชาชนถูกกวาดต้อนออกจากเมืองสู่ชนบทภายในเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ ในนวนิยายเกิดในวัยเด็ก คือหนึ่งในประชาชนที่ถูกบังคับให้ละทิ้งบ้านเรือนในเมืองพนมเปญ เดินเท้ามุ่งหน้าสู่ชนบท ความสูญเสียกะทันหันของเกิดในฉากนี้สะท้อนถึงการล่มสลายของสถาบันครอบครัว และเครือญาติที่เกดต้องเผชิญ เมื่อการอพยพถูกจัดการอย่างเร่งรีบและไร้ความปราณี ทำให้เธอต้องเริ่มพลัดพรากจากวิถีชีวิตเดิมที่เคยสุขสบาย เมื่อไปถึงชนบท เกดและครอบครัวต้องเผชิญกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ค.ศ. 1976 ซึ่งยกเลิกสถาบัน และรูปแบบของกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่มีอยู่เดิม ได้แก่ ระบบเงินตรา ตลาด

ร้านค้า การแพทย์สมัยใหม่ โรงเรียน วัด ศาสนา การใช้ภาษา การแต่งกาย และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เพื่อที่จะสร้างสังคมใหม่ที่มีลักษณะของความเป็นชนบทอย่างแท้จริง โดยมีการจัดตั้งคอมมูน (commune) ขึ้นทั่วประเทศ เพื่อควบคุมวิถีชีวิต ชั่วโมงการทำงาน และอัตราการปันส่วนอาหาร รวมทั้งจัดการศึกษาทางการเมืองที่ต้องการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักอดออม และมีความเข้าใจอุดมการณ์การปฏิวัติ (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543 : 33)

พ่อ แม่ ได้ทำงานในกองผู้ใหญ่ พ่อต้องเดินทางไปกับเรือขนส่งผู้คนไปที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และเกิดถูกบังคับให้ทำงานในกองเด็กซึ่งเป็นงานที่หนักน้อยกว่าผู้ใหญ่ ชีวิตใน “คอมมูน” ของเธอถูกควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จ ทั้งชั่วโมงการทำงานและการปันส่วนอาหารที่น้อยนิด ช่วงเวลาเดียวกันนี้จะได้เห็นความอดอยากและขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรคอย่างรุนแรง เห็นได้จากอาหรุน้องชายของเกดต้องเสียชีวิตจากการที่มีอาหารไม่เพียงพอและไม่มียาในการรักษาโรค แม่ตรอมใจจากการสูญเสียน้องชาย เกดเหลือตัวคนเดียวมีสถานะเป็นเด็กกำพร้า

ภายใต้การปกครองของระบอบเขมรแดง ประชาชนชาวกัมพูชาไม่เพียงแต่สูญเสียทรัพย์สินหรือเสรีภาพในการใช้ชีวิตหรือการเดินทางเท่านั้น แต่สิทธิในเรื่องส่วนตัวที่สุดอย่างการเลือกคู่ครองก็ไม่สามารถเลือกได้ตามความต้องการของตัวเอง ดังการแต่งงานของ สุผานี ดังที่ได้เล่าไว้ตอนหนึ่งว่า

การเลือกคู่ครอง องค์การจะจัดสรรคู่แต่งงานมาให้ เธอเล่าว่า แต่งงานในปี ค.ศ.1975 กับ สุนัน ในพิธีที่องค์การจัดขึ้นคือ พิธีระบบปะเตียะญี เป็นการแต่งงานแบบบังคับที่ไม่สามารถเลือกคู่ครองเองได้ ในยุคเขมรแดงหมายถึงการแต่งงานแบบรวมกลุ่มที่ต้องกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้า “องค์การ” โดยไม่มีพิธีกรรมทางศาสนา (อุม สุผานี, 2000 : บทนำ)

จากข้อความข้างต้นประสบการณ์ตรงของสุผานี ที่ต้องเข้าพิธีแต่งงานแบบบังคับในปี ค.ศ. 1975 กับผู้ชายที่องค์การจัดสรรมาให้โดยไม่มีโอกาสได้เลือกคู่ครองตามความปรารถนาของตนเอง พิธีกรรมนี้ไร้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาหรือความรัก มีเพียงการกล่าวคำปฏิญาณตนต่อหน้าองค์การเพื่อยืนยันความจงรักภักดี แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งขององค์การอย่างไม้อาจ

เลี้ยงได้ ประชาชนต้องอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การ ชีวิตตั้งแต่ตื่นนอน การทำงาน ตลอดจนถึงการปันส่วนอาหารด้วย ทั้งนี้การที่องค์การเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวผ่านพิธี “เรียบปะเตียะญี” หรือการแต่งงานหมู่ตามคำสั่งขององค์การ ยังถือว่าเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสถาบันครอบครัว ให้กลายเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมือง

ความไร้อำนาจของประชาชนในยุคเขมรแดงจึงเป็นบทเรียนที่เจ็บปวด ที่องค์การมีอำนาจเหนือประชาชน การที่ชีวิตและความรักอยู่ภายใต้คำสั่งขององค์การไม่เพียงแต่สร้างบาดแผลในใจของผู้ที่รอดชีวิตอย่างสุมานี แต่ยังส่งผลให้คนรุ่นหลังโยนหาการรื้อฟื้นคุณค่าของความเป็นมนุษย์และความเมตตาต่อกัน ดังที่จะปรากฏในการเชื่อมโยงสายใยความดีงามที่เกิดหลังสงครามเพื่อเป็นการเยียวยาจิตใจและความรู้สึกที่เคยถูกทำลายภายใต้เผด็จการให้กลับมาอีกครั้ง ในมาตุภูมิเดิม จะอธิบายในหัวข้อต่อไป

ยุคสาธารณรัฐเขมรหรือสงครามกลางเมือง ค.ศ. 1970 – 1975

เรื่องราวความหลังของ รัตนาชายผู้เก็บกู้ทุ่นระเบิดจาก UN นำไปสู่จุดเริ่มต้นของโศกนาฏกรรม เมื่อสีหนุญญิตอำนาจในปี 1970 กัมพูชากลายเป็นสมรภูมิระหว่างกองกำลังสาธารณรัฐ (ที่มีสหรัฐ และเวียดนามใต้หนุนหลัง) และเวียดนามเหนือ ความสูญเสียในเชิงสัญลักษณ์ที่รุนแรงที่สุดคือการถูกทำลายของ ‘สะพานสังคมราษฎรนิยม’ ในปี 1972 ซึ่งรัฐาเปรียบเปรยว่าเป็นสะพานที่เชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน สภาพในยุคนั้นคือบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยการทิ้งระเบิดจากสหรัฐฯ และการขยายตัวของเขมรแดง จนในปี ค.ศ. 1974 ประชาชนกว่า 2 ล้านคนต้องกลายเป็นผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ขาดแคลนอาหาร และหนีภัยการสู้รบอย่างสิ้นหวัง (อิ้วา มิสลิวิค, 1991 : บทนำ) ผลผลิตทางการเกษตรที่ย่ำแย่มาจากช่วงที่สีหนุญญิตครอง กลับยิ่งเลวร้ายมากขึ้นไปอีกในสมัยที่ลอน นอลปกครอง เพราะพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมากของประเทศเสียหาย ข้าวที่เป็นพืชเศรษฐกิจและเป็นสินค้าส่งออกเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ พืชผลจากการเกษตรถูกทำลายจากการทิ้งระเบิดของสหรัฐ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ประชาชนจำนวนมากขาดแคลนอาหาร และหลบหนีภัยจากการสู้รบ ส่งผลให้ครอบครัวชาวกัมพูชาจำนวนมากต้องแตกกระจายพลัดพรากกันไป จนเดือน เมษายน ค.ศ. 1975 พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ซึ่งเรียกว่า อ็องการ์เลอ

(Angar Loew) หรือองค์การปฏิวัติเขมรแดง เข้าครอบครองกัมพูชา โดยมี พอล พต เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อจากลอน นอล สิ่งแรกที่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยกระทำคือการอพยพประชาชนออกจากเมืองต่าง ๆ โดยประชาชนจำนวนมากกว่าสองล้านคน ถูกกวาดต้อนไปสู่ชนบทภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ (เขียน ธีระวิทย์ และ สุณัย ผาสุก, 2543 : 32) ช่วงการอพยพนี้รัฐบาลได้แบ่งแยกคนให้พลัดพรากจากครอบครัวและเครือญาติมากที่สุด ดังจะเห็นได้ในวิธีการบังคับอพยพและการให้ใช้เส้นทางในการอพยพ ดังข้อความตอนหนึ่งในนวนิยายที่ว่า

...คลื่นประชาชนที่มาถึงวงเวียนกบาลถนล มี 2 เส้นทางคือ ทางหลวงหมายเลข 1 และ 2 แต่เขาไม่อนุญาตให้เดินทางพร้อมกัน ถ้าทางหลวงหมายเลข 1 เปิดให้เดินทาง ทางหลวงหมายเลข 2 จะปิด เขาทำแบบนี้เพื่อแบ่งคนที่มาจากทางเดียวกันไม่ให้เดินทางไปพร้อมกันทั้งหมด... (อุม สุผานี, 2000 : 92)

จากข้อความ ประชาชนรวมถึงครอบครัวของเกด และรัฐาดด้วย เมื่อต้องออกจากพนมเปญไปสู่ชนบทจะต้องผ่านวงเวียนกบาลถนล ตรงวงเวียนนี้เองที่รัฐบาลไม่อนุญาตให้เดินทางหมายเลข 1 และ 2 เดินทางพร้อมกัน เพราะต้องการบังคับให้กลุ่มคนที่มาด้วยกันแยกออกจากกันโดยใช้เส้นทาง กล่าวคือ เมื่อครอบครัวที่เป็นญาติ ๆ กันถูกแยกออกจากกัน ความเข้มแข็งที่เคยมีก็จะมัน้อยลง เหลือเพียงคนเดียวหรือครอบครัวเดี่ยว ๆ ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้รัฐบาลควบคุมได้ง่าย นี่ถือเป็นวิธีการที่โหดร้ายของระบอบเขมรแดง ซึ่งมุ่งเป้าไปที่การทำลายสถาบันครอบครัวให้แตกสลายและพลัดพรากได้มากที่สุด

การที่สุผานีให้เกดต้องพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ น้องชาย เครือญาติ และเพื่อนบ้าน เกดในฐานะที่ต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าในตอนท้ายก็เพื่อต้องการให้เห็นถึงสภาพความโหดร้ายจากผลพวงของระบอบเขมรแดง เพราะประสบการณ์ที่เกิดสูญเสียแม่และน้องชายจากการขาดแคลนอาหารในคอมมูนสะท้อนให้เห็นถึงการถูกกระทำจากรัฐที่มีอาหารไม่เพียงพอ และการใช้แรงงานอย่างหนักทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะปัญหาเหล่านี้เองที่ส่งผลต่อเนื่องมาจนถึง ทศวรรษ 1990 การตัดสินใจของเกดที่รับสุชาเป็นลูกบุญธรรม เพราะเธอเข้าใจดีว่าการไร้ครอบครัวนั้นเจ็บปวดเพียงใด

3. ปัญหาและรากเหง้าของปัญหาในสังคมกัมพูชายุคใหม่

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงปัญหาและรากเหง้าของปัญหาสังคมเขมรยุคใหม่ทีสุผานี้ได้นำเสนอในนวนิยาย โดยจากการวิเคราะห์เนื้อเรื่องพบว่าครอบคลุมทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาสังคม ปัญหาการอพยพย้ายถิ่น ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

3.1 ปัญหาความยากจนในสังคมเขมรหลังสงคราม

ในห้วงทศวรรษ 1990 แม้กัมพูชาจะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการฟื้นฟูประเทศ แต่ลึกลงไปในชุมชนกลับมีปัญหาด้านเศรษฐกิจอย่างหนักผลสืบเนื่องมาจากสงครามยุคเขมรแดงที่ทำลายระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อเขมรแดงปกครองประเทศเป็นช่วงที่กัมพูชาตกอยู่ในความยากลำบาก เนื่องจากพอล พต นำพาประเทศถอยหลังกลับไปและพยายามสร้างเศรษฐกิจแบบชนบทโดยแทบไม่มีการพัฒนาหรือความก้าวหน้าสมัยใหม่ใด ๆ นักวิชาการและผู้มีความรู้จำนวนมากถูกสังหาร ต่อมาเมื่อยุคเขมรแดงล่มสลาย ประชาชนส่วนใหญ่ของกัมพูชาที่หลงเหลืออยู่เป็นกลุ่มที่เคยถูกบังคับใช้แรงงานในภาคเกษตรเท่านั้น คนกลุ่มนี้เองที่รอดชีวิตจากสงครามและอพยพกลับมายังพนมเปญมาอาศัยอยู่ตามอาคารบ้านเรือนที่ถูกทิ้งร้าง และที่ดินว่างเปล่าเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัยทั่วเมืองพนมเปญ ด้วยสภาวะสิ้นเนื้อประดาตัวจากสงคราม เงินหายากเพราะระบบเศรษฐกิจของประเทศยังไม่สามารถฟื้นคืนกลับมาได้เท่าที่ควร ผู้คนอดอยาก ขาดแคลนอาหารและที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากการเกิดชุมชนของคนยากจนในพนมเปญมีถึงประมาณ 500 แห่ง กระจายอยู่ทั่ว 7 เขต ของกรุงพนมเปญ (สุวัฒน์ คงแป้น, 2547 : 7) เมื่อประชาชนไม่มีเงิน ภาวการณ์ดินรนและวิถีชีวิตที่ต้องเอาตัวรอดได้ปรากฏให้เห็นจากความยากไร้ และการดิ้นรนของเยาวชนทั้งที่เป็นเด็กและวัยรุ่นหนุ่มสาวต้องเผชิญ ด้วบทนายภาพความยากจนผ่านที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดและอาหารที่ตัวละครสุขารับประทาน คือ

...เมื่อตอนที่ฉันอาศัยอยู่กับแม่พินในกระท่อมเก่าๆ อาหารการกินอดมื้อกินมื้อ แต่ไข่ข้าวที่น้ำล่ำต้มให้ฉันกิน อร่อยราวกับหมูที่ขาดอาหารมานาน² ส่วนเสื้อผ้าของฉันนั้นมึกลื่นดิน เพราะฉันไปตักน้ำที่ทำน่าน้ำวังในฤดูฝนมาซักผ้า เสื้อผ้าของฉันจึงเป็นสีน้ำตาลและมีกลิ่นดิน... (อุม สุวานี, 2000 : 42)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าความยากจนมาจากความไม่มั่นคงทางอาหาร ที่สุขาและแม่พินต้องประสบคือการอดมื้อกินมื้อ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความยากจนขั้นสุด อาหารมื้อพิเศษคือ ‘ไข่ข้าว’ ที่น้ำล่ำต้มให้อร่อยราวกับหมูที่ขาดอาหารมานาน สื่อว่าความหิวโหยที่มีมากมาย เมื่อได้รับอาหารอย่างไข่ข้าวก็อร่อยเลิศรส นอกจากนี้สภาพเสื้อผ้ายังเน้นย้ำถึงความยากจนขั้นสุด เพราะสื่อให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงสาธารณูปโภค ‘เสื้อผ้าสีน้ำตาลที่มีกลิ่นดิน’ เพราะต้องไปตักน้ำจากทำน่าน้ำวังมาซักผ้าในฤดูฝน สะท้อนให้เห็นว่าคนจนในเมืองไม่มีน้ำสะอาดใช้สำหรับการซักล้าง น้ำจากแม่น้ำที่ขุ่นมัวตามธรรมชาติได้ทั้งรอยประทับไว้บนเสื้อผาจนกลายเป็นสีน้ำตาล กลิ่นดินที่ติดอยู่ที่เสื้อเป็นเสมือนกลิ่นของชนชั้นล่างที่แยกไม่ออกจากสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่

จากปัญหาความยากจนข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาเด็กในวัยเรียนต้องออกจากระบบการศึกษา และต้องแบกรับภาระงานหนักเกินวัย ตัวละครสุขาและเด็กคนอื่นๆ ในวัยใกล้เคียงกับสุขา คือภาพของเด็กกำพร้าที่ต้องถือกระดังงะขายบวหรีและขนมหน้าวังหลังเลิกเรียน เด็กๆ ในกลุ่มนี้ที่โตขึ้นมาหน่อยเป็นสาววัยรุ่นยัดอาชีพขายบริการ แม้ว่าอาชีพดังกล่าวจะผิดศีลธรรมและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ด้วยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจได้บีบคั้นให้เด็กสาวจำนวนไม่น้อยต้องก้าวเข้าสู่วงการขายบริการทางเพศเพื่อความอยู่รอด ดังข้อความที่ว่า

...เมื่อสุขาเดินมาถึงสวนหน้าวัดปทุม (โบตุม) ที่นี้มีแสงไฟส่องสว่างอยู่บ้าง บนเก้าอี้พิงมีชายหญิงคู่หนึ่งนั่งชิดกันอย่างสนิทสนม ใกล้กันนั้นมีตะกร้าที่ใส่ส้มเกลี้ยงและตะกร้าอีกใบวางอยู่ โอ! เด็กสาวผู้นั้นเป็นแม่ค้าขายส้ม มองจากด้านหลังเห็นผมยาวสลวย

² เป็นคำเปรียบเทียบกับความรู้สึกเมื่อได้กินอาหารที่ดูเหมือนธรรมดา แต่กลับรู้สึกอร่อยอย่างยิ่ง เนื่องจากความหิวโหยหรือการขาดแคลนมาก่อน

ลงมาถึงเอด พอจะคะเนได้ว่าเธอยังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ส่วนชายหนุ่มที่นั่งเคียงอยู่นั้น ยากจะคาดเดาได้ว่าเป็นใคร ปกติแล้วผู้คนที่มาเดินเล่นยามค่ำ เมื่อถึงเวลาเหมาะสมก็มักกลับสู่ที่พักของตน แต่บรรดาหญิงสาวที่ยังมิได้กลับบ้าน ส่วนมากมักทำอาชีพขายบริการ หญิงสาวบางคนเริ่มจากขายส้มเกลี้ยง แต่ถ้าหากว่ามีบุรุษเอยชวนด้วยราคาทีพอใจ ก็มักจะตามเขาหายลับไปด้วยกัน... (อุ้ม สุภาณี, 2000 : 5)

ในสายตาของคนทั่วไปหรือนักท่องเที่ยว เด็กสาวเหล่านี้ดูเหมือนเป็นแม่ค้าขายผลไม้ธรรมดา แต่ทว่าผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าตะกร้าส้มเหล่านั้นเป็นเพียง ‘ฉากหน้า’ ที่ใช้บดบังอาชีพที่แท้จริง เนื่องจากการนั่งรอจนดึกดื่นในพื้นที่สาธารณะร่วมกับชายหนุ่มแปลกหน้านั้น เป็นที่รับรู้กันว่าเด็กสาวเหล่านั้นพร้อมจะเปลี่ยนจาก ‘ขายผลไม้’ ไปเป็น ‘ขายบริการ’ หากได้รับข้อเสนอราคาทีพึงพอใจ ในความเป็นจริงของสังคมปกติเด็กวัยรุ่นซึ่งควรจะเป็นวัยที่ได้รับการศึกษาและคุ้มครองจากครอบครัว แต่ความยากจนและความเป็นเด็กกำพร้าจากสงครามทำให้ไม่มีทางเลือกอื่น ประโยคที่ว่า ‘เมื่อถึงเวลาเหมาะสมคนทั่วไปมักกลับที่พัก แต่หญิงสาวที่ยังไม่กลับบ้านส่วนมากมักทำอาชีพขายบริการ’ สะท้อนให้เห็นว่าช่วงเวลาค้าไม้ใช้เวลาพักผ่อนของพวกเธอ แต่เป็นเวลาทำมาหากินเพื่อจะได้มีเงินไปประทังชีวิตหรือเลี้ยงดูคนในครอบครัวที่รออยู่เบื้องหลัง

นอกจากนี้สิ่งที่สุภาณีเน้นย้ำคือความไร้อำนาจของเด็กสาวเหล่านี้ผ่านประโยค ‘ถ้าหากว่ามีบุรุษเอยชวนด้วยราคาทีพอใจก็มักจะตามเขาหายลับไปด้วยกัน’ คำว่า ‘หายลับไป’ สื่อถึงความปลอดภัยและความเสี่ยงที่พวกเธอต้องเผชิญเมื่อก้าวออกจากพื้นที่สว่างเข้าสู่ที่มีดกับคนแปลกหน้า ซึ่งเป็นภาพสะท้อนที่ตรงกันข้ามกับตัวละครสุชา ที่แม้จะเป็นแม่ค้าเด็กเหมือนกัน แต่สุชายังคงมุ่งมั่นกับการศึกษา ด้วยความมุ่งมั่นนี้ทำให้สุชาได้รับโอกาสทางการศึกษาก่อนที่เธอจะต้องเข้าสู่วงจรการขายบริการเช่นเดียวกับเด็กสาวหน้าวัดปทุมเหล่านั้น การนำเสนอประเด็นเด็กสาวขายบริการของสุภาณี จึงเป็นการขบขันให้เห็นถึงความสำคัญของการได้รับโอกาสทางการศึกษาว่าจะเป็นหนทางหนึ่งทีอาจจะทำให้พวกเธอหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนได้ เพราะไม่เพียงแต่เธอจะเติบโต

ทางจิตสำนึกที่จะไม่เลือกประกอบอาชีพขายตัวเท่านั้น แต่จะยังรู้จักทางเลือกที่จะนำพาตัวเองเข้าไปสู่โอกาสในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นได้อีกด้วยเมื่อเติบโตขึ้นดังที่เธอได้แสดงออกถึงทางเลือกนี้เมื่อได้ไปอยู่ในความอุปการะของแม่เกด สุขาพยายามที่จะเรียนรู้โลกที่กว้างออกไป ทั้งสิ่งที่พบในประเทศไทย และในประเทศฝรั่งเศส การนำเสนอภาพนี้สะท้อนให้เห็นว่าอุม สุขวานี้ เห็นความจำเป็นที่จะต้องเสนอให้ชาวเขมรเรียนรู้ที่จะเป็น “พลเมืองโลก” ไปพร้อมๆ กับความเป็น “พลเมืองกัมพูชา” เนื่องจากเมื่อกัมพูชาเปิดประเทศ พลเมืองที่มีทักษะเช่นนี้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชาติให้รุ่งเรือง

ทั้งนี้ ในยุคเขมรแดงปกครองกัมพูชาต้องอยู่ในฐานะโดดเดี่ยวตัวคนเดียวไปโดยปริยาย แต่ภายหลังความบอบช้ำจากสงครามกลางเมือง กัมพูชาในช่วงทศวรรษ 1990 เราจะได้เห็นนักท่องเที่ยวเข้ามายังประเทศกัมพูชา ในตัวบทนวนิยายฉากที่แสดงให้เห็นว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาคือฉากที่เกิดพายุสุขาไปเที่ยวที่จังหวัดเสียมเรียบ และฉากที่สุขาสนทนากับเกษตรกรนั่งรถเพื่อกลับไปยังห้องพักที่ประเทศฝรั่งเศสและ ดังข้อความที่ว่า

ฉากนครวัด...สุขาจำได้เป็นอย่างดีว่าปราสาทนครวัด
 อันยิ่งใหญ่ตระการตา รูปสลักมากมายนับไม่ถ้วน สวยงาม มีชีวิตชีวา
 ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและในประเทศต่างต้องตื่นตา
 ในอารยธรรมที่อุดมสมบูรณ์เช่นนี้... (อุม สุขวานี้, 2000 : 48)

...แต่หนูเคยเห็นแต่คนฝรั่งเศสขบรด... เป็นผู้ใหญ่...
 เป็นนักท่องเที่ยวเดินเล่นอยู่หน้าวัง... ไม่เคยนึกเลยว่าฝรั่งเศส
 ก็มีคนกวาดถนนเหมือนกัน... (อุม สุขวานี้, 2000 : 114)

จากตัวอย่างข้างต้น สอดคล้องกับประวัติศาสตร์กัมพูชาเมื่อประเทศเริ่มเข้ารูปเข้ารอยเราจึงได้เห็นภาพนักท่องเที่ยวในกัมพูชา ทศวรรษ 1990 ประเทศกัมพูชาเข้ารูปเข้ารอย และเดินได้อย่างมั่นคงมากยิ่งขึ้น คูพิพาทต่างๆ ในกัมพูชาและประเทศผลประโยชน์ใกล้ชิดกัมพูชาลงนามในข้อตกลงสันติภาพ ณ กรุงปารีส สหประชาชาติได้ส่งกองกำลังทหารและพลเรือนเข้าไปช่วยกัมพูชา รื้อฟื้นสันติภาพ สร้างเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ รัฐบาลผสมเข้ามา

บริหารประเทศ สถานการณ์อพยพผู้ลี้ภัย ประเทศไทยปิดศูนย์อพยพที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และเริ่มส่งชาวกัมพูชาไปอยู่ตามค่ายภายใต้การบริหารของฝ่ายต่างๆ ในรัฐบาลผสมกัมพูชา (อีวา มิสลิวิด, 2534 : บทนำ)

เมื่อสถานการณ์และเหตุการณ์ทางการเมืองสงบลง การมาของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่หน้าพระราชวังจตุรमुख ในพนมเปญได้เปลี่ยนจากสมรภูมิของความขัดแย้งมาเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวต่างชาติ และชาวกัมพูชา อันแสดงให้เห็นถึงนโยบายการเปิดประเทศที่จะมีส่วนในการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ด้วย การปรากฏตัวของตัวละครนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสในนวนิยาย ในสายตาของสุชาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่ากัมพูชาได้ยุติสถานะการปิดประเทศและกลับมาเชื่อมต่อกับสังคมภายนอกอีกครั้ง

3.2 ปัญหาช่องว่างทางสังคมในบริบทการฟื้นฟูประเทศ

เมื่อพิจารณาจากนวนิยาย จะพบว่าปัญหาข้อนี้มีความสัมพันธ์กับปัญหาความยากจนที่ได้กล่าวถึงแล้ว ภาพการแสดงออกของตัวละครต่างๆ ในนวนิยายสื่อถึงภาพชาวกัมพูชาที่ยากจนในเมือง กล่าวคือหลังเขมรแดงถูกกวาดต้อนสู่ชนบท ผู้คนอพยพกลับมาอยู่เมืองพนมเปญจำนวนมาก การสร้างบ้านเรือนหลังประเทศผ่านสงคราม ทำได้อย่างดีที่สุดคือการใช้ไม้สร้างเป็นบ้านและมุงด้วยใบไม้ ลงบนพื้นที่สาธารณะและไม่มีระเบียบ เกิดชุมชนแออัด สุวานีเลือกใช้ชุมชนแออัดย่านโบลดิน ซึ่งเป็นชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในพนมเปญเป็นฉากหลังเพื่อสะท้อนภาพของความเปราะบางและความรุนแรงที่อยู่ภายใต้ความแออัด เราจะเห็นว่าที่อยู่อาศัยของสุชา แม่ น้ำลำ น้ำตัน ฯลฯ ไม่ใช่เพียงที่พักที่ไม่มั่นคงที่ห่างจากไม้ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ขาดความมั่นคงปลอดภัย เห็นได้จากเมื่อเกิดเพลิงไหม้ระดับเพลิงไม่สามารถเข้ามาในชุมชนได้เพราะถนนแคบ หรือสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่เต็มไปด้วยเสียงคำทอ การทะเลาะตบตีของเพื่อนบ้าน และเสียงปืนที่ดังขึ้นกลางดึก สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงที่เศรษฐกิจแย่ ความรุนแรงกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่คนใช้สื่อสารกัน

ประเด็นที่น่าสนใจและสะท้อนถึงการขาดแคลนเงินซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาของสังคมกัมพูชาช่วงนั้น อันเป็นผลพวงจากการยกเลิกระบบเงินตราในสมัยเขมรแดงคือเงินหายาก ตัวละครเด็กอย่างจายต้องพบกับชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดเป็นพ่อค้าขายของ เมื่อเงินขาดมือความสิ้นหวังของชีวิตจึงบังเกิดขึ้น ทางรอดที่เด็กคนหนึ่งคิดได้คือการแก๊งถูกรถชนเพื่อเรียกรับเงินจากเจ้าของรถ ในแง่หนึ่งการกระทำเช่นนี้คือการกระทำที่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย แต่อีกแง่หนึ่งมันคือการแสดงให้เห็นว่าคนเราเมื่อเข้าตาจน หמדล้นหนทางปากท้อง ย่อมสำคัญกว่าศักดิ์ศรี ชะตากรรมของตัวละครนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบรัฐสวัสดิการที่ล้มเหลวของรัฐบาล ที่ไม่สามารถทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีชีวิตที่ดีได้ ต้องดิ้นรนหาวิธีการเอาตัวรอดที่แลกมาด้วยความเสี่ยงของชีวิต ขณะที่คนจำนวนหนึ่งในเมืองกลับมีฐานะร่ำรวย

ปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเห็นได้ชัดจากตัวละครสุชา และอุดมจากการเผชิญหน้ากันที่หน้าประตูโรงเรียน เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมกัมพูชาช่วงนั้นได้ชัด ดังข้อความที่ว่า

...สุชาเดินไปถึงประตูโรงเรียนร่างกายของเธอก็เปียกไปด้วยเหงื่อ ในขณะเดียวกัน อุดมเพื่อนร่วมชั้นคนหนึ่งที่เป็นลูกคนรวย ก้าวลงจากรถยนต์ในชุดนักเรียนที่สะอาดสอ้าน ใบหน้าของเขาเต็มไปด้วยความสดใสเบิกบาน เขาส่งยิ้มอย่างเป็นมิตรมาให้สุชา ก่อนจะหันไปวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ อย่างสนุกสนาน... (อุม สุมานี, 2000 : 10-11)

เหงื่อกับชุดนักเรียนที่สะอาดสอ้านของอุดมเป็นความแตกต่างประการแรก ที่เห็นได้ชัดคือ สภาพร่างกายเมื่อมาถึงโรงเรียนของสุชาที่ ‘เปียกไปด้วยเหงื่อ’ ภาพนี้สะท้อนถึงความลำบากตรากตรำของเยาวชนซึ่งควรจะอยู่ในช่วงวัยของการได้รับการศึกษาที่เหมาะสมมากกว่า แต่สุมานีนำเสนอว่าสุชาคือผลทางสังคมอันเลวร้ายของสงคราม ทำให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้า ครอบครัวแตกกระสานซ่านเซ็น ขณะมีหน้าที่ต้องเรียนหนังสือในฐานะเยาวชนผู้มีภาระแบกรับอนาคตของกัมพูชา สุชายังต้องหารายได้ด้วยการขายของหน้าวังและการดูแลแม่ที่ป่วยอีกด้วย การเดินทางมาโรงเรียนด้วยเท้าท่ามกลางอากาศร้อนจึงสะท้อนถึงความพยายามดิ้นรนของชนชั้นล่าง

สุผานีนำเสนอภาพตรงข้ามซึ่งเป็นภาพชีวิตของชนส่วนน้อยในเมืองด้วยโครงข่ายของภาพแบบขัดแย้ง คือภาพเพื่อนร่วมโรงเรียนของสุขาที่มีฐานะร่ำรวยตอนหนึ่งให้ภาพ ‘อุดมก้าวลงจากรถยนต์ในชุดนักเรียนที่สะอาดสอ้าน’ รถยนต์และเสื้อผ้าที่สะอาดคือภาพของความสะอาดสบายในชีวิตที่เขาไม่ต้องออกแรงดิ้นรนเพื่อให้มีปัจจัยพื้นฐานในชีวิตเลย ในขณะที่ใบหน้าของอุดม ‘เต็มไปด้วยความสดใสเบิกบาน’ และสามารถ ‘วิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ อย่างสนุกสนาน’ ได้ทันทีที่มาถึงโรงเรียน เพราะวัยเด็กของเขาถูกปกป้องไว้ด้วยความพร้อมทางฐานะ แต่สำหรับสุขา ความสนุกสนานในวัยเด็กดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เธอเข้าถึงได้ยาก เพราะเธอต้องใช้กำลังร่างกายในการทำงานทำให้เธอต้องเก็บพลังงานเอาไว้ การวิ่งเล่นสำหรับเธอ ดูเหมือนเป็นการใช้พลังงานไปอย่างเปล่าประโยชน์ แม้อุดมและสุขาจะยืนอยู่บนพื้นที่โรงเรียนเดียวกัน แต่สุขากลับแบกโลกของความเป็นจริงที่โหดร้ายเอาไว้ ในขณะที่อุดมยังคงอยู่ในโลกแห่งความสนุกสนานของวัยเด็ก

3.3 ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นและการเกิดสำนึกเพื่อมาตุภูมิ

ปรากฏการณ์ที่ชาดผู้มีความรู้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของชาติที่ทำได้ช้า ในสมัยเขมรแดงคนมีความรู้ล้วนถูกฆ่าไปจำนวนมาก ยังมีบางส่วนที่อพยพหรือลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ ข้อเท็จจริงเรื่องการขอลี้ภัยและอพยพไปยังประเทศที่ใหม่ที่พึงพิงหนึ่งในนั้นคือฝรั่งเศส ในช่วงที่กลุ่มเขมรแดงเข้ายึดครองอำนาจในปี ค.ศ. 1975 มีการประมาณการว่าชาวกัมพูชาจำนวน 40,000 คน ได้รับอนุมัติสถานะผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการในประเทศฝรั่งเศส (Wijers, G.D.M., 2011 : 243) ชาวกัมพูชากลุ่มนี้มักมาจากชนชั้นสูง ในขณะที่คนยากจนกว่ามักจะอพยพไปเวียดนาม ออสเตรเลีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ฯลฯ (Joshua Project, n.d.)

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ชาวกัมพูชาที่อพยพไปฝรั่งเศสมักเป็นกลุ่มที่มีฐานะและต้นทุนทางสังคมสูง เมื่อคนกลุ่มนี้ย้ายถิ่นฐานออกไป กัมพูชาจึงตกอยู่ในสภาวะที่ขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้มาช่วยรื้อฟื้นประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงยุคฟื้นฟู ชาวกัมพูชาพลัดถิ่นจำนวนมากก็แสดงเจตนารมณ์ที่จะมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแผ่นดินเกิดในรูปแบบที่แตกต่างกัน บ้างเสียสละเงินทองบริจาค บ้างเป็นแม่พ่อบุญกัมภีร์เยาวชนกำพร้า หรือแม้แต่เดินทางกลับประเทศเพื่อเข้าร่วมเป็นเจ้าหน้าที่ทางราชการ

ปรากฏการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า แม้พวกเขาจะเป็นกลุ่มผู้อพยพ แต่เมื่อการอพยพได้เปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ตน พวกเขา ก็แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อชาติและอนาคตของชาติ โดยเฉพาะกลุ่มนักเขียนและปัญญาชนจำนวนหนึ่งที่ได้ก่อตั้งสมาคมนักเขียนเขมรพลัดถิ่นในประเทศฝรั่งเศส (AEKE) (เหง อุดม, 2018) ซึ่งการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมฯ และตีพิมพ์วรรณกรรมกัมพูชาในฝรั่งเศสจึงไม่ใช่แค่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติเท่านั้น หากแต่เป็นความพยายามในการรักษารากเหง้าของพวกเขาให้คงอยู่ ดังข้อความที่ว่า

...เพื่อทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติให้ดำรงคงอยู่ตลอดมา แม้ว่าเหล่าสมาชิกจะพำนักอยู่ห่างไกลจากมาตุภูมินับพันกิโลเมตร แต่ก็ยังร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเหนียวแน่น เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและอักษรศาสตร์อันเป็นรากและดวงวิญญาณหลักของชาติเขมร ให้เจริญรุ่งเรืองโชติช่วงอยู่ในหัวใจของลูกหลานเขมรทุกคน เพื่อให้พวกเขาไม่ลืมเลือนรากเหง้าของตนเองผ่านบทวรรณกรรม สอดคล้องกับปณิธานของสมาคมที่ยึดมั่นในคติพจน์ที่ว่า วัฒนธรรมมอดดับ ชาติมลาย วัฒนธรรมฉายแสง ชาติรุ่งเรือง... (อุม สุพานี, 2000 : J)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้คนกัมพูชาจะอยู่ต่างแดนห่างจากบ้านเกิดหลายพันกิโลเมตรก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการสานต่อและคงความเป็นกัมพูชา เราจึงได้เห็นคนกัมพูชาในฝรั่งเศสก่อตั้งสมาคมนักเขียนฯ เพื่อส่งเสริมอักษรศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจของชาติ ดังปณิธานของสมาคมฯ ว่า วัฒนธรรมมอดดับ ชาติมลาย วัฒนธรรมฉายแสง ชาติรุ่งเรือง คือหากวัฒนธรรมของชาติล่มสลายชาติก็ล่มสลาย หากวัฒนธรรมรุ่งเรืองชาติก็จะเจริญตามไปด้วย นี่ได้สะท้อนให้เห็นว่าการดำรงความเป็นคนกัมพูชาไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่พำนัก แต่ขึ้นอยู่กับหัวใจที่ยังระลึกถึงรากเหง้า โดยการส่งต่อความช่วยเหลือทางการเงินและการศึกษาให้เยาวชนของชาติและนี่ถือเป็นการชดเชยเรื่องได้อพยพด้วยเช่นกัน

เกด รัตฐา และกลุ่มเพื่อนปัญญาชนในฝรั่งเศส คือภาพสะท้อนของชาวกัมพูชาที่ได้อพยพกับความรู้สึกที่ว่าตนเองได้รับโอกาสในขณะที่คนส่วนใหญ่ในประเทศต้องเผชิญกับความตายและความยากจน การที่เกิดตัดสินใจเดินทางกลับกัมพูชาใน ค.ศ. 1996 จึงไม่ใช่เพียงการมาเยี่ยมญาติ แต่เป็นการหยิบนั่น

โอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กกำพร้าอย่างสุขา เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่จะกลายเป็นกำลังสำคัญทดแทนที่สูญเสียไปในยุคเขมรแดงปกครอง สุผานีได้สะท้อนผ่านความพยายามของกลุ่มคนที่ได้อพยพพวามีส่วนหรือฟื้นฟูชาติด้วยการพยายามฟื้นฟูสายสัมพันธ์คนกัมพูชาในมาตุภูมิและคนกัมพูชาในต่างแดน ว่าพวกเขามีเชื้อสายเดียวกันแม้จะอยู่คนละประเทศก็ตาม

สรุปและอภิปรายผล

ดั่งที่ คิม ซู นิ นักวิชาการด้านอักษรศาสตร์กัมพูชาได้กล่าวถึงตัวละครของนวนิยายเรื่องนี้ว่า “มีความเชื่อมั่นและเปี่ยมไปด้วยความหวังต่อความดี และอนาคตอันรุ่งโรจน์ของประเทศชาติ” เราจึงได้เห็นผลงานของสุผานีเรื่องนี้เป็นตัวอย่างของสำนึกในแง่ดีที่ชาวกัมพูชามีต่ออนาคตของประเทศชาติตัวเอง ท่วงทำนองการดำเนินเรื่องของนวนิยายจึงมีเอกลักษณ์ในการสะท้อน “ด้านดี” ของชาวกัมพูชารุ่นหลังๆ ที่ปรารถนาจะเห็นบ้านเกิดของตนเจริญขึ้น ตัวละครในเรื่องล้วนเป็นคนดีอย่างที่ตั้งคมกัมพูชาคาดหวัง

ในโลกของวรรณกรรมร่วมสมัยที่มักถูกสร้างขึ้นด้วยความขัดแย้งระหว่างตัวเอกและตัวร้ายสองขั้ว แต่ในนวนิยาย ใครเป็นแม่ของฉัน? กลับแสดงให้เห็นมุมมองที่ไร้ตัวร้าย เป็นการมองโลกในแง่ดี สิ่งที่น่าสนใจคือตลอดทั้งเรื่องแทบจะไม่พบตัวละครในเรื่องที่เป็นคนไม่ดีเลย หากแต่พบเพียงตัวละครที่เผชิญกับความจริงของชีวิต และการพยายามดำรงชีวิตให้ดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดของสังคมที่พังทลาย โดยไม่เบียดเบียน รัชยาเพื่อนมนุษย์ร่วมชาติ ดังปณิธานของสมาคมนักเขียนเขมรพลัดถิ่นในประเทศฝรั่งเศส (AEKE) ที่มีต่อมนุษย์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในครอบครัว การทำงาน สังคม ประเทศชาติ และในภูมิภาคที่อาศัยอยู่ว่า เคารพในคุณค่าแห่งชีวิตและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติหรือแบ่งแยกชนชั้นวรรณะ (อุม สุผานี, 2000 : F) แสดงให้เห็นว่าความดีสามารถเชื่อมโยงคนทุกคนชั้นไว้ด้วยกันได้

สุผานีได้ร้อยเรียงตัวละครอันมีที่มาต่างกันเข้าด้วยกัน โดยใช้ตัวละครหลักสุขาอธิบายถึงความดีของบุคคลรอบๆ ตัวเธอที่ให้ความช่วยเหลือสุขา เริ่มที่แม่พิน

และสุขุมแม่แท้ ๆ ของสุชา เป็นสายใยแรกที่พิสูจน์ความมีจิตใจดีของคนกำพูนชา คือความสัมพันธ์ของเพื่อนรักในค่ายอพยพ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากลำบากที่สุด แต่พิน กลับเลือกที่จะรับเลี้ยง สุชา ลูกสาวของสุขุมที่เสียชีวิตหลังคลอดเพียง 5 เดือน พินดูแลสุชามาด้วยความรัก แม้ว่าสถานการณ์ช่วงนั้นจะยากลำบากและเจ็บปวด แต่น้ำใจของพินคือความเสียสละที่ไม่มีข้อแม้ใด ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สุหานี้ ต้องการนำเสนอ ลักษณะการนำเสนอเช่นนี้จึงเป็นทั้งการวิพากษ์วิจารณ์สังคม และกล่อมเกล่าผู้คนชาวกำพูนชา พร้อม ๆ กับการสร้างความหวังถึงอนาคตที่ดีของประเทศชาติไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง

บรรณานุกรม

- เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก. (2543). **กำพูนชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงการเมืองและการต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ ภูทกุลถนิข. (2545). **อ่านไม่เอาเรื่อง**. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ตรีศิลป์ บุญจกร. (2521). **พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500 : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชฐ แสงทอง. (2561). **วรรณกรรมวิจารณ์ แนวคิดและปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ : คมบาง.
- พิเชฐ แสงทอง. (2555). Intertextuality จาก ตัวบท” สู่ “สัมพันธ์บท”, **วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 18(3), 261-270.
- มิสลิวิค, อีวา. (2534). **ลงทัณฑ์ผู้ยากไร้** [Punishing the poor] (วิภาวรรณ ก่อเกียรติขจร, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2547). **การพัฒนาชุมชนแออัดในกำพูนชา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิชุมชนไท.

อนุชา พิมพ์ศักดิ์. (2558). สัมพันธบทในกวีนิพนธ์ ‘หัวใจห้องที่ห้า’ : พันธกิจ
กวียุคหลังสมัยใหม่, **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคม คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์**. 1(1), 90-109. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2569,
จาก [https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husocjournal/article/
view/272245/181881](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husocjournal/article/view/272245/181881).

Joshua Project. (n.d.). **Khmer in France**. Retrieved March 15, 2026,
from https://joshua-project.net/people_groups/12662/FR.

UNHCR. (2011). **UNHCR Camps at Thai-Cambodian border
1980's-1990's**. Retrieved March 17, 2026, from [https://data.unhcr.
org/en/documents/details/81335](https://data.unhcr.org/en/documents/details/81335).

Wijers, G.D.M. (2011). The Reception of Cambodian Refugees, **Journal
of Refugee Studies**. 24(2), 239-255.

เบ๊ฉ ฤกษ์. (2018). **វិបោគកថាពិធីឈាបនកិច្ចសព្វអ្នកនិពន្ធ អ៊ុំ សុផានី**.
Retrieved March 13, 2026, from [https://pechsangwawann.wordpress.
com/2018/06/04](https://pechsangwawann.wordpress.com/2018/06/04).

អ៊ុំ សុផានី. (2000). **អ្នកណាជាម្តាយខ្ញុំ. ភ្នំពេញ : សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ
នៅបរទេស**.

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสิบสองนักษัตร
ในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย
A Comparative Study of the Cultural Meanings of the
Twelve Zodiac Animals in Chinese and Thai Idioms

พวงพกา สิทธิจันทร์^{1*} (Puangpaka Sitthichan)^{1*}

Jingxin Peng² (Jingxin Peng)²

พนิดา เชาว์พาณิชย์เจริญ³ (Phanida Chaophanitcharoen)³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสัตว์ใน สิบสองนัก্ষัตร์ที่ปรากฏในสำนวนจีนและสำนวนไทย โดยใช้แนวคิดอุปลักษณ์ในทัศนมาชี้วิเคราะห์ความหมายแฝง และจำแนกนัยความหมายทางอารมณ์ของสำนวน ข้อมูลได้จากรวบรวมและคัดเลือกสำนวนแบบเจาะจงจากหนังสือ พจนานุกรม และเว็บไซต์ที่เชื่อถือได้ รวมทั้งสิ้น 231 สำนวน ผลการศึกษาพบว่า สัตว์มีความหมายทางวัฒนธรรมทั้งเหมือนและแตกต่างกัน จำนวน 10 ชนิด และแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 2 ชนิด โดยสำนวนจีนมีความหมายทางวัฒนธรรม

¹ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล:puangpaka@tsu.ac.th

² อาจารย์, สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: jingxin.p@tsu.ac.th

³ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: phanida@tsu.ac.th

¹ Lecturer, Dr., Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: puangpaka@tsu.ac.th

² Lecturer in Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: jingxin.p@tsu.ac.th

³ Lecturer, Dr., Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: phanida@tsu.ac.th

*Corresponding author : E-mail address : puangpaka@tsu.ac.th

หลากหลายกว่าสำนวนไทย เมื่อจำแนกตามนัยความหมายทางอารมณ์สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ตั้งแต่กลุ่มที่มีความหมายครอบคลุมทั้งเชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ ได้แก่ ไก่ หนู ม้า และวัว ไปจนถึงกลุ่มที่มีความหมายเชิงลบเหมือนกัน ได้แก่ งู และหมู นอกจากนี้ยังพบว่าแนวโน้มนัยความหมายเชิงลบมากที่สุดรองลงมาคือ เชิงบวกและเชิงเป็นกลาง โดยในภาษาจีนคิดเป็นร้อยละ 50.36, 41.73 และ 7.91 และภาษาไทยคิดเป็นร้อยละ 79.35, 13.04 และ 7.61 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าสำนวนไทยมีสัดส่วนความหมายเชิงลบสูงกว่าสำนวนจีน ขณะที่สำนวนจีนมีนัยความหมายเชิงบวกมากกว่าสำนวนไทย ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และระบบความคิดของแต่ละสังคม โดยสำนวนจีนมักใช้สัตว์และคำพ้องเสียงเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายเชิงมงคล ขณะที่สำนวนไทยมักใช้เพื่อสื่อความหมายเชิงดูหมิ่นหรือพฤติกรรมไม่ดีของมนุษย์ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าภาษากับวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สามารถช่วยส่งเสริมการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : สำนวน, สิบสองนักษัตร, นัยความหมายทางอารมณ์, ความหมายเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This study aims to comparatively investigate the cultural meanings of the twelve zodiac animals as reflected in Chinese and Thai idioms. The analysis is conducted through the framework of Conceptual Metaphor Theory to examine their implicit meanings and to classify their emotional connotations. The data were collected through purposive sampling from books, dictionaries, and reliable online sources, yielding a total of 231 idioms. The findings reveal that ten animals share both similar and different cultural meanings, while two animals exhibit completely different meanings across the two languages. Chinese idioms demonstrate a greater diversity of cultural meanings than Thai idioms. When classified by emotional connotation, the idioms can be divided

into five categories, ranging from those encompassing positive, neutral, and negative meanings, such as the rooster, rat, horse, and ox, to those sharing exclusively negative, such as the snake and pig. Furthermore, the results indicate that negative connotations are the most prevalent, followed by positive and neutral meanings. In Chinese, the proportions are 50.36%, 41.37%, and 7.91%, respectively, while in Thai they are 79.35%, 13.04%, and 7.61%. These findings suggest that Thai idioms contain a higher proportion of negative meanings compared to Chinese idioms, whereas Chinese idioms tend to convey more positive meanings than Thai ones. Such differences reflect the distinct cultural backgrounds, beliefs, values, and cognitive systems of each society. Chinese idioms often employ animals and homophonic expressions as symbols to convey auspicious meanings, whereas Thai idioms are more frequently used to express negative traits or undesirable human behaviors. This study highlights the close relationship between language and culture and demonstrates how understanding this relationship can enhance effective communication.

Keywords : idioms, twelve zodiac animals, emotional connotation, cultural meaning

บทนำ

ปีนักษัตร (生肖) เป็นคติความเชื่อที่แพร่หลายในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทย สัตว์นักษัตรมีได้มีบทบาทเพียงในฐานะสัญลักษณ์กำหนดปีเกิดหรือช่วงเวลาเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในด้านภาษาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสำนวนภาษาที่ใช้สัตว์นักษัตรเป็นสัญลักษณ์ (symbolism) เพื่อถ่ายทอดแนวคิด คุณค่า และทัศนคติของผู้คนในสังคม ถ้อยคำสำนวนเหล่านี้ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษจีนซึ่งสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน เนื้อหาของสำนวนมักสะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจ ความเชื่อ โชคชะตา วิถีชีวิต การทำสงคราม นิสัย และค่านิยมของสังคมจีน โดยทั่วไปแล้วชาวจีนมักนิยมพูดเชิงอุปมาอุปไมย

เพื่อสื่อสารให้เห็นภาพชัดเจนและให้ข้อคิดทางศีลธรรม ส่วนวันที่ใช้สัตว์จึงมีบทบาททั้งในด้านความงามทางภาษาและการถ่ายทอดแนวคิดทางวัฒนธรรม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Sapir (1949) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์อันแยกไม่ออกระหว่างภาษา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภาษาคือเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนโลกทัศน์และจิตวิญญาณของชนชาติหนึ่ง ๆ ขณะเดียวกัน นักมานุษยวิทยา Tylor (1871 : 1) ได้ให้นิยามวัฒนธรรมว่าเป็นผลรวมอันซับซ้อนของความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม และความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้รับในฐานะสมาชิกของสังคม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางความคิดและวิถีชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับ ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ (2534 : 10 – 12) ได้อธิบายถึงที่มาของสำนวนไทยว่า เกิดจากธรรมชาติ การกระทำ ความประพจน์ การกินอยู่ของผู้คน แบบแผนประเพณี ศาสนา นิยาย ตำนาน หรือประวัติศาสตร์ การศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่ปรากฏในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาและการแปลระหว่างสองภาษาให้มีความลึกซึ้งและถูกต้องตามบริบททางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่ปรากฏในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนสัตว์ในภาษาจีนและภาษาไทย รวมถึงการศึกษาความหมายเชิงวัฒนธรรมของภาษา
2. รวบรวมและการคัดเลือกสำนวนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่ปรากฏในภาษาจีนและภาษาไทย จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ หนังสือพจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ (เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2559)

หนังสือพจนานุกรมสุภาษิตจีน《成语大词典》(Chengyudacidian Editorial Committee, 2020) จำนวน ภาษิต และคำพังเพยของไทยที่นำสัตว์มาเปรียบไทย (รัชนี ขอโสติกุล, 2549) ภาษิต คำพังเพย จำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2561) และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ตลอดจนพจนานุกรมจีนออนไลน์ 汉语大辞典 จากเว็บไซต์ <http://www.hydc.com> (Hanyudacidian Editorial Committee, 2024)

3. แปลความหมายของสำนวนจีนเป็นภาษาไทย โดยอ้างอิงพจนานุกรม จีน-ไทย ฉบับใหม่ จากนั้น วิเคราะห์ความหมายแฝงของสำนวนตามกรอบทฤษฎี อุปลักษณ์โนทัศน์ และจำแนกนัยความหมายทางอารมณ์ของสำนวนออกเป็น สามประเภท ได้แก่ เริงบวก เริงลบ และเป็นกลาง พร้อมจัดทำเป็นรูปแบบตาราง

4. นำเสนอผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และเสนอข้อเสนอนะ

การทบทวนวรรณกรรม

จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวข้องสัตว์ระหว่าง ภาษาไทยและภาษาจีนมีหลากหลาย พบว่า ส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ สัตว์เป็นรายชนิด (Single-animal focus) เช่น เรณูกา สัตติธะวงศ์ (2559) ได้ศึกษา เรื่อง การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ “สุนัข” กับ “คน” ในภาษาไทยและภาษาจีน เกี่ยวกับ ความหมายของถ้อยคำเปรียบเทียบที่ใช้เชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมและการกระทำ ของสุนัขกับพฤติกรรมของมนุษย์ รวมถึงถ้อยคำที่เปรียบเทียบรูปลักษณะของสุนัข กับการกระทำของคน สุภชญา สวัสดิ์โยธิน (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “สำนวนไทย และสำนวนภาษาจีนที่มีคำว่า “งู” เพื่อศึกษาประเภทและภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ที่ได้จากสำนวน และพิชชาภา พลาณุมาศ, อมรรัตน์ คำด้วง และจตุวิทย์ แก้วสุวรรณ (2564) ได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบความหมายของสำนวน โดยมุ่งเน้นสำนวนภาษาจีน ที่มีคำว่า “虎” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “เสือ” ผลวิจัยพบว่าชาวจีนและชาวไทย มีมโนทัศน์ต่อเสือในฐานะสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ความกล้าหาญ และความดุร้าย ที่สอดคล้องกันทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวกับสัตว์ระหว่างภาษาไทยและภาษาจีนจำนวนสัตว์มากกว่า 1 ชนิด ได้แก่ กรกช ชุ่นลัน (2561) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบสุภาษิตจีนกับสุภาษิตไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ในสิบสองนักษัตรและการเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า สุภาษิตจีนและไทยมีความเหมือนและแตกต่างกัน คือ มีการใช้สัตว์ในสิบสองนักษัตรมาใช้อุปมาเปรียบเทียบและมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ปิยภรณ์ แดงตันกี (2566) ได้ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ภูมิหลังทางวัฒนธรรมและสังคมวัฒนธรรมของสำนวนสัตว์ในภาษาจีนและภาษาไทยในแง่มุมต่าง ๆ จากสำนวนสัตว์ของจีนและไทยที่มีคำว่า เสือ สุนัข ไก่ และวัว

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่ครอบคลุมการเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมสิบสองนักษัตรสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยและบอกถึงความหมายเชิงบวก เป็นกลางและเชิงลบของแต่ละสัตว์ บทความนี้จึงมุ่งเน้นการเปรียบเทียบความหมายแฝงทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านสำนวน (Idioms) โดยเฉพาะในภาษาจีนนั้นไม่ได้มีสำนวนเกี่ยวกับสัตว์ทุกคำที่มีความเชิงบวกหรือลบ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “สัตว์” สิ่งแรกที่คิดขึ้นมาในจินตนาการของทั้งชาวจีนและชาวไทยก็คือ “สิบสองนักษัตร” ซึ่งประกอบด้วยสัตว์ 11 ชนิดที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ ได้แก่ หนู วัว เสือ กระต่าย งู ม้า แพะ ลิง ไก่ สุนัข และหมู และสัตว์ในตำนาน 1 ชนิด คือ มังกร สัตว์ทั้งสิบสองนี้ถูกนำมาใช้ในการนับปีตาม ปฏิทินจีนและมะโรง หมายถึง งูใหญ่ (พญานาค) ใช้นับปีตามปฏิทินไทย

ในการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวกับสัตว์ในนักษัตรระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย ได้นำแนวคิดสำคัญมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา มโนทัศน์ และนัยความหมายทางอารมณ์ ดังนี้ (1) ทฤษฎีอุปลักษณ์มโนทัศน์ (CMT) ตามแนวคิดของ Lakoff & Johnson (2003) เสนอว่าอุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงโวหารในเชิงวรรณศิลป์ หากแต่เป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญาที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรม ในบริบทของสำนวนนักษัตร “สัตว์” ถูกใช้เป็นพื้นที่ต้นทาง เพื่อส่งผ่านความหมายไปยัง “มนุษย์หรือพฤติกรรมมนุษย์” ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมาย (2) นัยความหมายทางอารมณ์ (Emotional Connotation) ใช้กรอบแนวคิดของ Huang Borong & Liao Xudong

(2024 : 213-214) จำแนกนัยความหมายทางอารมณ์ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) ความหมายเชิงบวก (2) ความหมายเชิงลบ และ (3) ความหมายเป็นกลาง

บทความนี้จึงรวบรวมสำนวนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในสิบสองนักษัตร จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และจำแนกความหมายทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่นัยความหมายทางอารมณ์และสรุปผลในรูปแบบตาราง เพื่อให้เห็นโน้ตศัพท์และทัศนคติของชาวจีนและชาวไทยที่สะท้อนผ่านการใช้สำนวนดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ตามที่สุจิตพร จันทวีระ, รุ่งรดา ทองอนันต์ และนิธิตยา สุนทรธรรมนิติ (2566 : 71) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนชาวไทยจำนวนมากยังใช้สำนวนเกี่ยวกับสัตว์ในภาษาจีนได้ไม่ถูกต้อง และไม่เข้าใจความหมายเชิงนัยอย่างแท้จริง ดังนั้น การศึกษานี้จึงสามารถช่วยลดข้อผิดพลาดในการใช้สำนวนของผู้เรียน และส่งเสริมความเข้าใจการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น ข้อผิดพลาดของผู้เรียนและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า สำนวนจีนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในสิบสองนักษัตร จำนวน 139 สำนวน และสำนวนไทยมีจำนวน 92 สำนวน รวมทั้งสิ้น 231 สำนวน จากผลการศึกษาพบว่า สำนวนเหล่านี้จึงมีนัยความหมายทางอารมณ์ทั้งเชิงบวก เชิงลบ และเป็นกลาง และมีความหมายทางวัฒนธรรม เหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นสองประเภทต่อไปนี้

1. ความหมายทางวัฒนธรรมของสำนวนสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่มีความเหมือนและความแตกต่างกัน

สำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่มีความหมายเหมือนกัน และมีแตกต่างกันในภาษาจีนและภาษาไทย เช่น

1.1 สุนัข (狗)

สุนัขเป็นหนึ่งในสัตว์ชนิดแรก ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ และมักถูกมองว่าเป็นสัตว์ที่มีใกล้ชิดและความผูกพันกับมนุษย์มาก มีความจงรักภักดีต่อเจ้าของเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ ในเชิงมนทัศน์ สุนัขจึงมักถูกใช้เป็นสัญลักษณ์

แทนความซื่อสัตย์ ความรักดี อย่างไรก็ตาม สำนวนจีนเกี่ยวข้องกับสุนัข มีทั้งความหมายเชิงบวกและความหมายเชิงลบ มโนทัศน์และมุมมองแต่ในอีกด้านหนึ่ง สุนัขก็อาจถูกใช้เพื่อสื่อถึงสถานะที่ต่ำต้อย การประจบสอพลอ หรือการพึ่งพาผู้อื่น แต่ในสำนวนไทยมีเพียงความหมายเชิงลบเป็นหลัก โดยมักใช้เพื่อสื่อถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือการดูหมิ่นเหยียดหยาม

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับสุนัข

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 3 สำนวน	1) ความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อเจ้าของ ได้แก่ สุนัขไม่รังเกียจบ้านที่ยากจน (狗不嫌贫) สุนัขเห่าคนที่ไม่ใช่เจ้าของ (狗吠非主) 2) การปกป้อง ได้แก่ สุนัขเฝ้าบ้าน (看门狗)
	เชิงลบ 12 สำนวน	1) การดูหมิ่นเหยียดหยาม ได้แก่ สายตาสุนัขมองคนต่ำ (狗眼看人低) แม้แต่หมูหมายังสู้ไม่ได้ (猪狗不如) 2) คนมีนิสัยไม่ดีหรือคนเลว ได้แก่ สุนัขยังคงกินอุจจาระ หมายถึงคนที่เลิกพฤติกรรมไม่ดีไม่ได้ (狗改不了吃屎) สุนัขบ้า (疯狗) ปากสุนัขไม่สามารถคายงาข้างออกมาได้ (狗嘴里吐不出象牙来) สุนัขจนตรอกกระโดดข้ามกำแพง (狗急跳墙) สุนัขไล่แม่ไก่ (狗追母鸡) ตัวเป็นคนนิสัยหมา (人模狗样) 3) คนที่อาศัยบารมีผู้อื่น ได้แก่ สุนัขอาศัยอำนาจของคน (狗仗人势) หมาที่เดินตาม (走狗) 4) คนประจบสอพลอ ได้แก่ สุนัขพันธุ์ปัก (哈巴狗) 7) ไร้ประโยชน์ ได้แก่ ตดหมา (狗屁)
ภาษาไทย	เชิงลบ 17 สำนวน	1) การโอ้อวด ได้แก่ หมาขี้ไม่มีไครยกหาง 2) การดูหมิ่นเหยียดหยาม ได้แก่ หมาเห็นข้าวเปลือก หมาหางด้วน เล่นกับหมา หมาเลียปาก 3) น่ารังเกียจ ได้แก่ หมาขี้เรื้อน หมาหัวเน่า 4) ความตะกละ ได้แก่ กินเผื่อหมา 5) ความตระหนี่ ได้แก่ หมาหวงก้าง หมาในรางหญ้า ขี้ไม่ให้หมากิน 6) คนที่มีนิสัยไม่ดีหรือคนเลว ได้แก่ หมาบ้าพาลกระแซง หมาลอบกัด หมาหมู่ หมากัดอย่ากัดตอบ หมาหยอกไก่ 7) ไร้ประโยชน์ ได้แก่ หมาเห่าใบตองแห้ง 8) คนที่เดือดร้อนกระวนกระวายใจ ได้แก่ หมาถูกน้ำร้อนลวก

1.2 ลิง (猴)

ลิงในสายตาของชาวจีนและชาวไทย เป็นสัตว์ที่ฉลาด ว่องไว และซุกซน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์อย่างมาก มโนทัศน์เกี่ยวกับลิง ในทั้งสองวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการใช้สัตว์ชนิดนี้เป็นอุปมา เพื่อสื่อถึงพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือ จำนวนที่มีคำว่า “ลิง” มักสื่อความหมาย ในเชิงลบเป็นหลัก เช่น การเปรียบเทียบถึงความซุกซนหรือความวุ่นวาย

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับลิง

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 2 สำนวน	1) สิริมงคลด้านความก้าวหน้าในอาชีพ เนื่องจากคำว่า “猴” (hóu) ลิงพ้องเสียงกับคำว่า “侯” (hóu) หมายถึง ตำแหน่งขุนนางในจีนสมัยโบราณ ได้แก่ ได้รับแต่งตั้งเป็นแม่ทัพ และได้รับตำแหน่งขุนนางชั้นสูง (拜将封侯) ลิงจึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เชิงมงคล เพื่อสื่อความหมายโดยนัยถึงแทน การได้รับตำแหน่งหรือการเลื่อนชั้น 2) ความฉลาด ได้แก่ ลิงที่ฉลาด (猴儿精)
	เชิงลบ 4 สำนวน	1) การลืมหำพืด ได้แก่ ลิงสวมหมวก (沐猴而冠) 2) ความซุกซน ได้แก่ เล่นผีหลอกลิง (弄鬼掉猴) 3) คนหน้าตาไม่น่าไว้วางใจ ได้แก่ ปากแหลมแก้มตอบเหมือนลิง (尖嘴猴腮) 4) พฤติกรรมที่อยู่มัวนิ่ง ได้แก่ หัวลิงสมองลิง (猴头猴脑)
ภาษาไทย	เชิงบวก 1 สำนวน	อาการดีใจมาก ได้แก่ ลิงโลด ดีใจจนกระโดดโลดเต้นเหมือนลิงที่คึกคะนองกระโดดโลดเต้น
	เป็นกลาง 1 สำนวน	ผู้ถูกเตือน ได้แก่ เชือดไก่ให้ลิงดู
	เชิงลบ 5 สำนวน	1) ความซุกซน ได้แก่ ทำลิงทำค่าง ฤๅษีเลี้ยงลิง ลิงหลอกเจ้า 2) ความผิดพลาด ได้แก่ ลิงตกต้นไม้ 3) ผู้ที่ไม่รู้คุณค่าสิ่งของ ได้แก่ ลิงได้แก้ว

1.3 ไก่ (鸡)

ไก่มีภาพลักษณ์และความหมายเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างสำนวนจีนและสำนวนไทย ในสำนวนจีนไก่มักเชื่อมโยงกับมโนทัศน์กับความเป็นสิริมงคล ความขยัน และการเริ่มต้นวันใหม่ ขณะที่ในภาษาไทย ไก่มักถูกใช้เป็นอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความโง่ ความอ่อนแอ หรือพฤติกรรมที่ไม่น่าชื่นชม ดังนั้นสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับไก่จึงมีความหมายไปในทางเชิงลบเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 3 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยเกี่ยวข้องกับไก่

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 4 สำนวน	1. ความเป็นสิริมงคลโชคดี เนื่องจากคำว่า “鸡” (jī) พ้องเสียงกับคำว่า “吉” (jí) แปลว่า เป็นมงคล โชคดี ได้แก่ โชคดีและประสบความสำเร็จ (大吉大利) ด้วยเหตุนี้ “ไก่” จึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เชิงมงคล 2) ความขยัน ได้แก่ ไก่ทองขันยามเช้า (金鸡报晓) ได้ยินไก่ขันแล้วลุกขึ้นเต้นรำ (闻鸡起舞) ตื่นยามไก่ขัน (鸡鸣而起)
	เป็นกลาง 2 สำนวน	1) ผิวคนแก่ ได้แก่ ผมขาวราวขนนกกระเรียนผิวเหี่ยวเหมือนหนังไก่ (鹤发鸡皮) เปรียบผิวหนังที่เหี่ยวยุบของคนสูงอายุ 2) เรื่องเล็กน้อย ได้แก่ ขนไก่และเปลือกกระเทียม (鸡毛蒜皮)
	เชิงลบ 5 สำนวน	1) การใช้เล่ห์เหลี่ยมเล็กน้อย ได้แก่ เสียงไก่ขันสุนัขขโมย (鸡鸣狗盗) เปรียบเทียบกับพฤติกรรมไม่น่าเชื่อถือ 2) ใจแคบ ได้แก่ ใส่ไก่กระเพาะสุนัข คนที่จิตใจคับแคบหรือไม่รู้จักให้อภัย (鸡肠狗肚) 3) โสเภณี ได้แก่ ไก่ป่า(野鸡) 4) ความวุ่นวาย ได้แก่ ไก่บินหมากระโดด (鸡飞狗跳) 5) อารมณ์งตมตะลึง ได้แก่ ยืนนิ่งหรืออึ้งจนเหมือนไก่ไม้ (呆若木鸡)

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาไทย	เชิงบวก 5 สำนวน	1) อาหารอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ หมูเห็ดเปิดไก่ 2) สวยงาม ได้แก่ ไก่งามเพราะขน 3) ความขยัน ได้แก่ ตื่นก่อนไก่ 4) ผู้มีความชำนาญ ได้แก่ เปิดขันประชันไก่ 5) ความดีใจ ได้แก่ ดีปีก
	เป็นกลาง 2 สำนวน	1) เวลาเข้ามาหรือมาก่อนเวลา ได้แก่ ไก่ให้ มาก่อนไก่
	เชิงลบ 8 สำนวน	1) ไร้เดียงสา ได้แก่ ไก่อ่อน 2) แสดงความโง่ ได้แก่ ปล่อยไก่ 3) ผู้อ่อนแอ ได้แก่ ลูกไก่ในกำมือ 4) อาการงตกตะลึง ได้แก่ งงเป็นไก่ตาแตก 5) ผู้ขายเจ้าชู้ ได้แก่ เจ้าชู้ไก่แจ้ 6) โสเภณี ได้แก่ ไก่หลง 7) คนไร้ความสามารถ ได้แก่ ไก่รองบ่อน 8) หญิงมีอายุเจ้าเล่ห์ ได้แก่ ไก่แก่แม่ปลาช่อน

1.4 เสือ (虎)

เสือจะเป็นสัตว์ที่มีภาพลักษณ์ของความแข็งแกร่งและอำนาจ ในทั้งสองวัฒนธรรม การใช้เสือในสำนวนจีนและไทยสะท้อนมุมมองและความคิดที่ใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือในภาษาจีนและภาษาไทยมักเน้นภาพลักษณ์ของความกล้าหาญและน่าเกรงขาม คนเก่งฉลาดความดุร้ายและเหี้ยมโหด อันตราย คนชั่ว และผู้หญิงดุร้าย แต่สำนวนจีนจะมีความหมายเชิงบวกและลบพอ ๆ กัน แต่สำนวนไทยมักมีความหมายไปทางแนวเชิงลบมากกว่าเชิงบวก

ตารางที่ 4 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับเสือ

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 12 สำนวน	1) มีพลัง มีชีวิตชีวา ได้แก่ มังกรทะยาน เสือกระโดด (龙腾虎跃) หัวเสือสมองเสือ เปรียบเด็กที่รูปร่างแข็งแรงและมีชีวิตชีวา (虎头虎脑) องอาจดั่งเสือ (彪悍如虎) ออกแรงเท่ากับวัวเก้าตัว เสือสองตัว (九牛二虎之力) 2) ความกล้าหาญ และน่าเกรงขาม ได้แก่ ท่าทางองอาจดั่งเสือ (虎虎气势) เสือและเสือดาว (虎豹) กองทัพเสือ (虎旅) เหมือนมังกรคล้ายเสือ (如龙似虎) มังกรต่อสู้กับเสือเป็นผู้แข็งแกร่งทั้งสองฝ่าย (龙争虎斗) 3) คนทรงพลังและมีอำนาจ ได้แก่ เสือคำรามลมก็พัดขึ้น (虎啸风生) เสือก้าวมังกรเดิน ก้าวเดินอย่างองอาจและทรงพลัง (虎步龙行) 4) คนเก่งฉลาด ได้แก่ เหมือนเสือที่มีปีกเพิ่ม เปรียบคนที่เก่งฉลาดอยู่ยิ่งเก่งขึ้น (如虎添翼)
	เชิงลบ 14 สำนวน	1) ความดุร้ายและเหี้ยมโหด ได้แก่ เสือจ้อง เหยี่ยวเพ่งมอง สายตาที่คมและดุคิน (虎视鹰眸) เสือหิวกระโจนไล่อย่างรวดเร็วและรุนแรง (饿虎扑食) เหมือนหมาป่าและเสือ (如狼如虎) เสือหิวและเหยี่ยวหิวโหย (饿虎饥鹰) 2) คนชั่ว ได้แก่ ช่วยเสือกินเหยื่อ สมคบคิดกับคนชั่ว (帮虎吃食) เสือเข้าฝูงแกะ เปรียบคนร้ายอยู่ท่ามกลางคนอ่อนแอ (虎入羊群) เป็นผีรับใช้ให้เสือ (为虎作伥) หน้าประตูไล่เสือ หลังประตูหมาป่าเข้ามา (前门拒虎，后门进狼) 3) อันตราย ได้แก่ ถ้ำเสือ (虎穴) ปล่อยเสือกลับเข้าป่า (纵虎归山) ถอนฟันจากปากเสือ (虎口拔牙) ทางเดินของเสือหิว แสดงถึงสถานการณ์ที่มีอันตรายร้ายแรง (饿虎之蹊) 4) ความโลภ ได้แก่ จ้องอย่างเสือ (虎视眈眈) 5) ผู้หญิงดุร้าย ได้แก่ แม่เสือ (母老虎)
ภาษาไทย	เชิงบวก 3 สำนวน	1) ความกล้าหาญและน่าเกรงขาม ได้แก่ ขาดิเสือต้องไว้ลาย 2) คนเก่งฉลาด ได้แก่ เสือซ่อนเล็บ เสือรู้
	เชิงลบ 9 สำนวน	1) ความดุร้ายและเหี้ยมโหด ได้แก่ หน้าเนื่อใจเสือ เขียนเสือให้วัวกลัว ปล่อยเสือเข้าป่า 2) อันตราย ได้แก่ หนีเสือปะจระเข้ แหย่หนวดเสือ เลี้ยงลูกเสือลูกจระเข้ 3) คนชั่ว ได้แก่ เสือสิงห์กระต๊อ 4) หญิงดูหรือหญิงที่อารมณ์ร้าย ได้แก่ แม่เสือ 5) ผู้ชายเจ้าชู้ ได้แก่ เสือผู้หญิง

1.5 หนู (鼠)

หนูในสำนวนจีนและสำนวนไทยสะท้อนมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในภาษาจีน หนูมักถูกใช้เป็นอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความฉลาด ความเจ้าเล่ห์ รวมถึงพฤติกรรมที่สังคมมองในเชิงลบ เช่น ความขี้ฉลาดหรือการลักขโมย ขณะที่ในภาษาไทย หนูมักถูกใช้เพื่อสื่อถึงความเล็กน้อย ความน่ารัก หรือกระวนกระวายใจ

ตารางที่ 5 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับหนู

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 3 สำนวน	1) ฉลาดหลักแหลม ได้แก่ หนูกัดแมว ความฉลาดในการเอาตัวรอด (穷鼠啮狸) ฉลาดหลักแหลมกว่าหนู (比老鼠还精) 2) มีมารยาท ได้แก่ ดูหนูยังมีหนัง (相鼠有皮) สำนวนจากคัมภีร์ชือจิง หมายถึง ขนาดหนูยังมีหนังหุ้มกาย คนเราจะไม่มีมารยาทได้อย่างไร
	เป็นกลาง 1 สำนวน	1) เรื่องร้ายกลายเป็นดี ได้แก่ หนูตกลงไปในถังข้าวสาร (老鼠掉进米缸里) หมายถึง โชคร้ายแต่กลับเจอโชคดีโดยไม่คาดฝัน
	เชิงลบ 7 สำนวน	1) ความขี้ฉลาด ได้แก่ ใจเสาะเหมือนหนู (胆小如鼠) 2) ลักขโมย ได้แก่ หนูขโมย (鼠窃) หรือหนูขโมยหมาลักทรัพย์ (鼠窃狗盗) 3) วิสัยทัศน์สั้น ได้แก่ สายตาหนูมองได้แค่นี้ (鼠目寸光) หมายถึง มองการณ์ใกล้ไม่ไกล 4) เป็นที่รังเกียจของสังคม ได้แก่ หนูวิ่งข้ามถนน (过街老鼠) 5) ความต่ำต้อยไร้ความสำคัญ ได้แก่ พวกหนูและนกกระจอก (鼠雀之辈) 6) ใจแคบ ได้แก่ ท้องหนูใส่ไก่ (鼠肚鸡肠)
ภาษาไทย	เชิงบวก 1 สำนวน	สิ่งของเล็ก ๆ โดยแฝงความหมายน่ารัก ได้แก่ เล็กพริกขี้หนู
	เป็นกลาง 1 สำนวน	เรื่องร้ายกลายเป็นดี ได้แก่ หนูตกลงข้าวสาร ใช้กับผู้ชายยากจนที่ได้แต่งงานกับผู้หญิงร่ำรวย เหมือนโชคร้ายแต่กลับได้ดี เหมือนหนูที่ตกลงไปในถังข้าวสาร
	เชิงลบ 1 สำนวน	ความกระวนกระวายใจ หมดหนทาง ได้แก่ หนูติดจั่น

1.6 ม้า (马)

ในยุคจีนโบราณ ม้าเป็นพาหนะสำคัญด้านการคมนาคม และเป็นกำลังรบสำคัญในสงคราม มีบทบาทสำคัญต่อการเกษตรและการดำเนินชีวิตของชาวจีน ด้วยเหตุนี้ สำนวนภาษาจีนจึงมีความหลากหลายอย่างยิ่ง ครอบคลุมความหมายทั้งในเชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ ส่วนใหญ่มีความหมายในเชิงบวก และมักเชื่อมโยงกับความสามารถ ความขยัน และความรวดเร็ว ขณะที่ในสำนวนไทยที่มีเกี่ยวกับม้าค่อนข้างน้อย มักใช้สื่อถึงพฤติกรรมของคนในทางไม่ดี

ตารางที่ 6 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับม้า

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 7 สำนวน	1) คู่แข่งที่คาดเดาฝีมือยากหรือผู้ชนะที่เหนือความคาดหมาย ได้แก่ ม้ามืด (黑马) 2) รูปร่างสูงใหญ่กำยำ ได้แก่ คนสูงใหญ่ ม้าโต (人高马大) 3) มีประสบการณ์โชกโชน ได้แก่ ม้าแก่ รู้หนทาง (识途老马) 4) คนที่มีความสามารถ เก่งกาจ ได้แก่ ม้าดีแผ่นโลด (好马快跳) ม้าพันลี้ (千里马) ม้าอาชาไนย (骏马) ม้าพันธุ์ดี (良马)
	เป็นกลาง 5 สำนวน	1) สภาพการทำงานยุ่ง ได้แก่ ม้าไม่หยุดเคลื่อนไหวนว (马不停蹄) 2) การจราจรหรือผู้คนพลุกพล่านมาก ได้แก่ รถราวิ่งเหมือนสายน้ำ ม้าเคลื่อนไหวนวเหมือนมังกร (车水马龙) 3) ความรวดเร็ว ได้แก่ ม้าขาววิ่งผ่านช่องแคบ ใช้เปรียบเทียบเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว (白驹过隙) ม้าวิ่งผ่านช่องหน้าต่าง (窗间过马) วาจาสุภาพบุรุษดั่งม้าเร็วหวดแล (君子一言，快马一鞭)
	เชิงลบ 5 สำนวน	1) คนเลว ได้แก่ ม้าที่ทำลายฝูง ตัวปัญหา (害群之马) 2) คนที่มีความสามารถต่ำ แต่ยังทะเยอทะยาน ได้แก่ ม้าที่อ่อนแอ ยังคงติดอยู่ในคอก (弩马恋栈) 3) การไม่รับฟังคำแนะนำ ได้แก่ ลมบูรพาพัดผ่านหูม้า (东风马耳) 4) ประจบสอพลอ ได้แก่ ลูกเขยตบหลังม้า (溜须拍马) คนที่ตบกันม้า (马屁精)
ภาษาไทย	เชิงบวก 1 สำนวน	1) คู่แข่งที่ยากจะคาดเดาฝีมือหรือผู้ชนะที่เหนือความคาดหมาย ได้แก่ ม้ามืด
	เป็นกลาง 1 สำนวน	1) เสียเชิง ได้แก่ ตกม้าตาย

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
เชิงลบ 2 สำนวน	1) กิริยาที่ไม่สุภาพของผู้หญิง ได้แก่ ม้าดีดกะโหลก 2) ผู้ที่ทำเล่ห์เหลี่ยมเป็นเหมือนคนซื้อหรือคนเล่นการพนัน เพื่อเป็นสื่อจูงใจผู้อื่น ได้แก่ หน้าม้า	

1.7 วัว (牛)

วัวจัดเป็นสัตว์ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมเกษตรกรรมของทั้งจีนและไทย แต่การใช้วัวในสำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนมิติทัศน์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในภาษาจีน วัวมักถูกเชื่อมโยงกับความขยัน ความเสียสละ และความมุ่งมั่นในการทำงาน ขณะที่ในภาษาไทย วัวหรือควายมักถูกใช้เป็นอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความโง่ ความดื้อ หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และมีแนวโน้มความหมายในเชิงลบมากกว่าความหมายเชิงบวก

ตารางที่ 7 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยเกี่ยวข้องกับวัว

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 3 สำนวน	1) ความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ วัวของเด็กน้อย ทำงานหนักเพื่อผู้อื่น (孺子牛) วัวเฒ่า หมายถึงคนที่ทำงานมานาน (老黄牛) 2) คนมีความสามารถ เก่งกาจ ได้แก่ คนวัว (牛人)
	เป็นกลาง 3 สำนวน	1) มีพลังมาก ได้แก่ พลังเก้าวัวสองเสือมีการใช้พลังกำลังมหาศาล (九牛二虎之力) 2) ความรักของพ่อแม่ ได้แก่ แม่วัวเลียลูกวัว (老牛舐犊) เลียลูกวัวด้วยความรัก (舐犊情深)
	เชิงลบ 5 สำนวน	1) ความโง่เขลา ได้แก่ สีซอให้วัวฟัง (对牛弹琴) 2) ความเชื่องช้า ได้แก่ วัวแก่ลากเกวียนผุ (老牛拉破车) 3) ความดื้อรั้น ได้แก่ มุดเข้าไปในปลายเขาวัว เปรียบเหมือนดื้อดึงในความคิดของตนเอง (钻牛角尖) ดื้อเป็นนิสัยวัว (牛脾气) 4) ความโหดเหี้ยม ได้แก่ นิสัยวัว (牛气)
ภาษาไทย	เชิงบวก 1 สำนวน	ความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ อึดเหมือนควาย
	เป็นกลาง 1 สำนวน	ทำการใหญ่ไม่ควรตระหนี่ ได้แก่ ฆ่าควายอย่าเสียดาบพริก

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
เชิงลบ 10 สำนวน		1) ความโง่เขลา ได้แก่ สืซอให้ควายฟัง 2) ความดื้อรั้น ได้แก่ ดื้อเหมือนควาย 3) การพูดวาทณ์ ได้แก่ วัวพันหลัก 4) การลืมหืมตา ได้แก่ วัวลืมตีน 5) ทำผิดครั้งเดียวมีมลทินตลอดไป ได้แก่ วัวสันหลังหว่า 6) ผู้อ่อนแอ ได้แก่ ชมเขาโคชินให้กินหญ้า 7) ความเขื่องช้า ได้แก่ ควายเคี้ยวเอื้อง 8) การถูกสวมเขา (กรรยานอกใจ) ได้แก่ สวมเขา 9) ความตะกละ ได้แก่ วัวเห็นแก่หญ้า ชี้น้ำเห็นแก่กิน 10) เรื่องร้าย ได้แก่ ความวุ่นไม่ทันหาย ความควายเข้ามาแทรก

1.8 งู (蛇)

ในสมัยจีนโบราณ ชาวจีนให้ความสำคัญกับงูมาอย่างยาวนาน เป็นสัญลักษณ์ของชนเผ่าและได้รับการบูชาตามความเชื่อพื้นบ้านหลากหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ด้วยรูปลักษณะที่น่ากลัวและพิษร้ายแรงของงูบางชนิดทำให้ผู้คนส่วนใหญ่เกิดความหวาดกลัว ดังนั้นงูในสำนวนจีนและสำนวนไทยต่างถูกใช้เป็นอุปมาอุปไมยเพื่อสื่อถึงลักษณะเชิงลบของมนุษย์ โดยเฉพาะความอันตราย ความเจ้าเล่ห์ ความโหดร้าย และความโลภ

ตารางที่ 8 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยเกี่ยวกับงู

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงลบ 7 สำนวน	1) สนใจแต่เรื่องเฉพาะหน้า ได้แก่ งูเลื้อยเข้ารู (蛇钻窟窿) หมายถึง มองการณ์ใกล้ไม่สนใจส่วนรวม 2) อ้ามิตดโหดเหี้ยม ได้แก่ ใจปากพระ (蛇心佛口) จิตใจเยี่ยงอสรพิษแมงป่อง (蛇蝎心肠) 3) ความโลภ ได้แก่ งูกลืนช้าง (巴蛇吞象) 4) คนเลว ได้แก่ มังกรคละงู มีทั้งคนดีคนชั่วปะปนกัน (龙蛇混杂) ผีวัวเทพูเปรียบเหมือนคนชั่วร้าย คนเลว (牛鬼蛇神) 5) อันตราย ได้แก่ ล่อให้ออกจากถ้ำ (引蛇出洞)
ภาษาไทย	เชิงลบ 6 สำนวน	1) อันตราย ได้แก่ ล้วงคองูเห่า จับงูข้างทาง ขว้างงูไม่พ้นคอ ติงให้หลังหัก 2) ความเจ้าเล่ห์มีเลศนัย ได้แก่ เฒ่าหัวงู 3) ปัญหาไม่จบสิ้น ได้แก่ งูกินหาง

1.9 แกะ/แพะ (羊)

ในวัฒนธรรมจีนโบราณ แกะ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งด้านอาหารและพิธีกรรม อีกทั้งอักษร “羊” ยังมีเสียงพ้องที่หมายถึงความเป็นสิริมงคล จึงทำให้แกะถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมงคล ความอ่อนโยน และคุณธรรม ส่งผลให้สำนวนจีนสะท้อนความหมายทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ขณะที่ในภาษาไทย การใช้แกะหรือแพะในสำนวนไทยมีจำนวนน้อย และมีความหมายเชิงลบ มักสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ที่อ่อนแอหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบผู้อื่น

ตารางที่ 9 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับแกะหรือแพะ

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 5 สำนวน	1) ความเป็นสิริมงคล อักษรจีน “羊” (yáng) มีเสียงพ้องกับอักษร “阳” (yáng) พลังหยาง ได้แก่ พลังหยาง 3 ประการ นำพาความเจริญรุ่งเรือง (三阳开泰) 2) ความอ่อนโยน ได้แก่ ลูกแกะน้อย (小绵羊) 3) ขุนนางที่ซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ ผ้าไหมขาวกับลูกแกะ (素丝羔羊) 4) อาหารชั้นดีเลิศ ได้แก่ เนื้อแกะและเหล้าชั้นดี (羊羔美酒) แขนงหัวแกะขายเนื้อหมา (挂羊头卖狗肉)
	เชิงลบ 5 สำนวน	1) ผู้อ่อนแอ ได้แก่ หมาป่าเลี้ยงแกะ (狼牧羊) ใช้แกะไปนำทัพหมาป่า (使羊将狼) แกะตกเข้าปากเสือ (羊落虎口) 2) ผู้ที่ต้องรับผิดชอบผู้อื่น ได้แก่ แพะรับบาป (替罪羊) 3) ความโลภ ได้แก่ แกะอำมหิตหมาป่าละโมบ (羊狼狼贪)
ภาษาไทย	เชิงลบ 3 สำนวน	1) คนที่ทำตัวแตกต่างจากคนในกลุ่ม ได้แก่ แกะดำ 2) ผู้ที่ต้องรับผิดชอบผู้อื่น ได้แก่ แพะรับบาป 3) การฉวยโอกาสซ้ำเติม ได้แก่ ได้ทีขี่แพะไล่

1.10 หมู (猪)

ในสมัยจีนโบราณ หมูเป็นสัตว์เลี้ยงที่พบได้ทั่วไปในวิถีชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมที่ใช้สุกรเป็นอาหารบริโภค และเป็นสัตว์เศรษฐกิจ แต่ภาพลักษณ์ของสุกรในสำนวนจีนมักสะท้อนนัยความหมายในเชิงลบ โดยใช้เป็นอุปลักษณะเพื่อเปรียบเปรยถึงความโง่เขลา คนเลว หรือพฤติกรรมไม่ดี ขณะที่สำนวนไทย การใช้หมูในสะท้อนนัยความหมายในเชิงลบเช่นกันแต่มีความหมายหลากหลายมากขึ้น มักใช้เป็นอุปลักษณะเพื่อสื่อถึงความตะกละ ความเกียจคร้าน หรือบุคคลที่อ่อนแอ

ตารางที่ 10 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย เกี่ยวข้องกับหมู

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงลบ 5 สำนวน	1) ความโง่เขลา ได้แก่ หนึ่งในมังกรหนึ่งสุกร เปรียบเทียบความแตกต่างอย่างสุดขั้ว (一龙一猪) เจ้าหมูโง่ (蠢猪) 2) คนเลว ได้แก่ หมูป่าบุกทะลวงหมาป่าวิ่งพล่าน (豕突狼奔) ในปากหมูย่อมไม่มีงาช้าง เปรียบคนหยาบคายย่อมพูดจาดี ๆ ไม่เป็น (猪嘴里吐不出象牙来) 3) ความไร้ยางอาย ได้แก่ การกระทำเยี่ยงสุนัขและสุกร (行同狗彘)
ภาษาไทย	เชิงลบ 8 สำนวน	1) ความตะกละ ได้แก่ กินเหมือนหมูอยู่เหมือนหมา 2) คนเลว ได้แก่ ฝนตกชี้หมูไหล คนจัญไรมาพบกัน 3) ความเกียจคร้าน ได้แก่ ดินพอกหางหมู 4) เรื่องง่ายมาก ๆ ได้แก่ “หมู” ช้อสอบหมู ๆ เรื่องหมู ๆ เปรียบเปรยถึงเรื่องที่ทำสำเร็จได้โดยง่าย ซึ่งบางครั้งก็ใช้ในความหมายเชิงบวกได้ 5) ผู้อ่อนแอ ได้แก่ หมูสนาม หมูในอวย ด้อนหมูเข้าเล้า 6) ยุ่งเรื่องคนอื่น ได้แก่ หมูเขาจะหามาเอาคนเข้าไปสอต

2. ความหมายทางวัฒนธรรมของสำนวนสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่มีความแตกต่างกัน

สภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ขนบธรรมเนียมทางวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีความคิด และจารีตประเพณีทางสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้สัญลักษณ์ของสัตว์ในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกัน

2.1 มังกร (龙)

มังกรเป็นสัตว์เทพในเทพนิยายของจีน ไม่มีอยู่จริงในธรรมชาติ ในยุคศักดินาจีนเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ และเป็นสัญลักษณ์มงคลประจำชาติอันชาวจีนถือว่ามังกรเป็นเทพเจ้าและบรรพบุรุษทางจิตวิญญาณ และเรียกตนเองว่า “ผู้สืบเชื้อสายจากมังกร” (龙的传人) ดังนั้น คำศัพท์จีนที่มีคำว่า “龙” จึงมีความหมายเชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และอำนาจ ส่วนในประเทศไทยไม่มีตำนานมังกรโดยตรง จึงไม่มีคำศัพท์หรือสำนวนเกี่ยวกับมังกรในภาษาไทย มีเพียงตำนาน “พญานาค” ซึ่งมีรากฐานมาจากศาสนาพุทธ เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล ต่อมาภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้มีคำว่า “มังกร” ปรากฏอยู่บ้างในการใช้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสิ่งต่าง ๆ แต่ไม่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์พิเศษ

ตารางที่ 11 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนภาษาจีนและภาษาไทยเกี่ยวข้องกับมังกร

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 11 สำนวน	1) สมัยโบราณใช้เป็นแทนอำนาจจักรพรรดิ ได้แก่ โอรสแห่งมังกรที่แท้จริง (真龙天子) หอคอยมังกร ศาลานกหงส์ (龙楼凤阁) มังกรบินอยู่บนท้องฟ้า (飞龙在天) 2) ความมีชีวิตชีวา ได้แก่ มังกรเหินหงส์รำ (龙飞凤舞) มังกรทะยานเสือเต้น (龙腾虎跃) 3) ความเป็นสิริมงคล ได้แก่ มังกรคู่เล่นมุก (双龙戏珠) มังกรกับหงส์นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล (龙凤呈祥) 4) ความสามารถเป็นเลิศ ได้แก่ มังกรซ่อนหงส์เร้น (龙盘凤逸) ขนนกมังกรลูกหงส์ (龙翰凤雏) มังกรทะยานหงส์ขับขาน (龙跃凤鸣) 5) ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ได้แก่ หวังให้ลูกเป็นมังกร (望子成龙)
ภาษาไทย	เป็นกลาง 1 สำนวน	เปรียบเทียบถึงความแตกต่าง ได้แก่ หัวมังกรท้ายมังกร

2.2 กระต่าย (兔)

ในสังคมจีนกระต่ายเป็นสัญลักษณ์ของการเคลื่อนไหวที่แคล่วคล่องว่องไว และในด้านวัฒนธรรม กระต่ายเป็นสัตว์ที่ปรากฏในตำนานและความเชื่อเชื่อมโยงกับดวงจันทร์ ด้วยเหตุนี้ จำนวนจีนส่วนใหญ่จึงมักสะท้อนความหมายในเชิงบวก และใช้กระต่ายเป็นอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความคล่องแคล่วว่องไว ดวงจันทร์และคุณธรรมของคน ส่วนในภาษาไทยกระต่ายถูกนำมาเปรียบเทียบเป็นภาพลักษณ์ของคนที่ตกใจง่ายโดยไม่ไตร่ตรอง คี๋อติงหัวแข็ง และผู้ชายที่มีฐานะต่ำต้อย

ตารางที่ 12 ตารางแสดงการเปรียบเทียบจำนวนภาษาจีนและภาษาไทยเกี่ยวข้องกับกระต่าย

สำนวน	ความหมาย	ความหมายทางวัฒนธรรม
ภาษาจีน	เชิงบวก 8 สำนวน	1) ความว่องไว ได้แก่ เคลื่อนไหวเร็วตั้งกระต่ายหลุดจากบ่วง (动如脱兔) กระต่ายเผล่เปิดบิน (兔起龟举) สวมรองเท้ากระต่าย (穿兔子鞋) กระต่ายเผล่เหยี่ยวต้ง (兔起鹊落) 2) พระจันทร์ เนื่องจากมีตำนานเล่าว่าบนพระจันทร์มีกระต่ายหยก (玉兔) อยู่ ผู้คนจึงใช้คำว่า “กระต่ายหยก” เป็นคำเรียกแทนพระจันทร์ ได้แก่ กระต่ายหยกคางคกเงิน (玉兔银蟾) ภาพของกระต่ายหยก (金乌玉兔) วงล้อกระต่าย (兔轮) 3) คนที่มีคุณธรรม ได้แก่ กระต่ายไม่เข้ารูหนู (兔子不进老鼠洞) หมายถึง คนดีไม่คลุกคลีกับคนชั่ว
	เชิงลบ 1 สำนวน	ความเจ้าเล่ห์ ได้แก่ กระต่ายเจ้าเล่ห์มีสามโพรง (狡兔三窟) ใช้เปรียบเปรยกับคนหมายถึงคนเจ้าเล่ห์
ภาษาไทย	เชิงลบ 4 สำนวน	1) นิสยตกใจง่ายโดยไม่ไตร่ตรอง ได้แก่ กระต่ายตื่นตูม 2) ชายผู้ต่ำต้อย ได้แก่ กระต่ายหมายจันทร์ 3) คี๋อติง ยึดมั่นในความคิดของตนเอง ได้แก่ ยืนกระต่ายขาเดียว กระต่ายสามขา

จากตารางข้างต้น พบว่าสำนวนสัตว์ในสิบสองนักษัตรในภาษาจีนมีนัยความหมายทางอารมณ์เชิงลบมากที่สุดจำนวน 70 สำนวน รองลงมาคือเชิงบวกจำนวน 58 สำนวน และเชิงเป็นกลาง จำนวน 11 สำนวน ในขณะที่สำนวนภาษาไทยนัยความหมายทางอารมณ์เชิงลบมากที่สุดจำนวน 73 สำนวน รองลงมาคือเชิงบวกจำนวน 12 สำนวน และเชิงเป็นกลางจำนวน 7 สำนวน ตามลำดับ

บทสรุปและอภิปรายผล

จากการผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสำนวนสัตว์ในสิบสองนักษัตรข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความหมายทางวัฒนธรรมของสัตว์ในสิบสองนักษัตรที่ปรากฏในสำนวนจีนและสำนวนไทย พบว่าสัตว์มีความหมายทางวัฒนธรรมเหมือนกันและแตกต่างกันรวม 10 ชนิด ได้แก่ สุนัข ลิง ไก่ เสือ หนู ม้า วัว งู แพะ หมู และสำนวนสัตว์แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 2 ชนิด ได้แก่ มังกร และกระต่าย ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 13 ตารางเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสิบสองนักษัตรในสำนวนจีนและสำนวนไทย

สัตว์	ความหมายทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน	ความหมายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน	
		ภาษาจีน	ภาษาไทย
1. สุนัข	การดูหมิ่นเหยียดหยาม / คนที่มีนิสัยไม่ดีหรือคนเลว	ความซื่อสัตย์/ การปกป้อง/ คนที่อาศัยบ้านมีผู้อื่น/ คนประจบสอพลอ	การโอ้อวด/ น่ารังเกียจ/ ความตะกละ/ ความตระหนี่/ ไร้ประโยชน์
2. ลิง	ความซุกซน	สรีรมงคลด้านความก้าวหน้าในอาชีพ/ความฉลาด/ การลืมหืมตา/ คนหน้าตาไม่น่าไว้วางใจ/ พฤติกรรมที่อยู่มั่นคง	อาการดีใจมาก/ ผู้ถูกเตือน/ ความผิดพลาด/ ผู้ที่ไม่รู้คุณค่าสิ่งของ
3. ไก่	ความขยัน/ โสเภณี/ อาการงตบตะลึง	ความเป็นสิริมงคลโชคดี/ ความขยัน/ผิวคนแก่/ เรื่องเล็กน้อย/ การใช้เล่ห์เหลี่ยมเล็กน้อย/ ใจแคบ/ ความวุ่นวาย	อาหารอุดมสมบูรณ์/ สวยงาม/ เวลาเข้ามา/ ความดีใจ/ ไร้เดียงสา/ แสดงความใจ/ ผู้อ่อนแอ/ ผู้ขายเจ้าชู้/ คนไร้ความสามารถ/ หญิงมีอายุเจ้าเล่ห์

สัตว์	ความหมายทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน	ความหมายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน	
		ภาษาจีน	ภาษาไทย
4. เสือ	ความกล้าหาญและน่าเกรงขาม/คนเก่งฉลาด/ความดื้อรั้นและเหี้ยมโหด/อันตราย/ คนชั่ว/ผู้หญิงดื้อรั้น	มีพลัง มีชีวิตชีวา/ทรงพลังและมีอำนาจ/ความโลภ	ผู้ชายเจ้าชู้
5. หนู	เรื่องร้ายกลายเป็นดี	ฉลาดหลักแหลม/ มีมารยาท/ความขี้ลาด/ ลักขโมย/วิสัยทัศน์สั้น/ เป็นที่รังเกียจของสังคม/ ความต่ำต้อยไร้ความสำคัญ/ ใจแคบ	สิ่งของเล็ก ๆ แฝงความน่ารัก/ความกระวนกระวายใจ
6. ม้า	คู่แข่งที่คาดเดาฝีมือนยากหรือผู้ชนะที่เหนือความคาดหมาย	รูปร่างสูงใหญ่กำยำ/มีประสบการณ์โชกโชน/คนที่มีความสามารถเก่งกาจ/สภาพการทำงานยุ่ง/การจรรยาหรือผู้คนพลุกพล่านมาก/ความเร็ว/คนเลว/คนที่ความสามารถต่ำ/การไม่รับฟังคำแนะนำ/ประจบสอพลอ/การไม่ฟังคำแนะนำ	เสียเชิง/กิริยาไม่สุภาพของผู้หญิง/ผู้ที่ทำเล่ห์เหลี่ยมเป็นเหมือนคนซื้อหรือคนเล่นการพนันเพื่อเป็นสื่อจูงใจผู้อื่น
7. วัว	ความขยันหมั่นเพียร/ความโง่เขลา/ความเชื่องช้า/ความดื้ออาน	คนมีความสามารถ/ความรักของพ่อแม่/มีพลังมาก/ความโอหัง	ทำการใหญ่ไม่ควรตระหนี่/การพูดวทวน/ การลืมหำพืด/ทำผิดครั้งเดียวมีมลทินตลอดไป/ผู้อ่อนแอ/ การถูกสวมเขา/ความตะกละ/มีมากมายแต่ไร้ประโยชน์

สัตว์	ความหมายทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน	ความหมายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน	
		ภาษาจีน	ภาษาไทย
8. งู	อำมหิตโหดเหี้ยม/สิ่งอันตราย	สนใจแต่เรื่องเฉพาะหน้า/ความโลภ/คนเลว	ความเจ้าเล่ห์มีเล่ห์/ปัญหาไม่จบสิ้น
9. แกะ/แพะ	ผู้ที่ต้องรับผิดชอบแทนผู้อื่น	ความเป็นสิริมงคล/ความอ่อนโยน/ขุนนางที่ซื่อสัตย์สุจริต/อาหารชั้นดีเลิศ/ผู้อ่อนแอ/ความโลภ	คนที่ทำตัวแตกต่างจากคนในกลุ่ม/การฉวยโอกาสซ้ำเติม
10. หมู	คนเลว	ความโง่เขลา/ความไร้ยางอาย	ความตะกละ/ความเกียจคร้าน/เรื่องง่ายมาก ๆ/ผู้อ่อนแอ/ยุ่งเรื่องคนอื่น
11. มังกร		สมัยโบราณเป็นตัวแทนอำนาจจักรพรรดิ/ ความมีชีวิตชีวา/ความเป็นสิริมงคล/ความสามารถเป็นเลิศ/ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่	การเปรียบเปรยถึงความแตกต่าง
12. กระต่าย		ความว่องไว/ พระจันทร์/คนมีคุณธรรม/ ความเจ้าเล่ห์	นิสัยตกใจง่าย/ชายผู้ต่ำต้อย/ดื้อดึง

จากผลสรุปตารางที่ 13 พบว่าจำนวนจีนสะท้อนความหมายทางวัฒนธรรมของสัตว์ได้หลากหลายกว่าภาษาไทย จำนวนสัตว์ที่มีความหมายทางวัฒนธรรมเหมือนกันและแตกต่างกัน ได้แก่ สุนัข เสือ หนู ม้า วัว แกะ/แพะ ไก่ หมู งู และลิง ส่วนจำนวนสัตว์ที่มีความหมายแตกต่างกันอย่างชัดเจนคือ มังกรและกระต่าย โดย “มังกร” ในภาษาจีนเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ ความเป็นสิริมงคล และความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ขณะที่ในภาษาไทยไม่ปรากฏความหมายทางวัฒนธรรมชัดเจน ส่วน “กระต่าย” ในภาษาจีนเชื่อมโยงกับพระจันทร์และคุณธรรม แต่ในภาษาไทยมักสื่อถึงคนนิสัยตกใจง่ายและคนดื้อดึง แสดงให้เห็นว่าภาษาจีนมีการใช้ภาพสัตว์เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและซับซ้อนกว่า ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนสะท้อนโลกทัศน์และระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาทั้งสองชาติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

2. นัยความหมายทางอารมณ์ของสำนวนสัตว์ในสิบสองนักซ์ตรของทั้งสองภาษามีแนวโน้มเชิงลบมากที่สุด รองลงมาคือเชิงบวก และเชิงเป็นกลาง โดยในภาษาจีนคิดเป็นร้อยละ 50.36, 41.73 และ 7.91 ตามลำดับ ขณะที่ภาษาไทยคิดเป็นร้อยละ 79.35, 13.04 และ 7.61 ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 14 ตารางเปรียบเทียบนัยความหมายทางอารมณ์ของสำนวนสิบสองนักซ์ตร

สัตว์ / นัย ความหมาย ทางอารมณ์	ภาษาจีน			ภาษาไทย		
	ความ หมาย เชิงบวก	ความ หมาย เป็นกลาง	ความ หมาย เชิงลบ	ความ หมาย เชิงบวก	ความ หมาย เป็นกลาง	ความ หมาย เชิงลบ
1. สุนัข	3		12			17
2. ลิง	2		4	1	1	5
3. ไก่	4	2	5	5	2	8
4. เสือ	12		14	3		9
5. หนู	3	1	7	1	1	1
6. ม้า	7	5	5	1	1	2
7. วัว	3	3	5	1	1	10
8. งู			7			6
9. แกะ/แพะ	5		5			3
10. หมู			5			8
11. มังกร	11				1	
12. กระต่าย	8		1			4
รวม	58	11	70	12	7	73
คิดเป็นร้อยละ	41.73	7.91	50.36	13.04	7.61	79.35

จากผลสรุปตารางที่ 14 การเปรียบเทียบนัยความหมายทางอารมณ์ของสัตว์ในสิบสองนักษัตรของสำนวนจีนและสำนวนไทย พบว่าทั้งสองภาษามีแนวโน้มแสดงนัยความหมายเชิงลบมากที่สุด โดยภาษาไทยมีสัดส่วนเชิงลบสูงกว่าภาษาจีนอย่างชัดเจน แต่ภาษาจีนมีความหมายเชิงบวกมากกว่าภาษาไทย ส่วนความหมายเชิงกลางพบในสัดส่วนค่อนข้างน้อยในทั้งสอง จากผลการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) สัตว์ที่มีนัยทางอารมณ์ครบทั้งสามด้านสอดคล้องกันทั้งสองภาษา ได้แก่ ไก่ หนู ม้า และวัว (2) สัตว์ที่มีทั้งความหมายเชิงบวกและเชิงลบ ได้แก่ เสือ (3) สัตว์ที่มีความหมายเชิงบวกและเชิงลบทั้งสองภาษา และมีความหมายเป็นกลางในภาษาไทย ได้แก่ ลิง (4) สัตว์ที่มีความหมายทั้งเชิงบวกและเชิงลบในภาษาจีน แต่มีเฉพาะความหมายเชิงลบในภาษาไทย ได้แก่ สุนัข กระต่าย และแกะ/แพะ (5) สัตว์ที่มีความหมายเชิงลบเหมือนกันทั้งสองภาษา ได้แก่ งูและหมู สอดคล้องกับงานวิจัยของ Li Zhiwen (2014) งูและหมูสัตว์ทั้งสองชนิดมีนัยความหมายเชิงลบ

สำนวนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างที่มีนัยสำคัญในมิติของความหมายทางอารมณ์ (Emotional Connotation) และคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อภาพลักษณ์ของสัตว์ ดังนี้

1. การสะท้อนโลกทัศน์และนัยความหมายทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าทั้งสองภาษาจะใช้สัตว์กลุ่มเดียวกัน แต่แนวคิดทางวัฒนธรรมและอารมณ์ที่แฝงอยู่ในภาษากลับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้ (1) ความหลากหลายที่สอดคล้อง (เชิงบวก เป็นกลาง เชิงลบ) สัตว์ในกลุ่ม “ไก่ หนู ม้า และวัว” มักแสดงทัศนคติที่หลากหลายในทั้งสองวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกับคุณธรรม ความขยัน และพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ส่วน “เสือ” เป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญและความแข็งแกร่ง แต่ก็มีนัยด้านลบในเรื่องความดุร้ายและอันตราย ซึ่งสอดคล้องของกับปิยภรณ์ แดงตันกี (2566) ได้กล่าวการเปรียบเทียบความหมายเชิงสัญลักษณ์ของเสือ สุนัข ไก่ และวัว สำนวนจีนและสำนวนไทยมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันอยู่บ้าง มีสื่อความหมายทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (2) ภาษาจีนมักสื่อเชิงบวกและลบ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน หรือความเป็นสิริมงคล แต่ในภาษาไทยให้ความหมายเชิงลบ กลุ่มสัตว์ “สุนัข กระต่าย และแพะ” โดยเฉพาะสุนัขที่ถูกใช้ในความหมายการดูหมิ่นเหยียดหยาม (3) ความแตกต่างทางสัญลักษณ์

ที่เด่นชัด “มังกร” สะท้อนความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ในภาษาจีนเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ สิริมงคล และคุณธรรมสูงส่ง ขณะที่ในภาษาไทยไม่มีนัยทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนเท่า และมักถูกแทนด้วย “พญานาค” ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและจิตวิญญาณ (วรารักษ์ ตรีเทพ, 2560 : 18-19)

(4) ความสอดคล้องเชิงลบ “งูและหมู” ทั้งสองภาษามีความหมายเชิงลบสอดคล้องกัน โดยสื่อถึงความอันตราย ความเจ้าเล่ห์ และความเกียจคร้าน

2. ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานในการกำหนดความแตกต่างของนัยความหมายทางอารมณ์นี้มีรากฐานมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ธรรมชาติและวิถีชีวิตทั้งสองประเทศสอดคล้องกับผลวิจัยของฐิติพร จันทวีระ, รุ่งรดา ทองอนันต์ และนิติธยา สุนทรธรรมนิติ (2566) และYing Cheng (2023) ที่ว่าภาพสะท้อนจากสำนวนจีนและสำนวนไทยทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ลักษณะภูมิประเทศ ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรมและอื่นอีกหลายด้าน สัตว์และสิ่งแวดลอมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนวนจีนได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื๊อ เต๋า และพุทธ ซึ่งเน้นความสมดุลและความกลมกลืนกับธรรมชาติ ทำให้สัตว์ถูกมองในเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนคุณธรรม ความดีงาม และพลังแห่งชีวิต นอกจากนี้สำนวนจีนยังพบว่ามีสำนวนที่สร้างความหมายเชิงวัฒนธรรมผ่านการใช้อักษรเสียง (谐音) คือ การใช้อักษรเสียงคำเชื่อมโยงคำหนึ่งคำกับความหมายอีกคำหนึ่งที่ออกเสียงคล้ายกันหรือเหมือนกัน โดยคำหลังเป็นความหมายหลักในการสื่อสารในความหมายเชิงบวกความเป็นสิริมงคล โชคดี ความหวัง เชิงลบความอัปมงคล และสร้างอารมณ์ขันทางภาษา (Chang Jingning, 2009 : 88-94) ซึ่งพบว่าสำนวนจีนสัตว์ในสิบสองนักษัตรมีการถ่ายทอดโยงความหมายจากภาพลักษณ์ของสัตว์ร่วมกับการออกเสียงสร้างสัญลักษณ์ในด้านสิริมงคล เพื่อใช้สื่อความหมายเชิงบวก ได้แก่ “鸡 (jī)” “猴 (hóu)” และ “羊 (yáng)” ส่วนสำนวนไทยได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธและคติชน (Folklore) ซึ่งมักมองสัตว์ในฐานะสิ่งที่อยู่ต่ำกว่ามนุษย์เมื่อนำสัตว์มาใช้เปรียบเปรยถึงพฤติกรรมของมนุษย์จึงมีแนวโน้มที่จะให้ความหมายเชิงลบมากกว่า และมักสื่อไปถึงความหมายการดูหมิ่นหรือการตำหนิพฤติกรรมแต่สำนวนไทยไม่ปรากฏการใช้อักษรเสียงเช่นเดียวกับสำนวนจีน

กล่าวโดยสรุป ความแตกต่างของนัยทางอารมณ์ในสำนวนสัตว์ระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาไม่เพียงเป็นเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของค่านิยมและระบบความคิดของสังคม ภาษาจีนแสดงถึงโลกทัศน์ที่ให้เกิดและผูกพันกับธรรมชาติ ส่วนภาษาไทยสะท้อนมุมมองที่ให้สัตว์เป็นสิ่งเปรียบเปรยเพื่อแสดงอารมณ์และลักษณะของมนุษย์มากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบความหมายทางวัฒนธรรมของสิบสองนักษัตรในสำนวนภาษาจีนและภาษาไทย” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทย โดยเฉพาะในด้านความหมายทางวัฒนธรรมของสำนวน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายเชิงนัยของสำนวนได้อย่างถูกต้อง และลดความคลาดเคลื่อนในการใช้ภาษา สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตของข้อมูลให้ครอบคลุมแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น เช่น วรรณกรรมร่วมสมัย สื่อออนไลน์ หรือภาษาพูดในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เห็นรูปแบบการใช้สำนวนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในบริบทสังคมปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และศึกษาต่อยอดในแนวคิดทางภาษาศาสตร์อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อให้ได้มุมมองที่กว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรกช ชุ่นสั้น. (2561). การเปรียบเทียบสุภาษิตจีนกับสุภาษิตไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ในสิบสองนักษัตรและการเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ฐิติพร จันทวีระ, รุ่งระดา ทองอนันต์ และนิธิตยา สุนทรธรรมนิติ. (2566). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า “Xù” และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ไก่”. วารสารจีนวิทยา. 17(2), 69-87.

- เถียรชัย เขียมวรเมธ. (2559). **พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น (1977).
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2534). **สำนวนไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์.
- ปิยภรณ์ แดงตันกี. (2566). Comparative Analysis of the Symbolism of Animals in the Chinese and Thai Idioms – About Tigers, Dogs, Chickens and Cattles, **วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน**. 10(2), 163-174.
- พิชชาภา พลานุมาศ, อมรรัตน์ คำด้วง และจตุวิทย์ แก้วสุวรรณ. (2564). การศึกษาเปรียบเทียบ สำนวนจีนที่มีคำว่า “虎” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “เสือ”, **วารสารสุทธิปริทัศน์**. 35(4), 74- 103.
- รัชนี ขอสิตติกุล. (2549). **สำนวน ภาษิต และคำพังเพยของไทยที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2561). **ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรณูภา สิริทิตะวงศ์. (2559). การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ “สุนัข” กับ “คน” ในภาษาไทยและภาษาจีน, **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**. 9(2), 159-167.
- วรภรณ์ ตรีเทพ. (2560). **คติความเชื่อและพิธีกรรมในการทำนาของชาวอีสาน: กรณีศึกษาตำบลยออำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภัชญา สวัสดิ์โยธิน. (2562). สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู”, **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. 8(2), 100-125.
- Chang Jingning. (2009). **汉语词汇文化**. Beijing : Peking University Press.

- Chengyudacidian Editorial Committee. (2020). **成语大词典**（第二版）. Beijing : Shangwuyinshuguan Guojiyouxiangongsi.
- Hanyudacidian Editorial Committee. (2024). **汉语大辞典**. Retrieved August 30, 2025, from <http://www.hydc.com>.
- Huang Borong & Liao Xudong. (2024). **现代汉语**（增订七版）. Beijing : Higher Education Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). **Metaphors We Live By** (2nd ed.). Chicago : University of Chicago Press.
- Li Zhiwen. (2014). **Comparative Analysis of Chinese and Thai Animal Idioms and Their Cultural Differences (Master thesis)**. Guangxi : Guangxi University.
- Sapir, E. (1949). **Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality**. Edited by D.G. Mandelbaum. Berkeley : University of California Press.
- Tylor, E. B. (1871). **Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom (Vol.1)**. London : John Murray.
- Ying Cheng. (2023). A comparative study of Thai and Chinese idioms with The same Meaning, **Academic Journal for the Humanities and Social Sciences**. 6(3), A56-A70.

พิชพล เงินเรืองโรจน์³ (Phitchapon Nguenruangrot)³

Received July 21,2025 Revised: September 29,2025 Accepted: October 1,2025

ซึ่งเคยถูกจารึกภายใต้ภาพของ “ความขาว” อันเป็นทุนสัญลักษณ์ที่สถาปนาอำนาจและอภิสิทธิ์ให้กับบางกลุ่มในสังคม

ในบริบทไทยการต่อต้านเจ้าหญิงผิวสีสะท้อนภาวะปะทะกันระหว่างภาพตัวแทนเดิมที่ฝังแน่นกับความพยายามในการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางอัตลักษณ์ “ผิวขาว” มิได้เป็นเพียงลักษณะทางกายภาพ แต่ทำหน้าที่เป็นทุนทางร่างกาย (ทักษอร ภูวงศ์ประเวศ, 2558) ที่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และวาทกรรมความงามปฏิกิริยาในสังคมไทยจึงเป็นมากกว่าการวิจารณ์ตัวละครใหม่ แต่คือการปกป้องอำนาจในการควบคุมความหมายของ “ความงาม” ในรูปแบบเก่า

บทความเสนอข้อถกเถียงว่าแม้ Disney จะดูเหมือนเป็นผู้เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลาย แต่การกระทำดังกล่าวยังดำรงอยู่ในโครงสร้างทุนนิยมที่แสวงหากำไรผ่านการผลิตซ้ำความแปลกใหม่ในรูปแบบที่เป็นสูตรสำเร็จ (Adorno & Horkheimer, 2002) อย่างไรก็ดี ความย้อนแย้งนี้มีได้ปลี่ยนศักยภาพในการสร้าง “พื้นที่แห่งการต่อรอง” ของความหมายที่เปิดทางให้กับตัวตนอื่น ๆ ได้ปรากฏในสนามสัญลักษณ์ที่เคยถูกปิดกั้น แต่กล้าจะตั้งคำถามกับสิ่งที่ “เคยเป็น” และจินตนาการถึงสิ่งที่ “อาจเป็นไปได้” ในอนาคต

คำสำคัญ : ภาพตัวแทน, ความขาว, อุตสาหกรรมวัฒนธรรม, อัตลักษณ์, ดิสนีย์

Abstract

This article analyzes the backlash against the casting of “Snow White and Ariel” not merely as a reaction to aesthetic change, but as a disruption of deeply embedded structures of meaning and power within contemporary cultural media. Drawing upon Stuart Hall’s (1997) theory of representation and Theodor Adorno and Max Horkheimer’s (2002) concept of the culture industry, the study interrogates the power dynamics underlying the production of Disney princesses as cultural icons historically inscribed within the symbolic capital of “whiteness.” In the Thai context, resistance to princesses of color reveals a collision between entrenched representational norms and emerging efforts to

accommodate identity diversity. Here, “whiteness” functions not merely as a physical trait but as a form of corporeal capital (Taksaorn Phuchongpravech, 2015), convertible into economic, social, and aesthetic advantage. The public reaction in Thailand thus transcends critiques of character design, embodying a defense of the power to define “beauty”.

This article argues that while Disney appears to embrace diversity, such inclusion remains embedded in a capitalist framework that commodifies difference through formulaic innovation (Adorno & Horkheimer, 2002). Nonetheless, this paradox does not negate the potential for a “space of negotiation,” enabling marginalized identities to emerge within previously restricted symbolic arenas. The transformation of these representations should thus be read as an ongoing ideological dialogue, urging Thai society to move toward discursive structures that not only embrace diversity but also critically question inherited norms and imagine alternative futures.

Keywords: Representation, Whiteness, Culture Industry, Identity, Disney

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา วงการภาพยนตร์ฮอลลีวูดเกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เมื่อตัวละครดั้งเดิมจากเทพนิยายคลาสสิกถูกถ่ายทอดใหม่ผ่านนักแสดงผิวสี ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงและแพร่กระจายไปทั่วโลก รวมถึงในสังคมไทยและเอเชีย ปรากฏการณ์ “สโนว์ไวท์ผิวสี” จากการคัดเลือก Rachel Zegler นักแสดงเชื้อสายโคลอมเบียมารับบท และ “นางเงือกผิวสี” จากการที่ Disney เลือก Halle Bailey มารับบทแอเรียล ได้กลายเป็นสนามแห่งการต่อสู้ทางวัฒนธรรมที่เผยให้เห็นโครงสร้างเชิงอำนาจที่ซับซ้อนในอุตสาหกรรมบันเทิงและสังคม โดยรวมปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการถกเถียงในประเด็นของการตีความตัวละครที่แตกต่างจากเดิมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ในพื้นที่ของการเมืองภาพตัวแทน (politics of representation) ที่มีนัยสำคัญต่อการกำหนด

อัตลักษณ์และคุณค่าในสังคมร่วมสมัย ดังที่ Hall (1997) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ภาพตัวแทนมิได้เป็นเพียงการสะท้อนความจริงที่มีอยู่แล้ว แต่มีส่วนในการสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าการตอบสนองของผู้ชมไทยต่อการเปลี่ยนแปลงตัวละครในภาพยนตร์ฮอลลีวูด แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการบริโภคสื่อข้ามวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในระดับโลกที่เกิดขึ้นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังที่เห็นได้จากกรณีของ “The Little Mermaid” ที่ Disney เลือก Halle Bailey นักแสดงผิวสีมารับบทแอเรียล ตามที่ BBC News (2019) ได้รายงานไว้ในบทความ “Halle Bailey: Disney announces singer to play Ariel in The Little Mermaid” ว่าเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางบนโซเชียลมีเดียผ่าน แฮชแท็ก #NotMyAriel ในประเทศไทยเอง บทความของ THE STANDARD (2564) เรื่อง “แอเรียล นางเงือกดิสนีย์ผิวสีผิดตรงไหน? ทำไมเรายังต้องถกเถียงกันเรื่องนี้” ได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งในการรับรู้ระหว่างการยอมรับค่านิยมแบบตะวันตกสมัยใหม่ที่เน้นความหลากหลายกับการยึดติดกับมาตรฐานความงามแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ล่าสุดกับภาพยนตร์ “Snow White” ที่ Disney เลือก Rachel Zegler นักแสดงเชื้อสายละตินมารับบทห่านา ก็ได้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ อย่างหนักเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในประเทศไทยเองการถกเถียงเกี่ยวกับความสัณยัตย์ข้อต่อต้นฉบับในการตีความตัวละครเทพนิยายได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง อันเนื่องมาจากความขาวในมิติความงาม (Whiteness In Beauty Standards) ยังคงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้เรื่องมาตรฐานความงาม และภาพตัวแทนของตัวละครในสื่อ เมื่อมีการปรับเปลี่ยนภาพตัวแทนในสื่อนานาชาติจึงกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามต่อมาตรฐานความงามที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมไทย และความสัมพันธ์ของมาตรฐานดังกล่าวกับระบบทุนนิยมและการบริโภคภาพลักษณ์

ปัญหาการยกย่องบูชาผิวขาว (White worship) ในสังคมไทยและเอเชียันั้น มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อน ผสมผสานระหว่างระบบชนชั้นดั้งเดิมที่แบ่งแยกชนชั้นปกครองที่ไม่ ต้องทำงานกลางแจ้ง กับชนชั้นแรงงานที่ต้องตากแดดจนผิวคล้ำ และอิทธิพลของลัทธิอาณานิคม ตะวันตกที่สถาปนาภาพลักษณ์

ความเป็นผู้นำของคนผิวขาว ซึ่งการศึกษาของ ทักษอร ภูซังค์ประเวศ (2558) เรื่อง “ผิวขาว: ร่างกายกับอำนาจในวัฒนธรรมไทย” ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงการที่สังคมไทยให้คุณค่ากับผิวขาวในฐานะที่เป็นทุนทางกายภาพที่เป็นแหล่งอำนาจและสถานะทางสังคม โดยเฉพาะกับผู้หญิงซึ่งผิวขาวมิได้ถูกมองเพียงในฐานะคุณลักษณะด้านความงาม แต่เป็นสัญลักษณ์ที่ผูกพันกับชนชั้นและอภิสิทธิ์ทางสังคม

การประกอบสร้างความหมายของสีผิวและความงามในไทยจึงมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่หล่อหลอมจากทั้งโครงสร้างชนชั้นที่สืบทอดมาและแรงกระแทกจากโลกาภิวัตน์และสื่อวัฒนธรรมตะวันตก Hunter (2007) ชี้ว่าปรากฏการณ์การเลือกปฏิบัติจากสีผิว (colorism) มิได้จำกัดอยู่เพียงสังคมหลังอาณานิคม แต่ยังคงดำรงอยู่ในประเทศเอเชียที่ไม่เคยถูกปกครองโดยตรงรวมถึงประเทศไทยซึ่ง “ความขาว” ถูกทำให้เป็นมาตรฐานความงามผ่านกลไกเชิงสัญลักษณ์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง การโฆษณา และวรรณกรรม (ทักษอร ภูซังค์ประเวศ, 2558; บุญยงค์ เกศเทศ, 2532) การศึกษาของ Franklin (2013) ยิ่งตอกย้ำประเด็นนี้เมื่อพบว่าไทยคือหนึ่งในตลาดผลิตภัณฑ์ฟอกผิวที่ใหญ่ที่สุดของโลก สะท้อนว่าผิวขาวมิใช่เพียงลักษณะทางกายภาพ แต่ทำหน้าที่เป็น ทุนทางสังคม (social capital) ที่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ การยอมรับในเชิงสังคม และอำนาจในการนิยามตัวตน

ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “เจ้าหญิงดิสนีย์ผิวสี” ในสังคมไทยจึงมิใช่การถกเถียงเชิงสุนทรียะอย่างผิวเผิน แต่คือการเปิดให้เห็นพลวัตของการต่อรองระหว่างมาตรฐานความงามแบบข้ามชาติที่ดิสนีย์ผลิตซ้ำ กับการตีความเชิงสัญลักษณ์ของผู้บริโภคไทย ผลการศึกษาชี้ว่าสื่อโลกไม่เพียงแต่เปลี่ยนจินตภาพของ “ความงาม” หากยังซึมลึกเข้าสู่กระบวนการนิยามอัตลักษณ์ในสังคมท้องถิ่นและสร้างเงื่อนไขใหม่ที่ทำให้สังคมไทยสามารถวิพากษ์บรรทัดฐานเดิม พร้อมทั้งจินตนาการถึงวาทกรรมที่เปิดรับความหลากหลายและความเท่าเทียมทางอัตลักษณ์ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยบทความมุ่งวิเคราะห์ ปรากฏการณ์ “สโนว์ไวท์และนางเงือกผิวสี” ผ่านกรอบแนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) ของ Stuart Hall (1997) และแนวคิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) ของ Adorno และ Horkheimer (2002) ในบริบทสังคมไทย การวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดเหล่านี้

จะช่วยให้เราเข้าใจถึงกลไกการทำงานของอำนาจที่แฝงอยู่ในการสร้างและเสภาพภาพตัวแทนในสื่อวัฒนธรรม โดยจะพิจารณาทั้งในมิติของการต่อรองเชิงอัตลักษณ์และการเมืองว่าด้วยการแสดงภาพตัวแทน (politics of representation) ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยร่วมสมัย เพื่อทำความเข้าใจว่ากระแสการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงความขัดแย้งทางสุนทรียะหรือรสนิยม แต่สะท้อนความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่ลึกซึ้งกว่าซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจอัตลักษณ์ และการเมืองของการเป็นตัวแทน เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การต่อรองทางวัฒนธรรมระหว่าง โลกาวัดกับความเป็นท้องถิ่น และการปะทะกันระหว่างมาตรฐานความงามตะวันตกกับบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีความหลากหลายและเท่าเทียมมากขึ้น

พลวัตเชิงอำนาจของภาพตัวแทนเจ้าหญิงดิสนีย์

การถกเถียงว่าด้วยภาพตัวแทนในสื่อวัฒนธรรมร่วมสมัยไม่ใช่เพียงประเด็นเชิงสุนทรียะ หากแต่เป็นการต่อสู้ทางวาทกรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับโครงสร้าง การที่ Disney เลือก Halle Bailey นักแสดงผิวดำมารับบทแอเรียลใน The Little Mermaid และ Rachel Zegler นักแสดงเชื้อสายละตินมารับบท Snow White มิใช่เพียงการเปลี่ยนนักแสดง หากแต่เป็นการ “เปลี่ยนความหมาย” ของตัวละครผ่านกลไกของการแทนที่ (representation) ที่ Stuart Hall (1997) อธิบายว่าเป็นกระบวนการสร้างความหมายผ่านภาษาและสัญลักษณ์มิใช่เพียงการสะท้อนความจริง การเปลี่ยนภาพตัวแทนจึงเป็นการท้าทายมาตรฐานความงามที่เคยถูกผูกโยงกับอำนาจ แบบอาณานิคมและความขาวที่ถูกทำให้เป็นศูนย์กลาง อันเป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์ที่ทำงานอย่างแนบเนียนในระดับโลก ดังที่ Dixon และ Telles (2017) ย้ำว่าปรากฏการณ์การเลือกปฏิบัติจากสีผิว (colorism) หรือการแบ่งแยกคุณค่าตามสีผิวเป็นปรากฏการณ์ระดับโลกที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสังคมหลังอาณานิคม หากยังคงฝังแน่นอยู่ในเอเชียที่ไม่เคยถูกปกครองโดยตรง โดยเฉพาะในบริบทที่ความขาวถูกสถาปนาให้เป็นสัญลักษณ์ของสถานะและอภิสิทธิ์ทางสังคม

ซึ่งหากพิจารณาภายใต้แนวคิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) Horkheimer และ Adorno (2002) ที่ให้เห็นว่าสื่อในระบบทุนนิยมทำงานด้วยสูตรสำเร็จซ้ำซากเพื่ออำพรางอุดมการณ์กระแสหลัก ดิสนีย์ในฐานะบริษัทข้ามชาติ จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการผลิตและเผยแพร่ภาพตัวแทนเหล่านี้ไปทั่วโลก รวมถึงสังคมไทยซึ่งรับเอาสื่อวัฒนธรรมตะวันตกภายใต้โครงสร้างอำนาจเดียวกัน ดังนั้น การคัดเลือก Halle Bailey หรือ Rachel Zegler จึงไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนนักแสดง แต่คือการต่อรองเชิงอุดมการณ์กับมาตรฐานวัฒนธรรมที่ผูกโยง “ความขาว” เข้ากับ “ความดีงาม” และ “ความงาม” ในระดับสัญลักษณ์ ทว่าการต่อรองนี้ กลับดำรงอยู่ในกรอบทุนนิยมที่ทำให้ความแปลกใหม่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของ Adorno และ Horkheimer (2002) ว่า แม้รูปแบบจะปรับเปลี่ยน แต่แก่นแท้ของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมยังคงเป็นการธำรงอำนาจเหนือผู้บริโภคผ่านสูตรสำเร็จที่ทำให้ความแปลกใหม่อยู่ในสภาวะที่ถูกจัดการและคาดเดาได้

เมื่อเชื่อมโยงกับบริบทไทยผิวขาวไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงคุณลักษณะทางกายภาพ หากแต่คือ ทุนทางร่างกาย (bodily capital) ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมได้ (ทักษอร ภูวงศ์ประเวศ, 2558) ความสัมพันธ์ระหว่างสีผิวกับโอกาสทางสังคมจึงถูกผลิตซ้ำในวรรณคดีที่เชื่อมโยงความงามของสตรีกับความขาว (บุญยงค์ เกศเทศ, 2532) ในโฆษณาเชิงพาณิชย์ (Franklin, 2013) และในวาทกรรมความงามร่วมสมัยที่ผลักดันให้ผู้หญิงต้องปรับแต่งรูปลักษณ์ให้ใกล้เคียงมาตรฐานที่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมกำหนด (มัลลิกา มดีโก, 2544) งานของ Bucca (2024) ยังแสดงให้เห็นว่าสีผิวที่เข้มข้นสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทางการศึกษาและเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยเฉพาะในหมู่คนผิวขาวและฮิสแปนิก ซึ่งสะท้อนผลกระทบเชิงโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมของการเลือกปฏิบัติตามสีผิว แนวโน้มนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Horkheimer และ Adorno (2002) ที่ชี้ว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรมผลิตซ้ำภาพแทนในรูปแบบที่คาดเดาได้เพื่อรักษาอุดมการณ์หลักที่เกื้อหนุนระบบทุนนิยม ดิสนีย์จึงมิใช่เพียงผู้สร้างจินตภาพ แต่เป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานของอัตลักษณ์ที่แทรกซึมเข้าสู่สังคมไทยอย่างแนบเนียน การเปลี่ยนแปลงภาพแทนของเจ้าหญิงจึงต้องถูกมองว่าเป็น

การต่อรองเชิงอุดมการณ์กับระบบคุณค่าที่ผูกความขาวเข้ากับความงามและคุณธรรม
 ซึ่งในบริบทไทยได้เผยให้เห็นแรงต้านเชิงโครงสร้างที่ฝังรากอย่างลึกซึ้ง

การต่อรองอัตลักษณ์ผ่านภาพตัวแทนเจ้าหญิงดิสนีย์

การต่อรองอัตลักษณ์ผ่านภาพตัวแทนของเจ้าหญิงดิสนีย์สะท้อนพลวัต
 ของความตึงเครียดระหว่างการยึดมั่นในภาพจำดั้งเดิมกับการเปิดรับความหลากหลาย
 ภายใต้งคมร่วมสมัย กระแสต่อต้านในสังคมไทยมิได้เกิดขึ้นเพียงเพราะผู้คน
 ยึดถือว่าสโนว์ไวท์ต้องมีผิวขาว หากแต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สั่นคลอน
 เสถียรภาพของทุนสัญลักษณ์ที่ผิวขาวทำหน้าที่กำกับมายาวนาน โดยเฉพาะใน
 บริบทที่นิยมความงาม ความดี และความสามารถถูกวางอยู่บนสัญลักษณ์
 ของสีผิว (นิรินท์ เกตราไชยอนันต์, 2550) สอดคล้องกับงานศึกษาของ Monk (2021)
 ชี้ให้เห็นว่าการเลือกปฏิบัติจากสีผิว (colorism) มิได้เป็นเพียงปัญหาทางสังคม
 แต่ส่งผลกระทบเชิงประจักษ์ต่อคุณภาพชีวิต โดยผู้ที่มีผิวเข้มกว่ามักเผชิญ
 ปัญหาสุขภาพและภาวะความเครียดมากกว่าผู้ที่มีผิวขาวกว่าในกลุ่มชาติพันธุ์
 เดียวกัน ข้อมูลเชิงประจักษ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าการแบ่งแยกตามสีผิวทำงาน
 ทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจก

การเปลี่ยนแปลงของดิสนีย์ยังจุดชนวนกระแสสาธารณะในหลายสังคม
 รายงานของ Deadline (2021) ระบุว่าการประกาศให้นักแสดงผิวสีมารับบทสโนว์ไวท์
 ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะข้อกล่าวหาว่าเธอไม่ขาวพอ
 สำหรับบทที่มีต้นเค้ามาจากนิทานซึ่งบรรยายว่าผิวขาวดุจหิมะ เมื่อพิจารณา
 ผ่านกรอบ circuit of culture (Hall, 1997) การเปลี่ยนแปลงในระดับการผลิต
 ภาพตัวแทนย่อมส่งผลต่อการบริโภค การระบุตัวตน และการตีความความหมาย
 ของสังคม การที่ดิสนีย์เลือกปรับตัวละครให้สะท้อนความหลากหลายทางชาติพันธุ์
 และสีผิว จึงเป็นการท้าทายระเบียบสัญลักษณ์ที่ผูกความขาวเข้ากับความดีงาม พร้อมทั้ง
 เปิดพื้นที่ให้เกิดความหมายใหม่ในระบบสัญลักษณ์ร่วมสมัย ความแตกต่างนี้ตอกย้ำ
 ว่าการเปลี่ยนภาพตัวแทนเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ในระดับสังคม
 ร่วมสมัย

ภายใต้กรอบความคิดสตรีนิยม ภาพแทนของเจ้าหญิงผิวสีจึงมีไม่เพียง การขยายความหลากหลายเชิงชาติพันธุ์ แต่ยังเป็นการรื้อถอนอำนาจของอุดมการณ์ ปิตาธิปไตยที่ครอบงำบทบาทและรูปลักษณ์ของสตรีมายาวนาน งานของ สรารักษ์ วจนพฤกษ์ (2557) ชี้ว่าดิสนีย์มีพัฒนาการจากการสร้างเจ้าหญิงผู้รอการช่วยเหลือ ไปสู่การนำเสนอเจ้าหญิงที่มีอำนาจในการตัดสินใจและความเป็นอิสระ ข้อสังเกตนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Clarke และคณะ (2024) ที่วิเคราะห์บทบาททางเพศ ในภาพยนตร์ดิสนีย์และพบว่าเจ้าหญิงในยุคหลังถูกนำเสนออย่างหลากหลาย และท้าทายบรรทัดฐานทางเพศมากขึ้น การเปลี่ยนสีผิวจึงมีไม่เพียงการเปลี่ยน คุณลักษณะทางกายภาพ แต่คือการขยายกรอบคำถามเชิงวิพากษ์ต่อมาตรฐาน ความงามที่ผูกติดกับอำนาจชายเป็นศูนย์กลาง ขณะเดียวกัน การต่อต้านเจ้าหญิง ผิวสีในสังคมไทยอาจตีความได้ว่าเป็นปฏิกิริยาต่อการสูญเสียอำนาจของอุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ในการผูกขาดสิทธิในการนิยามคุณค่าความงามของผู้หญิงในพื้นที่ สาธารณะ

การเมืองของการเป็นภาพตัวแทนเจ้าหญิงดิสนีย์ในประเทศไทย

การต่อต้านเจ้าหญิงผิวสีในสังคมไทยเผยให้เห็นมิติของการเมืองของการเป็น ภาพตัวแทน (politics of representation) ที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่าการไม่ชอบในระดับรสนิยม หากแต่คือปฏิกิริยาต่อการสูญเสียอำนาจในการควบคุมความหมายของความเป็น เจ้าหญิงในรูปแบบที่เคยถูกผูกขาด การต่อต้านจึงมีไม่เพียงการปฏิเสธตัวละครใหม่ แต่คือการปะทะกับโลกที่กำลังเปิดพื้นที่ให้กับตัวตนอื่น ๆ ได้ปรากฏ ในบทบาทที่ เดิมทีถูกสงวนไว้เฉพาะสำหรับกลุ่มที่มีอภิสิทธิ์ ผลการสำรวจของ Pew Research Center (2018) ชี้ว่า 64% ของชาวอเมริกันมองว่าโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการสร้างเสียงให้กับกลุ่มที่ถูกกีดกัน และเป็นกลไกผลักดันการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม ซึ่งสะท้อนว่าการถกเถียงเรื่องภาพตัวแทนมิได้เป็นเพียงวัฒนธรรม เชิงสุนทรียะ แต่เชื่อมโยงโดยตรงกับการเมืองเชิงอุดมการณ์ที่เรียกร้องความเท่าเทียม และความยุติธรรมทางสังคม

แม้การเปลี่ยนแปลงจะดำเนินอยู่ภายใต้กรอบระบบทุนนิยม แต่อำนาจของภาพตัวแทนก็ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการต่อรองทางอุดมการณ์ และเปิดความเป็นไปได้ในการรื้อถอนระบบคุณค่าที่ครอบงำมายาวนานทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น งานของ Reeskens และ Velasco Aguilar (2021) แสดงให้เห็นว่าความเข้มของสีผิวสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ลดลง แม้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ซึ่งชี้ชัดว่าการเลือกปฏิบัติจากสีผิว (colorism) เป็นปัญหาข้ามชาติที่ฝังอยู่ในโครงสร้างความเหลื่อมล้ำโลก สังคมไทยจึงไม่อาจเพิกเฉยต่อบทบาทของสื่อในฐานะสมรภูมิการต่อสู้เพื่อการนิยามอัตลักษณ์และมาตรฐานความงาม

กรณี “สโนว์ไวท์และแอเรียลผิวสี” จึงมิได้เป็นเพียงการถกเถียงว่าดิสนีย์สื่อสัตย์ต่อต้นฉบับหรือไม่ หากแต่เป็นสนามแห่งการต่อรองทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความตึงเครียดระหว่างการยึดมั่นในมาตรฐานความงามแบบดั้งเดิมที่ผูกโยงกับ “ความขาว” กับการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายที่ท้าทายระบบคุณค่าดังกล่าว งานของ Glenn (2009) ตอกย้ำว่าความหมายของสีผิวถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และส่งผลสืบเนื่องต่อโครงสร้างสังคมในทุกมิติ ตั้งแต่ระบบการศึกษา ตลาดแรงงาน ไปจนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุคคล การวิเคราะห์กรณีนี้จึงทำให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าภาพตัวแทนในสื่อมิใช่เพียงการสะท้อนความเป็นจริง แต่คือเครื่องมือเชิงวาทกรรมในการผลิตซ้ำและต่อรองอัตลักษณ์ในสังคมร่วมสมัย

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การต่อต้านเจ้าหญิงดิสนีย์ผิวสีในบริบทสังคมไทย บทความชิ้นนี้พบว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับความตึงเครียดเชิงโครงสร้างระหว่างการยึดมั่นในระบบคุณค่าเดิมที่ผูกโยง “ความขาว” เข้ากับความงามและอภิสิทธิ์ทางสังคม กับแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เรียกร้องให้เปิดพื้นที่สำหรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นสามประเด็นสำคัญ

ประการแรก ในมิติของอำนาจ สังคมไทยยังคงอำรงระบบที่ผิวขาวทำหน้าที่เป็นทุนทางร่างกาย (bodily capital) ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม (ทักษอร ภูงค์ประเวศ, 2558) โดยระบบนี้ถูกผลิตซ้ำผ่านกลไกทางวัฒนธรรมและสถาบัน เช่น สื่อโฆษณา วรรณกรรม และวาทกรรม ความงามที่เผยแพร่ในสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง (บุญยงค์ เกตเทศ, 2532; มัลลิกา มัติโก, 2544; Franklin, 2013) ผลการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นว่าผิวขาวไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะทางกายภาพ หากแต่ทำงานเชิงสัญลักษณ์ที่แปลงเป็นทุนเชิงโครงสร้างได้จริงในสังคมไทย

ประการที่สอง ในมิติของอัตลักษณ์ การต่อต้านเจ้าหญิงผิวสีสะท้อนความวิตกกังวลต่อการสูญเสียอำนาจในการควบคุมความหมายของ “ความเป็นหญิง” และ “ความงาม” ที่ถูกกำกับมาโดยอุดมการณ์ปิตาธิปไตยและมาตรฐานความงามแบบตะวันตก (นิรินทร์ เกตราไชยอนันต์, 2550) ผลการวิเคราะห์ในสังคมไทยพบว่า ปฏิกริยาต่อต้านดังกล่าวเกิดจากการยึดโยง “ความขาว” เข้ากับสถานะทางสังคมและมาตรฐานความงามดั้งเดิมที่ฝังรากลึกมาช้านาน การเปลี่ยนแปลงภาพตัวแทนเจ้าหญิงจากผิวขาวเป็นผิวสีจึงถูกมองว่าเป็นการสั่นคลอนอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่คงอยู่ในวัฒนธรรมไทย และกระตุ้นให้เกิดแรงเสียดทานในระดับโครงสร้างซึ่งมิใช่เพียงปฏิกริยาตอบสนองส่วนบุคคล แต่เป็นการปกป้องคุณค่าที่ผูกพันกับอำนาจและอิทธิทธิของกลุ่มที่เคยครอบครองนิยามความงาม

ประการที่สาม และสำคัญที่สุด ในมิติของการเมืองแห่งการเป็นภาพตัวแทน (politics of representation) การถกเถียงครั้งนี้ทำให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดพื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้างสำหรับการเจรจาต่อรองความหมายของความงามและอัตลักษณ์อย่างแท้จริง การต่อต้านมิได้เป็นเพียงการปฏิเสธตัวละครใหม่แต่คือการพยายามรักษาระเบียบสัญลักษณ์และอำนาจเดิมที่ถูกทำลายโดยกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น ดังที่ Hall (1997) อธิบายผ่านกรอบ “วงจรแห่งวัฒนธรรม” ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับการผลิตภาพตัวแทนย่อมส่งผลต่อการบริโภค การระบุตัวตน และการสร้างความหมายในระดับสังคม ซึ่งในกรณีนี้เผยให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่พร้อมเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับการต่อรองความหมายดังกล่าว Hunter (2007) ชี้ว่าความหมายของ “ความขาว” ถูกประกอบ

สร้างผ่านประวัติศาสตร์อาณานิคมและสถาบันทางสังคมที่อ้างคุณค่านี้ไว้ การถกเถียงในไทยจึงทำหน้าที่เป็นดัชนีที่สะท้อนให้เห็นแรงเสียดทานระหว่างการรักษาสถาบันเดิมกับความพยายามสร้างจินตนาการใหม่ที่ยอมรับความหลากหลายและความเท่าเทียม

ในทฤษฎีของผู้เขียน ข้อเสนอสำคัญต่อสังคมไทยจึงมิใช่เพียงการยอมรับความหลากหลายในระดับปรากฏการณ์ แต่ต้องเริ่มจากการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายในเชิง โครงสร้าง เช่น การทำ Color-Blind Casting ในอุตสาหกรรมสื่อไทย การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่ออย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในหมู่เยาวชน เพื่อให้ตระหนักถึงพลังของสื่อในการประกอบสร้าง อุดมการณ์ (จุฬามาศ สุกิจจานนท์, 2539) และการท้าทายมาตรฐานความงามที่เน้นผิวขาวอย่างไม่ตั้งคำถาม ซึ่งล้วนเป็นกลไกในการธำรงอำนาจเดิมที่จำกัดพื้นที่การปรากฏของตัวตนอื่น ๆ ในสังคม (มัลลิกา มัติโก, 2544) โดยการทำลายความงามมิใช่การล้มล้างคุณค่าเดิม หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ระบบคุณค่าใหม่ได้ต่อรองอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม บทบาทของภาครัฐภาคการศึกษา และภาควัฒนธรรมจึงไม่อาจเพิกเฉยต่อบทสนหานี้ หากสังคมไทยปรารถนาจะเดินหน้าไปสู่ความเป็น ประชาธิปไตยทางอัตลักษณ์ การผลิตซ้ำภาพตัวแทนที่เท่าเทียมไม่ควรเป็นเพียงทางเลือกเชิงนโยบาย แต่ควรเป็นพันธกิจร่วมของทุกภาคส่วนที่กล้าจะตั้งคำถามกับสิ่งที่ “เคยเป็น” และ จินตนาการถึงสิ่งที่ “อาจจะเป็นไปได้” ในอนาคต

บรรณานุกรม

- จุฬามาศ สุกิจจานนท์. (2539). **จริยธรรมที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนของ วอลท์ ดิสนีย์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษอร ภูซังค์ประเวศ. (2558). **ความคลั่งผิวขาวในสังคมไทย** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรินทร์ เกตราไชยอนันต์. (2550). **ภาพตัวแทนผีผู้หญิงในละครโทรทัศน์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- มัลลิกา มัติโก. (2544). **ศัลยกรรมใบหน้า: การสร้างเสริมความงามของผู้หญิงไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฌ์บัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2532). **สถานภาพสตรีไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สรวรรักษ์ โรจนพฤกษ์. (2557). **การวิเคราะห์ภาพตัวแทนความเป็นสตรี**
ในสื่อภาพยนตร์การ์ตูน วอลท์ ดิสนีย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- THE STANDARD. (2564). **แอเรียล นางเงือกดิสนีย์ผิวสีผิดตรงไหน?**
ทำไมเราจึงต้องถกเถียงกันเรื่องนี้.สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม 2568,
จาก <https://thestandard.co/disney-black-ariel/>.
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2002). **Dialectic of enlightenment : Philosophical fragments**. Stanford : Stanford University Press.
- BBC News. (2019, July 4). **Halle Bailey: Disney announces singer to play Little Mermaid**.Retrieved July 21, 2025, from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-48870065>.
- Bucca, M. (2024). Colorism revisited: The effects of skin color on educational and Labor market outcomes in the United States, **Sociological Science**. 11, 517-552.
- Clarke, M. J., Hine, B., England, D. E., Flew, T., Alzahri, N., Juriansz, J., & Garcia, E. (2024).The gendered behaviors displayed by Disney protagonists, **Frontiers in Psychology**. 15, Article 1305019.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1305019>.
- Deadline. (2021, June 22). **West Side Story's Rachel Zegler to play Disney's Snow White in movie**. Retrieved July 21, 2025, from <https://deadline.com/2021/06/snow-white-rachel-zegler-disney-live-action-1234780511/>.

- Dixon, A. R., & Telles, E. E. (2017). Skin color and colorism: Global research, concepts, and measurement, **Annual Review of Sociology**. 43(1), 405 - 424.
- Franklin, I. (2013). **Living in the Barbie world: Skin bleaching and the preference for fair skin in India, Nigeria, and Thailand** [Senior thesis, Stanford University].
- Funk, S. (2016). **White power; Thailand and its white skin fixation**. Retrieved July 21, 2025, from <http://my-thai.org/white-power/>.
- Glenn, E. N. (2009). **Shades of difference: Why skin color matters**. Stanford : Stanford University Press.
- Hall, S. (1997). **Representation: Cultural representations and signifying practices**. London, UK : Sage Publications.
- Hunter, M. (2007). The persistent problem of colorism: Skin tone, status, and Inequality, **Sociology Compass**. 1(1), 237–254.
- Monk, E. P., Jr. (2021). Colorism and physical health: Evidence from a national Survey, **Journal of Health and Social Behavior**. 62(1), 37-52.
- Pew Research Center. (2018). **Activism in the social media age**. Retrieved July 21, 2025, from <https://www.pewresearch.org/internet/2018/07/11/activism-in-the-social-media-age/>.
- Reeskens, T., & Velasco Aguilar, M. L. (2021). The impact of skin tone on social inequality: New insights from the Americas Barometer, **Social Forces**. 100(1), 185 - 210.

การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถ ในการแข่งขันขององค์กร : การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด Strategic Risk Management and Organizational Competitiveness : A Literature Review and Conceptual Framework

อี้ เจียง^{1*} (Yi Jiang)^{1*}

สุภาษา ภูพันนา² (Suphasa Phupunna)²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ต่อการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กร โดยมุ่ง (1) ทบทวนพัฒนาการแนวคิดด้านการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ (2) วิเคราะห์หลักเชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงการบริหาร ความเสี่ยงกับความสามารถในการแข่งขัน และ (3) เสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการประยุกต์ใช้ในองค์กรธุรกิจ

การศึกษานี้ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมเชิงบรรยาย (narrative literature review) จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การสร้างนวัตกรรม และความยืดหยุ่นขององค์กร ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสามารถในการแข่งขัน

¹ อาจารย์ สาขาวิชาวัฒนธรรมและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม 44150. อีเมล: yijiang547@gmail.com

² อาจารย์ สาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม 44150. อีเมล: sp.suphasa@gmail.com

¹ Lecturer, Cultural Studies and Design, Faculty of Fine and Applied Arts and Cultural Studies, Mahasarakham University, Mahasarakham, 44150, Thailand, Email: yijiang547@gmail.com

² Lecturer, Chinese Language Teaching, Faculty of Education, Mahasarakham Rajabhat University, Mahasarakham, 44150, Thailand, Email: sp.suphasa@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : yijiang547@gmail.com

Received November 10,2025 Revised: March 14,2026 Accepted: April 2,2026

บทความนี้มีส่วนช่วยเชิงทฤษฎีโดยการพัฒนาและบูรณาการกรอบแนวคิดที่อธิบาย ความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร และเสนอแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคตและการประยุกต์ใช้ในภาคธุรกิจ

คำสำคัญ : การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์, ความสามารถในการแข่งขัน, การวางแผนกลยุทธ์

Abstract

This article aims to synthesize existing knowledge on the role of strategic risk management in enhancing organizational competitiveness. Specifically, the study (1) reviews the development of strategic risk management literature, (2) analyzes the conceptual mechanisms linking risk management and competitiveness, and (3) proposes an integrative conceptual framework for organizational application.

This study adopts a narrative literature review approach by examining relevant national and international scholarly works. The synthesis suggests that strategic risk management functions as a critical enabling mechanism supporting strategic decision-making, innovation capability, and organizational adaptability key dimensions of competitiveness.

The article contributes theoretically by developing an integrated conceptual framework explaining how strategic risk management supports organizational competitiveness and by outlining directions for future research and managerial implications.

Keywords : Strategic Risk Management, Organizational Competitiveness, Strategic Planning

บทนำ

การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ (Strategic Risk Management) ถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการบริหารองค์กรที่สามารถช่วยให้องค์กรตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและเต็มไปด้วยความท้าทายจากปัจจัยภายในและภายนอกที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ (Frigo & Anderson, 2011) การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการลดความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ แต่ยังช่วยให้องค์กรสามารถมองเห็นโอกาสในการเติบโตใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนเหล่านั้นได้ (Hopkin, 2017) ด้วยเหตุนี้ การจัดการความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญในทุกระดับขององค์กร ตั้งแต่ระดับกลยุทธ์จนถึงการปฏิบัติการประจำวัน ซึ่งมีบทบาทในการประสานการตัดสินใจเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดที่มีการแข่งขันสูงและผันผวน (Porter, 1990) องค์กรที่สามารถบริหารความเสี่ยงอย่างมีระบบจะมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

ความสามารถในการแข่งขันขององค์กร (Organizational Competitiveness) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถขององค์กรในการครองส่วนแบ่งตลาดและรักษาความได้เปรียบในระยะยาว ความสามารถนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องของ การสร้างนวัตกรรมหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างกลยุทธ์ที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างทันทั่วทั้ง (Barney, 1991) องค์กรที่มีความสามารถในการแข่งขันที่ดีจะสามารถปรับตัวและเติบโตได้ แม้ในสภาวะตลาดที่ยากลำบาก หรือเมื่อเผชิญกับความเสียหายจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในกฎหมาย เศรษฐกิจ หรือเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Porter, 1990) ในยุคที่เทคโนโลยีและข้อมูลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ การปรับกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงต้องมีการพิจารณาทั้งการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงการบริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถประเมินและควบคุมความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการศึกษา การบริหาร ความเสี่ยงในเชิงกฎระเบียบหรือภาครัฐ ขณะที่การประยุกต์ใช้การบริหาร ความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในภาคธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ยังมีการศึกษาอย่างจำกัด ทั้งที่ SME มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย และเป็นกลุ่มที่เผชิญความเสี่ยงสูง ทั้งด้านการเงิน การแข่งขัน และ การเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยี ปัญหาวิจัยที่สำคัญคือ ยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบว่าการนำ การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มาใช้จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ของ SME ได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้งานศึกษาที่ผ่านมาได้ กล่าวถึงบทบาทของการบริหารความเสี่ยงและความสามารถในการแข่งขันอย่างกว้าง ขว้าง แต่ยังขาดการสังเคราะห์เชิงบูรณาการที่อธิบายกลไกความเชื่อมโยงระหว่าง การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับการสร้าง ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างเป็น ระบบ โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรธุรกิจและ SME ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนถึง ความจำเป็นในการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ชัดเจนเพื่ออธิบายบทบาทของ การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในฐานะกลไกขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขัน

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของการบริหาร ความเสี่ยงเชิง กลยุทธ์ต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กร โดยเน้น การวิเคราะห์กลไกที่ทำให้องค์กร โดยเฉพาะ SME สามารถใช้การบริหารความเสี่ยง เป็นเครื่องมือในการรับมือกับความท้าทายภายนอกและภายใน ตลอดจนใช้เป็น ฐานในการสร้างนวัตกรรมและเสริมสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจ การศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรมและชี้แนะแนวทางเชิงปฏิบัติที่องค์กรธุรกิจ สามารถนำไปใช้จริงได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์
2. เพื่อวิเคราะห์หลักเชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร
3. เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทองค์กรธุรกิจ

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ ผู้เขียนได้ดำเนินการสืบค้นเอกสารจากฐานข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วารสารวิชาการ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารดังนี้

- (1) เป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร
- (2) เป็นผลงานที่เผยแพร่ในแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ
- (3) มีความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษา
- (4) เน้นผลงานที่เผยแพร่หลังปี ค.ศ. 2020 เพื่อสะท้อนองค์ความรู้ร่วมสมัย

จากการสืบค้นวรรณกรรมเบื้องต้นพบเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน 62 เรื่อง และเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารแล้ว เหลือเอกสารที่น่ามาวิเคราะห์และสังเคราะห์จำนวน 34 เรื่อง โดยผู้เขียนได้จัดหมวดหมู่วรรณกรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์
- 2) งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบของความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

3) งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานหรือความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

การจัดหมวดหมู่ดังกล่าวช่วยให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้อย่างเป็นระบบ

การบริหารความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินงานขององค์กร โดยเฉพาะในภาคการศึกษา เนื่องจากมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์และ การใช้งานในแต่ละบริบท สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2556) กล่าวถึงการบริหารความเสี่ยงว่าเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนช่วยกันกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินงานโดยวางแผนกระบวนการจากสถานการณ์ความเสี่ยง รวมถึงการประเมินผลและการติดตามผลให้เกิด ความมั่นใจในการบริหารความเสี่ยง ด้านกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง (2550) กล่าวว่าความเสี่ยงหมายถึงสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยกระบวนการบริหารความเสี่ยงต้องเริ่มต้นจากการวางแผน ศึกษาความหมายและประเภทของความเสี่ยงเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ ธร สุนทรายุทธ (2550) อธิบายว่า ความเสี่ยงคือเหตุการณ์หรือการกระทำที่อาจเกิดขึ้นภายในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายในระดับต่าง ๆ ขององค์กร และสำนักคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร., 2552) ได้เน้นย้ำถึงการบริหารความเสี่ยงในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งในองค์กรและลดโอกาสความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น โดยการประเมินและใช้เครื่องมือการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงจึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนเพื่อจัดการกับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในองค์กร รวมถึงการประเมินและติดตามผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงาน

การบริหารความเสี่ยงมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการผลักดันให้ภาครัฐหรือองค์กรมีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การบริหารความเสี่ยงช่วยให้สามารถเตรียมองค์กรล่วงหน้าอย่างมีเหตุมีผลเพื่อป้องกัน หลีกเลี่ยง หรือจำกัดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ซึ่งเป็นการมองไปข้างหน้าสำหรับการจัดการกับความเสี่ยงในอนาคต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดให้ส่วนราชการต้องวิเคราะห์และจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงตามมาตรฐาน COSO เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานหรือโครงการสำคัญ โดยมุ่งเน้นการป้องกันข้อผิดพลาดและลดความเสี่ยงที่อาจทำให้องค์กรเกิดความเสียหายหรือล้มเหลว การมีการบริหารความเสี่ยงที่ดีช่วยให้สามารถลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและทำให้องค์กรสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงเป็นกระบวนการที่ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินผลกระทบจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552)

ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ มีความเชื่อมโยงกับความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ความเสี่ยงนี้เกี่ยวข้องกับ การวางแผนธุรกิจและการกำหนด ทิศทางการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายหรือ การเปลี่ยนแปลงในตลาด การขยายธุรกิจ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน หรือการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การใช้บริการ Outsourcing เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยกลยุทธ์ที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ได้รับการประเมินอย่างถี่ถ้วนอาจทำให้กลยุทธ์ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ นอกจากนี้ ความเสี่ยงที่สำคัญยังมาจากการขาดการประสานงานภายในองค์กร ซึ่งทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่รับรู้ถึงการดำเนินการของกันและกัน ส่งผลให้กลยุทธ์ที่วางไว้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการใช้สมมติฐานที่ไม่ถูกต้องในการวางแผนธุรกิจ เช่น สมมติฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่มั่นคงหรือเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก็อาจทำให้กลยุทธ์ที่กำหนดไว้

ไม่สามารถนำไปใช้จริงได้ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ภายนอกที่มีผลกระทบอย่างมากต่อกิจการ การไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจทำให้กลยุทธ์ที่ใช้อยู่ไม่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ๆ ได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

สาเหตุของการเกิดความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ในองค์กรสามารถเกิดจากหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น การลดลงของความสามารถในการทำรายได้หรือแสวงหาผลตอบแทนที่เหมาะสมจากกิจกรรมทางธุรกิจ ทำให้กิจการไม่สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายหรือผลตอบแทนที่ต้องการได้ ความเสี่ยงเหล่านี้มักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจหรือภายในขององค์กรเอง ซึ่งอาจทำให้แผนกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์เพิ่มขึ้น องค์กรที่ไม่สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงนี้จะเผชิญกับ ความล่าช้าในการดำเนินธุรกิจ ทำให้โมเดลธุรกิจที่ใช้อยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ และอาจทำให้เกิดช่องว่างในการแข่งขัน การไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ธุรกิจที่ผิดปกติหรือวิกฤติอย่างมีประสิทธิภาพยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์เพิ่มขึ้น เพราะหลายองค์กรมักมองข้ามความเสี่ยงจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันซึ่งทำให้ไม่สามารถเตรียมกลยุทธ์สำหรับสถานการณ์เหล่านี้ได้ การเปลี่ยนแปลงในสถานะการแข่งขันและตลาด โดยเฉพาะพฤติกรรมของลูกค้าและ ความต้องการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้กลยุทธ์เดิมไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดิม การไม่สามารถปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ใหม่ๆ อาจทำให้องค์กรเสียตลาดหรือไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ และสุดท้าย ความล้มเหลวของโครงการใหม่หรือโปรแกรมที่ไม่คุ้นเคยกับองค์กรก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายใหม่ เพราะโครงการที่ไม่ผ่านการทดสอบหรือวิเคราะห์อย่างเหมาะสมอาจทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการดำเนินงานขององค์กร

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการช่วยให้องค์กรสามารถระบุ วิเคราะห์ และจัดการกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายหลักในการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากความเสียหายเหล่านั้น เพื่อปกป้องทรัพยากรและทรัพย์สินขององค์กร ความเสี่ยงอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบ และความเสี่ยงจากการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การวิเคราะห์ความเสี่ยงจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ต้องทำอย่างรอบคอบ โดยนักวิชาการโครน (Cronin, 1996) ได้เสนอว่า การประเมินความเสี่ยงในระดับต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงทางการเงินและการดำเนินงานนั้น ควรมีการคำนวณค่าเสี่ยงที่เกิดจากสถานการณ์ต่าง ๆ และมีการเตรียมการอย่างมีระบบเพื่อจัดการกับความเสียหายเหล่านั้น ในขณะที่ฮาร์ริสัน (Harrison, 2004) ได้เน้นถึงความสำคัญของการใช้เครื่องมือการบริหารความเสี่ยง เช่น การทำแผนการจัดการความเสี่ยง และการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรสามารถลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ (Strategic Risk Management) นั้นเน้นการใช้แนวคิดการบริหารความเสี่ยงในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งมุ่งเน้นการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีความเชื่อมโยงกับอนาคตระยะยาวขององค์กร การบริหารความเสี่ยงในระดับนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยในการรับมือกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น แต่ยังช่วยให้องค์กรสามารถจัดการกับความเสี่ยงที่มีความสำคัญต่อทิศทางและการเติบโตในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการยอร์ก (York, 2009) ได้เสริมว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์สามารถนำไปสู่การค้นหาโอกาสใหม่ ๆ ที่อาจไม่เห็นในมุมมองแบบดั้งเดิม และช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว เช่น การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดที่ไม่คาดคิด การใช้เครื่องมือการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์กรสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอน

ผู้เขียนได้ศึกษาเรื่องการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในเชิงผลกระทบของการบริหาร ความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กร พบว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้องค์กร

สามารถจัดการกับความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานและเป้าหมายในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้หลักการ Enterprise Risk Management (ERM) ในการประเมินและบริหารความเสี่ยง ช่วยให้องค์กรสามารถระบุความเสี่ยงทั้งที่อาจเกิดขึ้นในปัจจุบันและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างครอบคลุม ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้องค์กรสามารถตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมั่นใจ และมีข้อมูลสนับสนุนที่ชัดเจน ทำให้การวางแผนและการตัดสินใจทางกลยุทธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดความไม่แน่นอนในระหว่าง การดำเนินงาน โดยการศึกษายังพบว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงแต่ช่วยลดความเสี่ยงที่องค์กรอาจเผชิญ แต่ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว โดยการลด ความเสี่ยงในการลงทุนหรือการพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ที่อาจจะนำไปสู่การสูญเสียทางการเงินหรือ การทำลายความน่าเชื่อถือขององค์กร การนำ ERM มาใช้ยังช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด หรือสถานการณ์ไม่คาดคิดที่อาจ มีความเชื่อมโยงกับลูกค้าหรือพันธมิตรทางธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ยังช่วยเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้กับองค์กรในการขยายตลาดหรือการลงทุนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น ตลาดต่างประเทศหรือการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ โดยที่การบริหารความเสี่ยงจะทำให้การตัดสินใจในด้านนี้มีความรอบคอบและมีข้อมูลประกอบที่สามารถลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาวได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวได้ เพราะความเสี่ยงที่องค์กรไม่สามารถรับมือได้จะถูกระบุและจัดการก่อนที่จะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานและภาพรวมขององค์กร การศึกษาได้ยืนยันว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ทำให้องค์กรสามารถลดความเสี่ยงได้ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีความท้าทาย (เสาวลักษณ์ สาทตพันธ์, 2016)

นอกจากนี้ งานวิจัยร่วมสมัยยังชี้ให้เห็นว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูง Arena, Arnaboldi และ Palermo (2021) พบว่าการบูรณาการระบบ Enterprise Risk Management (ERM) เข้ากับกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้บริหาร

และลดผลกระทบจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในขณะที่ Kaplan และ Mikes (2022) ชี้ให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Bromiley et al. (2021) ยังเสนอว่าการนำแนวคิดการบริหารความเสี่ยงมาบูรณาการกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์สามารถช่วยให้องค์กรสร้างความยืดหยุ่นและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ความสามารถในการแข่งขัน

ความสามารถในการแข่งขันขององค์กรหมายถึงศักยภาพที่องค์กรมีในการพัฒนาและรักษาความได้เปรียบเหนือคู่แข่งในตลาด ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว องค์กรที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจได้ดีกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันรวมถึง การพัฒนาและนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการผลิตหรือบริการ การมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชี่ยวชาญและทักษะที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการเงิน การผลิต และการให้บริการลูกค้า นอกจากนี้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและการเข้าใจถึงความต้องการของตลาดก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันและรักษาตำแหน่งขององค์กรในตลาดได้อย่างยั่งยืน (Porter, 1985)

ความสำคัญของความสามารถในการแข่งขันขององค์กรนั้นมีผลโดยตรงต่อการเติบโตและความยั่งยืนขององค์กรในตลาดที่มีการแข่งขันสูง องค์กรที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงจะสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างรวดเร็ว และรักษาความสามารถในการดึงดูดและรักษาลูกค้าได้ดีกว่า นอกจากนี้ องค์กรที่สามารถสร้างความได้เปรียบในด้านต่างๆ เช่น การนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ การปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจ หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว และยังสามารถเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดหรือเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดได้อีกด้วย

การมีความสามารถในการแข่งขันไม่เพียงแต่ทำให้องค์กรอยู่รอดได้ในตลาดที่มีความท้าทาย แต่ยังช่วยให้สามารถพัฒนาและเติบโตได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง องค์กรที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวและมีกลยุทธ์ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยี จะสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและเพิ่มศักยภาพในการรักษาตำแหน่งในตลาดได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและการให้บริการที่มีคุณภาพก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความภักดีจากลูกค้าและสร้างโอกาสในการสร้างรายได้และผลกำไรในระยะยาว (Porter, 1985)

ความสามารถทางการแข่งขัน (Competitiveness) ขององค์กรได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากนักวิชาการหลายท่าน โดยมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถรักษาฐานลูกค้าและขยายตัวได้ในตลาดที่มีการแข่งขันสูง Koufteros et al. (2002) กล่าวถึงความสามารถทางการแข่งขันว่าเป็นความสามารถในการเสนอบริการหรือสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูงกว่าคู่แข่ง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของลูกค้าในการเลือกใช้สินค้าและบริการ Porter (1980) เสนอว่าการสร้างความสามารถทางการแข่งขันนั้นต้องมีกลยุทธ์ที่ช่วยลดต้นทุนหรือสร้างความแตกต่างในผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อดึงดูดลูกค้าและสร้างความได้เปรียบในตลาด Sinkula et al. (1997) เน้นการมุ่งเน้น การเรียนรู้ภายในองค์กรว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ โดยการใช้การแบ่งปันความรู้ภายในองค์กรและพัฒนาความสามารถของพนักงานให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในตลาด Calantone et al. (2002) กล่าวว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้ โดยการเรียนรู้ภายในองค์กรช่วยให้สามารถนำข้อมูลจากตลาดและคู่แข่งมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ในขณะที่ David et al. (2011) ได้เสนอว่า ความสามารถทางการแข่งขันขององค์กรมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรภายในและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการต้นทุนและการเพิ่มคุณภาพการบริการ เพื่อให้สามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน Ojha (2008) เสนอว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้มีผลต่อการสร้างความสามารถทางการแข่งขัน โดยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และการเพิ่มความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน

ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากทฤษฎีและแนวคิดเหล่านี้เห็นได้ว่า ความสามารถทางการแข่งขันขององค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับทุนเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องมีการพัฒนาองค์กรผ่านการเรียนรู้และนวัตกรรมเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรักษาความยั่งยืนในระยะยาว

ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันที่เกิดจากการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์และพบว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มีผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในทุกระดับ โดยเฉพาะในช่วงที่องค์กรต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น การแข่งขันในตลาดที่รุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หรือวิกฤตการณ์ที่ไม่คาดคิด การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลและประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการปรับตัวเพื่อรักษาความสามารถในการศึกษาโดยธัญญนิธิ จิรพัฒนาพรสิน (2563) พบว่า องค์กรที่มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบและเชิงกลยุทธ์ สามารถรับมือกับความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนได้ดีขึ้น ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เช่น อุตสาหกรรมเทคโนโลยีและการผลิต งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างการจัดการ ความเสี่ยงและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขัน นอกจากนี้งานวิจัยของกิตติพงษ์ ปัญญาเรือง (2560) ยังได้สำรวจการเชื่อมโยงระหว่างกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงกับการประสบความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว พบว่า องค์กรที่สามารถประเมินความเสี่ยงและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของตนเองได้อย่างแม่นยำและมีความยืดหยุ่น สามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันได้แม้ในช่วงที่เกิดวิกฤตหรือปัญหภายนอกองค์กร การใช้กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงที่เข้มแข็งทำให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความไม่แน่นอนได้ทันเวลาและมองเห็นโอกาสใหม่ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ที่ตรงกับความต้องการของตลาด (Panitphong, 2017) จากการศึกษาเหล่านี้สรุปได้ว่า

การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงแต่ช่วยให้องค์กรลดผลกระทบจากความเสียหายที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ดังนั้น องค์กรที่ต้องการอยู่รอดและเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง จึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมและปรับใช้ในทุกระดับของการดำเนินธุรกิจ

กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์
กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมเชิงบรรยาย (narrative literature review) โดยมุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร เอกสารที่นำมาศึกษาคัดเลือกจากวารสารวิชาการ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

โดยพิจารณาจากความเสี่ยงเชิงเนื้อหา ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และความทันสมัยของผลงาน

จากนั้นผู้เขียนดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการทบทวนและสังเคราะห์วรรณกรรมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา พบว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การเพิ่มความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และการส่งเสริมนวัตกรรมในองค์กร ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิด Resource-Based View (Barney, 1991) และแนวคิด Dynamic Capabilities (Teece, 2007) ที่อธิบายว่าการใช้ทรัพยากรเชิงกลยุทธ์และความสามารถในการปรับตัวขององค์กรมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว

1. ผลการศึกษา

1.1 ผลกระทบเชิงทฤษฎี

ผลการศึกษานี้มีผลกระทบเชิงทฤษฎีสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจในศาสตร์ของ การบริหารความเสี่ยงและการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยขยายกรอบแนวคิดเดิมที่เน้นการมองความเสี่ยงเป็นเพียงภัยคุกคามซึ่งจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงหรือจำกัดผลกระทบ ไปสู่การมองว่าความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์องค์กรที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Hopkin, 2017)

การศึกษานี้ยังช่วยขยายความเข้าใจในทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) โดยเสนอให้มองการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในการสร้างและคงไว้ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ในระยะยาว แนวคิดของ Porter (1985) ที่เน้น การสร้างความได้เปรียบผ่านการลดต้นทุนหรือการสร้างความแตกต่าง และของ Barney (1991) ที่เน้น การใช้ทรัพยากรที่มีคุณค่าให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้รับการต่อยอดด้วยการชี้ให้เห็นว่า องค์กรที่สามารถบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวสูงกว่า และสามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้รวดเร็ว นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังเน้นย้ำบทบาทของการเรียนรู้ในองค์กร (organizational learning) และการจัดการองค์ความรู้ (knowledge management) ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันที่มีรากฐานจากการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ

ในแง่ของการจัดการเชิงกลยุทธ์ การศึกษานี้เสนอแนวทางใหม่ที่สำคัญ กล่าวคือ การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ควรเป็นกระบวนการที่ไม่เพียงแต่จัดการกับความเสี่ยงในปัจจุบัน แต่ต้องพัฒนาให้สามารถคาดการณ์และสร้างความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนในอนาคตได้อย่างมีระบบและต่อเนื่อง การผนวกการวิเคราะห์ความเสี่ยงเข้ากับการวางแผนเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรสามารถวางแผนเชิงรุก (proactive planning) โดยมีข้อมูลที่แม่นยำรองรับการตัดสินใจในทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบไดนามิก (dynamic capabilities) ที่เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อม (Teece, 2007)

จากผลการศึกษา ยังได้ข้อสรุปสำคัญว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์สามารถเป็นตัวเร่ง (catalyst) ในการเสริมสร้างนวัตกรรม (innovation) และโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ได้ โดยการสร้างกรอบการบริหารที่เปิดโอกาสให้มีการทดลอง และการรับความเสี่ยงในขอบเขตที่ควบคุมได้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการใหม่ ๆ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการแข่งขันในเศรษฐกิจยุคใหม่ (Calantone et al., 2002) การศึกษานี้จึงมีผลกระทบทางทฤษฎีในการเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงและนวัตกรรม จากความเชื่อเดิมที่มองว่าความเสี่ยงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์ไปสู่การมองว่า ความเสี่ยงเป็นโอกาสสำหรับการสร้างคุณค่าใหม่

สุดท้าย ผลการศึกษานี้มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กรในสภาวะแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูง โดยเสนอให้มีการพัฒนารอบแนวคิดที่เน้นการผนวกการบริหารความเสี่ยงเข้ากับการวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ไปจนถึงการปฏิบัติการในระดับหน่วยงานย่อย (Frigo & Anderson, 2011; Jiraphatthanaponsin, 2020) แนวคิดนี้สามารถนำไปพัฒนาเป็นแบบจำลองทางทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยง กลยุทธ์ และผลการดำเนินงานขององค์กรในบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และองค์กรภาครัฐ ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสนับสนุน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสาขาการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และการบริหารความเสี่ยงอย่างยั่งยืน

1.2 ผลกระทบเชิงปฏิบัติ

ผลการศึกษาค้างนี้ส่งผลกระทบเชิงปฏิบัติที่สำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรในยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการแข่งขันที่รุนแรง โดยเน้นให้เห็นว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ (Strategic Risk Management) จำเป็นต้องได้รับการบูรณาการเข้ากับกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินงานขององค์กรในทุกระดับ แนวทางนี้ช่วยเสริมสร้างการตัดสินใจเชิง กลยุทธ์ที่มีข้อมูลรองรับอย่างรอบด้าน ลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนภายนอก และเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างโอกาสใหม่ทางธุรกิจ

ในเชิงปฏิบัติ องค์กรควรจัดตั้งระบบบริหารความเสี่ยงที่เป็นองค์รวม โดยครอบคลุมตั้งแต่ การระบุและวิเคราะห์ความเสี่ยง การประเมินผลกระทบ และโอกาส ตลอดจนการกำหนดกลยุทธ์รับมืออย่างเป็นระบบ) การสร้างวัฒนธรรม ความเสี่ยง (risk culture) ภายในองค์กรเป็นสิ่งจำเป็น ผู้นำองค์กรต้องมีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ (ทั้งนี้ การจัดให้มีช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับ ความเสี่ยงในทุกระดับ จะช่วยเสริมสร้างการตัดสินใจที่รวดเร็วและแม่นยำเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังเน้นว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ควรถูกนำมาใช้ควบคู่กับการวางแผนโครงการและการตัดสินใจด้านการลงทุนอย่างเป็นระบบ องค์การควรนำเครื่องมือเช่น Enterprise Risk Management (ERM) หรือมาตรฐาน COSO Framework มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และบริหารโครงการใหม่ (Barney, 1991) การพิจารณาความเสี่ยงตั้งแต่ขั้นตอนต้นน้ำจะช่วยลดโอกาสการสูญเสียจากการลงทุน และเพิ่มความสามารถในการแสวงหาผลตอบแทนที่คุ้มค่าในสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวน การลงทุนในด้านการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ก็เป็นอีกหนึ่งผลกระทบเชิงปฏิบัติที่สำคัญ องค์การควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเสี่ยง การวางแผนกลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่น และการเรียนรู้จากความล้มเหลว (Calantone et al., 2002) การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยให้บุคลากรมีศักยภาพในการเผชิญและจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างคล่องตัว องค์การที่มีบุคลากรที่มีทักษะด้านการบริหารความเสี่ยงสูงจะสามารถปรับตัวได้รวดเร็ว เพิ่มโอกาสในการเติบโต และรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ท้ายที่สุด ผลการศึกษานี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายที่องค์กรควรนำไปปฏิบัติ นั่นคือ การกำหนดให้การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งของระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (corporate governance) เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจที่มีคุณภาพสูงสุด (Frigo & Anderson, 2011; Hopkin, 2017) องค์การที่ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวจะสามารถลดโอกาสในการเกิดความเสียหาย สร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยสรุป ผลกระทบเชิงปฏิบัติจากการศึกษานี้เน้นให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ไม่ใช่เพียงเครื่องมือในการลดความเสี่ยงเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างนวัตกรรม และเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรในระยะยาวอย่างแท้จริง

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญใน การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรอย่างรอบด้าน องค์กรที่สามารถวางระบบการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถประเมินสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้ล่วงหน้า และวางแผนรับมือได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีข้อมูลสนับสนุนที่ชัดเจน การวิเคราะห์พบว่า ความสามารถในการจัดการกับความไม่แน่นอน เช่น ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือเทคโนโลยี ช่วยให้องค์กรสามารถลดความสูญเสียจากเหตุการณ์ไม่คาดคิด และแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ได้รวดเร็วกว่าคู่แข่ง ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและตอบสนองต่อตลาดที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Porter, 1990) นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงยังช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ ทำให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนกลยุทธ์ได้อย่างมั่นคงและยืดหยุ่น

การวิเคราะห์เชิงลึกพบว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ต้องไม่ใช่เพียงการระบุและลดความเสี่ยงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้กระบวนการนี้ เพื่อขยายขีดความสามารถในการแข่งขัน (York, 2009) งานศึกษาของ Jiraphat thanaponsin (2020) และ Panitphong (2017) เน้นว่า องค์กรที่นำการบริหาร ความเสี่ยงมาเป็นกลไกหนึ่งของการกำหนดทิศทางกลยุทธ์ มีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์มากกว่าองค์กรที่เน้นการบริหารความเสี่ยงในเชิงรับเท่านั้น ความสามารถในการเชื่อมโยงการบริหารความเสี่ยงเข้ากับนวัตกรรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือบริการใหม่ ช่วยให้องค์กรสามารถจับโอกาสที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงในตลาด เช่น ความต้องการใหม่ของผู้บริโภค หรือเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Barney, 1991) ดังนั้น องค์กรที่ต้องการรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันจำเป็นต้องมีระบบการบริหารความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ขององค์กร (Sinkula et al., 1997) เพื่อสร้างการตอบสนองเชิงรุกต่อปัจจัยเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

โดยสรุป วรรณกรรมส่วนใหญ่สะท้อนว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว ทั้งในด้านการป้องกันและการแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ องค์กรที่ประสบความสำเร็จ

ในการผสมการบริหารความเสี่ยงเข้ากับการวางแผนเชิงกลยุทธ์จะสามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน แม้ต้องเผชิญกับสถานะที่ไม่แน่นอนและการแข่งขันที่ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เกิดประสิทธิผลสูงสุด องค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่แม่นยำ สร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารความเสี่ยง และเชื่อมโยงการบริหารความเสี่ยงกับการวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างมั่นคงและการเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

บทบาทสำคัญของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์มิได้เป็นเพียงกระบวนการเพื่อลดผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงรุกในการแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง และยังแสดงให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ในทุกระดับขององค์กร องค์กรที่สามารถวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบจะสามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างแม่นยำ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้องค์กรสามารถลดโอกาสสูญเสีย เพิ่มศักยภาพในการสร้างนวัตกรรม และแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ได้ดีกว่าคู่แข่ง

นอกจากนี้ บทความยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ การแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างโปร่งใส และการเรียนรู้

จากประสบการณ์ในการบริหารความเสี่ยง องค์กรที่มีวัฒนธรรมความเสี่ยงที่เข้มแข็งจะสามารถระบุและรับมือกับความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างต่อเนื่อง

ในเชิงทฤษฎี บทความนี้ได้ขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของการบริหาร ความเสี่ยง จากการมองความเสี่ยงเป็นเพียงภัยคุกคาม ไปสู่การมองว่าความเสี่ยงเป็นแหล่งกำเนิดของโอกาสในการสร้างมูลค่าและความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องขีดความสามารถไดนามิก (Dynamic Capabilities) และการเรียนรู้ในองค์กร (Organizational Learning) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและความสามารถในการปรับตัวอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ผันผวน

ในเชิงปฏิบัติ บทความได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหาร ความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การนำเครื่องมือวิเคราะห์ ความเสี่ยงที่ทันสมัยมาใช้ การส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมความเสี่ยงภายในองค์กร การลงทุนในเทคโนโลยีข้อมูล เช่น Big Data Analytics และ AI เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการคาดการณ์และวางแผน และการพัฒนาทักษะการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในหมู่บุคลากรทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) และกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ขององค์กร อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าเน้นย้ำว่าการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการลดความสูญเสียหรือป้องกันเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเท่านั้น หากแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนา นวัตกรรม และการขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จะสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน และเติบโตอย่างมั่นคงท่ามกลางความผันผวนของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในอนาคต

ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์สอดคล้องกับมุมมองของ Resource-Based View (RBV) ที่มองว่าความสามารถในการแข่งขันเกิดจากการใช้ทรัพยากรเชิงกลยุทธ์

อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิด Dynamic Capabilities ซึ่งเน้นความสามารถขององค์กรในการ sensing, seizing และ transforming ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์จึงสามารถอธิบายได้ในฐานะกลไกสำคัญที่ช่วยให้องค์กรพัฒนาขีดความสามารถเชิงพลวัตและเสริมสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ จากการสังเคราะห์วรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่สำคัญ เช่น แนวคิด Resource-Based View ซึ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและความสามารถขององค์กรในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และแนวคิด Dynamic Capabilities ที่เน้นความสามารถขององค์กรในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบูรณาการแนวคิดการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เข้ากับกรอบแนวคิดดังกล่าวจึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว นอกจากนี้ การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น นวัตกรรมองค์กร ความยืดหยุ่นขององค์กร และผลการดำเนินงานขององค์กรในบริบทอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน เพื่อขยายองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าวให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาผลกระทบของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กร แนวทางการวิจัยในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์กลไกการเชื่อมโยงอย่างละเอียดระหว่างกระบวนการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์กับองค์ประกอบของความสามารถในการแข่งขัน อาทิ ด้านการสร้างนวัตกรรม การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด และการเพิ่มประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในหลากหลายอุตสาหกรรมและขนาดขององค์กร เพื่อสำรวจว่าปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันนั้นมีลักษณะเฉพาะอย่างไรในแต่ละบริบท นอกจากนี้ การวิจัยในอนาคตอาจมุ่งเน้นการวิเคราะห์ช่วงเวลาและลักษณะของกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความสามารถในการรักษาหรือเสริมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะสั้นและระยะยาว

แนวทางการวิจัยในอนาคตยังคงมุ่งเน้นไปที่บทบาทของปัจจัยภายในองค์กร ที่มีผล ต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน เช่น รูปแบบภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกระบวนการบริหารความเสี่ยง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ กับการเพิ่มขีดความสามารถด้านนวัตกรรม การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการตอบสนองเชิงรุก ต่อภัยคุกคามจากภายนอก จะเป็นแนวทางที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการอธิบายว่า ปัจจัยทางพฤติกรรมและโครงสร้างองค์กรสามารถเสริม หรือจำกัด ผลกระทบของการบริหารความเสี่ยงต่อความสามารถในการแข่งขันได้อย่างไร นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในด้าน การวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในบริบทของความเสี่ยง ก็เป็นอีกประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ

ในอนาคต ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือวัดที่มีความแม่นยำ และสอดคล้องกับบริบทของการประเมินผลกระทบของการบริหารความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กร การสร้างแบบจำลองเชิงปริมาณที่สามารถวัดความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) หรือการวิเคราะห์เชิงเส้นผสม (Hierarchical Linear Modeling) จะช่วยให้สามารถระบุปัจจัยกำหนด (determinants) และกลไกการส่งผ่านผลกระทบ (transmission mechanisms) ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Big Data Analytics และ AI เข้ากับการวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ก็เป็นแนวทางที่ควรได้รับการสำรวจ เพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์กรในการคาดการณ์และปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการเสริมความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- กิริติพงษ์ ปัญญาเรือง. (2559). กลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวคิด Balance Scorecard ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแปรรูปอาหารของจังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี: การวิเคราะห์และการบริหารความเสี่ยง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ธวัช สุนทราวุธ. (2550). ปัจจัยความเสี่ยงภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของคณะศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธัญญ์นิธิ จิรพัฒนาพรสิน. (2563). แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร: หลักฐานเชิงประจักษ์จากกิจการในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- เสาวลักษณ์ สาตตพันธ์. (2559). การประเมินกลยุทธ์โดยใช้การบริหารความเสี่ยง Enterprise Risk Management (ERM) : กรณีศึกษาของบริษัท ABC จำกัด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1982). Some methods for respecifying measurement models to obtain unidimensional construct measurement, **Journal of Marketing Research**. 19(4), 453–460.
- Arena, M., Arnaboldi, M., & Palermo, T. (2021). Enterprise risk management and strategic management: A systematic review, **Journal of Risk Research**. 24(3–4), 567–589.

- Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage, **Journal of Management**. 17(1), 99–120.
- Bromiley, P., McShane, M., Nair, A., & Rustambekov, E. (2021). **Enterprise risk management: Review, critique, and research directions**. Amsterdam : Long Range Planning.
- David, F. R. (2011). **Strategic management: Concepts and cases** (13th ed., Global edition). Upper Saddle River: Pearson Education.
- Frigo, M.L. and Anderson, R.J. (2011) Strategic Risk Management : A Foundation for Improving Enterprise Risk Management and Governance, **Journal of Corporate Accounting & Finance**, 22, 81-88.
- Hopkin, P. (2017). **Fundamentals of risk management: Understanding, evaluating and implementing effective risk management (4th ed.)**. London : Kogan Page.
- Kaplan, R. S., & Mikes, A. (2022). **Risk management: The reinvention of internal control and risk management**. Boston : Harvard Business Review.
- Nikoo, T., & Nematizadeh, S. (2017). Strategic agility and its impact on the competitive capabilities in Iranian private banks, **International Journal of Business and Management**. 12(2), 220–229.
- Porter, M. E. (1985). **Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance**. New York : Free Press.
- Porter, M. E. (1990). **The competitive advantage of nations**. New York: Free Press.

- Sinkula, J. M., Baker, W. E., & Noordewier, T. G. (1997). A framework for market-based organizational learning: Linking values, knowledge, and behavior, **Journal of the Academy of Marketing Science**. 25(4), 305–318.
- York, J. G. (2009). Cooperation between social entrepreneurs and government to develop solutions to social problems, **International Journal of Business and Management**. 11(3), 212–225.

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเตรียมต้นฉบับ (Article Preparation Guidelines)

1. ข้อกำหนดทั่วไป

- 1.1 เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- 1.2 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง/ขอบด้านขวา 1 นิ้ว
- 1.3 ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK รายละเอียดขนาดตัวอักษรดังตารางข้างล่าง

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	ตัวหนา B
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ	ชิดซ้าย	16	หัวข้อตัวหนา
- ภาษาไทย			เนื้อหาตัวปกติ
- ภาษาอังกฤษ			
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา B
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
บรรณานุกรม	กลางหน้ากระดาษ	16	ตัวหนา B
ภาพประกอบ / คำอธิบาย ได้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

- 1.4 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว-ดำ ที่ชัดเจน
- 1.5 ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด
- 1.6 ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบตารางและบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. ชื่อบทความ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดให้ชื่อเรื่องหลักใช้ตัวอักษร ขนาด 18 ตัวหนา จัดวางไว้กลางหน้า และชื่อเรื่องหลักที่เป็นภาษาอังกฤษ กำหนดให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ที่ตัวอักษรแรกของคำนาม คำกริยา คำขยาย โดยเว้นบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่องหลัก * **ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือจุด (.) หลังชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ**

3. ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ อีเมล

3.1 กำหนดให้ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และอีเมล อยู่ในตำแหน่งขีดขวาได้ชื่อบทความภาษาอังกฤษ โดยชื่อภาษาไทยให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวธรรมดา และชื่อภาษาอังกฤษใส่ในวงเล็บตามหลังภาษาไทย

3.2 ขีดเส้นใต้ชื่อผู้เขียนที่รับผิดชอบบทความ (corresponding authors) และใส่ * หลังเลขเชิงอรรถทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ในกรณีบทความภาษาไทยใส่ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ ที่อยู่อีเมลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้านล่างหน้าแรกของบทความ

3.4 เชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย (1) ตำแหน่งทางวิชาการ (2) คุณวุฒิ (3) สาขาวิชา/ภาควิชา (4) คณะ (5) สถาบัน (6) เมืองและ (7) อีเมลตามลำดับ หากมีผู้เขียนหลายคนให้เรียงตามลำดับคนละบรรทัด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ดังตัวอย่างข้างล่าง

3.5 บรรทัดล่างสุด เขียน *Corresponding author : E-mail address : และใส่ที่อยู่อีเมลของผู้เขียนหลัก

ตัวอย่างการเขียนตำแหน่งทางวิชาการและคุณวุฒิของผู้เขียน

เจ้าหน้าที่ (ใส่ชื่อตำแหน่งเป็นอังกฤษ) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปนักวิชาการ ช่างศิลป์	General Administration, Art Academician,
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	Undergraduate Student, Bachelor of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาโท	Graduate Student, Master of (ใส่ชื่อคุณวุฒิ ปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาเอก	Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักวิชาการอิสระ	Independent scholars,
อาจารย์	Lecturer,
อาจารย์ ดร.	Lecturer, Dr.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	Asst. Prof.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	Asst. Prof. Dr.,
รองศาสตราจารย์	Assoc. Prof.,
รองศาสตราจารย์ ดร.	Assoc. Prof. Dr.,
ศาสตราจารย์	Prof.,
ศาสตราจารย์ ดร.	Prof. Dr.,
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the thesisentitled“ (ชื่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the dissertation entitled “(ชื่อดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the research project entitled “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)”

ตัวอย่าง

ชื่อไทย//นามสกุลไทย¹ (Name//Familyname)¹

ชื่อไทย//นามสกุลไทย² (Name//Familyname)²

ชื่อไทย//นามสกุลไทย³ (Name//Familyname)³

บทคัดย่อ

(เนื้อหา)

¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:

^{*}Corresponding author : E-mail address :

เช่น

หากจำเป็นต้องใส่ “บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของ...” ก็ให้เป็นลำดับที่ ¹ และชื่อผู้เขียนเป็นลำดับที่ ^{2, 3, 4}

¹อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

²อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

³รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

¹Lecturer, Communication Arts Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

²Lecturer, Dr., Oriental Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

³Assoc. Prof., Western Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

^{*}Corresponding author : E-mail address :xxx@xxx.com

จำเป็นต้องใส่

*บทความภาษาอังกฤษใช้ E-mail : บทความภาษาไทยใช้ อีเมล : (ไม่มีตัวการ์นต์)

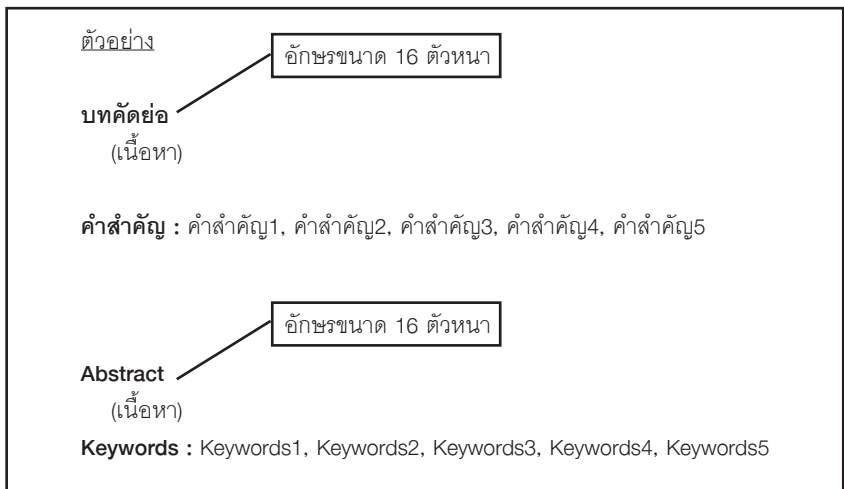
4. บทคัดย่อ

4.1 หัวเรื่องของ บทคัดย่อ ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา อยู่ในตำแหน่ง ซิดซ้ายและเนื้อหาของบทคัดย่อใช้อักษร ขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัด ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาบทคัดย่อ

4.2 บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.3 บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.4 คำสำคัญท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับคำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 5 คำ โดยหัวเรื่องให้ใช้เป็น ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา แล้วตามด้วยคำสำคัญที่เป็นอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และมีจำนวนคำสำคัญ ไม่เกิน 5 คำ ระหว่างคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้อง ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) เว้นหลัง 1 ระยะ และไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือ (.) หลังคำสำคัญคำสุดท้าย

5. หัวเรื่อง มีข้อกำหนดดังนี้

5.1 หัวเรื่องแบ่งตอนหรือหัวข้อหลัก เช่น บทนำ บทสรุป บรรณานุกรม กำหนดให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจาก หัวเรื่อง ไม่ต้องมีเลขกำกับ

5.2 หัวเรื่องย่อย กำหนดให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้ายและ ไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่องแบ่งตอนใช้หมายเลขกำกับ

ตัวอย่าง

บทนำ

(เนื้อหา)

บทสรุป

1. หัวข้อย่อย

(เนื้อหา)

6. เนื้อเรื่อง

ที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องทุกลำดับให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้น บรรทัดระหว่างย่อหน้าในหัวเรื่องเดียวกัน แต่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวข้อหลัก

7. ภาพและตาราง

7.1 รูปภาพ รูปเขียน แบบ แผนที่ หรือไดอะแกรม ให้ใช้คำว่า “ภาพ” ทั้งหมด หัวเรื่องของภาพใช้คำว่า “**ภาพที่**” (หมายเลขภาพ) โดยใช้เลขเดียวตามด้วย ชื่อภาพ (ชื่อภาพไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติตำแหน่งได้ภาพและเขียนที่มาของภาพด้วย “**ที่มา :** ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)” ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติได้ชื่อภาพ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 1

ที่มา : Johnson และ Smith (1980 : 25)

*หากหรือผู้เขียนบทความถ่ายภาพด้วยตนเอง อ้างอิงดังนี้ ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

*ควรกำกับหมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทุกภาพ หากผู้เขียนบทความจัดวางรูปภาพในแนวเดียวกันซ้ายและขวา ควรใส่หมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทั้งด้านซ้ายและขวา

7.2 ตาราง เนื้อหาในตารางเป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และหัวเรื่องของตารางให้ใช้คำว่า “**ตารางที่ 1**” โดยให้ใช้ตัวเลขเดี่ยว ตามด้วยชื่อตาราง (ชื่อตารางไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) โดยให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวตรง ปกติ และมีความยาวมากที่สุดได้ไม่เกิน 2 บรรทัด ชื่อตารางให้อยู่เหนือตาราง และใส่ที่มาของตาราง/หมายเหตุ (ถ้ามี) ได้ตาราง “**ที่มา : ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที)**” เป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1

หมายเหตุ : (ถ้ามี)

ที่มา : จินตนา และคณะ (2015 : 25)

8. บทความวิจัย ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)
- ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)
- สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ (Conclusions)
- กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) *ถ้ามี
- เอกสารอ้างอิง (References)

9. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- เนื้อหา (Substance)
- บทสรุปหรือบทส่งท้าย (Conclusion)
- เอกสารอ้างอิง (References)

10. การอ้างอิง

10.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยใส่วงเล็บชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมดด้วยอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

- 10.1.1 หนังสือที่มีผู้แต่ง 1 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา.....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล, // ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ชฎาพร ขุนทองเพชร (2550 : 58).....
.....(ชฎาพร ขุนทองเพชร, 2550 : 58)
- 10.1.2 หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า)
เนื้อหา....
2. เนื้อหา....(ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล,
//ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน (2524 : 3-5).....
.....(ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2524 : 3-5)
- 10.1.3 หนังสือที่มีผู้แต่ง 3-6 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/
(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล/ชื่อ/นามสกุล/
และชื่อ/นามสกุล//ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิริจันทร์ญา เปียกลิ่น และพัชรารมณ นิลอุบล (2560 : 10-12)
.....(คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิริจันทร์ญา เปียกลิ่น
และพัชรารมณ นิลอุบล, 2560 : 10-12)

*การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ไม่ต้องใส่ “หน้า” “น.” หรือ “p.” หน้าเลขหน้าในวงเล็บ

**การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ตามจำนวนหน้า

- อ้างอิงเพียงหน้าเดียว เช่น (..... : 1)
- อ้างอิงตั้งแต่ 2 หน้าขึ้นไปต่อเนื่องกัน เช่น (..... : 1-2) หรือ (..... : 1-5)
- อ้างอิงโดยที่หน้าไม่ต่อเนื่องกันใช้เครื่องหมาย (.) คั่นเช่น (..... : 1,3-5)

10.1.4 หนังสือที่มีผู้แต่ง 6 คน ขึ้นไป

1. ชื่อ/นามสกุลและอื่น ๆ (ปี/เลขหน้า)
เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุลและคณะ,
// ปี /:เลขหน้า)

เช่น จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และอื่น ๆ (2557)
(จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และคณะ, 2557.)

*แต่ในการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทจำเป็นจะต้องเขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมด
 ไม่ใช่ “อื่น” หรือ “และคณะ”

10.1.5 การอ้างอิงเอกสารหลายเล่มในย่อหน้าเดียวกัน

แบ่งแยกแต่ละเอกสารไว้ด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

เช่น (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
 สยามบรมราชกุมารี, 2550 :

1 ; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548 : 85, 88 ; สุจิตรสุมภาพ, 2560 : 68)

10.1.6 อ้างอิงจากเอกสารวิทยุภูมิ

เช่น 村崎恭子 (2000 : 23, อ้างถึงในฉันทวิสุทธิราชทัณฑ์, 2557 : 72) กล่าวว่า....

(村崎恭子, 2000 : 23, อ้างถึงในฉันทวิสุทธิราชทัณฑ์, 2557 : 72)

10.1.7 การอ้างอิงคำพูดคำต่อคำ

ถ้าจำนวนคำน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่เครื่องหมายอัฒภาค “.....” และสามารถ
 รวมคำและประโยคไว้ในเนื้อหา

ในกรณีที่ข้อความมีจำนวนคำมากกว่า 40 คำขึ้นไปให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่และ
 ย่อหน้าเข้าไปครึ่งนิ้วจากกันซ้าย

(Left-Margin) และหากมีย่อหน้าใหม่ในข้อความที่อ้างอิงให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่
 บรรทัดแรกและย่อหน้าเข้าไป

ครั้งนั้นจากกันซ้ายเช่นเดียวกันและอ้างอิงในเนื้อเรื่องโดยใส่ผู้แต่งปีและ
ระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าเมื่อจบ

ประโยคหากระบุชื่อผู้แต่งไว้ต้นประโยคให้ใส่ปีและระบุเลขหน้าหรือ
เลขย่อหน้าไว้ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง

10.2 การอ้างอิงในเชิงอรรถ (footnote) ด้านล่างของหน้ากระดาษให้ใช้ตัวอักษร
ThaiSarabun PSK ตัวปกติขนาด 12 และให้โน้ตอยู่ด้านล่างในหน้าเดียว โดย
ความยาวของเชิงอรรถ ทั้งหมดต้องไม่เกิน 4 บรรทัด

11. เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มโดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมด
ที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อ
ผู้แต่งภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทยหรือ “Reference”
สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American
Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

1.1 ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์).//เมืองที่พิมพ์./:สำนักพิมพ์.

*ตัดคำว่าสำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทหรือคำว่า Publishers, Co., และ Inc.
แต่คงคำว่า โรงพิมพ์ Press หน้าหรือหลังชื่อสำนักพิมพ์

**ชื่อผู้แต่ง หากเป็นนามแฝงสามารถใช้ชื่อนามแฝงตามที่ปรากฏต่อด้วยปีที่พิมพ์
ได้เลย เช่น ทมยันตี. (2547).

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน. (2550). **การเมืองการปกครองรัสเซีย**. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

ผ่องพรรณ ตรียมคงกุล และสุภาพ จัตุราภรณ์. (2550). **การออกแบบการวิจัย**.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชัย น้อยวัฒน์. (2556). **เมืองแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ :
ด้านสุทธาการพิมพ์.

Wong, W. (2005). **Input enhancement from theory and research to the classroom.** New York : McGraw – Hill.

1.2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ(ถ้ามี)] (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล และเรียบเรียง).// เมืองที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สหพันธ์แรงงานนานาชาติในกิจการเคมีภัณฑ์พลังงานเหมืองแร่และแรงงานทั่วไป (ICEM). (2554). **คู่มือฉบับพกพาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิคนงานในระบบจ้างเหมา** (เกรียงศักดิ์ ธีระ โกวิท ขจร และวรุดลย์ ตูลารักษ์, ผู้แปล และเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เลิศโกโปร.

2. บทความ / เรื่อง / ตอนในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ, ใน/ชื่อผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ (ถ้ามี), ชื่อหนังสือ, เลขหน้าของบทความ.// // // // เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

อรทัย วาริสะอาด. (2537). **ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง**, ในสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และพวพันธุ์ เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**, 127 – 130. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). “Full information estimation in the presence of incomplete data,” In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques**, 243 -277. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

3.1 วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./
เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วรสิรา พึ่งทองหล่อ. (2553). สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ, **วารสารส่งเสริมการลงทุน**. 21(2), 43 – 47.

กฤษณา อยู่พ่วง, เทิดศักดิ์ ไม่ไธทอง และสมรรัชตรา แสนวา (2557). ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี, **วารสารบรรณศาสตร์**. 7(1), 24-38.

Mollet, J. A. (2007). Educational investment in conflict areas of Indonesia : The case of West Papua Province, **International Education Journal**. 2007, 8(2), 155-166.

Taylor, A. (2006). Factors associated with glossing : comments on ko, **Reading in a Foreign Language**. 18(1), 72 – 73.

*วารสารฉบับพิเศษใส่ [ฉบับพิเศษ] หลังชื่อวารสาร

3.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./
เลขหน้า./สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก <http://www.xxxxxxxxxx>

ตัวอย่าง

ณัฐริกา ทับทิม. (2017). การศึกษาการใช้รูป て・から・たあとで ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในมหาวิทยาลัย 8 แห่ง, **วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา**. 7(1), 1-20.
สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://jsat.or.th/jsn-journal/jsn-vol-7-no-1-2017/>

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์./วันที่./เดือน).//ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ชันตระกุล. (2555, 7 ธันวาคม). เสียงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม จังหวะก้าวที่รอการช่วยเหลือ, **คมชัดลึก**. 10.

พฤทธิ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 กรกฎาคม). ครูต้องไฝ่รู้- พัฒนาตัวเอง, **ข่าวสด**. 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก [http : / /www.moe.go.th/new_center/news--htm](http://www.moe.go.th/new_center/news--htm).

*หากไม่มีผู้แต่งให้นำด้วยชื่อบทความแทนชื่อผู้เขียนบทความ

ตัวอย่าง

Abdullah-Mahathir row FrustratedM'sian PM strikes back. (2006, October28). **The Nation**. 4A.

5. บทความจากนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปี, เดือน). //ชื่อเรื่อง./ชื่อนิตยสาร.//ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง

จรรยา หยูทอง. (2549, มกราคม). รากเหง้าของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้, **ศิลปวัฒนธรรม**. 27(3). 160-169.

6. บทความวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาตรีหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).//เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

*หากเป็นการค้นคว้าอิสระ หลังชื่อเรื่องใส่ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทหรือปริญญาตรี)

ตัวอย่าง

ชญาพรขุน ทองเพชร. (2550). การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. (2553). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณ
ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิพนธ์). กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง** (รายงานผลการวิจัย).//เมืองที่พิมพ์:/:สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นฤมล ชูวีช่วย และคณะ. (2558). การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของครัวเรือน
เพื่อแสวงหาที่ทำกินในเขตป่าอำเภอมะนังจังหวัดสตูล (รายงานผลการ
วิจัย). นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิตาการ ทองนอก. (2552). การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการ
**เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย : กรณีศึกษาการ
เรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้**
(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

8. เอกสารสืบเนื่องในที่ประชุมวิชาการ

8.1 จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง./ใน**ชื่อการประชุม**,/เลขหน้า.//วันที่/เดือน/ปี/
สถานที่ประชุม.//เมืองที่พิมพ์:/:สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เทวิช เสวตไอยาราม. (2558). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่น
ในประเทศไทย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในโอกาสครบรอบ
ปีที่ 49 แห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 537-555.
วันที่ 1 เมษายน 2558 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

9. บุคลานุกรม

การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง

ใส่วงเล็บ () เช่น...เนื้อหา...(สายทิพย์ เครือแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิระเดช ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558.)

การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์)//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สัมภาษณ์./
 เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

จำเนียร หนูชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์). มานะ ชุนวิช่วย (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 134 หมู่ 9
 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558.

จรี สังขนิญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ก้องกิดากร บุญช่วย และรัชนิย ศรีศักดิ์ (ผู้สัมภาษณ์).
 ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่
 18 เมษายน 2560.

10. บทความจากเว็บไซต์

10.1 บทความจากเว็บไซต์กรณีปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

*หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใส่ (ม.ป.ป.)

ตัวอย่าง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
 เขาบรทัด**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก [http://web3.dnp.go.th/
 wildlifeweb/anim](http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/anim)

วานิช สุนทรนนท์. (2551). **ห้องสมุดเคลื่อนที่เทศบาลนครสงขลา**. สืบค้นเมื่อ
 1 มีนาคม 2560, จาก [https://www.oknation.
 Nationtv.tv/blog/print.
 php?id=331222](https://www.oknation.Nationtv.tv/blog/print.php?id=331222).

Brooklyn public library. (2017). **Services for Older Adults**. Retrived March 1, 2017, from <https://www.bklynlibrary.org/outreach/older-adults> 2017.

ข้อบทรความ.//ปีทีพิมพ์.//สืบค้นเมื่อวันเดือนปีทีสืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

เทคนิคการสืบค้นข้อมูล. (2550). สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2550, จาก [http : / / www.gtknow.org/blogs.com](http://www.gtknow.org/blogs.com).

Economic indicators and releases. (2013). Retrieved February 19, 2013, from <http://www.nber.org/releases/>.

ชื่อผู้แต่ง://(ปีที่พิมพ์)//ชื่อเรื่อง//เมืองที่พิมพ์:/:ชื่อสถานการศึกษา.

ตัวอย่าง

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2558). เอกสารคำสอนจริยภาคและวากยสัมพันธ์
ภาษาศาสตร์ในแนวทางที่นิยมแบบลักษณะภาษา 209522. พิษณุโลก :
คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

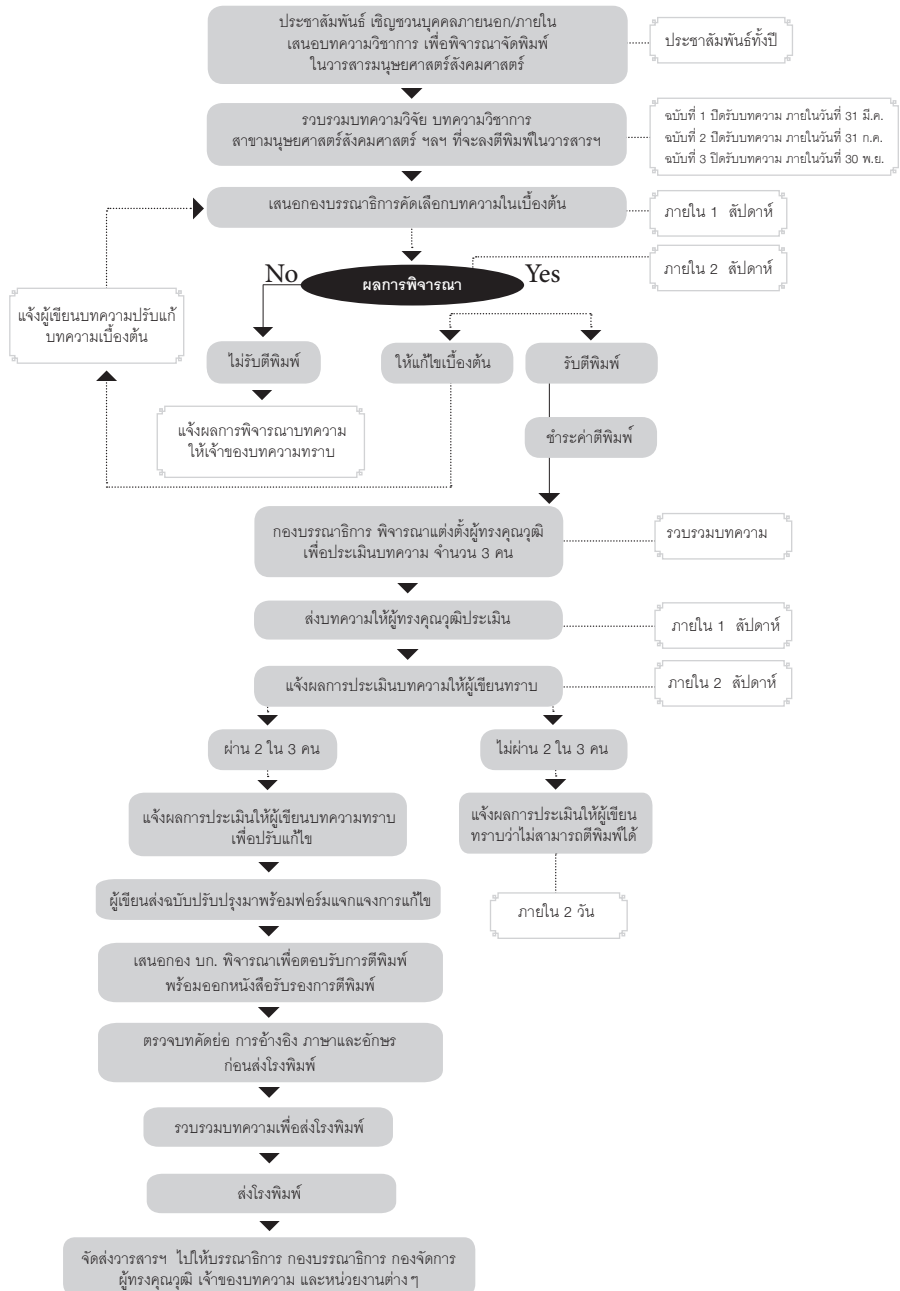
ก ข ข ค ค ง ง จ ฉ ช ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม
ย ร ฤ ฦ ล ฬ ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

อะ อั อ่า อำ อี อื อึ อึ อู อุ เอ แอ ไอ โอ (ลำดับวรรณยุกต์ : ไม้ไต่คู้, ไม้เอก, ไม้โท, ไม้ตรี, ไม้จัตวา, ทัดเทียม)

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

ขั้นตอนระบบงาน (System Procedure)

งานวารสารอิเล็กทรอนิกส์กึ่งนิตสาร มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร
ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569) ได้รับการตรวจแก้ไขจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิตั้งรายนามต่อไปนี้

รศ.ดร.กำจร หลุยยะพงศ์	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.ลักษณา คล้ายแก้ว	วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
รศ.ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
รศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รศ.ดร.ศศิวิมล สุขบท	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.ดร.พีรพล เจตโรจนานนท์	คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ.ดร.ปพนพัชร กอบศิริธีรวัรา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.วนิพพล มหาอาชา	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ภัทรขวัญ ทองเถาว์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ปรวัณ แพทยานนท์	วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผศ.ดร.ฟารีดา เจาะเอาะ

ผศ.ดร.ธนาภัทร เต็มรัตนกุล

ผศ.ดร.นาริรัตน์ วัฒนเวฬุ

ผศ.ดร.ภูววิวรรณ วรานุสาสน์

ผศ.ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์

ผศ.ดร.นฤมล ขุนวิชัย

ผศ.ดร.วิมลมาศ ปฎชากุล

ผศ.ดร.วรรณวิชนี ธนอมชาติ

ผศ.ดร.อนุวัต สงสม

ผศ.อรพินท์ บุญสิน

ผศ.มูจรินทร์ อธิพิพงษ์

อ.ดร.ยิ่งยศ บุญจันทร์

อ.ดร.นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์

สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อีสาน อินทนิลทักษิณสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

140 หมู่ที่ 4 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

โทรศัพท์ 074-317607 โทรสาร 074-443970, 074-443972

อีเมล : sumalee@tsu.ac.th

